



SOCIALINĖS INFORMACIJOS IR MOKYMŲ AGENTŪRA

Trečiojo amžiaus universitetų sistemos veiklos analizė

„Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas (II etapas).“

Vilnius 2012

TURINYS

<i>I. Tyrimo pagrindimas ir problema.</i>	2
<i>II. Tyrimo tikslas.</i>	7
<i>III. Tyrimo uždaviniai.</i>	7
<i>IV. Bendroji tyrimo metodologija.</i>	7
<i>IV.1. Tyrimo metodologijos principai.</i>	7
<i>IV.2. Tyrimo metodai ir jų pasirinkimo pagrindimas.</i>	8
<i>IV.3. Tyrimo respondentų atranka</i>	9
<i>IV.4. Naudojama statistinės analizė.</i>	10
<i>IV.5. Tyrimo teorinis pagrindimas</i>	10
<i>IV.6. Naudojamų klausimynų struktūra.</i>	12
<i>IV.7. Organizacinės aplinkybės, turėjusios įtakos tyrimui ir jo rezultatų analizei</i>	13
<i>IV.8. Tyrimo duomenų surinkimo ir apdorojimo patikimumo užtikrinimas</i>	13
<i>IV.9. Tyrimo organizacinė vadybinė struktūra.</i>	14
<i>V. Pirmojo tyrimo uždavinio sprendimas</i>	15
<i>VI. Antrojo tyrimo uždavinio sprendimas.</i>	39
<i>VII. Trečiojo tyrimo uždavinio sprendimas</i>	60
<i>VIII. Ketvirtojo tyrimo uždavinio sprendimas</i>	83
<i>IX. Penktojo tyrimo uždavinio sprendimas</i>	92
<i>X. Pagrindinės tyrimo išvados:</i>	99
<i>XI. Rekomendacijos dėl tolesnio Trečiojo amžiaus universitetų veiklos tobulinimo.</i>	102
1 priedas.	106
TAU klausytojų apklausos	106
suminiai duomenys.	106
2 priedas.	110
TAU dėstytojų apklausos	110
suminiai duomenys.	110
3 priedas.	115
TAU vadovų apklausos	115
suminiai duomenys.	115

I. Tyrimo pagrindimas ir problema.

Pastaraisiais dešimtmečiais Europa susiduria su rimtais iššūkiais: sparčiai vystosi ekonomika, kuriamos naujos technologijos, keičiasi socialiniai santykiai, dėl to suaugusiųjų švietimui skiriamas vis didesnis dėmesys. Įsiliejimas į Europos Sąjungą kelia naujus reikalavimus nuolatos kintančiai visuomenei – objektyviai didina suaugusiųjų poreikį tobulėti ir nuolat ugdytis. Individas turi sugebėti veikti ir gyventi kintančioje politinėje bei ekonominėje sistemoje ir būti pasiryžęs veiksmingai joje dirbti.

Kiekvienos Europos šalies mentalitetas ir tradicijų plėtra labai priklauso nuo švietimo sistemos, jos tikslų, uždavinių ir pedagoginio ūgtelėjimo ne tik savo šalyje, bet ir Europos bendrijoje. Europos švietimo erdvei būdinga, kaip tai nustato ES dokumentai, bazinė kompetencija: socialiniai, ekonominiai, politiniai ir psichologiniai gebėjimai gyventi daugiakultūroje visuomenėje, savosios kalbos gryninimas bei kelių kalbų mokėjimas, informaciniai gebėjimai, skirti orientuotis spartėjančiame ir didėjančiame informacijos sraute, gyvenimo pilnatvės, asmeninio, profesinio ir visuomeninio tobulėjimo siekimas, kuris tęsiasi visą gyvenimą. Tik visiems prieinamas, daugumos poreikius atitinkantis, nuoseklus ir efektyvus visų gyventojų švietimas gali užtikrinti sėkmingą Lietuvos Respublikos vystymąsi.

Europos Taryba Lisabonoje 2000 metų kovo mėnesį patvirtino neginčijamą įžengimą į Žinių amžių, kuriame mokymasis visą gyvenimą tampa būtinybe. Vadovaudamasi šia nuostata Europos Komisija 2000 m. spalio 30 d. paskelbė „Mokymosi visą gyvenimą memorandumą“, kuriame pateikė mokymosi visą gyvenimą sistemos plėtros strategiją.

Lietuvos Respublikos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose 2003 – 2012 m. numatyta kurti socialines ir finansines galimybes nuolatiniam suaugusiųjų mokymuisi. Per 2003 – 2004 m. buvo planuota parengti nacionalinės ir regioninės suaugusiųjų tęstinio mokymosi plėtros programas, įgyvendinamas 2004 – 2012 m. Nuo 2004 m. buvo planuota pradėti teikti platesnę diferencijuotą paramą suaugusiems, siekiantiems įgyti bendrąjį išsilavinimą ir pirmąją profesinę kvalifikaciją. Švietimo tikslu tapo veiksminga ir darni, visiems prieinama švietimo sistema, kuri užtikrina poreikių atitikimą ir sudaro sąlygas mokytis visą gyvenimą. Suvokta, kad suaugusio žmogaus mokymasis yra naudingas ne tik jam pačiam ir supančiai aplinkai, kurioje jis gyvena, bet nuolatinis mokymasis padeda prisitaikyti prie nuolat besikeičiančios visuomenės, našiai dalyvauti socialiniame gyvenime, jausti ekonominį stabilumą, be to, teikia savišvietos džiaugsmo.

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ teigiama: „Akivaizdu viena – sėkmingai vystysis tik kaitai pasirengusios šalys, nebijančios naujovių ir drąsiai priimančios konkurencijos iššūkiu“. Todėl norint išlikti aktyviam šiandieninėje žinių visuomenėje, būtina garantuoti įvairiapusišką ir nuolatinį mokymąsi, kuris individui padėtų atnaujinti pamirštas žinias ir įgūdžius arba įgyti trūkstamų.

LR Švietimo įstatymas nustato, kad neformalusis švietimas yra švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas. Šiame dokumente taip pat nustatyta, kad neformaliojo suaugusiųjų švietimo paskirtis – sudaryti sąlygas asmeniui mokytis visą gyvenimą, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomų kvalifikacijų. Neformalusis suaugusiųjų švietimas teikiamas kiekvienam jį pasirinkusiam asmeniui, ne jaunesniam kaip 18 metų. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą gali teikti visi švietimo teikėjai. Neformaliojo švietimo būdu asmens įgyta kompetencija gali būti pripažįstama kaip formaliojo švietimo programos ar kvalifikacijos dalis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta arba aukštosios mokyklos nusistatyta tvarka. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą reglamentuoja LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatyme nustatyta, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas – asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Nustatyti šie pagrindiniai neformaliojo suaugusiųjų švietimo uždaviniai:

- padėti asmeniui tenkinti savišvietos poreikius, plėtoti savo kultūrinius interesus;
- ugdyti asmens kūrybines galias ir gebėjimus;
- padėti asmeniui tapti aktyviu demokratinės visuomenės piliečiu;
- sudaryti sąlygas įgyti profesinei veiklai reikalingų teorinių žinių ir praktinių gebėjimų, taip pat sąlygas kvalifikacijai tobulinti

Anot neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo, rengti ir įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas gali Lietuvos neformaliojo švietimo įstaigos, taip pat bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosios ir aukštosios mokyklos, įsteigusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo padalinius (skyrius, grupes ir t.t.), kiti juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka yra įgiję teisę užsiimti neformaliojo suaugusiųjų švietimu. Ši nuostata privalomai netaikoma fizinių asmenų organizuojamiems vienkartiniais neformaliojo švietimo renginiams. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigas Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka gali steigti valstybės institucijos, savivaldybės, nevyriausybinės organizacijos ir kiti juridiniai bei fiziniai asmenys.

Neformalus mokymasis iš esmės vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų. Jis taip pat apgalvotas ir organizuotas, su formaliojo mokymosi bendra yra tai, kad šis mokymasis ribojamas institucinės priklausomybės. Jis būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai. Neformalusis mokymasis gali būti teikiamas darbo vietose, juo gali rūpintis visuomeninės organizacijos ir grupės, taip pat organizacijos, įkurtos formaliosioms sistemoms papildyti (meno, muzikos, sporto užsiėmimai arba privačios pamokos, korepetitoriai, ruošiantys asmenis egzaminams). Valstybės pripažinti dokumentai neišduodami.

Neformalus suaugusiųjų mokymasis ir tęstinis mokymasis kol kas teisine ir socialinio prestižo prasmėmis nėra prilygintas formaliajam suaugusiųjų švietimui. Vis labiau didėjant konkurencingumui, įsiliejant į darbo rinką, auga ir neformalaus mokymosi paklausa. Jis padeda kelti darbuotojų kompetenciją, įgyti naujų žinių bei įgūdžių darbo vietoje. Tačiau neformalus mokymasis ne tik didina ekonominį konkurencingumą, jis taip pat tobulina asmenybę, skatina savigarbą bei galimybę jaustis visaverčiu visuomenės nariu.

Nors ir labai negausiai augantis neformalaus suaugusiųjų švietimo institucijų skaičius akivaizdžiai įrodo, jog noras mokytis, tobulėti, kelti ar keisti kvalifikaciją tampa vis aktualesnis ir svarbesnis Lietuvos žmonėms. Suaugusiųjų tęstinis mokymasis šalyje nėra pakankamai išplėtotas. Tik 5-10 proc. suaugusiųjų Lietuvos gyventojų dalyvauja suaugusiųjų mokymosi programose; tuo tarpu kai kuriose ES šalyse (Švedija, Vokietija) šis rodiklis viršija 40 proc.. Tik apie penktadalis įmonių planuoja ir vykdo darbuotojų profesinį tobulinimą. Sistemingiau tik valstybinės įstaigos – viešojo administravimo, sveikatos priežiūros, švietimo ir energetikos sričių darbdaviai – savo darbuotojams organizuoja intensyvius tęstinio mokymosi kursus. Tačiau mažėjant valstybinių įstaigų finansavimui, tęstinis mokymasis organizuojamas vis rečiau, jo renginiai trumpesni.

Ribotas valstybinis finansavimas reiškia, kad beveik visi suaugusiųjų mokymosi kursai turi padengti sąnaudas iš surinktų mokesčių už mokymą. Be to, skaičiuojant fizinių asmenų pajamų mokesčių, išlaidos tokiam mokymui nelaikomos išlaidomis, kurių suma turėtų būti mažinamos apmokestinamosios pajamos. Todėl, atsižvelgiant į žemas pajamas Lietuvoje, žmonėms, iš darbdavio negaunantiems finansinės paramos, tęstinis mokymasis tampa per brangus.

Kartu su neformalioju švietimu LR Švietimo įstatymas apibrėžia ir savišvietą. Savišvietą – savarankiškas mokymasis, kuris remiasi asmens iš įvairių šaltinių gaunamomis žiniomis ir jo praktine patirtimi. Savišvietos paskirtis – suteikti galimybes asmeniui nuolat savarankiškai mokytis remiantis supančia informacijos erdve (bibliotekomis, visuomenės informavimo priemonėmis, internetu, muziejais ir kita) ir iš kitų perimama gyvenimo patirtimi. Savišvietos būdu asmens įgyta kompetencija gali būti pripažįstama kaip baigta formaliojo švietimo programos (išskyrus studijų programas) dalis Švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka arba kaip studijų programos dalis – aukštosios mokyklos nustatyta tvarka.

Savišvietą arba savaiminį mokymąsi – natūralus mokymasis dėl kasdienės veiklos darbe, šeimoje ar laisvalaikio; jis gali būti ir tikslingas, ir atsitiktinis, kartais nepastebimas net paties besimokančiojo. Be to, dar skiriamas profesinis, suteikiantis darbui atlikti reikalingas kompetencijas, ir neprofesinis mokymasis. Savišvietos būdų yra labai daug:

- Mokymasis iš knygų, vadovėlių, specializuotų žurnalų ir kitų spaudinių;
- Informacijos studijavimas internete, dalyvavimas pamokose nuotoliniu būdu, interneto pagalba;
- Mokomųjų televizijos programų žiūrėjimas, vaizdo ir garso juostų ar kompaktinių diskų naudojimas;
- Lankymasis bibliotekose, mokymo centruose ir kitose įstaigose, kuriose galima įgyti žinių.

Mokydami savarankiškai, jauni žmonės dažniau nei vyresnio amžiaus gyventojai, naudojami moderniomis informacinėmis technologijomis (kompiuteriais, internetu), lankosi bibliotekose, studijuoja mokymo centruose.

Formalųjį ir neformalųjį (kartu su savišvietą) švietimą galima atskirti pagal pagrindinius požymius, išskirtus D. Beresnevičienės.

1 lentelė. Formalaus ir neformalaus švietimo pagrindiniai skirtumai

Kriterijai	Formalusis švietimas	Neformalusis švietimas
Valstybės kontrolė	Kontroliuojamas ir reguliuojamas	Silpnai kontroliuojamas
Mokomosios programos	Standartizuotos	Nestandartizuotos
Diplomai ir pažymėjimai	Pripažįstami valstybės mastu	Neišduodami visai, arba valstybės nepripažįstami
Mokymo turinys	Reglamentuojamas	Nereglamentuojamas
Sistemos mobilumas	Nelabai mobili	Mobili, greitai prisitaikanti prie asmens poreikių
Funkcijos ir tikslai	Aiškiai apibrėžti	Neaiškiai apibrėžti, paprastai nurodytas tik siekiamas tikslas
Tarpusavio santykiai	Dalykiški	Asmeniniai
Poveikis asmenybei	Tikslingas ir prognozuojamas	Nėra apibrėžtas, silpnai prognozuojamas

Taigi, neformalus švietimas pasižymi tuo, kad yra silpnai valstybės kontroliuojamas, teikia nestandartizuotas švietimo programas, neteikia kokių nors valstybės pripažįstamų pažymėjimų ar diplomų, paremtas asmeniniais santykiais bei neturi aiškių įgyvendinamų funkcijų ar tikslų. Užtat tai – pakankamai mobilus ir paprastai greitai prie individualių kiekvieno asmens poreikių prisitaikantis švietimas.

2012 m. Rugsėjo 5 d. Priimtoje Europos Tarybos rekomendacijoje patikslinamas dalinimas į formalųjį bei neformalųjį švietimą ir savišvietą:

Formalusis mokymasis vyksta organizuotoje ir struktūriškai apibrėžtoje aplinkoje, skirtoje specialiai mokymuisi, ir paprastai baigiasi kvalifikacijos suteikimu, dažniausiai išduodant sertifikatą ar diplomą. Toks mokymasis vyksta bendrojo švietimo, pirminio profesinio mokymo ir aukštojo mokslo įstaigose.

Neformalusis mokymasis yra susijęs su mokymusi kaip suplanuota veikla (nustatomi mokymosi tikslai ir mokymosi laikas), naudojantis tam tikra mokymosi pagalba (pavyzdžiui, besimokančio asmens ir mokytojo ryšys). Tai gali būti programos, pagal kurias mokantis įgyjama darbo įgūdžių, suaugusiųjų raštingumo programos ar mokyklos nebaigusiems asmenims skirtos pagrindinio ugdymo programos. Labai dažni neformaliojo mokymosi pavyzdžiai – mokymasis įmonėse, kuriuo atnaujinami ir gerinami darbuotojų gebėjimai, pavyzdžiui, IRT įgūdžiai, struktūrinis mokymasis internetu (pavyzdžiui, naudojantis nemokamais švietimo ištekliais) bei pilietinės visuomenės organizacijų rengiami kursai savo nariams, tam tikrai tikslinei grupei ar plačiajai visuomenei.

Savišvietos būdu mokomasi iš kasdieninės veiklos darbe, šeimoje ar laisvalaikiu. Toks mokymasis nėra organizuotas ir sistemingas – nenustatyti tikslai, laikas ar mokymosi pagalba. Žvelgiant iš besimokančio asmens perspektyvos, savišvieta vyksta nesąmoningai. Savišvietos, kaip mokymosi būdo, rezultatai – gyvenant ir dirbant įgyjami gebėjimai. Tokių rezultatų pavyzdžiai – darbe įgyti projektų valdymo gebėjimai ar IRT įgūdžiai, kitoje šalyje išmokta kalba ir įgytos žinios apie kitas kultūras; ne darbo vietoje įgyti IRT įgūdžiai, taip pat gebėjimai, įgyti vykdant savanorišką ar kultūrinę veiklą, sportuojant, dirbant su jaunimu ar namie (pavyzdžiui, prižiūrint vaiką).

Trečiojo amžiaus universitetas (TAU) Europos valstybėse tam tikra prasme yra neformaliojo suaugusiųjų švietimo forma. Trečiojo amžiaus universitetas yra savarankiška, savanoriška organizacija, savo veikla užtikrinanti vyresnio amžiaus žmonių geresnę socialinę integraciją į visuomenę, skatinanti jų efektyvų, produktyvų ir turiningą gyvenimą, palaikant jų darbingumą, fizinį aktyvumą.

Pagyvenusiems žmonėms tokia švietimo forma tinkama, tuo, kad padeda išmokyti kritiškai apmąstyti ir įvertinti savo gyvenimo aplinkybes, atrasti naujų galimybių gyvenimo kokybei pagerinti ir imtis konstruktyvių pokių. Kad ir koks švietimas būtų – formalus ar neformalus, jis praplečia visus asmenybės vystymosi aspektus: asmeninį, socialinį, kūrybinį, profesinį, ekonominį, kultūrinį. Lietuvoje Trečiojo amžiaus universitetas dažnai suprantamas daug plačiau – kaip bet kokius veiklos ir tobulinimosi tikslus (ne tik akademinio tobulinimosi, bet ir meninės veiklos, turizmo ir pan.) keliantis visų pirma vyresnio amžiaus žmonių susivienijimas. Todėl Lietuvoje Trečiojo amžiaus universitetų veiklą galima apibūdinti ne tik kaip neformalųjį švietimą, bet ir kaip savišvietą. Išsamiausiai savo veiklos tikslus apibrėžia Medardo Čoboto TAU¹ :

¹ Plg. <http://www.treciojoamziausuniversitetas.lt/lt/istatai-nuostatai>

- Remti vyresnio amžiaus žmonių geresnę socialinę integraciją į visuomenę, galimybių realizavimą ir jų aktyvų dalyvavimą visuomenės nuomonės formavimo ir sprendimo priėmimo procesuose.
- Ištirti ir propaguoti vyresnio amžiaus žmonių kultūrinę ir visuomeninę patirtį.
- Skatinti bendravimą tarp kartų, paremtą solidarumo ir kooperacijos principais.
- Organizuoti paskaitas, konferencijas, seminarus, keliones ir susitikimus su Lietuvos ir užsienio šalių specialistais, dėstytojais, mokytojais, gydytojais ir kitais visuomenės veikėjais.
- Organizuoti renginius, sudaryti sąlygas tikslingai praleisti laisvalaikį pagal sugebėjimą ir galimybes.
- Propaguoti sportą bei kūno kultūrą kaip geriausią priemonę sveikatai ir darbingumui palaikyti.
- Skatinti tarptautinį bendradarbiavimą švietimo, socialinėje ir kitose panašiose srityse. Palaikyti ryšius su užsienio visuomenėmis, nevyriausybinėmis ir vyriausybinėmis organizacijomis.
- Vykdyti socialinės apsaugos ir globos, sanitarinės priežiūros programas.
- Vykdyti kitą veiklą socialinėje, sveikatinimo bei kultūros srityse.
- Organizuoti labdaringas akcijas.

Jokia statistikos įstaiga (nei Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, nei ŠMM Švietimo informacinių technologijų centras) nerenka kokios nors specialios informacijos apie TAU bei TAU studijuojančių asmenų skaičių. Internete galima rasti daug informacijos apie TAU. Savotiška skėtine organizacija yra Vilniuje veikiantis Medardo Čoboto Trečiojo amžiaus universitetas (toliau tekste MČTAU). Iš MČTAU interneto svetainės žinoma, kad jis turi 23 filialus visoje Lietuvoje, iš esmės veikiančius kaip savarankiškos organizacijos (turi atskiras interneto svetaines, yra savarankiškos organizacijos ir pan.): Alytuje, Anykščiuose, Biržuose, Druskininkuose, Jonavoje, Kaune, Kėdainiuose, Klaipėdoje, Kretingoje, Kupiškyje, Marijampolėje, Mažeikiuose, Palangoje, Panevėžyje, Prienuose, Radviliškyje, Rietave, Rokiškyje, Šiauliuose, Tauragėje, Telšiuose, Utenoje ir Visagine. Kita vertus, kai kurie iš MČTAU interneto svetainėje įvardijamų filialų jaučiasi pakankamai savarankiškai ir jų faktinis ryšys su MČTAU yra pakankamai formalus.

Dėl neformalaus suaugusiųjų švietimo pobūdžio labai sunku suskaičiuoti, kiek asmenų šalyje lanko TAU: galima skaičiuoti asmenis, tik retkarčiais apsilankančius TAU, galima – apsilankančius daugiau nei pusėje užsiėmimų, galima registruoti mokslo metų pabaigoje gavusių mokslų baigimo pažymėjimą skaičių. Duomenis apie TAU galima gauti tik iš interneto, o apie TAU klausytojus – tik susisiekus su visų TAU vadovais.

Iki šiol Trečiojo amžiaus universitetų veikla dažnai rėmėsi atskirų asmenų entuziazmu ir menkai buvo remiama valstybės. LR Švietimo įstatymas nustato, kad savivaldybės atstovaujamoji institucija formuoja suaugusiųjų neformaliojo švietimo programas teikiančių mokyklų tinklą, sudaro bei inicijuoja, kad būtų formuojamas gyventojų poreikius atitinkantis profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo teikėjų tinklas, savarankiškai formuoja neformaliojo švietimo teikėjų tinklą. Taigi, savivaldybės Taryba tiesiogiai turi užtikrinti ir vyresnio amžiaus savivaldybės gyventojų švietimo ir tobulinimosi poreikius. Savivaldybių vykdomosios institucijos, vykdydamos savivaldybės Tarybos nutarimus bei remdamos atskirų asmenų iniciatyvą, taip, kaip pačios suprato, skatino ir Trečiojo amžiaus universitetų radimąsi bei veiklą. Visgi galima teigti, kad toks TAU steigimasis vyko pakankamai chaotiškai ir menkai valstybės koordinuojamai.

Dar viena Trečiojo amžiaus universitetų veiklos ypatybė – Lietuvoje vis dar galioja 1998 metais priimtas ir jau dabartinių gyvenimo realijų neatitinkantis LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Naują LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymą specialistų darbo grupės

rengia jau kelerius metus. Akivaizdu, kad rengiant šį įstatymą būtini įvairių interesų grupių kompromisiniai susitarimai. Todėl iki tol, kol naujoji LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo traktuotė nėra oficialiai priimta, labai sunku prognozuoti, kokie bus pagrindiniai šio įstatymo nuostatai. Tokia situacija apsunkina bet kokius Trečiojo amžiaus universitetų veiklos tyrimus: viena vertus, nežinant būsimų įstatymiškai įtvirtintų tokių mokymo įstaigų veiklos nuostatų, pasunkėja tyrimo teorinio konstrukto parengimas, kita vertus, galima situacija, kad priimto įstatymo nuostatos ne visiškai atsižvelgs į susiklosčiusias realijas. Taigi, Trečiojo amžiaus universitetams gali prireikti laiko, kol jie sugebės pertvarkyti savo veiklą pagal priimto įstatymo nuostatas.

Pagal LR Švietimo įstatymą, LR Švietimo ir mokslo ministerijos vienu iš uždavinių yra koordinuoti savivaldybių administracijų švietimo padalinių veiklą įgyvendinant valstybės švietimo politiką. Taigi, subrendo sąlygos apibendrinti visą iki šiol sukauptą Trečiojo amžiaus universitetų steigimo bei veiklos patyrimą. Iš žiniasklaidos pranešimų matyti, kad nauji Trečiojo amžiaus universitetai įvairiose savivaldybėse toliau steigiasi, reiškia, atsiranda būtinybė tą steigimą koordinuoti ir padėti Trečiojo amžiaus universitetų vadovybei užtikrinti deramą veiklos kokybę.

II. Tyrimo tikslas. Surinkti, išanalizuoti ir apibendrinti empirinius duomenis, reikalingus nustatyti TAU sistemos veiklos formas, apimtis, naudą, išryškinti besimokančiųjų mokymosi motyvus ir poreikius, įvertinti mokymosi turinį ir numatyti TAU plėtotės galimybes.

III. Tyrimo uždaviniai.

1. Identifikuoti TAU veiklos formas ir apimtis;
2. Nustatyti besimokančiųjų TAU mokymosi motyvus, poreikius ir gaunamą naudą;
3. Apibendrinti TAU vadovų ir dėstytojų socialines-demografines charakteristikas bei darbo patirtį
4. Išanalizuoti TAU priimtus dokumentus, kurie reglamentuoja vykdomą pedagoginę veiklą;
5. Įvertinti TAU plėtotės galimybes ir perspektyvas Lietuvoje, nustatyti veiksnius leisiančius geriau plėtoti TAU tinklą.

IV. Bendroji tyrimo metodologija.

IV.1. Tyrimo metodologijos principai.

1. Kiekybinių ir kokybinių tyrimo metodų panaudojimas bei derinimas siekiant tyrimo uždavinių įgyvendinimo;
2. Socialiniuose tyrimuose priimtas patikimumo procedūrų užtikrinimas: duomenų atrankos, surinkimo, saugojimo, aprašomosios ir daugiamatės statistikos panaudojimo išryškinant analizuojamų reiškinių tendencijas bei jų statistinį reikšmingumą ir pan.
3. Ekspertų apklausos įvertinant lauko tyrimo duomenis. Siekiant geresnio lauko tyrimo metu surinktų duomenų apibendrinimo bei esminių neformalaus suaugusiųjų švietimo vystymo tendencijų nustatymo, ekspertai (Švietimo ir mokslo ministerijos bei UPC darbuotojai, TAU vadovai ir dėstytojai, universitetų mokslininkai) pasitelkti ne tik rengiant tyrimų instrumentus, kaip tai paprastai daroma socialiniuose tyrimuose, bet ir aiškinant bei apibendrinant lauko tyrimo metu surinktus duomenis.
4. Rekomendacijose pateikiami esminiai TAU sistemos kokybės faktoriai ir aptarta jų įtaka bendrai teikiamos paslaugos kokybei.

IV.2. Tyrimo metodai ir jų pasirinkimo pagrindimas

Renkant empirinius duomenis panaudoti šie kiekybiniai ir kokybiniai metodai:

1. Anketinė apklausa. Siekiant atsakyti į tyrimo klausimus, būtina surinkti duomenis kelių anketų pagalba:
 - TAU klausytojo anketa,
 - TAU dėstytojo anketa,
 - TAU vadovo anketa
 - Statistinių duomenų apie TAU anketa.

Atsitiktinės imties formavimas kiekvienu atveju buvo susijęs taip pat su tyrimo laiko ir respondentų atrankos specifika. Pavyzdžiui, tyrimas buvo atliekamas mokslo metų pradžioje ir buvo domimasi TAU, kaip institucijos, įvertinimu. Akivaizdu, kad todėl į TAU klausytojų, TAU dėstytojų ir TAU vadovų tyrimų imtis buvo įtraukiami respondentai, kurie jau bent metus lankė Trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus, ar, atitinkamai, dalyvavo Trečiojo amžiaus universiteto veikloje. Statistinių duomenų apie TAU anketos atveju, duomenys apie 2012 – 2013 m. m. buvo tik apytiksliai, nes dėl neformalaus mokymo TAU pobūdžio kiekvienais metais stebima pakankamai žymi dalyvių kaita: vieni asmenys truputį vėliau (jau po mokslo metų pradžios) įsijungia į TAU veiklą, kiti, pradėję dalyvauti TAU veikloje, dėl įvairių priežasčių (sveikatos problemos, neatrasta įdomi veikla ar pan.) Trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimų lankymo atsisako.

Kadangi tyrimas savo pobūdžiu daugiau aprašomasis, TAU klausytojų anketos atveju buvo būtinas atsitiktinės respondentų atrankos principo užtikrinimas, kuris leido reprezentatyviai įvertinti tiriamas objekto charakteristikas, statistinį duomenų reikšmingumą ir patikimumą. Statistinės paklaidos dydis ne daugiau nei 5 proc., kaip tai įprasta socialiniuose tyrimuose ir yra visiškai pakankamas šio tyrimo atveju. TAU vadovų ir TAU dėstytojų apklausos atveju dėl statistiškai nedidelio generalinės visumos dydžio buvo siekta apklausti visus (didžiąją dalį) generalinės visumos atstovų ir atsitiktinės imtys formuotos nebuvo.

2. Ekspertų apklausa. Ekspertų apklausa planuota apklausiant ekspertus, susijusius su Trečiojo amžiaus universitetų veikla. Taip surinkta informacija leido parengti galutinius tyrimo instrumentus bei įvertinti lauko tyrimo metu surinktus duomenis.
3. Focus grupės. Focus grupė (arba grupinis interviu: 8 – 12 dalyvių) suteikia galimybę rinkti duomenis apie respondentų nuomones, elgesį ir kartu nagrinėti sąveiką tarp jų. Tokiam interviu tipui būdinga nuomonių apsikeitimo sąveika sukuria spontanišką dalyvių reakciją, stimuliuoja diskusiją. Toks dinamizmas vadinamas „sinergetiniu (sąveikaujančiu) grupės efektu“ Grupės diskusija daugiau idėjų ir problemos sprendimo būdas, nei individualus pokalbis.
4. Dokumentų analizė. Tyrimo metu paaiškėjo, kad dėl ypatingai neformalaus veiklos pobūdžio Trečiojo amžiaus universitetuose rengiama labai nedaug veiklos dokumentų. Paprastai registruojamas dalyvių lankomumas ir pagal Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus tvarkomi finansiniai dokumentai (nario mokesčio mokėjimas ir pan.). Dėl to planuota dokumentų analizė buvo modifikuota. Atlikta Nacionalinės bibliografijos duomenų banko (NBDB) analizė bei, parengus nedidelį klausimyną, analizuota, kaip Trečiojo amžiaus universitetai pateikia informaciją internete.

IV.3. Tyrimo respondentų atranka

Tyrimė viena ar kita forma dalyvavo 24 Lietuvoje veikiančių Trečiojo amžiaus universitetų vadovai, dėstytojai ir klausytojai iš:

1. Vilniaus TAU
2. Alytaus TAU
3. Anykščių TAU
4. Biržų TAU
5. Druskininkų TAU
6. Jonavos TAU
7. Kauno apskrities TAU
8. Klaipėdos TAU
9. Kretingos TAU
10. Kupiškio TAU
11. Marijampolės TAU
12. Mažeikių TAU
13. Palangos TAU
14. Panevėžio TAU
15. Prienų TAU
16. Raseinių TAU
17. Radviliškio TAU
18. Rietavo TAU
19. Rokiškio TAU
20. Šiaulių TAU
21. Tauragės TAU
22. Telšių TAU
23. Utenos TAU
24. Visagino TAU

Tyrimo respondentų atrankai didelę įtaką turėjo ir trečiojo amžiaus universitetų darbo tvarka. Nustatė tvarka, kad Trečiojo amžiaus universitetai savo mokslo metus pradeda tik spalio mėnesį (nebūtinai spalio pradžioje) ir užsiėmimai gali vykti tik kas dvi savaitės.

TAU vadovų ir TAU dėstytojų apklausos atveju dėl statistiškai nedidelio generalinės visumos dydžio buvo siekta apklausti visus (didžiąją dalį) generalinės visumos atstovų ir atsitiktinės imtys formuotos nebuvo. TAU klausytojų atveju buvo formuojama atsitiktinė imtis. TAU klausytojai buvo apklausiami 19-oje bent dvejus metus veikiančių Trečiojo amžiaus universitetų, įsikūrusių visoje Lietuvoje (Vilniaus, Alytaus, Anykščių, Biržų, Druskininkų, Jonavos, Kauno apskrities, Klaipėdos, Kretingos, Kupiškio, Marijampolės, Mažeikių, Palangos, Radviliškio, Rietavo, Rokiškio, Šiaulių, Telšių, Visagino). Iš viso surinkta **480** TAU klausytojų anketų. Statistiškai pakankamas asmenų kiekis buvo apskaičiuojamas pagal V Paniotto knygoje (Паниотто В. И. Качество социологической информации: (методы оценки и процедуры обеспечения). - Киев: Наукова Думка, 1986.) skelbtą vienpakopės atsitiktinės atrankos formulę:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

(kur n – imties dydis, Δ – imties paklaidos dydis (0,05), N – generalinės visumos dydis).

TAU klausytojų imties atrankos paklaida – **4,3** proc. Taigi, planuota TAU klausytojų imties atrankos paklaida yra pasiekta.

Tyrimo metu taip pat surinkta **161** TAU dėstytojų ir **60** TAU vadovų anketų. Rengiantis tyrimui išaiškėjo, kad TAU dėstytojai dalinasi į dvi dalis: vieni ilgesnį laiką dirba su klausytojais (paprastai informacinių technologijų ar užsienio kalbų dėstytojai), kiti apsiriboja tik kelių paskaitų skaitymu. Tik kelias paskaitas per metus skaitančius dėstytojus buvo labai sunku pasiekti per labai trumpą tyrimui skirtą laiką. Tyrimo metu apklausti praktiškai visi ilgesnį kursą TAU klausytojams skaitantys dėstytojai ir didelė dalis trumpalaikių TAU dėstytojų. Dėl šios priežasties manytina, kad TAU dėstytojų tyrime surinktas pakankamas ir maksimaliai įmanomas respondentų skaičius.

Statistinių duomenų anketas pateikė **23** iš **24** tirtų Trečiojo amžiaus universitetų (statistinių duomenų nepateikė tik Panevėžio Trečiojo amžiaus universiteto vadovas).

Ekspertų pagalba pasitelkta du kartus: rengiant tyrimo instrumentus bei vertinant surinktus duomenis. Iš viso pasitelkta **12** ekspertų, **7** jų – tiek rengiant tyrimo instrumentus, tiek ir vertinant surinktus duomenis.

Atliekant focus grupių tyrimus, organizuoti du tyrimai – iš viso juose dalyvavo **17** asmenų.

IV.4. Naudojama statistinė analizė

Pirminiai duomenys buvo apdoroti aprašomosios ir daugiamatės statistikos pagalba. Duomenų atrankos patikimumas buvo užtikrintas kruopščios atsitiktinės atrankos būdu, o duomenų surinkimo patikimumas – laikantis anonimiškumo, laiko, būtino atsakyti į anketos klausimus, tinkamo anketų dizaino ir kitų principų. Visos anketos buvo tikrinamos ir atskiriamos bei atmetamos tos, kuriose bus daugiau nei pusė neatsakytų klausimų, arba sistemiškai kartojasi atsakymų pasirinkimo modelis. Anketas patikrinus ir suregistravus, duomenys buvo koduojami ir kompiuterinio duomenų apdorojimo programų paketo SPSS pagrindu formuojama kompiuterinė duomenų bazė, leidusi taikyti progresyviuosius duomenų analizės būdus.

IV.5. Tyrimo teorinis pagrindimas

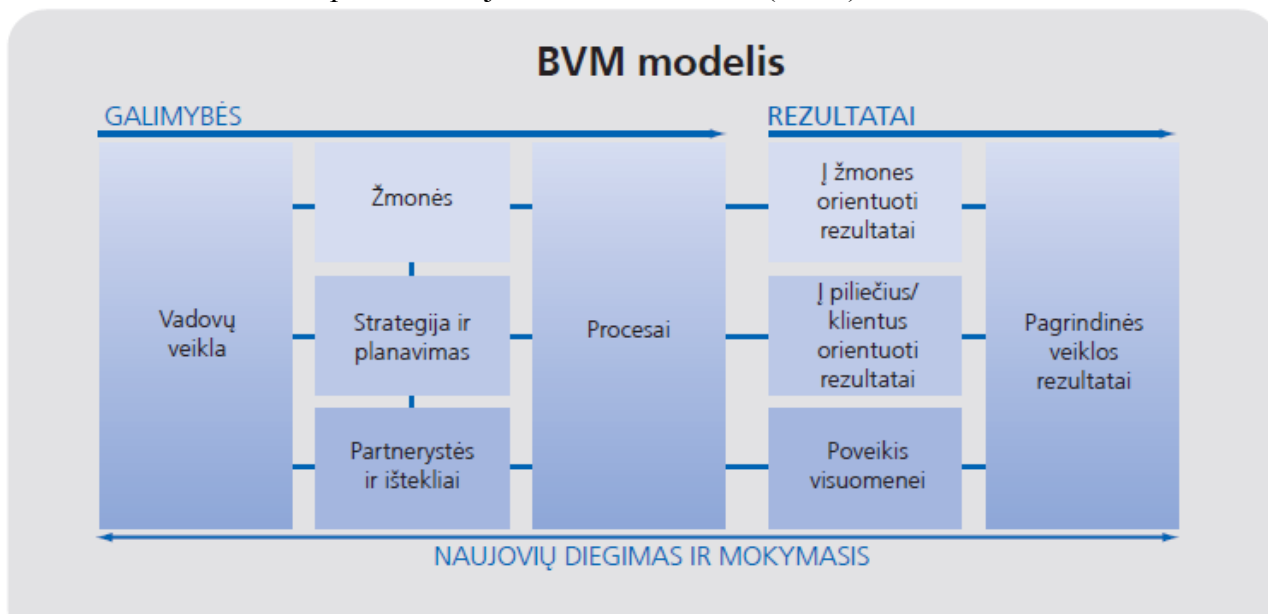
Konstruojant tyrimo instrumentus, remtasi bendrojo valdymo modelio (BVM, angliškai Common Assessment Framework) principais. BVM yra kokybės vadybos metodas, parengtas vadovaujantis Europos kokybės vadybos fondo Tobulumo modeliu ir Vokietijos Valdymo mokslų universiteto parengtu Speyer modeliu. Šis modelis remiasi prielaida, kad puikūs organizacinės veiklos, į piliečius/ klientus orientuoti rezultatai, darbuotojų ir poveikio visuomenei rezultatai yra pasiekiami per vadovų veiklą valdant strategiją ir planavimą, žmones, partnerystes ir išteklius bei procesus. Modelis suteikia galimybę vienu metu į organizaciją pažvelgti iš skirtingų pusių, atlikti holistinę organizacijos veiklos analizę. BVM yra nesudėtinga priemonė, padedanti Europos viešojo sektoriaus organizacijoms naudojantis kokybės vadybos metodais tobulinti veiklą. Tai yra įsivertinimo metodas, savo turiniu artimas daugumai visuotinės kokybės vadybos modelių, ypač Europos kokybės vadybos fondo Tobulumo modeliui, bet pritaikytas būtent viešojo sektoriaus organizacijoms ir atsižvelgiantis į esminius jų skirtumus.

Taikant bendrąjį vertinimo modelį, siekiama keturių tikslų:

1. Pristatyti viešajam administravimui visuotinės kokybės vadybos principus ir laipsniškai su jais supažindinti, naudojant įsivertinimą ir perėjimą nuo dabar paplitusio veikimo „Planuok, Daryk“ prie viso kokybinio ciklo „Planuok, Daryk, Tikrink, Veik“.
2. Skatinti viešojo sektoriaus organizacijas įsivertinti, kad geriau save pažintų ir susitartų dėl tobulinimo veiklos.
3. Jungti įvairius kokybės vadybos modelius.
4. Palengvinti viešojo sektoriaus organizacijų lyginamąją analizę.

Bendrojo vertinimo modelio (BVM) struktūra yra pavaizduota 1 paveiksle:

1 pav. Bendrojo vertinimo modelio (BVM) struktūra



Devynių blokų struktūra apima svarbiausius aspektus, kuriuos turėtų analizuoti bet kuri organizacija. Pirmieji penki kriterijai (vadovų veikla, žmonės, strategija ir planavimas, partnerystė ir ištekliai, procesai) nagrinėja organizacijos galimybių požymius. Jie nustato, ką organizacija daro ir kaip jos išskelti uždaviniai priartina ją prie siekiamo rezultato. Likusiais keturiais kriterijais matuojami į klientus/piliečius, į žmones orientuoti rezultatai, poveikis visuomenei ir pagrindinės veiklos rezultatai bei nustatomos vidinių rodiklių vertės. Kiekvienas kriterijus padalijamas į dalinius kriterijus. 28 daliniai kriterijai apibrėžia pagrindinius dalykus, kuriuos būtina svarstyti vertinant organizaciją. Daliniai kriterijai yra iliustruojami pavyzdžiais, detaliam atskleidžiančiais dalinio kriterijaus turinį ir pasiūlančiais galimus aptarimo aspektus, siekiant nustatyti, kaip esama situacija atitinka dalinių kriterijų reikalavimus.

Kaip kokybės vadybos priemonė, BVM prisijungia prie fundamentalių tobulumo koncepcijų, apibrėžtų Europos kokybės vadybos fondo, nes jos pagrindiniai principai yra: orientavimasis į rezultatus, dėmesys klientams, lyderystė ir tikslų pastovumas, valdymas atsižvelgiant į procesus ir remiantis faktais, darbuotojų įtraukimas, nuolatinis tobulinimas ir naujovės, bendradarbiavimo plėtojimas ir korporatyvinė socialinė atsakomybė. Remiantis šiomis koncepcijomis siekiama patobulinti viešosios organizacijos veiklą.

Viešoji vadyba ir viešojo sektoriaus kokybė turi išskirtinių sąlygų lyginant su privačiu sektoriumi. Tas sąlygas sudaro esminės bendros Europos sociopolitinės ir administracinės kultūros prielaidos: teisėtumo (demokratinio, parlamentinio), teisinės valstybės ir etiško elgesio, besiremiančio bendromis vertybėmis ir principais, tokiais kaip atvirumas, atskaitomybė,

dalyvavimas, įvairovė, lygybė, socialinis teisingumas, solidarumas, bendradarbiavimas ir partnerystės.

Nors BVM visų pirma dėmesį skiria veiklai valdyti ir galimiems organizacijos tobulinimo pagrindams nustatyti, tačiau jo galutinis tikslas yra prisidėti diegiant gerą viešąjį valdymą. Todėl veiklos vertinimas išryškina šiuos pagrindinius viešojo sektoriaus organizacijos bruožus:

1. demokratinė atsakomybė/atskaitomybė;
2. teisėta veikla, besiremianti įstatymais ir poįstatyminiais
3. teisės aktais;
4. bendravimas su politikais;
5. suinteresuotų šalių įtraukimas ir jų poreikių balansavimas;
6. paslaugų kokybė;
7. vertę atitinkanti kaina;
8. tikslų pasiekimas;
9. tobulinimo, naujovių ir pokyčių valdymas.

Trečiojo amžiaus universitetai (TAU) pagal dabartinį savo veiklos pobūdį Lietuvoje dar nėra laikytini visavertėmis viešojo sektoriaus institucijomis, todėl teorinės metodikos taikymas buvo atitinkamai adaptuotas.

IV.6. Naudojamų klausimynų struktūra

TAU klausytojo anketos struktūra:

- Socialinių demografinių klausimų blokas
- Klausimų apie TAU lankymą paskatinusius veiksnius blokas
- Klausimų apie Trečiojo amžiaus universiteto veiklą blokas
- Klausimų apie Trečiojo amžiaus universiteto dėstytojų darbą blokas
- Klausimų blokas apie dabartinį respondento mokymąsi

TAU vadovo anketos struktūra:

- Socialinių demografinių klausimų blokas
- Klausimų blokas apie savijautą būnant TAU vadovu
- Klausimų blokas apie TAU dirbančių dėstytojų pedagoginės veiklos įvertinimą
- Klausimų blokas apie TAU vadovams kylančias problemas
- Klausimų blokas apie galimus kylančių problemų sprendimus

TAU dėstytojo anketos struktūra:

- Socialinių demografinių klausimų blokas
- Klausimų blokas apie veiklą Trečiojo amžiaus universitete paskatinusius veiksnius
- Klausimų apie Trečiojo amžiaus universiteto veiklą blokas
- Klausimų apie Trečiojo amžiaus universiteto dėstytojų darbą blokas
- Klausimų blokas apie galimus kylančių problemų sprendimus

Statistinių duomenų apie TAU anketos struktūra:

- Klausimų blokas apie TAU organizacinę struktūrą bei darbo laiką
- Klausimų blokas apie TAU klausytojus
- Klausimų blokas apie TAU dėstytojus

IV.7. Organizacinės aplinkybės, turėjusios įtakos tyrimui ir jo rezultatų analizei

Konstruojant klausimynus turėta galvoje, kad didžioji dalis apklausiamų TAU klausytojų ir didelė dalis TAU dėstytojų ir vadovų yra sulaukę vyresnio amžiaus. Jiems tikrai nepriimtini didelės apimties klausimynai. Taigi, stengtasi parengti kuo mažesni, bet visus reikalingus tyrimo aspektus apimančius klausimynus, taip surenkant minimaliai pakankamą informaciją.

Rengiantis tyrimui ir pasirinkus tyrimo modelį turėta galvoje, kad kol kas Lietuvos Trečiojo amžiaus universitetai yra daugiau senjorų laisvalaikio praleidimo ir bendravimo, o ne mokymosi forma. Tyrimo instrumentai buvo sąmoningai rengiami visų pirma orientuojantis į trečiojo amžiaus universitetų, kaip mokymosi ir naujų gebėjimų įgijimo ar jau turimų gebėjimų tobulinimo vietą. Tai lauko tyrimo metu sukėlė tam tikrą respondentų nuostabą ir nesupratimą, bet taip buvo bandoma išsiaiškinti, koku mastu dabartinis Lietuvos trečiojo amžiaus universitetų išvystymo laipsnis, susiformavusios ar dar besiformuojančios šių universitetų bendruomenių tradicijos ir narių nuostatos atitinka trečiojo amžiaus universiteto, kaip visų pirma mokymosi vietos, sampratą.

Tyrimui buvo skirtas labai nepatogus laikas – pagal pirkimo dokumentus, tyrimą buvo būtina pradėti 2012 m. rugpjūčio pradžioje, o tyrimo ataskaitą pateikti lapkričio pradžioje. Tai buvo sąlygota situacijos, kad vykdomi projekto darbai privalo remtis tyrimo metu surinkta informacija, bet Lietuvoje nusistovėjo tvarka, kad Trečiojo amžiaus universitetai mokslo metus paprastai pradeda tik spalio mėnesį ir nebūtinai mėnesio pradžioje, o užsiėmimai TAU gali vykti ir kas dvi savaitės. Taigi, lauko tyrimui laiko buvo ypač mažai. Dėl to tyrėjai buvo priversti rinktis greičiausiai atliekamus būdus informacijai surinkti.

Dar viena aplinkybė, kuri buvo svarbi rengiant platų Lietuvoje veikiančių Trečiojo amžiaus universitetų tyrimą, yra tai, kad tyrimo metu nesistengta vertinti kiekvieną iš trečiojo amžiaus universitetų, kurių bendruomenių nariai (klausytojai, dėstytojai ar vadovai) teikė informaciją: atsakė į jiems pateiktų anketų klausimus, teikė statistinę informaciją, dalyvavo ekspertų apklausose ar focus grupių veikloje. Kadangi tai pirmas visaapimantis trečiojo amžiaus universitetų Lietuvoje tyrimas, buvo stengtasi suprasti ir įvertinti dabar veikiančius trečiojo amžiaus universitetus kaip socialinį reiškinį, kaip mokymosi įstaigos tipą bei mokymosi formą. Taigi, situacija atskirame konkrečiame Lietuvoje veikiančiame Trečiojo amžiaus universitete tyrėjams buvo mažiau įdomi, daug įdomiau ir svarbiau tyrėjams buvo nustatyti bendrus visiems ar bent daugumai TAU požymius ir bruožus, rasti bendras visiems ar bent daugumai Tau raidos tendencijas. Dėl šios priežasties stengtasi gauti bent po truputį informacijos (apklausti bendruomenių atstovus) iš kuo didesnio dabar veikiančių trečiojo amžiaus universitetų. Atskirų trečiojo amžiaus universitetų savitumą siekta išryškinti per šių mokymo įstaigų grupes vienijančius bruožus, įvedant papildomus kintamuosius į parengtas duomenų grupes, pavyzdžiui, trečiojo amžiaus universitetai, veikiantys didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir mažesniuose miestuose; trečiojo amžiaus universitetai, savo veikloje tiesiogiai remiami jų veikimo vietoje įsikūrusios aukštosios mokyklos (universiteto, kolegijos ar kolegijos filialo) ir TAU, veikiantys be tokio tiesioginio parėmimo; ir pan.

IV.8. Tyrimo duomenų surinkimo ir apdorojimo patikimumo užtikrinimas

Tyrimo validumo pagrindimas. Tyrimo validumas paprastai tikrinamas tikslinant sąvokas, hipotezes, kintamuosius, renkant, analizuojant, apibendrinant duomenis ir formuluojant išvadas. Kadangi tyrimas yra įvertinamasis, jis grindžiamas ne tik teorinėmis prielaidomis ir dedukcija, bet ir ekspertinėmis bei praktinėmis žiniomis apie neformalųjį suaugusiųjų švietimą. Rodiklių tiriamų kintamųjų parinkimo pagrindumas daugiausia buvo tikrinamas loginio validumo

(pagrįstumo) kriterijais: specialistų ir ekspertų vertinimu, ar pasirinkti kintamieji tinkamai identifikuoja ir matuoja norimą reiškinį ir jo savybes. Svarbus vaidmuo nustatant konstrukto (loginį) validumą teko ir bandomajam (pilotiniam) tyrimui, kuriame buvo išgryninami empiriniai rodikliai (atmetant nevalidžius) ir išbandomi tyrimo instrumentai. Vidinis tyrimo validumas, nusakantis kintamųjų ryšio ir analizės pagrįstumą, buvo užtikrintas tiek minėtame rodiklių parinkimo ir matavimo adekvatumo etape, tiek ir griežtai laikantis matematinių duomenų rinkimo ir analizės reikalavimų. Kokybinės tyrimo dalies validumas buvo užtikrinamas pasitelkiant ekspertus.

Lauko tyrimo organizavimo kokybės kontrolė. Tikrinant interviuotojų darbo kokybę, su 20 proc. respondentų buvo užmezgamas pakartotinis kontaktas telefonu. Telefoninio pokalbio metu buvo tikrinami respondentų atrankos principai, klausimyno reikalavimų laikymasis. Surinkus duomenis (atsakytas anketas), buvo tikrinama anketų užpildymo logika ir teisingumas. Parengus tyrimo kompiuterinę duomenų bazę, buvo specialiai patikrinta 10% anketų suvedimo kokybė.

IV.9. Tyrimo organizacinė vadybinė struktūra.

I etapas. Tyrimo planų parengimas ir derinimas su paslaugų pirkėju.

II etapas. Ekspertų apklausos ir focus grupės tyrimas, siekiant parengti galutinį tyrimo instrumentarijų. Ekspertais buvo prašoma dalyvauti su neformaliu suaugusiųjų švietimu bei Trečiojo amžiaus universitetų veikla susijusius Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų pareigūnus, savivaldybių administracijų darbuotojus, Trečiojo amžiaus universitetų vadovus ir klausytojus, mokslininkus. (vyko kartu su I etapu).

III etapas. Tyrimo instrumentų parengimas (vyko kartu su I etapu).

IV etapas. Bandomasis (pilotinis) tyrimas

V etapas. Lauko tyrimas.

IV etapas. Ekspertų apklausos ir focus grupės tyrimas vertinant surinktus duomenis.

V etapas. Tyrimo ataskaitos bei straipsnių rengimas.

V. Pirmojo tyrimo uždavinio sprendimas

Sprendžiant pirmąjį tyrimo uždavinį „identifikuoti Trečiojo amžiaus universitetų veiklos formas ir apimtis“ buvo planuotos tokios analizės kryptys:

- Surinkti ir apibendrinti statistinę informaciją apie Lietuvoje įsikūrusių Trečiojo amžiaus universitetų veiklą;
- Nustatyti, kaip įvertinama Trečiojo amžiaus universiteto, kaip viešąsias paslaugas teikiančios institucijos, veikla, kartu įvertinant Trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų veiklos kokybę;
- Detalizuoti Trečiojo amžiaus universitetų ir kitų tipų mokymo įstaigų skirtumus
- Apibūdinti dėstytojų darbą trečiojo amžiaus universitete.

Statistinė informacija apie Lietuvoje įsikūrusių Trečiojo amžiaus universitetų veiklą. Lietuvoje iki 2012 m. pabaigos nebuvo renkama jokia statistinė informacija apie trečiojo amžiaus universitetų veiklą. Net ir apibendrintuose suaugusiųjų švietimo tyrimuose visų pirma buvo domimasi darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų formaliuoju, neformaliuoju mokymusi ir savišvieta. Todėl atsiranda poreikis įvertinti trečiojo amžiaus universitetus kaip socialinį fenomeną bei kaip vieną iš lygiateisių suaugusiųjų neformaliojo švietimo būdų ir formų.

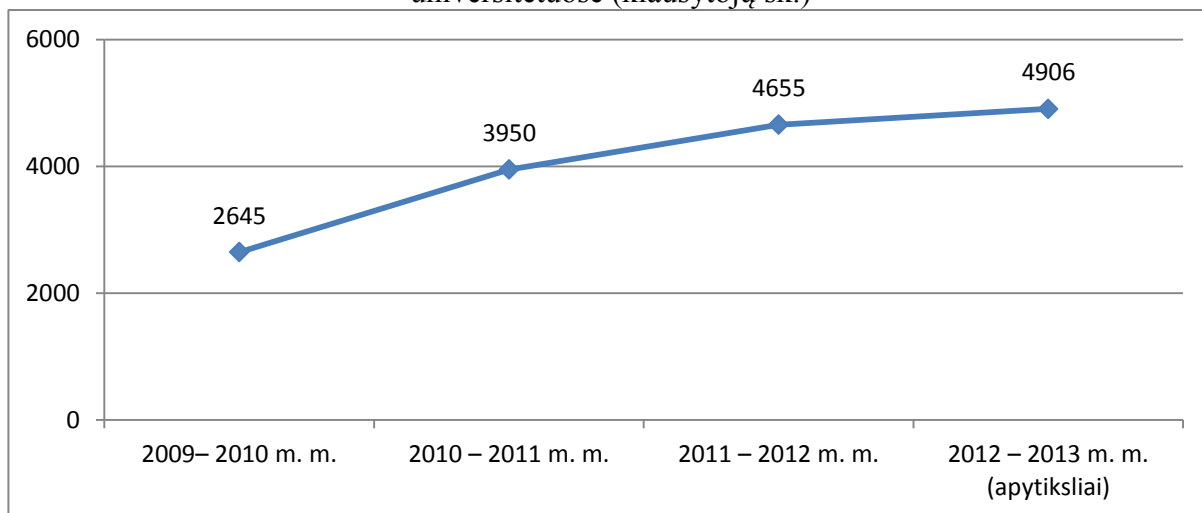
Šioje ataskaitoje pristatomo tyrimo metu buvo skirta dėmesio apibendrintos informacijos apie trečiojo amžiaus universitetus surinkimui. 2012 metų viduryje, kai buvo pradėtas planuoti tyrimas, Lietuvoje veikė 24 trečiojo amžiaus universitetai, iki 2012 metų pabaigos įsikūrė dar mažiausiai du trečiojo amžiaus universitetai. Tyrimo metu tyrinėti tik 2012 metų viduryje veikę TAU. Renkant statistinę informaciją apie trečiojo amžiaus universitetus, TAU vadovų buvo paprašyta atsakyti į statistinės anketos apie TAU klausimus. Tyrėjai gavo 23 iš 24 trečiojo amžiaus universitetų vadovų atsakytas anketas, vienintelio Panevėžio trečiojo amžiaus universiteto vadovas atsisakė pateikti kokią nors statistinę informaciją. Pirmoji rinkta informacija buvo klausytojų skaičius. Trečiojo amžiaus universitetai yra neformaliojo švietimo įstaigos su labai liberalia savo klausytojų registracijos tvarka. Dėl to trečiojo amžiaus universitetą galima pradėti lankyti nebūtinai nuo mokslo metų pradžios, lygiai taip pat nebūtina būtinai užbaigti mokslo metus trečiojo amžiaus universitete – senjorai lanko užsiėmimus tada, kai nori ir kai gali. Ekspertai įvardijo, kad trečiojo amžiaus universitetų klausytojų skaičių galima registruoti keliais būdais:

- Klausytojų skaičių mokslo metų pradžioje;
- Klausytojų, kuriems išduotas pažymėjimas apie išklausytą kursą, skaičių (reiškia, registracija mokslo metų pabaigoje);
- Neformalizuoti klausytojų registracijos problemos ir leisti trečiojo amžiaus universitetų vadovybei pateikti apibendrintą savo klausytojų skaičių.

Papildomų sunkumų dėl klausytojų skaičiaus įvardinimo įnešė nevienoda trečiojo amžiaus universitetų darbo tvarka – vienuose trečiojo amžiaus universitetuose yra nustatyta aiški kursų samprata ir klausytojai orientuojami išklausyti kursą iki pabaigos, kituose trečiojo amžiaus universitetuose sunkiau apibrėžti klausytojų klausomus kursus, ten klausytojai dažniau klausia mažiau tarpusavyje susijusių paskaitų, kurios, geriausiu atveju, apjungtos koku nors bendru ir labai universaliu pavadinimu. Taigi, antruoju atveju sunku kalbėti apie kokią nors kurso klausymo pradžią ir pabaigą, net jeigu tai užsienio kalbų ar informacinio raštingumo užsiėmimai – vienos užsienio kalbos galima mokytis visą gyvenimą. Dar sunkiau registruoti meninės saviveiklos ar tautodailės užsiėmimų lankytojus – pats tokių užsiėmimų pobūdis numato pakankamai laisvą klausytojų judėjimą.

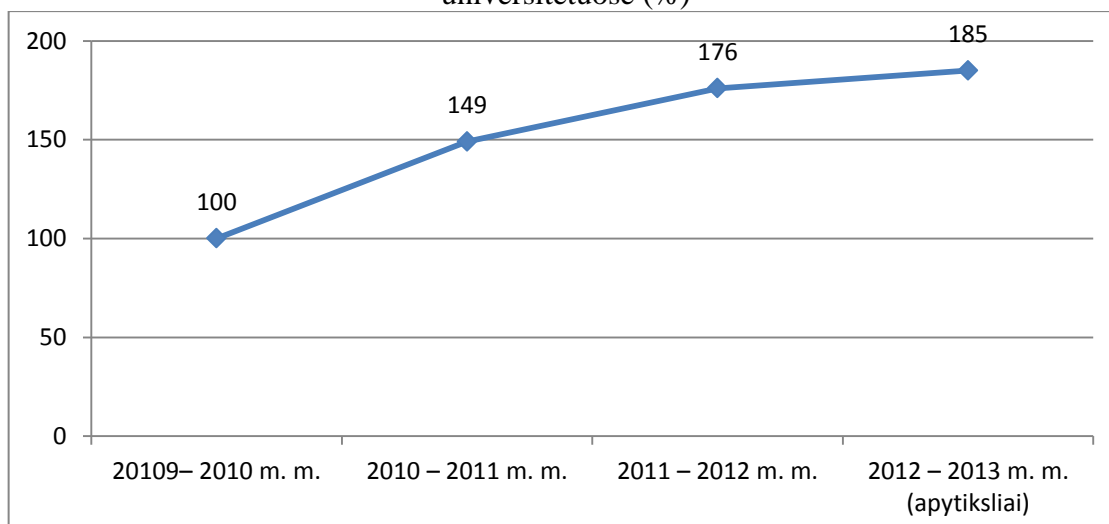
Dėl šios priežasties buvo apsispręsta, prašant trečiojo amžiaus universitetų vadovų nurodyti universiteto klausytojų skaičių, nebandyti kaip nors konkrečiai apibrėžti, koks klausytojų skaičius turimas galvoje. Tik, prašant nurodyti klausytojų skaičių 2012 – 2013 mokslo metų pradžioje, buvo nurodyta, kad prašoma pateikti orientacinį klausytojų skaičių: dėl tyrimu nustatytų laiko apribojimų tyrėjai negalėjo laukti, kol klausytojų skaičius trečiojo amžiaus universitetuose 2012 – 2013 m. m. daugiau ar mažiau nusistovės. Tyrimo metu taip pat bandyta fiksuoti klausytojų skaičiaus trečiojo amžiaus universitetuose kaitos tendencijas. Todėl TAU vadovų buvo prašyta nurodyti klausytojų skaičių 2012-2013 m. m. (apytiksliai), 2011-2012 m. m., 2010-2011 m. m. bei 2009-2010 m. m.

2 pav. Klausytojų skaičiaus kaita Lietuvos trečiojo amžiaus universitetuose (klausytojų sk.)



Realus trečiojo amžiaus universitetų skaičius turėtų būti kiek didesnis, nes į bendrą skaičių nėra įtrauktas Panevėžio TAU klausytojų skaičius. Visgi galima manyti, jog bendras TAU klausytojų skaičius Lietuvoje 2012 metų pabaigoje net kartu su Panevėžio ir kelių naujai susikūrusių ir tyrėjų neanalizuotų TAU klausytojais neturėtų viršyti 6000 klausytojų. Analizuojant trečiojo amžiaus universitetų klausytojų kaitą matyti, kad paskutiniaisiais metais klausytojų skaičius didėja. Šį didėjimą galima išreikšti procentais. Išreiškus 2009 – 2010 m. m. klausytojų skaičių 100 proc., galima matyti trečiojo amžiaus klausytojų skaičiaus procentinį kilimą Lietuvoje.

3 pav. Klausytojų skaičiaus kaita Lietuvos trečiojo amžiaus universitetuose (%)



Iš 3 pav. matyti, kad per ketverius metus trečiojo amžiaus klausytojų skaičius išaugo beveik dvigubai. Viena vertus, toks augimas yra labai didelis ir rodo šalies gyventojų susidomėjimą trečiojo amžiaus universitetais ir realų tokios mokymo ir laisvalaikio leidimo formos poreikį. Kita vertus, Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2012 metų pradžioje Lietuvoje gyveno 711036 šešiasdešimties metų ir vyresni gyventojai. 2012 metų pabaigoje trečiojo amžiaus universitetuose, kurie lyg ir skirti visų pirma garbaus amžiaus sulaukusiems senjorams, tesimokė, geriausiu atveju tik 6 tūkstančiai asmenų. Tai reiškia, kad, sudarius tinkamas veiklos ir plėtros sąlygas, trečiojo amžiaus klausytojų skaičius turėtų didėti lygiai taip pat sparčiai.

Iš trečiojo amžiaus universitetų vadovų pateiktų statistinių formų galima matyti kiekvieno tirta trečiojo amžiaus universiteto klausytojų skaičiaus kaitą.

2 lentelė. Klausytojų skaičiaus kaita Lietuvos trečiojo amžiaus Universitetuose (klausytojų sk.)

	Pavadinimas	2012 – 2013 m. m. (apytiksliai)	2011 – 2012 m. m.	2010 – 2011 m. m.	2010– 2010 m. m.
1	Vilniaus MČTAU	800	800	750	600
2	Alytaus TAU	397	340	282	227
3	Anykščių TAU	37	31	22	17
4	Biržų TAU	65	59	60	76
5	Druskininkų TAU	50	50	0	0
6	Jonavos TAU	160	113	101	0
7	Kauno apskrities TAU	420	460	490	350
8	Klaipėdos TAU	400	950	700	0
9	Kretingos TAU	98	101	0	0
10	Kupiškio TAU	78	49	42	0
11	Marijampolės TAU	815	798	731	711
12	Mažeikių TAU	47	0	0	0
13	Palangos TAU	355	0	0	0
14	Panevėžio TAU	n. d.			
15	Prienų TAU	54	0	0	0
16	Raseinių TAU	122	0	0	0
17	Radviliškio TAU	54	24	10	10
18	Rietavo TAU	103	85	71	0
19	Rokiškio TAU	50	73	105	105
20	Šiaulių TAU	428	400	350	300
21	Tauragės TAU	45	68	34	28
22	Telšių TAU	72	65	61	63
23	Utenos TAU	80	0	0	0
24	Visagino TAU	176	189	141	158
	Iš viso	4906	4655	3950	2645

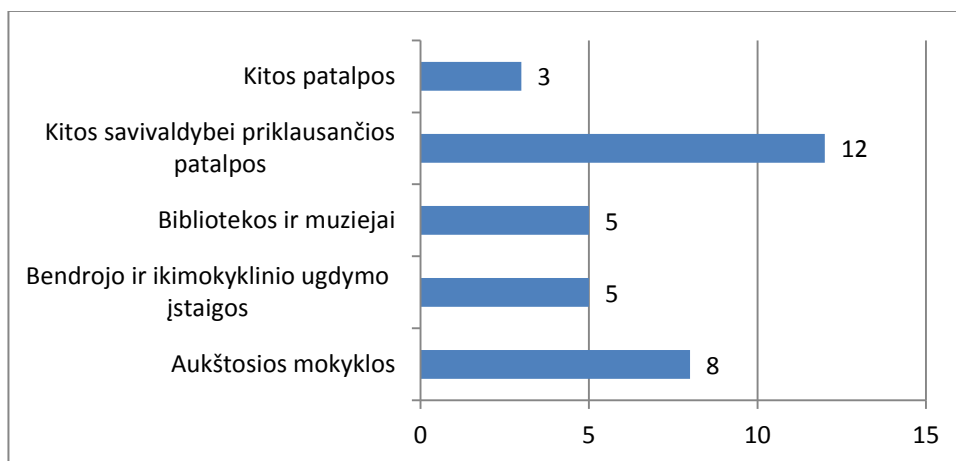
Iš 2 lentelės matyti, kad visus šalyje veikiančius trečiojo amžiaus universitetus galima sąlyginai dalinti į 4 grupes:

1. Didelius trečiojo amžiaus universitetus (Vilniaus ir Marijampolės)
2. Vidutinio dydžio trečiojo amžiaus universitetus (Alytaus, Kauno apskrities, Klaipėdos, Palangos ir Šiaulių)
3. Mažus trečiojo amžiaus universitetus (Jonavos, Kretingos, Raseinių, Rietavo, Visagino)
4. Labai mažus trečiojo amžiaus universitetus (Anykščių, Biržų, Druskininkų, Kupiškio, Mažeikių, Prienų, Radviliškio, Rokiškio, Tauragės, Telšių, Utenos).

Lyginant sąlyginę trečiojo amžiaus universitetų priskyrimą kuriai nors TAU grupei su gyvenamojo punkto, kur veikia TAU, dydžiu, matyti, kad gyvenamojo punkto dydis nebūtinai lemia TAU klausytojų skaičių. Tai gali lemti ir trečiojo amžiaus universiteto veikimo trukmė, ir TAU vadovybės iniciatyvumas, ir savivaldybės parama bei dėmesys senjorų mokymuisi. Trečiojo amžiaus universitetų dydis (klausytojų skaičius), be kitų dalykų nulemia ir vadybinę bei organizacinę darbo specifiką: vienaip valdomas ir organizuojamas TAU, jungiantis 800 klausytojų ir visiškai kitaip, kai klausytojų yra tik kelios dešimtys. Galų gale, ir vadybos išlaidos skirtingo dydžio trečiojo amžiaus universitetuose yra skirtingos. Nacionalinio lygmens TAU veiklos koordinatoriams toks TAU padalijimas pagal klausytojų skaičių gali būti svarbus dėl to, kad skirtingo dydžio TAU akivaizdžiai kyla skirtingos problemos ir padėti jiems galima skirtingai.

Trečiojo amžiaus universitetams, kaip parodė tiek ekspertų apklausa, tiek ir focus grupių apklausa viena didesnių problemų dažnai būna patalpos, kur galėtų vykti užsiėmimai. Statistinėje anketoje domėtasi, kur vyksta trečiojo amžiaus universitetų užsiėmimai.

4 pav. Trečiojo amžiaus universitetų užsiėmimų vietos. Kai kurie TAU užsiėmimus organizuoja skirtingos priklausomybės patalpose (TAU sk.)



Dažniausiai pasirenkama vieta trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimams – įvairios savivaldybei priklausančios patalpos, pavyzdžiui, rajono švietimo ar kultūros centrai. Pakankamai plačiai yra išnaudojamos ir aukštųjų mokyklų bei bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų galimybės suteikti TAU veiklai patalpas. Tarp mažiau įprastų užsiėmimo vietų – trečiojo amžiaus universiteto vadovo valdomas viešbutis ar globos namai. Tokia pastatų, kur vyksta trečiojo amžiaus universitetų užsiėmimai, priklausomybė ir įvairovė ne visada patogi siekiant tinkamai organizuoti TAU veiklą. Ekspertų apklausos parodė, kad ne iki galo išspręstas užsiėmimams būtinų patalpų klausimas kai kada gali iš esmės apriboti trečiojo amžiaus universitetų galimybes pritraukti naujų klausytojų. Pati geriausia išeitis sprendžiant patalpų užsiėmimams klausimus – pritraukti konkrečios

įstaigos vadovą į trečiojo amžiaus universiteto vadovybę. Tyrimo rezultatai rodo, kad tokiu atveju patalpų užsiėmimams problemas yra ko gero lengviausia išspręsti.

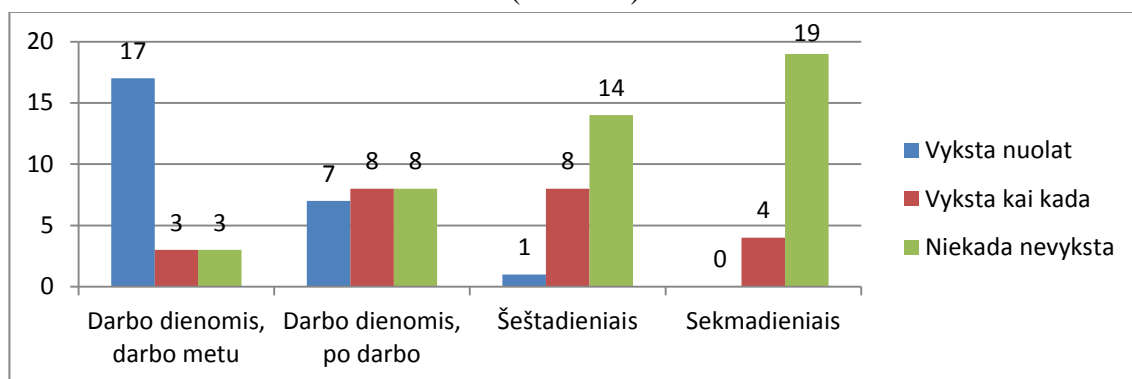
3 lentelė. Pastatų, kur 2012 – 2013 m. m. vyksta TAU užsiėmimai, priklausomybė

1	Vilniaus MČTAU	Lietuvos edukologijos universitetui
2	Alytaus TAU	Alytaus kolegijai
3	Anykščių TAU	Vaikų lopšeliui - darželiui
4	Biržų TAU	Biržų pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centrai, Biržų rajono sporto mokyklai, Biržų parapijos namams, Biržų krašto „Sėlos“ muziejui, Biržų kultūros centrai
5	Druskininkų TAU	Druskininkų m. švietimo centrai
6	Jonavos TAU	Jonavos rajono savivaldybei
7	Kauno apskrities TAU	Kauno m. aukštosios mokyklos (VDU, KTU, LSMU, M. Romerio universiteto viešojo saugumo fakultetas), V. Kudirkos progimnazija, Maironio lietuvių literatūros ir Kauno miesto muziejai
8	Klaipėdos TAU	Klaipėdos universitetui
9	Kretingos TAU	Kretingos pedagogų švietimo centrai
10	Kupiškio TAU	Kupiškio Lauryno Stuokos-Gucevičiaus gimnazijai, Povilo Matulionio progimnazijai, Kupiškio kultūros centrai, Kupiškio rajono centrinei bibliotekai
11	Marijampolės TAU	Marijampolės kolegijai, Marijampolės savivaldybei, Marijampolės ligoninei, Marijampolės J. Jablonskio gimnazijai, Marijampolės švietimo centrai
12	Mažeikių TAU	Mažeikių švietimo centrai
13	Palangos TAU	Palangos miesto savivaldybei
14	Panevėžio TAU	n. d.
15	Prienų TAU	Prienų globos namams
16	Raseinių TAU	Raseinių rajono švietimo centrai ir Raseinių rajono savivaldybei
17	Radviliškio TAU	Radviliškio švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriui
18	Rietavo TAU	Žemaitijos kolegijai
19	Rokiškio TAU	Panevėžio kolegijos Rokiškio filialui
20	Šiaulių TAU	Šiaulių savivaldybei, Šiaulių universitetui, Šiaulių P. Višinskio bibliotekai
21	Tauragės TAU	TAU vadovo valdomas viešbutis
22	Telšių TAU	Telšių suaugusiųjų mokyklai
23	Utenos TAU	Utenos A. ir M. Miškinių viešajai bibliotekai
24	Visagino TAU	Visagino savivaldybei

Dar viena labai svarbi trečiojo amžiaus universitetų veiklos charakteristika yra laikas, kada vyksta užsiėmimai. TAU yra neformalus ir kažkokiais apribojimais mažai suvaržytas mokymosi būdas, kai patys klausytojai, aišku, atsižvelgdami į galimybes, nusistato sau patogų

užsiėmimų laiką. Kita vertus, naujai ateinantiems TAU klausytojams toks laikas gali būti arba patogus, arba nelabai patogus. Renkant statistinę informaciją aiškintasi, kada prasideda trečiojo amžiaus universitetų užsiėmimai.

5 pav. Užsiėmimų pradžia trečiojo amžiaus universitetuose (TAU sk.)



4 lentelė. Užsiėmimų pradžia trečiojo amžiaus universitetuose (1 – vyksta nuolat, 2 – vyksta kai kada, 3 – niekada nevyksta)

Nr.	Pavadinimas	Darbo dienomis darbo metu	Darbo dienomis po darbo	Šeštadieniais	Sekmadieniais
1	Vilniaus MČTAU	1	2	2	3
2	Alytaus TAU	3	1	3	3
3	Anykščių TAU	1	1	2	2
4	Biržų TAU	2	3	2	2
5	Druskininkų TAU	1	3	3	3
6	Jonavos TAU	1	2	2	2
7	Kauno apskrities TAU	1	1	3	3
8	Klaipėdos TAU	1	3	3	3
9	Kretingos TAU	2	2	3	3
10	Kupiškio TAU	1	3	3	3
11	Marijampolės TAU	1	3	2	3
12	Mažeikių TAU	1	2	3	3
13	Palangos TAU	2	2	3	3
14	Panevėžio TAU	n. d.			
15	Prienų TAU	1	3	3	3
16	Raseinių TAU	1	3	3	3
17	Radviliškio TAU	1	2	3	3
18	Rietavo TAU	1	2	2	3
19	Rokiškio TAU	3	1	3	3
20	Šiaulių TAU	1	3	2	3
21	Tauragės TAU	3	1	3	3
22	Telšių TAU	1	1	1	2
23	Utenos TAU	1	2	3	3
24	Visagino TAU	1	1	2	3

Iš trečiojo amžiaus vadovybės pateiktos informacijos matyti, kad patogiausias trečiojo amžiaus universitetų užsiėmimams laikas yra darbo dienomis, darbo laiku. Ekspertai patikslino, kad „darbo laiku“ dažniausiai reiškia, kad užsiėmimai prasideda po pietų, paprastai apie 15 – 16 val. Akivaizdu, kad, tokiu atveju, jie dažnai baigiasi jau po darbo. Galima manyti, kad toks darbo laikas pasirenkamas dar ir dėl to, kad tokiu laiku trečiojo amžiaus universitetų vadovybei patogiau prisikviesti lektorius bei užsiėmimų vadovus. Toks užsiėmimų pradžios laikas nėra nepatogus pensininkams, bet dirbantiems asmenims gali sudaryti tam tikrų problemų lankyti užsiėmimus. Galbūt dėl to maždaug trečdalis TAU savo užsiėmimus organizuoja ir darbo dienomis po darbo. Pažymėtina, kad trečiojo amžiaus universitetų užsiėmimai labai retai organizuojami išėiginėmis dienomis.

Viena svarbiausių trečiojo amžiaus universitetų darbo ypatybių – laisvas veiklos kryptių, kurioms prigijo pavadinimas „fakultetai“ pasirinkimas ir lygiai tokia pat laisva veiklos kryptių kaita. Klausytojai bendru sutarimu su TAU vadovybe (jei/ kai sugeba rasti dėstytojų ar lektorių) nusprendžia, kokie fakultetai (veiklos kryptys) bus kiekvienais mokslo metais. Lygiai taip pat laisvai trečiojo amžiaus universitetų klausytojai patys apsisprendžia, kiek ir kokius fakultetus (mokymo kryptis) jie lankys. Skirtingai nuo kai kurių užsienio valstybių, kur trečiojo amžiaus universitetai yra labiau akademinės įstaigos senjorams, Lietuvoje susiformavo praktika, kad trečiojo amžiaus universitetai yra ne tik ir ne tiek akademinis laisvalaikio praleidimo būdas, kiek apskritai laisvalaikio (nebūtinai akademinis) praleidimo būdas. Tokiu aiškiai neakademinio laisvalaikio praleidimo būdu gali būti meninė saviveikla (dramos studija, choras) ar kelionių organizavimas (bet ne geografijos ar kraštotyros studijos!) ir pan.

Pakankamai informatyvi yra trečiojo amžiaus universitetų fakultetų skaičiaus ir pavadinimų analizė. Aišku, kuo didesnis trečiojo amžiaus universiteto klausytojų skaičius, tuo paprastai didesnės galimybės TAU formuoti daugiau mokymo kryptių ir taip pritraukti dar daugiau klausytojų. Kita vertus, nedideli klausytojų skaičiumi trečiojo amžiaus universitetai kai kada specialiai dėl mažo klausytojų skaičiaus apriboja mokymosi kryptių (fakultetų) skaičių. Taip, Rokiškio TAU 2012-2013 m. m. bendru klausytojų sutarimu apjungė visas mokymo kryptis į vieną ir bando rasti universalių ir daugumai klausytojų aktualių užsiėmimų temų.

Renkant statistinę informaciją apie Lietuvos trečiojo amžiaus universitetus, domėtasi ir mokymo kryptių (fakultetų) skaičiumi ir jų pavadinimais. Tuos pavadinimus buvo bandyta kažkaip bent simboliškai ir ne visai tiksliai apibendrinti. Iš viso buvo išskirtos 23 sąlyginės (nes visas nurodytas kryptis tikrai galima apibendrinti ir kitokiu būdu) mokymosi kryptys (analogiškų, tyrėjų vertinimu, mokymosi kryptių pavadinimai surašyti kartu):

1. Sveikatos, sveikos gyvensenos, sveikatos ir dvasinio tobulėjimo, sveikatos puoselėjimo, sveikatingumo gimnastikos
2. Kultūros, kultūros pažinimo
3. Turizmo, kraštotyros ir turizmo
4. Namų ūkio, buities
5. Politologijos, pilietiškos visuomenės, žmogaus ir socialinės aplinkos, Europos santykių, politinių diskusijų
6. Istorijos, Lietuvos istorijos
7. Socialinės psichologijos, dvasinio tobulėjimo, humanitarinis, psichologijos, filosofijos

8. Muzikos, teatro ir muzikos, dainų
9. Užsienio kalbų
10. Tautodailės, dailės
11. Literatūros, poezijos, skaitytojų klubas
12. Jungtinis
13. Menų, meninės raiškos, šokio teatras, choras, dramos, saviraiškos
14. Vadybos
15. Informacinių technologijų, skaitmeninių kompetencijų
16. Gerantopsichologijos
17. Socialinės reabilitacijos
18. Kartų ryšių
19. Rusų filologijos
20. Ichtologijos
21. Drabužių dizaino ir siuvimo
22. Teologijos
23. Teisės

5 lentelė. Fakultetų (mokymo krypčių) skaičius Lietuvos trečiojo amžiaus universitetuose 2012 – 2013 m. m. pradžioje

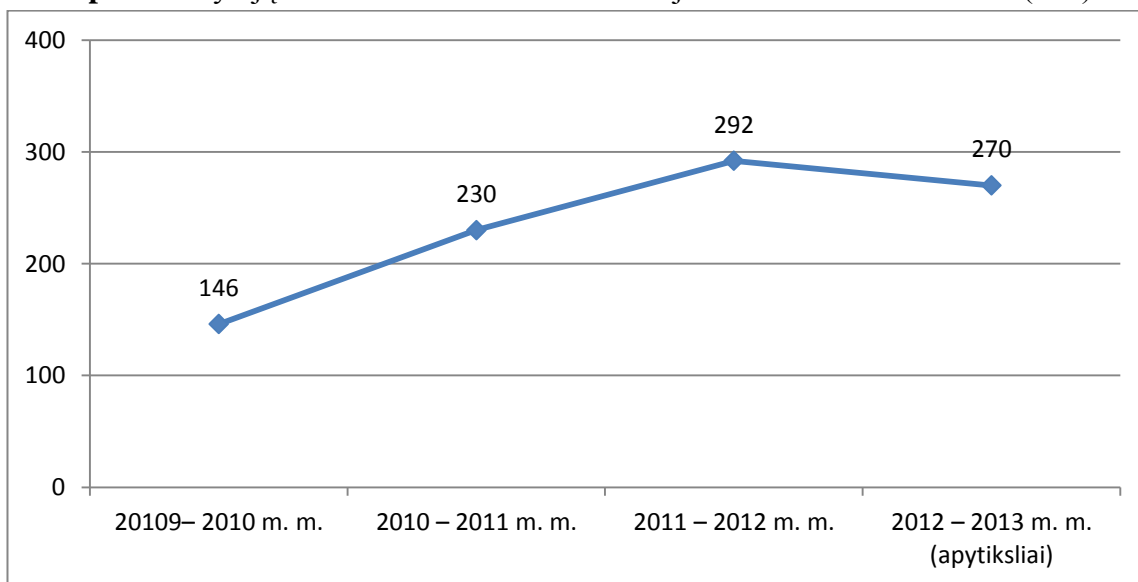
Nr.	Pavadinimas	Iš viso	Atsirado tik 2012 – 2013 m. m.
1	Vilniaus MČTAU	11	0
2	Alytaus TAU	10	0
3	Anykščių TAU	1	0
4	Biržų TAU	7	0
5	Druskininkų TAU	6	1
6	Jonavos TAU	4	1
7	Kauno apskrities TAU	8	1
8	Klaipėdos TAU	1	0
9	Kretingos TAU	2	0
10	Kupiškio TAU	4	1
11	Marijampolės TAU	10	0
12	Mažeikių TAU	5	5
13	Palangos TAU	4	4
14	Panevėžio TAU	n. d.	
15	Prienų TAU	1	0
16	Raseinių TAU	4	4
17	Radviliškio TAU	3	1
18	Rietavo TAU	3	1
19	Rokiškio TAU	1 ²	0
20	Šiaulių TAU	6	0
21	Tauragės TAU	1	0
22	Telšių TAU	8	1
23	Utenos TAU	5	5
24	Visagino TAU	16	0

² Klausytojų siūlymu, šiais mokslo metais TAU į fakultetus nesiskirstė, anksčiau veikla dalijosi pagal fakultetus

Analizuojant mokymosi kryptių skaičių viename trečiojo amžiaus universitete, stebima akivaizdi tendencija – kuo daugiau TAU lanko klausytojų, tuo daugiau jame siūloma mokymosi kryptių. Tik 5 trečiojo amžiaus universitetai siūlo savo klausytojams tik vieną mokymosi kryptį. 4 atvejais tai iš tiesų trečiojo amžiaus universitetai, kuriuos lanko mažas klausytojų skaičius, o vienas atvejis ypatingesnis – tik vieną fakultetą (mokymo kryptį) suformavo Klaipėdos trečiojo amžiaus universitetas, turintis daug klausytojų, bet, turbūt, dėl steigėjo – Klaipėdos universiteto Sveikatos mokslų fakulteto – veiklos specifikos ugdantis klausytojų įgūdžius tik Sveikatos mokslų fakultete.

Dar viena būtina analizuoti statistinė Lietuvos trečiojo amžiaus universitetų charakteristika yra TAU dirbantys dėstytojų skaičius. Iš ekspertų apklausos sužinota, kad trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai neoficialiai dalijami į dvi dalis: mažesnę dalis TAU dėstytojų yra ilgesnių programų (pvz., užsienio kalbos ar informacinių technologijų mokymo) įgyvendintojai, kita, didesnė dalis veikia yra ne dėstytojai, o lektorai. Jie dažniausiai teskaito vieną ar dvi paskaitas. Taip atsitinka dažniausiai dėl to, kad trečiojo amžiaus universitetų vadovams sunku prikalbinti ilgesnį laiką nemokamai dirbti su TAU klausytojais, o dėl kelių nemokamų paskaitų susitarti lengviau. Renkant statistinę informaciją apie trečiojo amžiaus universitetus 4 trečiojo amžiaus universiteto vadovai nurodė, kad jie dėstytojų apskritai neturi (taigi, šiuose TAU dirbantys lektorai apskritai nebuvo identifikuoti kaip dėstytojai), kitų trečiojo amžiaus universitetų vadovai nurodė bendrą dėstytojų ir lektorių, dirbančių jų vadovaujame universitete, skaičių. Buvo apskaičiuota, kad 2012 – 2013 m. m. pradžioje trečiojo amžiaus universitetuose buvo pasirengę dirbti 270 dėstytojų ir lektorių.

6 pav. Dėstytojų skaičiaus kaita Lietuvos trečiojo amžiaus universitetuose (vnt.)



Skirtingai, nei trečiojo amžiaus universitetų klausytojų atveju, TAU dėstytojų skaičius 2012 – 2013 m. m., lyginant su 2011 – 2012 m. m., nežymiai sumažėjo. Išanalizavus trečiojo amžiaus universitetų vadovybės pateiktą statistinę informaciją paaiškėjo, kad dviejuose Lietuvos TAU 2012 – 2013 m. m. ryškiai sumažėjo dėstytojų skaičius: Klaipėdos TAU vietoje 18 liko 2 dėstytojai, o Marijampolės TAU vietoje 103 liko tik 24 dėstytojai. Galima manyti, kad taip atsitiko dėl įvairių organizacinių problemų. Pavyzdžiui, Marijampolėje buvo kilusių tam tikrų diskusijų dėl

TAU veiklos perspektyvos šioje savivaldybėje ir, ko gero, TAU vadovybė tyrėjams pateikė tik dėstytojų, dėl kurių darbo TAU nekyla abejonių, skaičių. Lyginant klausytojų ir dėstytojų skaičių Klaipėdos ir Marijampolės trečiojo amžiaus universitetuose galima manyti, kad toks mažas dėstytojų skaičius, ko gero, nesugebės užimti didelį klausytojų skaičių. Taigi, galima manyti, jog dėstytojų skaičius Klaipėdos ir Marijampolės trečiojo amžiaus universitetuose didės ir bus galima kalbėti apie klausytojų skaičiaus didėjimą atitinkantį TAU dėstytojų skaičiaus didėjimą.

6 lentelė. TAU dėstytojų skaičius Lietuvos trečiojo amžiaus universitetuose (vnt.)

	Pavadinimas	2012 – 2013 m. m. (apytiksliai)	2011 – 2012 m. m.	2010 – 2011 m. m.	20109– 2010 m. m.
1	Vilniaus MČTAU	43	36	33	19
2	Alytaus TAU	0	0	0	0
3	Anykščių TAU	0	0	0	0
4	Biržų TAU	7	6	7	7
5	Druskininkų TAU	5	5	0	0
6	Jonavos TAU	22	16	12	0
7	Kauno apskrities TAU	8	9	9	9
8	Klaipėdos TAU	2	18	20	0
9	Kretingos TAU	18	20	0	0
10	Kupiškio TAU	7	5	4	0
11	Marijampolės TAU	24	103	70	51
12	Mažeikių TAU	0	0	0	0
13	Palangos TAU	16	0	0	0
14	Panevėžio TAU	n. d.			
15	Prienų TAU	0	0	0	0
16	Raseinių TAU	32	0	0	0
17	Radviliškio TAU	3	2	1	1
18	Rietavo TAU	13	14	15	0
19	Rokiškio TAU	20	7	16	16
20	Šiaulių TAU	14	12	15	13
21	Tauragės TAU	5	6	7	6
22	Telšių TAU	9	8	8	9
23	Utenos TAU	0	0	0	0
24	Visagino TAU	22	25	13	15
	Iš viso	270	292	230	146

Apibendrinant galima tvirtinti, kad:

- bendras TAU klausytojų skaičius Lietuvoje 2012 metų pabaigoje siekia maždaug 6000 klausytojų. Per ketverius metus TAU klausytojų padaugėjo beveik dvigubai, bet, žinant, jog 2012 metų pradžioje Lietuvoje gyveno 711036 šešiasdešimties metų ir vyresni gyventojai, TAU turi dar milžiniškas galimybes plėsti savo veiklą
- TAU labai įvairiai ir, ko gero, priklausomai nuo savivaldybės galimybių, sprendžia mokymosi patalpų klausimą. Dažniausiai pasirenkama vieta trečiojo amžiaus universiteto

užsiėmimams – įvairios savivaldybei priklausančios patalpos, pavyzdžiui, rajono švietimo ar kultūros centrai. Pakankamai plačiai yra išnaudojamos ir aukštųjų mokyklų bei bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų galimybės suteikti patalpas. Tarp mažiau įprastų užsiėmimo vietų – trečiojo amžiaus universiteto vadovo valdomas viešbutis ar globos namai.

- Patogiausias trečiojo amžiaus universitetų užsiėmimams laikas yra darbo dienomis, darbo laiku, užsiėmimai prasideda paprastai apie 15 – 16 val. Akivaizdu, kad, tokiu atveju jie dažnai baigiasi jau po darbo. Galima manyti, kad toks darbo laikas pasirenkamas dar ir dėl to, kad tokiu laiku trečiojo amžiaus universitetų vadovybei patogiau prisikviesti lektorius bei užsiėmimų vadovus.
- 2012 – 2013 m. m. pradžioje trečiojo amžiaus universitetuose buvo pasirengę dirbti 270 dėstytojų ir lektorių. Lyginant su 2011 – 2012 m. m., dėstytojų skaičius nežymiai sumažėjo.

Trečiojo amžiaus universiteto, kaip viešąsias paslaugas teikiančios institucijos, veiklos įvertinimas, kartu įvertinant Trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų veiklos kokybę.

Trečiojo amžiaus universitetai šalyje kol kas veikia labiau lemiami privačios iniciatyvos ir kai kurių šalies savivaldybių vadovų noro ir siekio vystyti suaugusiųjų švietimą. Kol kas nėra (ir kol nebus naujos LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo redakcijos, turbūt ir neatsiras) aiškios valstybinės strategijos, kaip toliau vystyti trečiojo amžiaus universitetus ir kaip tiksliau išnaudoti kylančią privačią atskirų žmonių iniciatyvą. Kol nėra aiškios valstybės strategijos, sunku vertinti trečiojo amžiaus universitetus kaip viešąją paslaugą teikiančias viešąsias institucijas, kaip tai yra daugelyje, paprastai Vakarų, valstybių. Kol kas trečiojo amžiaus universitetų plėtra labiausiai priklauso nuo atskirų žmonių suvokimo ir jų (dažnai menkų) fizinių galimybių. Visgi, jei vykdomas platus trečiojo amžiaus universitetų, kaip Lietuvos reiškinių, tyrimas, galima bandyti panaudoti savotišką „Prokrusto lovą“ – pažiūrėti, kaip dabartiniai pakankamai stichiškai vystyti trečiojo amžiaus universitetai atitinka vakarietišką viešosios įstaigos sampratą. Rengiantis tyrimui buvo analizuota galimybė pritaikyti Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros (NMVA) naudojamą teorinį bendrojo ugdymo mokyklos vertinimo modelį, bet, pasitarus su ekspertais, nutarta, kad šis NMVA naudojamas teorinis modelis pernelyg atitinka formaliojo švietimo įstaigos sampratą, o tyrimo metu būtina vertinti neformaliojo švietimo įstaigas.

Tuo tikslu remtasi bendrojo valdymo modelio (BVM, angliškai Common Assessment Framework) principais. BVM yra kokybės vadybos metodas, parengtas vadovaujantis Europos kokybės vadybos fondo Tobulumo modeliu ir Vokietijos Valdymo mokslų universiteto parengtu Speyer modeliu. Šis modelis remiasi prielaida, kad puikūs organizacinės veiklos, į piliečius/klientus orientuoti rezultatai, darbuotojų ir poveikio visuomenei rezultatai yra pasiekiami per vadovų veiklą valdant strategiją ir planavimą, žmones, partnerystes ir išteklius bei procesus. Modelis suteikia galimybę vienu metu į organizaciją pažvelgti iš skirtingų pusių, atlikti holistinę organizacijos veiklos analizę. BVM yra nesudėtinga priemonė, padedanti Europos viešojo sektoriaus organizacijoms naudojantis kokybės vadybos metodais tobulinti veiklą. Tai yra įsivertinimo metodas, savo turiniu artimas daugumai visuotinės kokybės vadybos modelių, ypač Europos kokybės vadybos fondo Tobulumo modeliui, bet pritaikytas būtent viešojo sektoriaus organizacijoms ir atsižvelgiantis į esminius jų skirtumus.

Teorinis bendrasis vertinimo modelis (BVM) dalinamas į dvi sritis:

1. Galimybes
2. Rezultatus

BVM galimybių vertinimas dalinamas į penkis posričius:

1. Vadovų veiklą,
2. Žmones

3. Strategiją ir planavimą
4. Partnerystes ir išteklius
5. Procesus

BVM rezultatų vertinimas dalinamas į keturis posričius:

1. Į žmones (darbuotojus) orientuoti rezultatai
2. Į piliečius (klientus) orientuoti rezultatai
3. Poveikis visuomenei
4. Pagrindiniai veiklos rezultatai

Rengiant tyrimo instrumentus ir atsižvelgiant į tyrimo organizacinę aplinkybę, kad vyresniojo amžiaus žmonėms skirti tyrimo instrumentai negalėjo būti dideli, bandyta išmatuoti visas devynias sritis, kurias vertina bendrasis vertinimo modelis. Dėstytojų anketa tapo pagrindine, vertinant šalies trečiojo amžiaus universitetus pagal BVM. Dėl menko TAU išvystymo didžiausias dėmesys buvo skirtas galimybių sričiai. Dėstytojų anketoje galimybių srities matavimui buvo skirti šie kintamieji:

- TAU vadovai aiškiai formuluoja universiteto veiklos kryptis, kuriant jo misiją, viziją ir vertybes
- TAU vadovai kuria ir įgyvendina universiteto veiklos ir pokyčių vadybos sistemą
- TAU vadovai motyvuoja darbuotojus, teikia jiems pagalbą ir rodo pavyzdį
- TAU vadovai stengiasi, kad universiteto įvaizdis būtų kuo geresnis
- Universitete nuolat renkama informacija apie klausytojų poreikius
- Universitete nuolat renkama informacija apie dėstytojų poreikius
- Sukurta universiteto veiklos strategija keičiama atsižvelgiant į dėstytojų ar klausytojų poreikius
- Universitete įgyvendinama vieninga veiklos strategija
- Universitete sukurta skaidri darbuotojų kompetencijų panaudojimą užtikrinanti sistema
- Universitete nustatyta aiški darbuotojų kvalifikacijos kėlimo tvarka
- Visi TAU veiklos aspektai yra aptariami su darbuotojais
- TAU užmezgęs aiškius ir tvirtus partnerystės ryšius su savivaldybėje veikiančiomis įstaigomis ir organizacijomis
- TAU parengęs priemones, skatinančias savivaldybės gyventojus ateiti mokytis į universitetą

Klausytojų anketoje galimybių srities matavimui buvo skirti šie kintamieji:

- TAU vadovai ir dėstytojai nuolat domisi klausytojų poreikiais ir lūkesčiais
- Klausytojai dalyvauja aptariant ir planuojant TAU veiklos kryptis
- TAU vadovai ir dėstytojai domisi klausytojų nuomone apie TAU veiklą
- TAU vadovai ir dėstytojai įgyvendina klausytojų pageidaujamas naujoves

Dėstytojų anketoje rezultatų srities matavimams buvo skirti šie kintamieji:

- TAU užtikrinamas geras turimų lėšų panaudojimas
- TAU susiformavusi vidaus darbo tvarka leidžia efektyviai panaudoti darbuotojų žinias ir patirtį
- TAU plačiai naudojamos naujos technologijos
- TAU patalpos leidžia užtikrinti deramą užsiėmimų kokybę
- TAU naudojama mokymo įranga leidžia užtikrinti deramą mokymo kokybę
- TAU klausytojai patenkinti mokymo kokybe

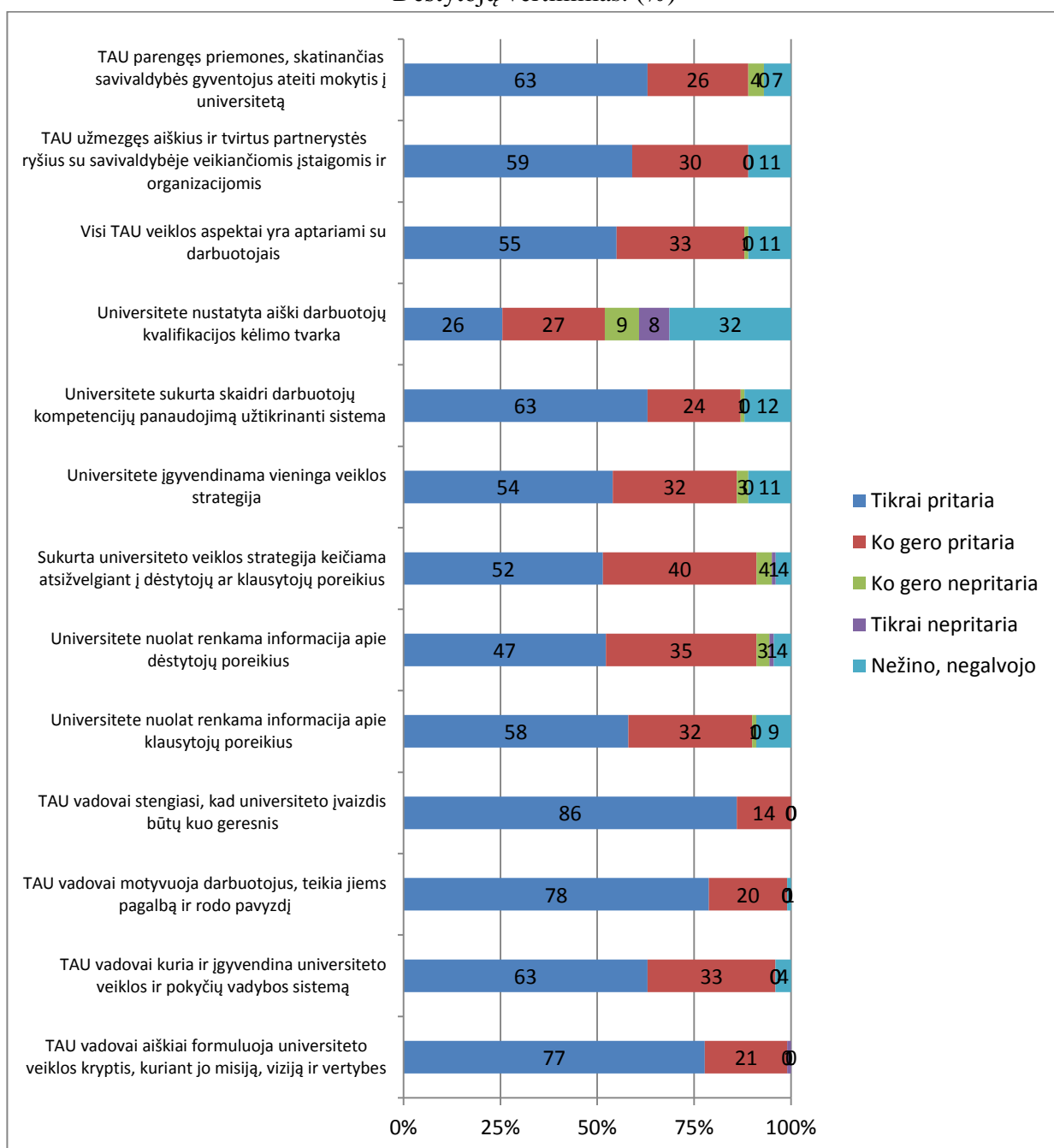
- TAU dėstytojai patenkinti darbo sąlygomis
- TAU tenkina norinčių mokymąsi universitete pasirinkusių savivaldybės gyventojų poreikius

Klausytojo anketoje rezultatų srities matavimui buvo skirti šie kintamieji:

- Mūsų universitete dirba kvalifikuoti vadovai
- Mūsų universitete dirba kvalifikuoti dėstytojai
- Klausytojai dalyvauja universiteto valdyme
- Man patinka mokytis trečiojo amžiaus universitete

Analizę galima pradėti nuo bendro apklaustų dėstytojų ir klausytojų įvairių institucijos veiklos aspektų įvertinimo.

7 pav. Bendras TAU galimybių srities įvertinimas.
Dėstytojų vertinimas. (%)

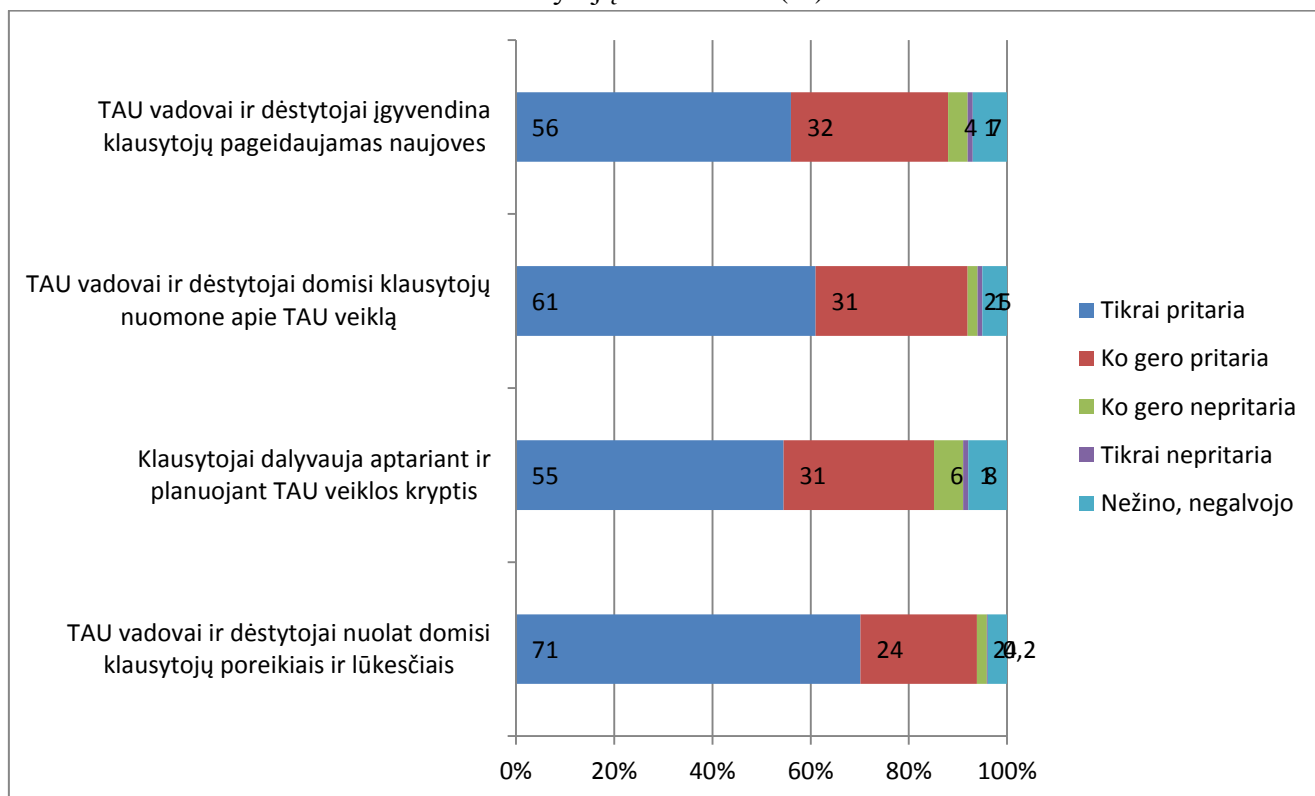


Dėstytojai, vertindami TAU galimybių sritį apibūdinančius kintamuosius didžiąją jų dalį vertina teiginiams visiškai ar iš dalies pritardami. Šiame kontekste išsiskiria vienas kintamasis – „universitete nustatyta aiški darbuotojų kvalifikacijos kėlimo tvarka“. Dabartiniame situacijos Lietuvoje kontekste šis teiginys yra akivaizdžiai beprasmis, nes trečiojo amžiaus universitetų vadovybei, paprastai neturinčiai lėšų net simboliškai apmokėti dėstytojų veiklą TAU, sunku kelti kokius nors didesnius reikalavimus dėstytojų (lektorių) darbo kokybei ar ilgesniam laikotarpiui planuoti dėstytojų kvalifikacijos kėlimo procesus. Aukščiausiai vertinami teiginiai yra „TAU vadovai stengiasi, kad universiteto įvaizdis būtų kuo geresnis“, „TAU vadovai motyvuoja darbuotojus, teikia jiems pagalbą ir rodo pavyzdį“ bei „TAU vadovai aiškiai formuluoja universiteto veiklos kryptis, kuriant jo misiją, viziją ir vertybes“. Teiginių „Sukurta universiteto veiklos strategija keičiama atsižvelgiant į dėstytojų ar klausytojų poreikius“ bei „Universitete nuolat renkama informacija apie dėstytojų poreikius“ įvertinimas parodo, kad, ko gero, dėstytojai, jei jie kartu nėra ir TAU vadovai, menkai įtraukiami į trečiojo amžiaus universiteto bendruomenės gyvenimą ir veiklą. Galima manyti, kad pagrindine trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų funkcija yra ateiti į auditoriją ir atskaityti paskaitą senjorams ar šiuos senjorus kaip nors kitaip užimti. Visas trečiojo amžiaus universitetų valdymas ir veiklos korekcijos, kaip atrodo, vyksta tiesiogiai trečiojo amžiaus universitetų vadovams bendraujant su klausytojais. Focus grupės tyrimas šį teiginį patvirtino. Vienu iš focus tyrimo rezultatų buvo sutarimas, jog ir patys klausytojai dažnai nėra labai iniciatyvūs – jie dažniausiai „balsuoja kojomis“: patys rečiau ką nors siūlo ar imasi organizuoti, tik stengiasi lankyti tuos TAU vadovybės siūlomus renginius ir paskaitas, kurie juos iš tiesų sudomina.

Alternatyva dėstytojų vertinimui yra trečiojo amžiaus klausytojų TAU galimybių srities įvertinimas.

8 pav. Bendras TAU galimybių srities įvertinimas.

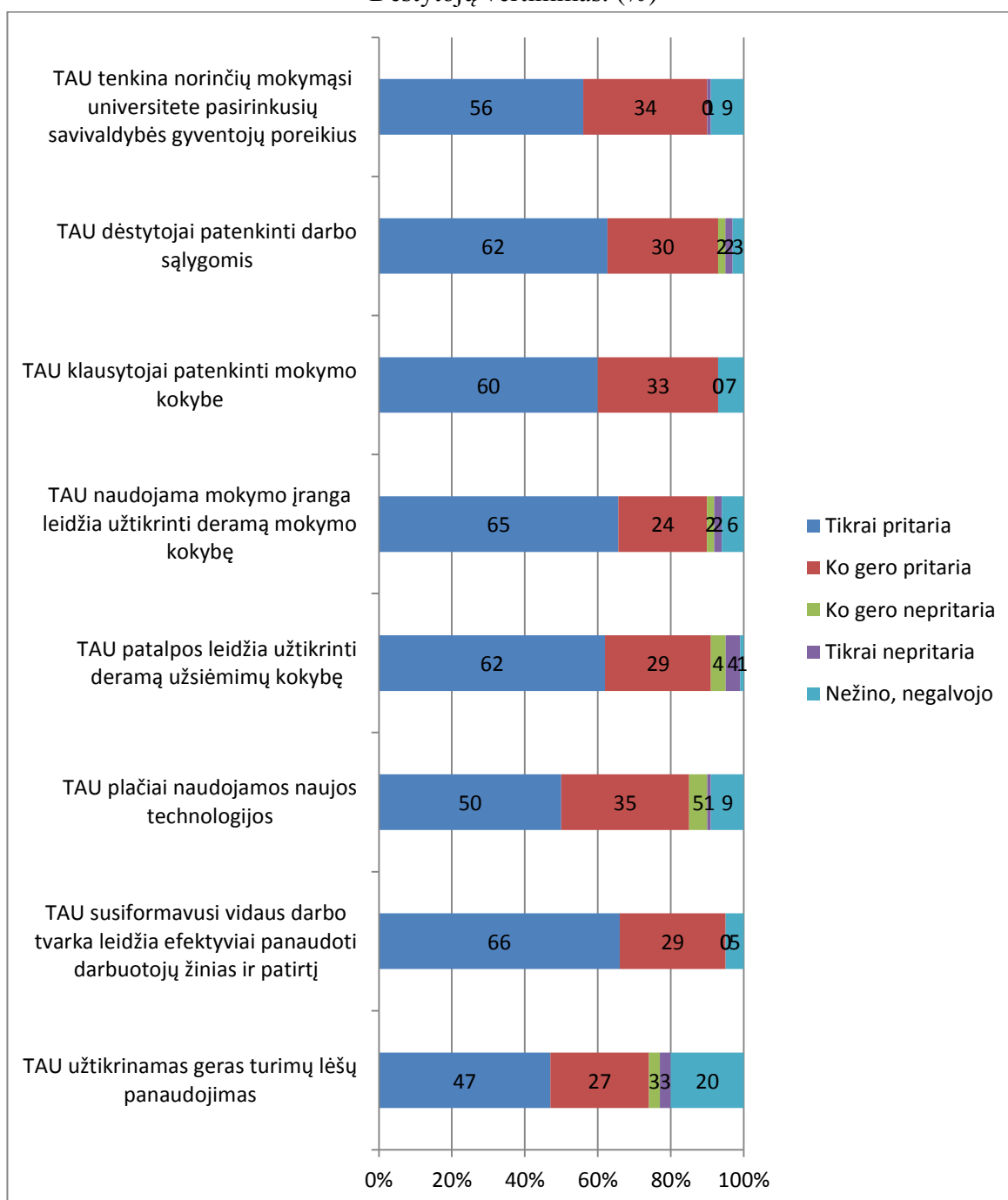
Klausytojų vertinimas. (%)



Klausytojų pateikti TAU galimybių srities įvertinimai paremia dėstytojų įvertinimus. Aukščiausiai trečiojo amžiaus klausytojų įvertintas teiginys „TAU vadovai ir dėstytojai nuolat domisi klausytojų poreikiais ir lūkesčiais“. Visų kitų bendri įvertinimai pakankamai aukšti, prieštaraujančių šiems teiginiams dalis labai nedidelė, bet aiškiai teiginiams pritariančių respondentų dalis svyruoja apie 50 proc.

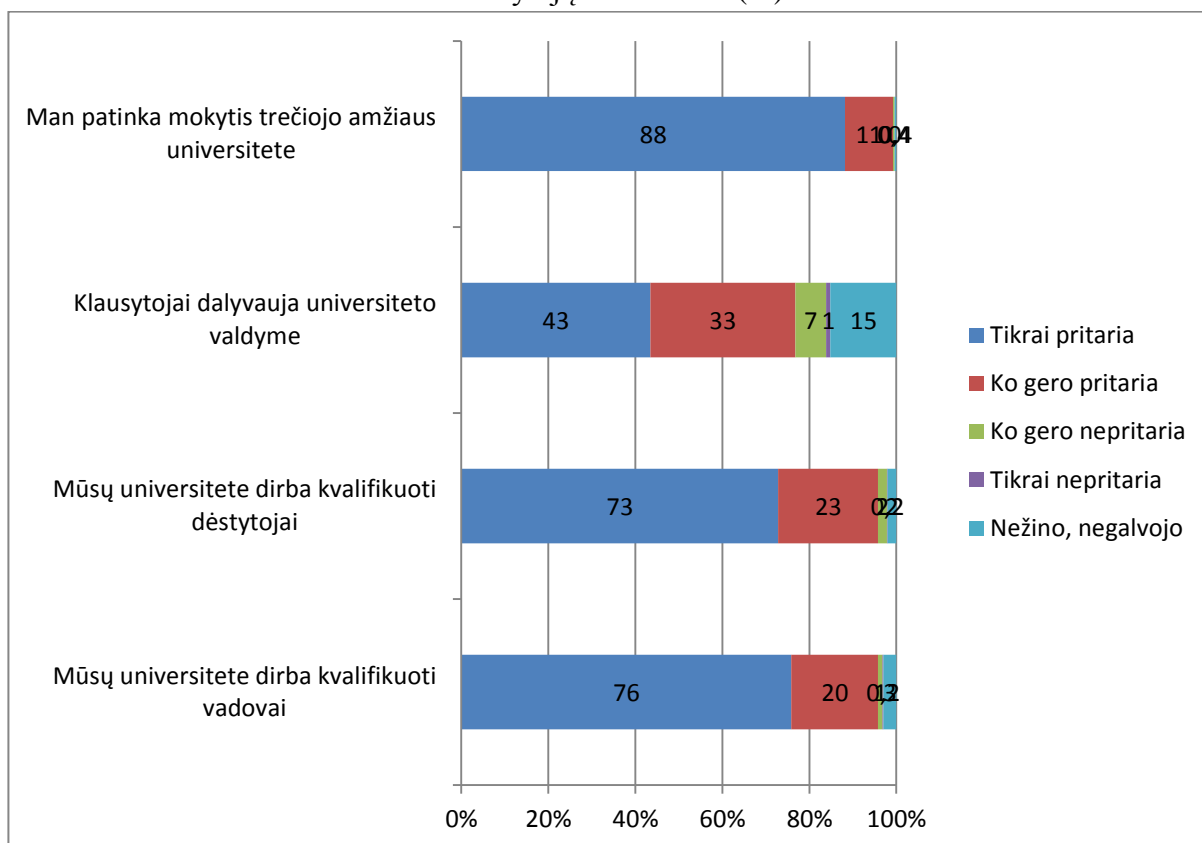
Apibendrintai vertinant trečiojo amžiaus universitetų veiklos galimybių sritį galima matyti, jog viena didesnių trečiojo amžiaus universitetų veiklos plėtros perspektyvų – universiteto bendruomenių plėtimas visų pirma dėstytojų sąskaita bei platesnis siekis motyvuoti trečiojo amžiaus universitetų klausytojus aktyviau įsijungti į trečiojo amžiaus universiteto bendruomenės veiklą, lygiavertiškai sprendžiant dėl TAU veiklos krypčių ar kitų vidaus gyvenimo klausimų.

9 pav. Bendras TAU rezultatų srities įvertinimas.
Dėstytojų vertinimas. (%)



Dėstytojai, vertindami savo atstovaujamo mokyklos tipo rezultatų sritį visus vertinimo aspektus įvertino teigiamai. Aukščiausiai įvertinti teiginiai „TAU susiformavusi vidaus darbo tvarka leidžia efektyviai panaudoti darbuotojų žinias ir patirtį“, „TAU patalpos leidžia užtikrinti deramą užsiėmimų kokybę“ bei „TAU dėstytojai patenkinti darbo sąlygomis“. Žemiausiai įvertintas teiginys „TAU užtikrinamas geras turimų lėšų panaudojimas“. Bet net ir šio, žemiausiai įvertinto teiginio bendras įvertinimas yra labai aukštas. Apibendrintai galima manyti, kad dėstytojai, kaip trečiojo amžiaus universiteto atstovai, didelių problemų dėl rezultatų srities įgyvendinimo nemato.

10 pav. Bendras TAU rezultatų srities įvertinimas.
Klaustytojų vertinimas. (%)



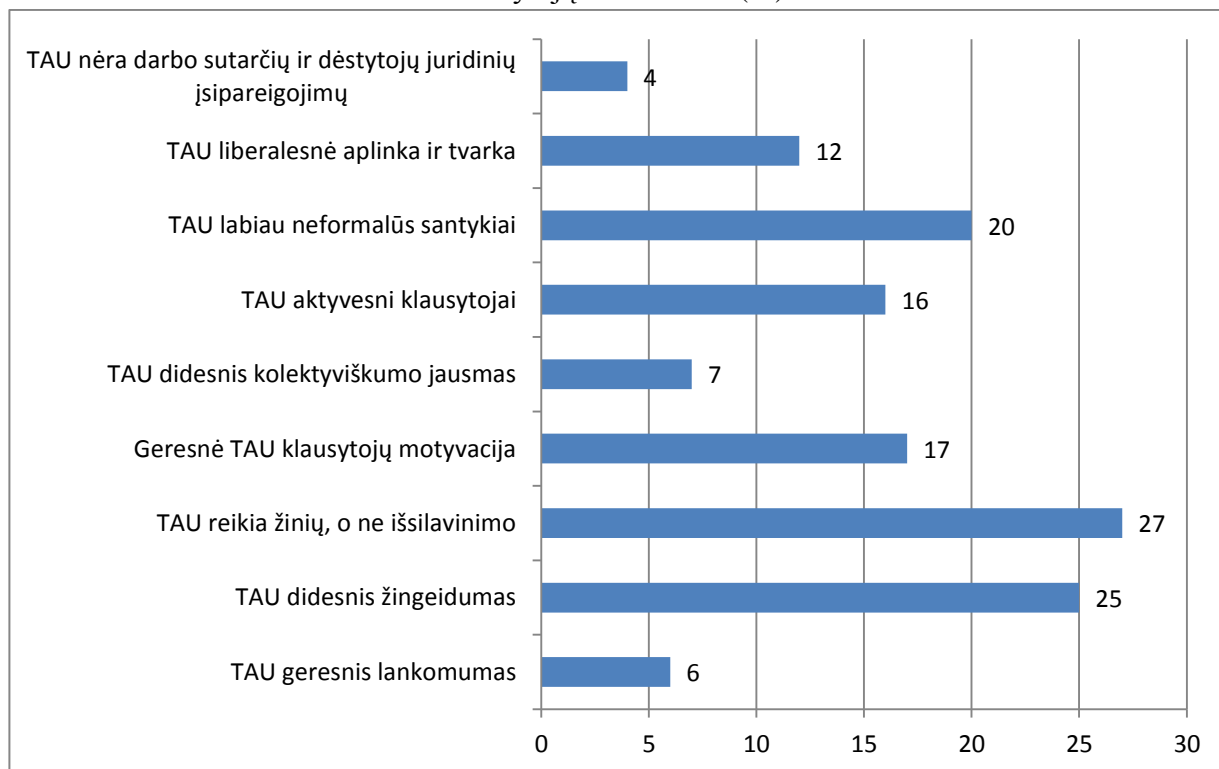
Vertindami trečiojo amžiaus universiteto, kaip institucijos rezultatų sritį, TAU klausytojai tikrai ar ko gero pritaria visiems pateiktiems vertinti teiginiams. Aukščiausiai TAU klausytojai įvertina teiginius „man patinka mokytis trečiojo amžiaus universitete“ bei mūsų universitete dirba kvalifikuoti vadovai“. Žemiausiai įvertintas teiginys „klausytojai dalyvauja universiteto valdyme“. Viena vertus, šio teiginio bendrasis vertinimas yra labai aukštas ir, atrodytų, nėra dėl ko jaudintis, kita vertus, galima manyti, kad toks vertinimas yra simptomiškas – apklausti trečiojo amžiaus universiteto klausytojai, tegul ir netiesiogiai išreiškia siekį labiau lemti apsisprendimą dėl trečiojo amžiaus universiteto veiklos kryptių, kitų šios mokymo įstaigos vidaus gyvenimo dalykų.

Trečiojo amžiaus universitetų ir kitų tipų mokymo įstaigų skirtumų detalizavimas. Trečiojo amžiaus universitetas, net ir lyginant su kitomis suaugusiųjų neformaliojo švietimo įstaigomis yra labai specifinė įstaiga. Viena vertus, pagrindiniais jos klientais dažniausiai yra konkrečios amžiaus grupės atstovai. Dirbant su šia amžiaus grupe reikalingos specifinės pedagoginės ir andragoginės žinios. Kita vertus, kaip ir visas suaugusiųjų neformalusis švietimas,

tai – savanoriška ir neprivaloma veikla, galinti patraukti žmones tik tada, kai atitinka tų žmonių interesus.

Siekiant atrasti trečiojo amžiaus universiteto, kaip mokymo tipo, ypatumus, TAU dėstytojams ir vadovams buvo užduotas su tuo susijęs atviras klausimas.

11 pav. Pedagoginės veiklos skirtumai, lyginant TAU su kitų tipų mokymo įstaigomis.
Dėstytojų vertinimas. (%)

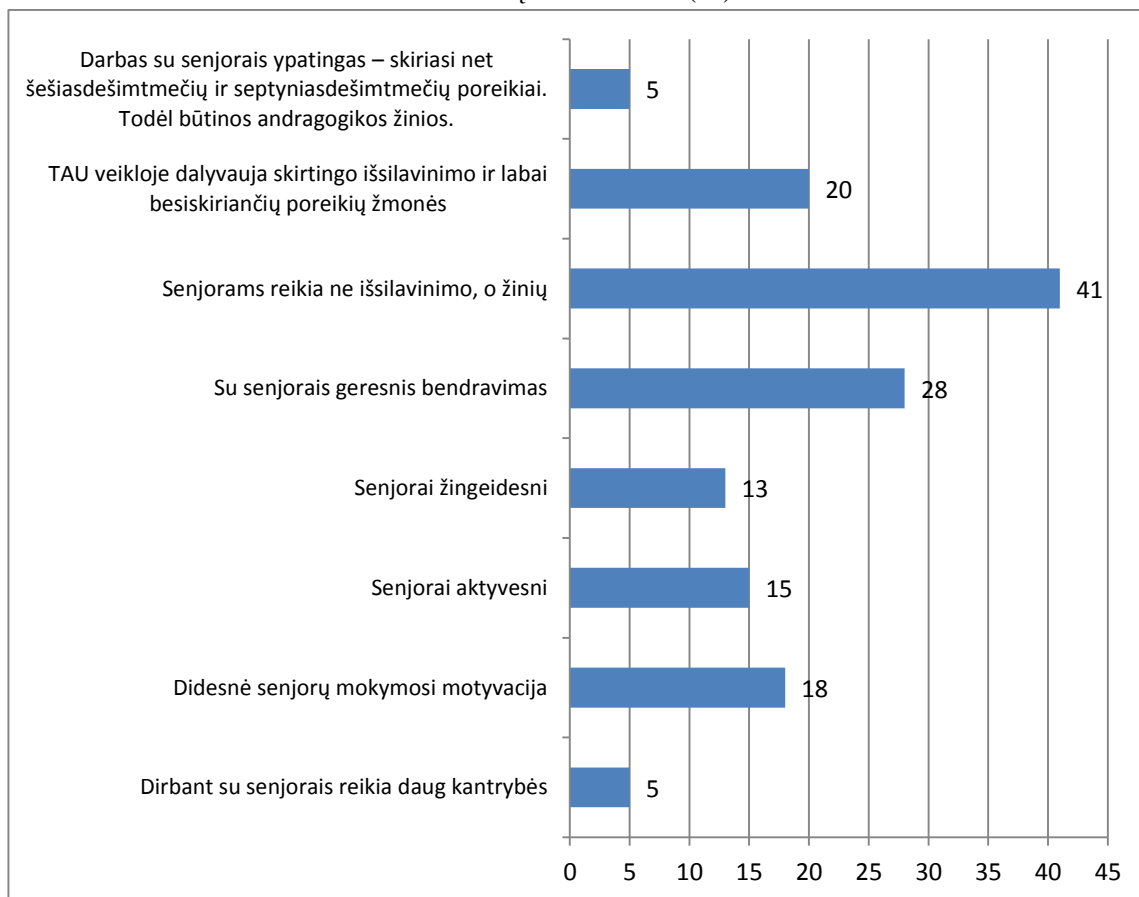


Į šį klausimą neatsakė tik 29 proc. apklaustų dėstytojų – sociologijoje tai labai neblogas atsakymų į atvirą klausimą rezultatas. Visus trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų atsakymus, išskiriant TAU veiklos specifiką, apjungti į tris grupes: didelė respondentų dalis skyrė dėmesio trečiojo amžiaus universiteto klientų apibūdinimui – tai esantys daug geresni, nei įprasta asmenys – aktyvesni, žingeidesni, besiorientuojantys ne į išsilavinimą (skaityk – diplomą, pažymėjimą), bet į žinias, galimybę tas žinias aptarti. Kita, irgi pakankamai didelė respondentų grupė bandė nusakyti darbo organizacijos trečiojo amžiaus universitete ypatumus – šie esantys neformalesni, nei įprasta, liberalesnė TAU aplinka ir tvarka, didesnis trečiojo amžiaus universiteto bendruomenės kolektyviškumo jausmas. Šios antrosios TAU ypatumų grupės įvardinimas aiškiai parodo, kad Lietuvos trečiojo amžiaus universitetai savo veikloje nuosekliai įgyvendina postuluotus neformaliojo švietimo principus. Pvz., neformalusis švietimas pagal sistemos mobilumo kriterijų privalo užtikrinti, kad įstaiga greitai prisitaikytų prie asmens poreikių. Arba, pagal kitą hab. dr. D. Beresnevičienės postuluotą tarpusavio santykių kriterijų, neformaliajame švietime asmenų tarpusavio santykiai privalo būti ne dalykiški, bet asmeniški. Šį ypatumą atsakymuose į atvirą klausimą aiškiai įvardija trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai. Trečioji, pati mažiausia, respondentų grupė įvardijo dar vieną TAU ypatumą – čia nėra dėstytojų darbo sutarčių ir dėstytojų juridinių įsipareigojimų. Akivaizdu, kad šis ypatumas įvardintas specialiai. Galima manyti, kad TAU dėstytojai dažnai sutiktų, kad jų santykiai su TAU būtų aiškiau reglamentuoti ir apibrėžti.

Tada, pavyzdžiui, būtų galima pretenduoti į kokį nors darbo apmokėjimą, o kita vertus, dėstytojai labiau įsipareigotų geriau pasirengti užsiėmimams ar ateiti į užsiėmimą.

Trečiojo amžiaus universitetų vadovams irgi buvo užduotas klausimas apie TAU ypatumus.

12 pav. Pedagoginės veiklos skirtumai, lyginant TAU su kitų tipų mokymo įstaigomis.
Vadovų vertinimas. (%)

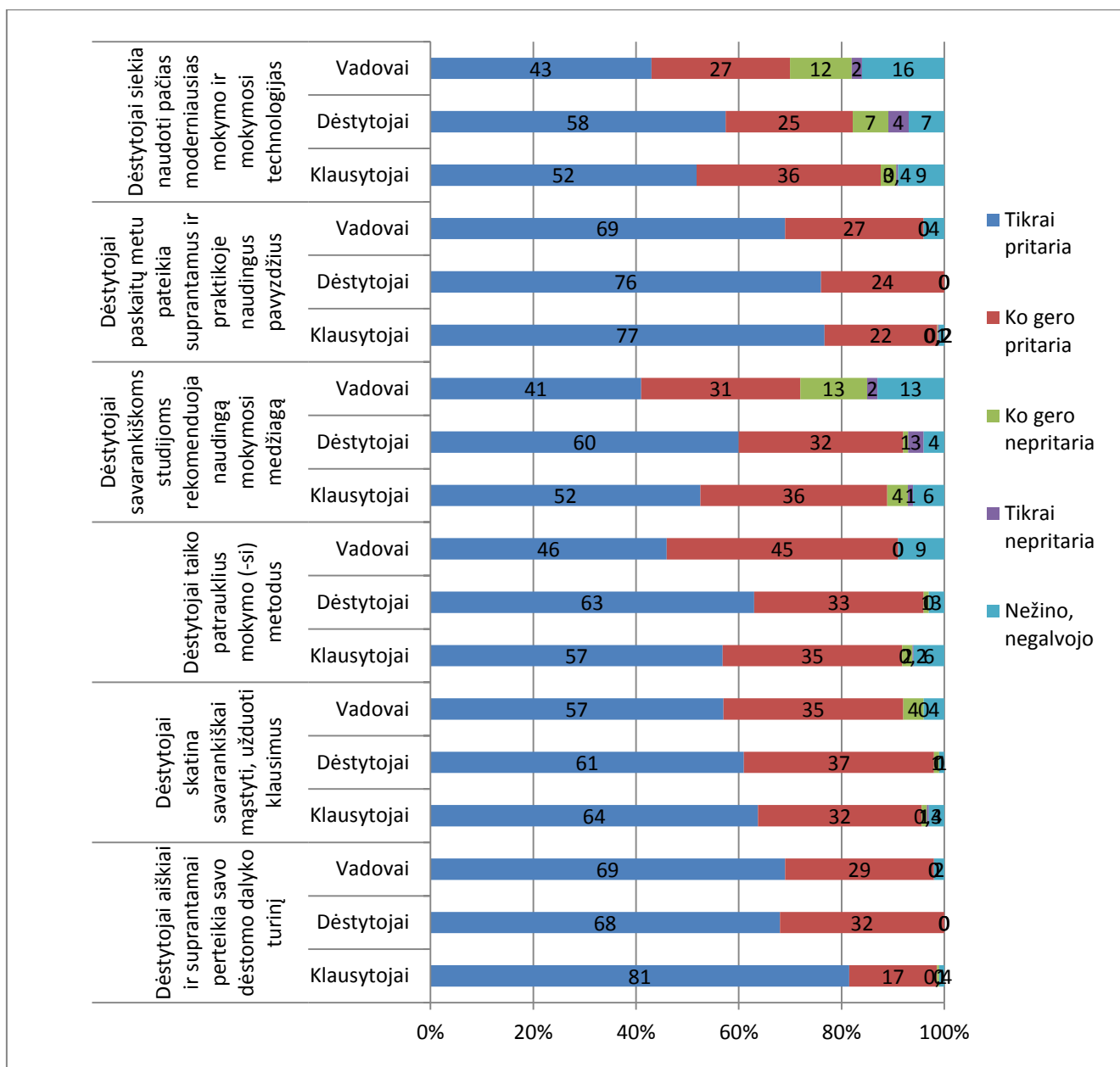


Vadovų apklausoje į atvirą klausimą apie pedagoginės veiklos trečiojo amžiaus universitete ypatumus neatsakė tik 13 proc. respondentų. Tai reiškia, kad šis klausimas respondentams yra labai aktualus, jie patys labai norėjo šiuo klausimu išreikšti savo nuomonę. Skirtingai, nei trečiojo amžiaus universiteto dėstytojai, vadovai kartu su TAU aukštinančiomis pastabomis, aptarė kai kurius pedagoginius ypatumus, į kuriuos neatsižvelgus, galima labai pasisunkinti TAU veiklą. Pavyzdžiui, tai, ką žino dažnas andragogas – šešiasdešimtmečiai ir septyniasdešimtmečiai TAU klausytojai gali iš esmės skirtis savo poreikiais bei galimybėmis ir tai suteikia tam tikro TAU veiklos specifiškumą. Ypač, jei trečiojo amžiaus universiteto klausytojų skaičius yra nedidelis ir nėra galimybių išsiskirstyti po fakultetus ar grupes, o reikia dirbti bendrame jungtiniame fakultete. Dar vienas TAU ypatumas, į kurį atkreipė dėmesį TAU vadovai – į trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus ateina labai skirtingą išsilavinimą įgiję ir labai skirtingus poreikius turintys senjorai. Pavyzdžiui, jau ir klausytojų apklausoje dalyvavo klausytojai, kurių įgytas išsilavinimas yra nuo pagrindinio iki mokslo daktarų ir habilituotų daktarų. Nedideliame klausytojų skaičiumi trečiojo amžiaus universitete kur nors nedideliame Lietuvos mieste, ko gero, habilituotų daktarų rečiau pasitaiko, bet suderinti besiskiriančius interesus tikrai reikia mokėti. Dar

vienas pedagoginis TAU ypatumas – respondentai nurodė, kad, dirbant su senjorais, būtina kantrybė. Šiaip TAU vadovai išskyrė abi pagrindines TAU ypatybių grupes, kurias išskyrė ir trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai – trečiojo amžiaus universitetuose lankosi labiau į žinias, o ne į žinias patvirtinančius pažymėjimus orientuoti asmenys ir, gal dėl to, trečiojo amžiaus universitetuose liberalesni ir glaudesni bendruomenės narių tarpusavio santykiai.

Dėstytojų darbo kokybė trečiojo amžiaus universitete. Iš tyrimo duomenų aiškėja, kad pagrindiniai trečiojo amžiaus universitetų bendruomenių nariai yra vadovai ir klausytojai. Jeigu TAU dėstytojas taip pat nėra kurio nors lygio TAU vadovas, tai jo reikšmė TAU bendruomenėje nėra labai didelė. Ekspertų apklausos metu tyrimo pradžioje išsiaiškinę šitą aplinkybę, tyrėjai klausytojo, dėstytojo ir vadovo anketose šiai problemai analizuoti skyrė vietas. Tyrėjai laikosi nuomonės, kad tik dėstytojui trečiojo amžiaus universiteto bendruomenėje užėmus deramą vietą, galima kalbėti apie kokybinį trečiojo amžiaus universitetų lygio augimą.

13 pav. Dėstytojų veiklos vertinimas (%)

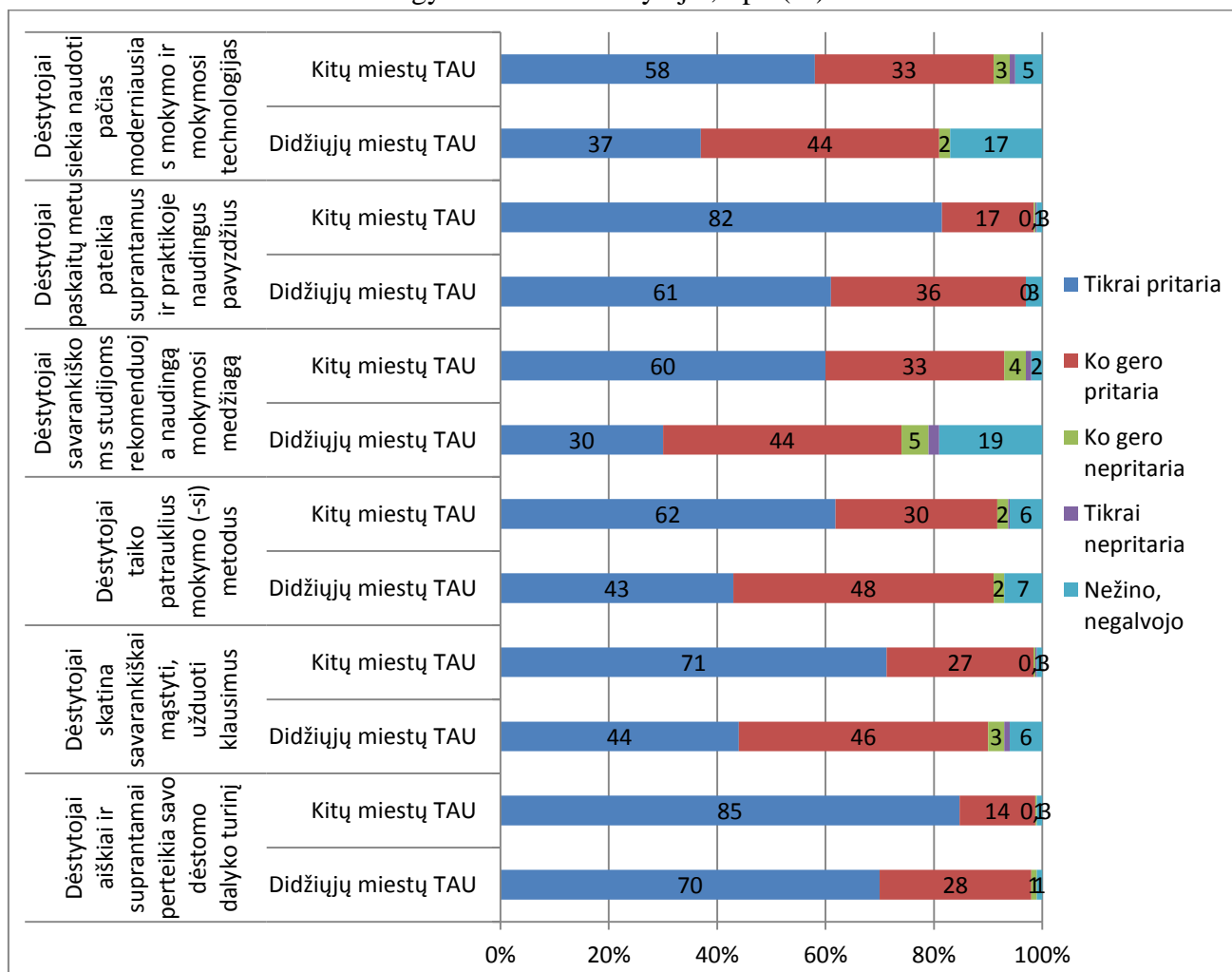


Dėstytojo veiklos analizei buvo parengtas šešių klausimų blokas ir šis klausimų blokas buvo įdėtas į visus tris pagrindinius tyrimo instrumentus (klausytojo, dėstytojo ir vadovo klausimynus).

Analizuojant 13 pav. matyti, kad keturiais atvejais iš šešių (išskyrus teiginius „Dėstytojai aiškiai ir suprantamai perteikia savo dėstomo dalyko turinį“ ir „Dėstytojai skatina savarankiškai mąstyti, užduoti klausimus“) dėstytojai savo pačių veiklą vertina geriausiai iš visų trijų respondentų grupių. Ypatingi vertinimų neatitikimai, kai dėstytojai aiškiai geriau nei TAU klausytojai ir vadovai įvertina atskirus savo veiklos aspektus stebimi vertinant teiginius „Dėstytojai taiko patrauklius mokymo (-si) metodus“ ir „Dėstytojai savarankiškoms studijoms rekomenduoja naudingą mokymosi medžiagą“. Todėl galima manyti, kad trečiojo amžiaus universiteto dėstytojams būtini specialūs kvalifikacijos kėlimo renginiai. Tiesa, prieš tuos kvalifikacijos kėlimo renginius TAU dėstytojams būtini apsispręsti, ar jie planuoja ilgesnį laiką dirbti trečiojo amžiaus universitete, ar, kaip ir anksčiau, apsiribos atskirų paskaitų TAU senjorams skaitymu.

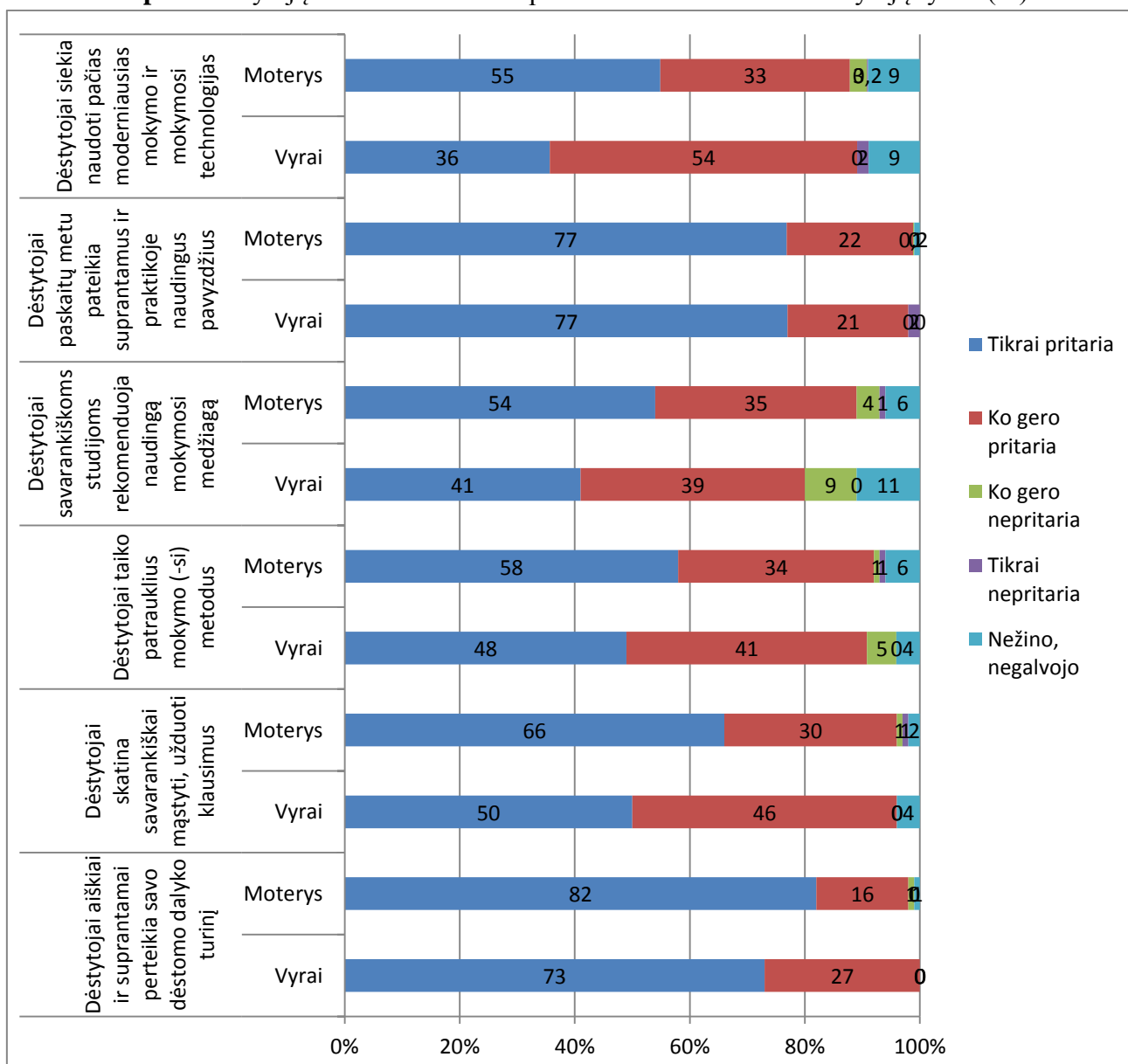
Lyginant trečiojo amžiaus vadovų ir klausytojų pateiktus TAU dėstytojų įvertinimus matyti, kad beveik visais atvejais kritiškesni yra trečiojo amžiaus universitetų vadovai. Kita vertus, klausytojai yra pagrindiniai dėstytojų darbo vartotojai, todėl jų vertinimai, ko gero, turėtų būti patys svarbiausi. Svarbu analizuoti, kaip klausytojų pateikti dėstytojų įvertinimai kinta priklausomai nuo klausytojų socialinių demografinių charakteristikų.

14 pav. Dėstytojų veiklos vertinimas priklausomai nuo miesto, kuriame gyvena TAU klausytojai, tipo (%)



Lyginant klausytojų, padalintų pagal gyvenamąją vietą, pateiktus trečiojo amžiaus universiteto dėstytojų įvertinimus matyti, kad visais atvejais didžiųjų miestų TAU klausytojai savo dėstytojus vertino kritiškiau, nei mažesniųjų miestų trečiojo amžiaus universitetų klausytojai. Toks vertinimas, ko gero nereiškia, kad didžiuosiuose miestuose įsikūrusiuose TAU dėstytojai dirba blogiau, nei mažesniųjų miestų TAU dėstytojai. Ko gero, toks kritiškesnis vertinimas labiau susijęs su pačių klausytojų socialinėmis demografinėmis charakteristikomis. Didžiųjų miestų TAU klausytojai daug dažniau, nei mažesniųjų miestų TAU klausytojai yra įgiję aukštąjį išsilavinimą, tikėtina, kad matę daugiau įvairių lektorių, lengviau gali rasti būdų savarankiškai tobulintis, todėl ir kritiškiau vertina prieš auditoriją atsistojučius lektorius. Iš tyrimo duomenų matyti, kad ypač išsiskiria teiginių „dėstytojai skatina savarankiškai mąstyti, užduoti klausimus“ bei „dėstytojai savarankiškoms studijoms rekomenduoja naudingą mokymosi medžiagą“ įvertinimai kuriuos pateikia didžiuosiuose miestuose ir kituose miestuose gyvenantys TAU klausytojai. Galima manyti kad mokymosi didžiųjų miestų TAU metu kaip tik ir trūksta galimybių savarankiškai mąstyti bei gauti medžiagą savarankiškoms studijoms.

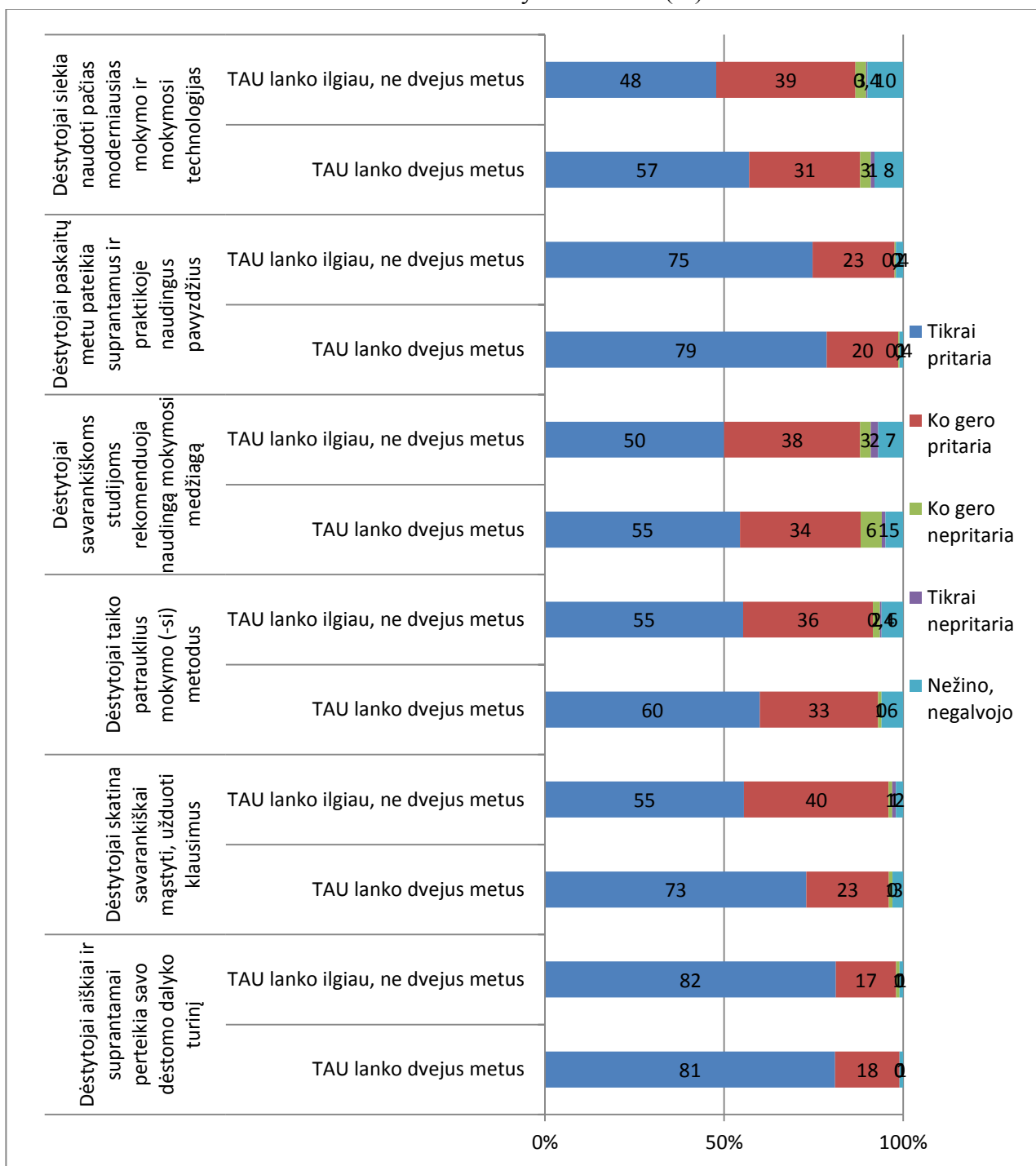
15 pav. Dėstytojų veiklos vertinimas priklausomai nuo TAU klausytojų lyties (%)



Analizuojant TAU dėstytojų veiklos įvertinimus pagal lyties specifiką matyti, kad penkiais iš šešių atvejų vyrai daug kritiškiau vertino savo dėstytojus, nei moterys. Tik vienu atveju – vertinant teiginį „dėstytojai paskaitų metu pateikia suprantamus ir praktikoje naudingus pavyzdžius“ TAU klausytojų vyrų ir moterų vertinimai sutapo. Vyrų ir moterų nuomonės labiausiai išsiskyrė vertinant teiginį „dėstytojai siekia naudotis pačias moderniausias mokymo ir mokymosi technologijas“.

Iš tyrimo duomenų aiškėja, kad kai kuriais atvejais skirtingi TAU dėstytojų vertinimai gali priklausyti ir nuo to, kiek laiko TAU klausytojas lanko užsiėmimus.

16 pav. Dėstytojų veiklos vertinimas priklausomai nuo klausytojų trečiojo amžiaus universiteto lankymo trukmės (%)



Tyrimo rezultatai parodė, kad ilgesnis TAU lankymo stažas kai kada gali lemti geresnius dėstytojo darbo įvertinimus. Taip atsitiko vertinant teiginius „dėstytojai skatina savarankiškai mąstyti, užduoti klausimus“ bei „dėstytojai siekia naudotis pačias moderniausias mokymo ir mokymosi technologijas“.

Apibendrinant galima teigti, kad dėstytojų darbas visų trečiojo amžiaus universitetų bendruomenių narių vertinamas gerai, Kita vertus, patys dėstytojai, lyginant su TAU klausytojų ir vadovų vertinimais, savo veiklą vertina geriausiai. Ypatingi vertinimų neatitikimai, kai dėstytojai aiškiai geriau nei TAU klausytojai ir vadovai įvertina atskirus savo veiklos aspektus stebimi vertinant teiginius „Dėstytojai taiko patrauklius mokymo (-si) metodus“ ir „Dėstytojai savarankiškoms studijoms rekomenduoja naudingą mokymosi medžiagą“. Iš tyrimo medžiagos matyti, kad didžiųjų miestų TAU klausytojai, vyrai ir, kai kada trumpiau trečiojo amžiaus universitetą lankę klausytojai savo dėstytojų darbo kokybę vertina kritiškiau

Sprendžiant pirmąjį uždavinį galima teigti:

1. bendras TAU klausytojų skaičius Lietuvoje 2012 metų pabaigoje siekia maždaug 6000 klausytojų. Per ketverius metus TAU klausytojų padaugėjo beveik dvigubai, bet, žinant, jog 2012 metų pradžioje Lietuvoje gyveno 711036 šešiasdešimties metų ir vyresni gyventojai, TAU turi dar milžiniškas galimybes plėsti savo veiklą
2. TAU labai įvairiai ir, ko gero, priklausomai nuo savivaldybės galimybių, sprendžia mokymosi patalpų klausimą. Dažniausiai pasirenkama vieta trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimams – įvairios savivaldybei priklausančios patalpos, pavyzdžiui, rajono švietimo ar kultūros centrai. Pakankamai plačiai yra išnaudojamos ir aukštųjų mokyklų bei bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų galimybės suteikti patalpas. Tarp mažiau įprastų užsiėmimo vietų – trečiojo amžiaus universiteto vadovo valdomas viešbutis ar globos namai.
3. Patogiausias trečiojo amžiaus universitetų užsiėmimams laikas yra darbo dienomis, darbo laiku, užsiėmimai prasideda paprastai apie 15 – 16 val. Akivaizdu, kad, tokiu atveju jie dažnai baigiasi jau po darbo. Galima manyti, kad toks darbo laikas pasirenkamas dar ir dėl to, kad tokiu laiku trečiojo amžiaus universitetų vadovybei patogiau prisikviesti lektorius bei užsiėmimų vadovus.
4. 2012 – 2013 m. m. pradžioje trečiojo amžiaus universitetuose buvo pasirengę dirbti 270 dėstytojų ir lektorių. Lyginant su 2011 – 2012 m. m., dėstytojų skaičius nežymiai sumažėjo.
5. Vertinant Lietuvoje veikiančių trečiojo amžiaus universitetų veiklą pagal bendrojo valdymo modelio (BVM, angliškai Common Assessment Framework) principus galima teigti, kad:
 - a. apklausoje dalyvavę trečiojo amžiaus universitetų klausytojai, dėstytojai ir vadovai iš esmės tik teigiamai įvertino TAU veiklos galimybių ir rezultatų sritis.
 - b. trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai, jei jie kartu nėra ir TAU vadovai, menkai įtraukiami į trečiojo amžiaus universiteto bendruomenės gyvenimą ir veiklą. Galima manyti, kad pagrindine trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų funkcija yra ateiti į auditoriją ir atskaityti paskaitą senjorams ar šiuos senjorus kaip nors kitaip užimti. Visas trečiojo amžiaus universitetų valdymas ir veiklos korekcijos, kaip atrodo, vyksta tiesiogiai trečiojo amžiaus universitetų vadovams bendraujant su klausytojais. Todėl viena didesnių trečiojo amžiaus universitetų veiklos plėtros perspektyvų – universiteto bendruomenių plėtimas visų pirma dėstytojų sąskaita bei platesnis siekis motyvuoti trečiojo amžiaus universitetų klausytojus aktyviau įsijungti į trečiojo amžiaus

- universiteto bendruomenės veiklą, lygiavertiškai sprendžiant dėl TAU veiklos krypčių ar kitų vidaus gyvenimo klausimų.
- c. trečiojo amžiaus universiteto klausytojai, tegul ir netiesiogiai, išreiškia siekį labiau lemti apsisprendimą dėl trečiojo amžiaus universiteto veiklos krypčių, kitų šios mokymo įstaigos vidaus gyvenimo dalykų.
6. Aptariant trečiojo amžiaus universiteto, kaip mokymo įstaigos tipo, ypatumus, visus ypatingus požymius galima apjungti į dvi pagrindines grupes:
1. trečiojo amžiaus universiteto klientų apibūdinimas – tai esantys daug geresni, nei įprasta asmenys – aktyvesni, žingeidesni, besiorientuojantys ne į išsilavinimą (skaityk – diplomą, pažymėjimą), bet į žinias, galimybę tas žinias aptarti. Kita vertus, šešiasdešimtmečiai ir septyniasdešimtmečiai TAU klausytojai gali iš esmės skirtis savo poreikiais bei galimybėmis ir tai suteikia tam tikro veiklos specifiškumo. Ypač, jei trečiojo amžiaus universiteto klausytojų skaičius yra nedidelis ir nėra galimybių išsiskirstyti po fakultetus ar grupes, o reikia dirbti bendrame jungtiniame fakultete. Taip pat būtina žinoti, kad į trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus ateina labai skirtingą išsilavinimą įgiję ir labai skirtingus poreikius turintys senjorai.
 2. darbo organizacijos trečiojo amžiaus universitete ypatumai – šie esantys neformalesni, nei įprasta, liberalesnė TAU aplinka ir tvarka, didesnis trečiojo amžiaus universiteto bendruomenės kolektyviškumo jausmas.
7. Analizuojant TAU dėstytojų darbą paaiškėjo, kad patys dėstytojai, lyginant su TAU klausytojų ir vadovų vertinimais, savo veiklą vertina geriausiai. Ypatingi vertinimų neatitikimai, kai dėstytojai aiškiai geriau nei TAU klausytojai ir vadovai įvertina atskirus savo veiklos aspektus stebimi vertinant teiginius „Dėstytojai taiko patrauklius mokymo (-si) metodus“ ir „Dėstytojai savarankiškoms studijoms rekomenduoja naudingą mokymosi medžiagą“. Didžiųjų miestų TAU klausytojai, vyrai ir, kai kada trumpiau trečiojo amžiaus universitetą lankę klausytojai savo dėstytojų darbo kokybę vertina kritiškiau.

VI. Antrojo tyrimo uždavinio sprendimas

Sprendžiant antrąjį tyrimo uždavinį „nustatyti besimokančiųjų TAU mokymosi motyvus, poreikius ir gaunamą naudą“ buvo planuotos tokios analizės kryptys:

- Surinkti ir apibendrinti informaciją apie besimokančiųjų trečiojo amžiaus universitetuose socialines demografines charakteristikas;
- Išanalizuoti priežastis ir aplinkybes, kodėl ir kaip trečiojo amžiaus universitetų klausytojai nusprendžia pasirinkti tobulinimąsi TAU
- Aptarti trečiojo amžiaus universitetų klausytojų deklaruojamą naudą, kurią jie gauna besimokydami TAU.

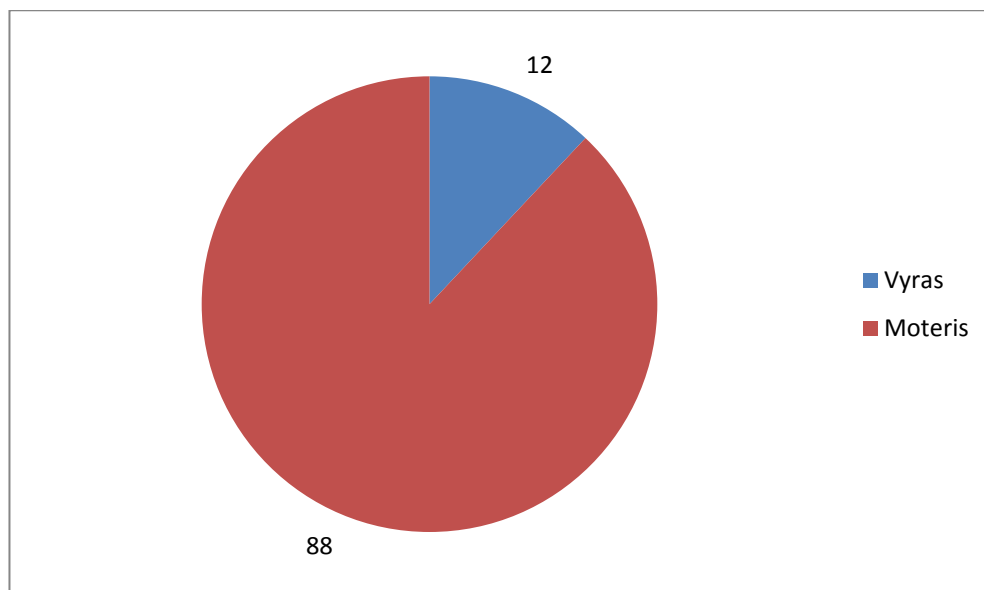
Apibendrinta informacija apie besimokančiųjų trečiojo amžiaus universitetuose socialines demografines charakteristikas. Lietuvos statistikos departamento prie duomenimis, 2012 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 711036 šešiasdešimties metų ir vyresni gyventojai, iš jų 254030 vyrų ir 457006 moterys³. Galima manyti, kad kaip tik jie buvo potenciali trečiojo amžiaus universitetų tikslinė grupė. Todėl iškyla poreikis išsiaiškinti, kokios socialinės-demografinės charakteristikos būdingos trečiojo amžiaus universitetų lankytojams. Lietuvos švietimo valdymui yra naudojama besimokančiųjų duomenų bazė, bet joje yra informacija tik apie mokinius, besimokančius bendrojo ugdymo ir profesinėse mokyklose. Informacija apie trečiojo amžiaus universitetuose besimokančius asmenis dar nėra kaip nors renkama. Vienintelis lengvai prieinamas būdas gauti tokią apibendrintą informaciją apie trečiojo amžiaus universitetų klausytojus yra reprezentatyvi sociologinė apklausa, kurioje dalyvautų kaip galima daugiau įvairių trečiojo amžiaus universitetų atstovų.

TAU klausytojų sociologinėje apklausoje dalyvavo 18 iš 24 Trečiojo amžiaus universitetų atstovai. Likusių 6 tirtų TAU klausytojai dažniausiai nebuvo apklausti dėl to, kad šie trečiojo amžiaus universitetai buvo tik pradėję savo veiklą ir dar neturėjo klausytojų, kurie TAU būtų lankę ne mažiau vienų mokslo metų (mokslo metų pradžioje nėra pateisinama apklausinėti ką tik mokymus naujai pradėjusiam veikti trečiojo amžiaus universitete ėmusius lankyti klausytojus ir jų pagalbą vertinti šito TAU veiklą), arba dėl kai kurių kitų priežasčių. Iš kiekvieno tirtu trečiojo amžiaus universiteto, kaip ir buvo planuota prieš tyrimą, apklausoje dalyvavo maždaug po lygiai respondentų. TAU klausytojų anketoje buvo specialiai numatyti taip vadinamieji socialiniai demografiniai klausimai. Paprastai jie, analizuojant surinktus duomenis, reikalingi kaip klausimai filtrai, o šioje ataskaitoje pristatomame tyrime jie papildomai tapo ir turinio klausimais. Tyrimo metu domėtasi sociologijoje dažniausiai matuojamomis ir, ko gero, geriausiai respondentų specifika apibrėžiančiomis socialinėmis demografinėmis charakteristikomis: trečiojo amžiaus universitetų klausytojų lytimi, amžiumi, išsilavinimu, dabartiniu užsiėmimu ir šeimynine padėtimi. Kaip tik šios respondentų socialinės demografinės charakteristikos geriausiai gali apibūdinti iki šiol į trečiojo amžiaus universitetų veiklą įsitraukusius asmenis.

³ Plg.

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010206&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&Pxsid=3212&TC=0&UseDots=True&ST=ST>

17 pav. Apklausti TAU klausytojai pagal lytį (%)



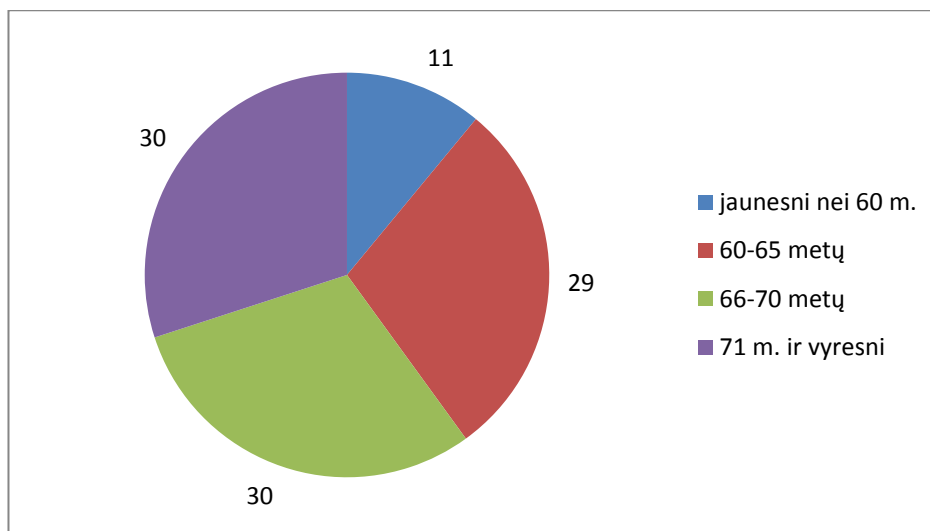
Tyrimo rezultatai rodo, kad pagrindiniai trečiojo amžiaus universitetų „klientai“ yra moterys. Įdomus respondentų pasiskirstymo pagal lytį palyginimas su Lietuvos statistikos departamento informacija. Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, maždaug trečdalį 60 metų ir vyresnių šalies gyventojų sudaro vyrai ir maždaug du trečdalius – moterys. Galima manyti, kad besimokančiųjų TAU atveju vyrai sudaro tik maždaug dešimtadalį, o moterys – maždaug devynis dešimtadalius klausytojų. Tiesa, kiti suaugusiųjų (bet jaunesnio, darbingo amžiaus asmenų) švietimo tyrimai irgi rodo, kad juose moterys dalyvauja aktyviau, nei vyrai. Būtų įdomu kitų tyrimų metu aiškintis, kaip klausytojų lyties specifika veikia TAU mokymosi krypčių (fakultetų) atsiradimą bei bendrą TAU temų problematikos pasirinkimą.

TAU klausytojų socialinėms demografinėms charakteristikoms analizuoti parengti du kintamieji – miesto tipas (visi tyrime dalyvavę TAU padalinti į didžiųjų miestų – Vilniau, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Alytaus TAU – kitų miestų TAU) bei TAU santykis su kokia nors šalies aukštąja mokykla. Iš pateiktos statistinės informacijos apie TAU susidarė įspūdis, kad daugiau mažiau artimai su savo savivaldybėje įsikūrusia aukštąja mokykla ar jos filialu bendradarbiauja Vilniaus, Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Rietavo, Rokiškio ir Šiaulių trečiojo amžiaus universitetai. Todėl TAU klausytojų atsakymai maždaug po lygiai padalyti į dvi dalis: daugiau bendradarbiaujančių su aukštosios mokyklos dėstytojais ir mažiau bendradarbiaujančių su aukštosios mokyklos dėstytojais.

Atlikta lyties kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 0,489, o Kramerio $V=0,032$; o lyties kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 1,368, o Kramerio $V=0,053$. Tai reiškia, kad pagal lyties kintamąjį, TAU klausytojai dideliuose miestuose ir kituose miestuose, o taip pat TAU klausytojai artimiau ir ne taip artimai su aukštosiomis mokyklomis bendradarbiaujančiuose trečiojo amžiaus universitetuose iš esmės nesiskiria.

Kita tirtų TAU klausytojų socialinė demografinė charakteristika buvo respondentų amžius.

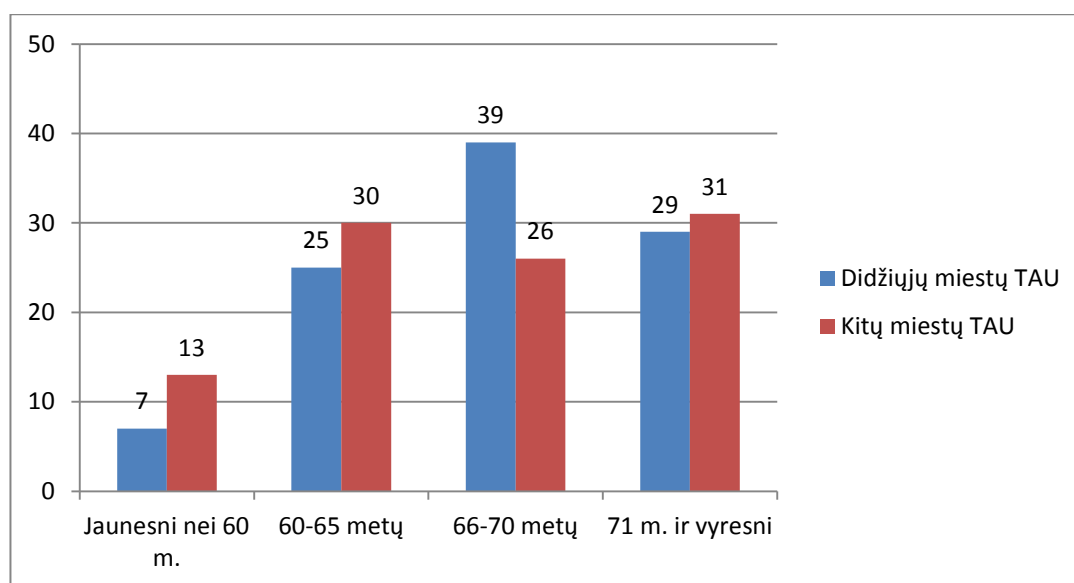
18 pav. Apklausti TAU klausytojai pagal amžių (%)



Iš 18 pav. matyti, kad apklausti TAU klausytojai iš esmės maždaug po lygiai pasidalina trijuose amžiaus intervaluose: 60-65, 66-70 ir vyresnių nei 70 metų. To paties tyrimo rezultatai parodė, kad jaunesnių nei 60 metų respondentų grupę daugiausiai sudarė, sakykime, netikslinės grupės atstovai: invalidai ir bedarbiai. Iš jų atsakymų į anketos klausimus dažnai paaiškėdavo, kad šiuos netikslinės grupės atstovus dažniausiai į TAU pakvietė TAU vadovai ar dėstytojai.

Atlikta amžiaus kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 8,378, o Kramerio $V=0,132$; o amžiaus kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 3,023, o Kramerio $V=0,079$. Tai reiškia, kad pagal amžių didžiųjų miestų ir kitų miestų TAU klausytojai statistiškai reikšmingai skiriasi, o pagal ryšį su aukštosiomis mokyklomis – statistiškai reikšmingai nesiskiria.

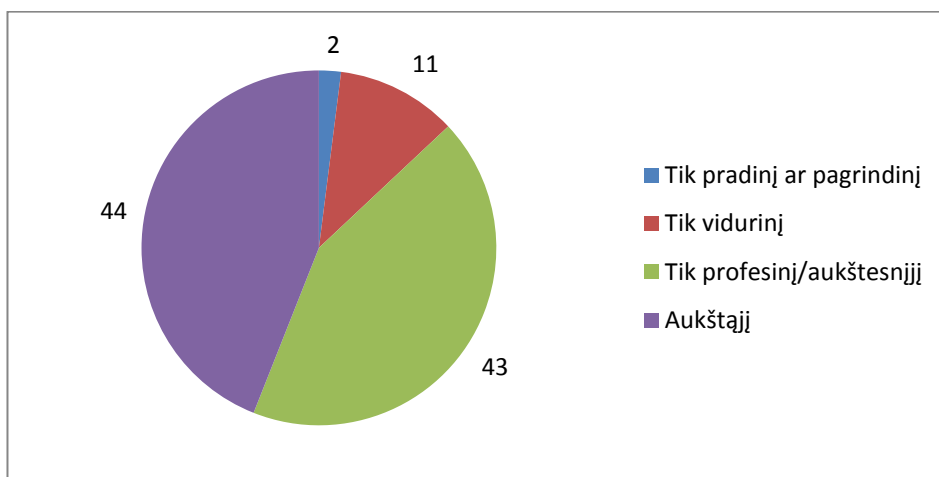
19 pav. Klausytojų amžiaus didžiųjų miestų ir kitų miestų TAU skirtumas (%)



Tyrimo rezultatai rodo, kad mažesniųjų miestų TAU ko gero sugeba geriau pritraukti jaunesnio amžiaus klausytojus, bet vyresnių nei 70 metų klausytojų atveju situacija didžiųjų miestų ir kitų miestų TAU išsilygina.

Apsisprendžiant dėl TAU veiklos problematikos svarbu ne tik lytis ir amžius, bet ir TAU klausytojų įgytas išsilavinimas. Respondentų išsilavinimu irgi domėtasi TAU klausytojų apklausos metu.

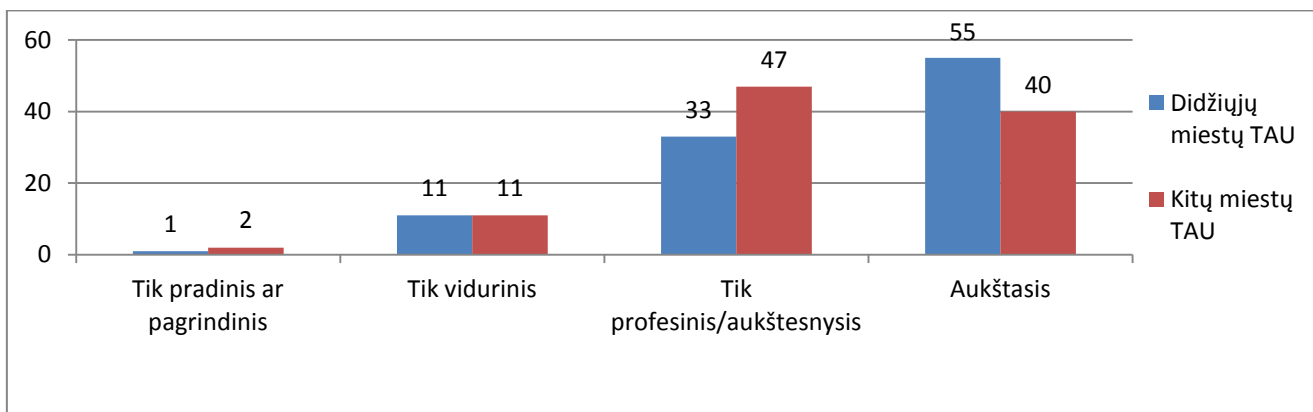
20 pav. Apklausti TAU klausytojai pagal įgytą išsilavinimą (%)



Iš 20 pav. matyti, kad trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus paprastai lanko bent profesinį ar aukštesnįjį išsilavinimą įgiję asmenys, o maždaug pusė respondentų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą. Nuo įgyto išsilavinimo dažnai priklauso ir asmens poreikiai, todėl toks klausytojų pasidalijimas pagal įgytą išsilavinimą kelia tam tikrų įpareigojimų trečiojo amžiaus universitetų vadovybei, kai reikia bandyti suderinti skirtingo lygio išsilavinimą įgijusių asmenų interesus.

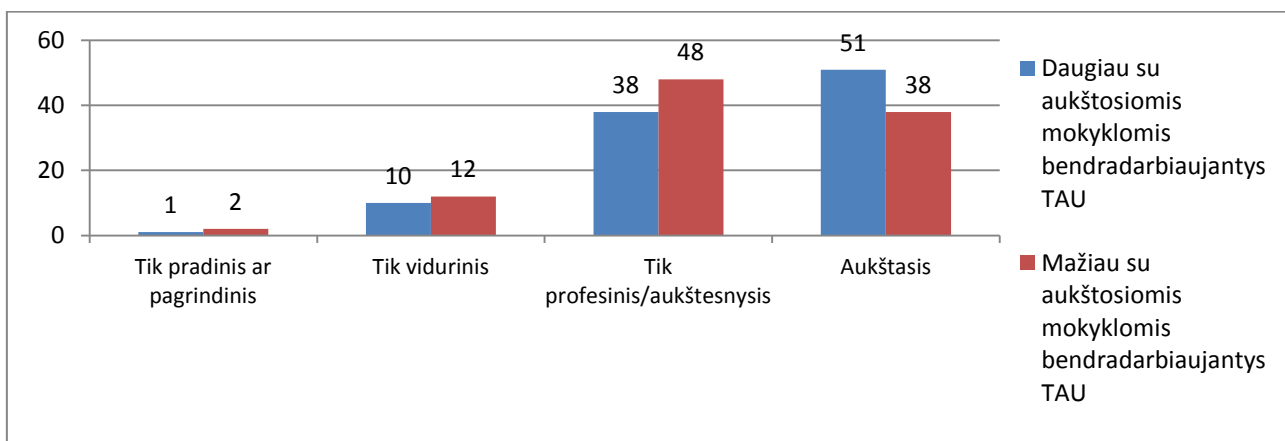
Atlikta įgyto išsilavinimo kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 9,715, o Kramerio $V=0,142$; o išsilavinimo kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 9,212, o Kramerio $V=0,139$. Tai reiškia, kad pagal išsilavinimą ko gero statistiškai reikšmingai skiriasi tiek didžiųjų miestų ir kitų miestų, tiek ir daugiau ar mažiau su aukštosiomis mokyklomis bendradarbiaujančių TAU klausytojai.

21 pav. TAU klausytojų įgytas išsilavinimas pagal miesto tipą (%)



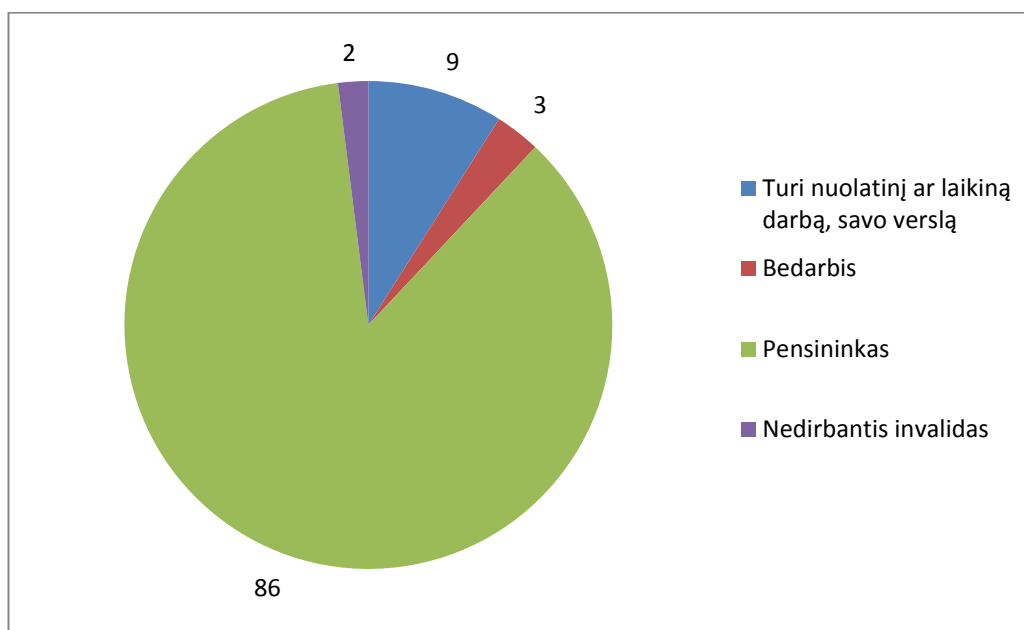
Iš 21 pav. matyti, kad pagal įgytą išsilavinimą didžiųjų miestų ir kitų miestų TAU ko gero nesiskiria vidurinę ar žemesnę išsilavinimą įgijusių klausytojų dalis, bet didžiųjų miestų TAU statistiškai reikšmingai dažniau pritraukia aukštąjį išsilavinimą, o mažesniųjų miestų TAU – profesinį ar aukštesnįjį išsilavinimą įgijusius asmenis. Ko gero tokią situaciją lengva paaiškinti – mažesniuose miestuose apskritai gyvena mažiau aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų. Galima manyti, kad kaip tik todėl mažesniųjų miestų TAU mažiau linkę į labiau akademinės krypties užsiėmimus, kaip tai teigė tyrimų rezultatus aiškinę ekspertai.

22 pav. TAU klausytojų įgytas išsilavinimas pagal bendradarbiavimo su aukštosiomis mokyklomis pobūdį (%)



Iš 22 pav. matyti, kad platesnis bendradarbiavimas su aukštąja mokykla akivaizdžiai leidžia padidinti aukštąjį išsilavinimą įgijusių TAU klausytojų dalį, net jei trečiojo amžiaus universitetas veikia mažesniame Lietuvos mieste.

23 pav. Apklausti TAU klausytojai pagal pagrindinį užsiėmimą (%)

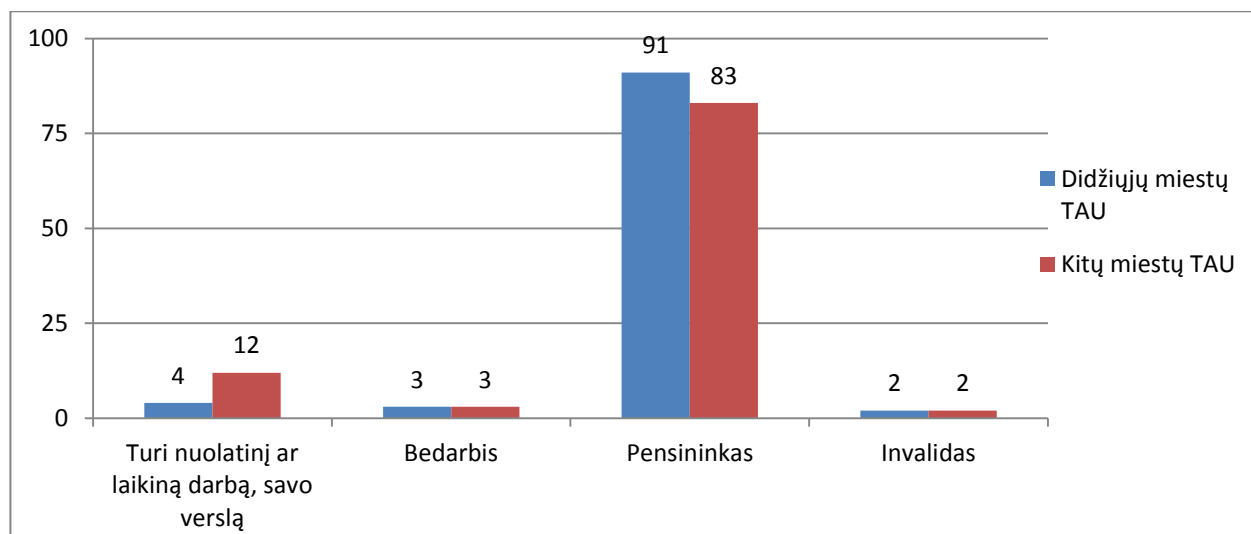


Iš 23 pav. matyti, kad pagrindinė apklaustų respondentų dalis yra nedirbantys pensininkai, nors maždaug dešimtadalis respondentų turi nuolatinį ar laikiną darbą ar savo verslą. Lyginant respondentų pasiskirstymą pagal amžių ir pagal pagrindinį užsiėmimą paaiškėja, kad maža

dalis jaunesnio amžiaus pensininkų sugeba nuolat dirbti ar turėti verslą ir lankyti trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus.

Atlikta pagrindinio užsiėmimo kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 6,378, o Kramerio $V=0,118$; o pagrindinio užsiėmimo kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 2,622, o Kramerio $V=0,074$. Tai reiškia, kad pagal pagrindinį užsiėmimą didžiųjų miestų ir kitų miestų TAU klausytojai statistiškai reikšmingai skiriasi, o pagal ryšį su aukštosiomis mokyklomis – statistiškai reikšmingai nesiskiria.

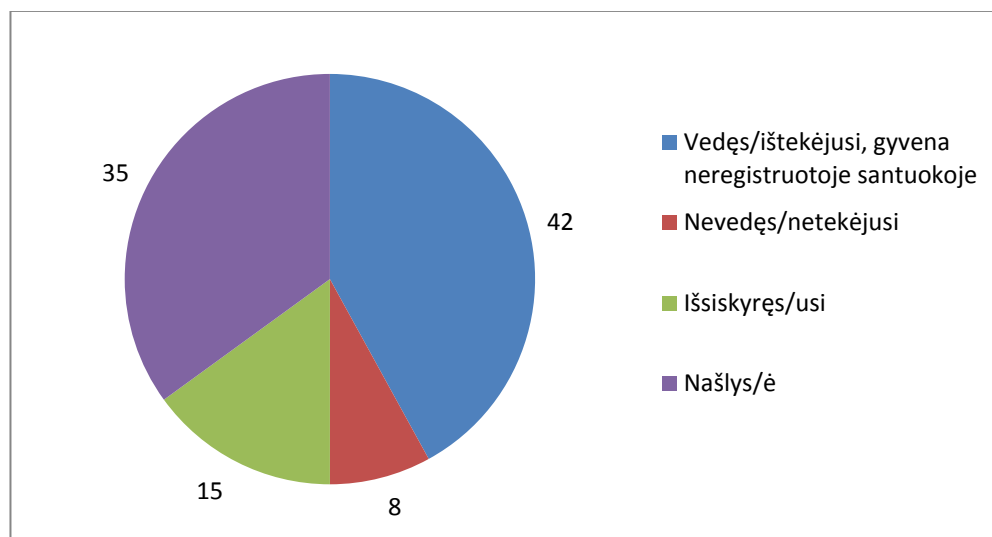
24 pav. TAU klausytojų pagrindinis užsiėmimas pagal miesto tipą (%)



Iš 24 pav. matyti, kad mažesniųjų miestų TAU aktyviau lanko nuolatinį ar laikiną darbą bei savo verslą turintys klausytojai, o didžiųjų miestų TAU – pensininkai. Bedarbių ir invalidų dalis didžiųjų miestų ir kitų miestų TAU ko gero nesiskiria.

Dar viena, ko gero, menčiau mokymosi TAU procesą veikianti socialinė demografinė charakteristika yra respondentų šeimyninė padėtis. Kita vertus, vyresnio amžiaus žmogaus šeimyninė padėtis leidžia numanyti jo viso gyvenimo kokybės lygį.

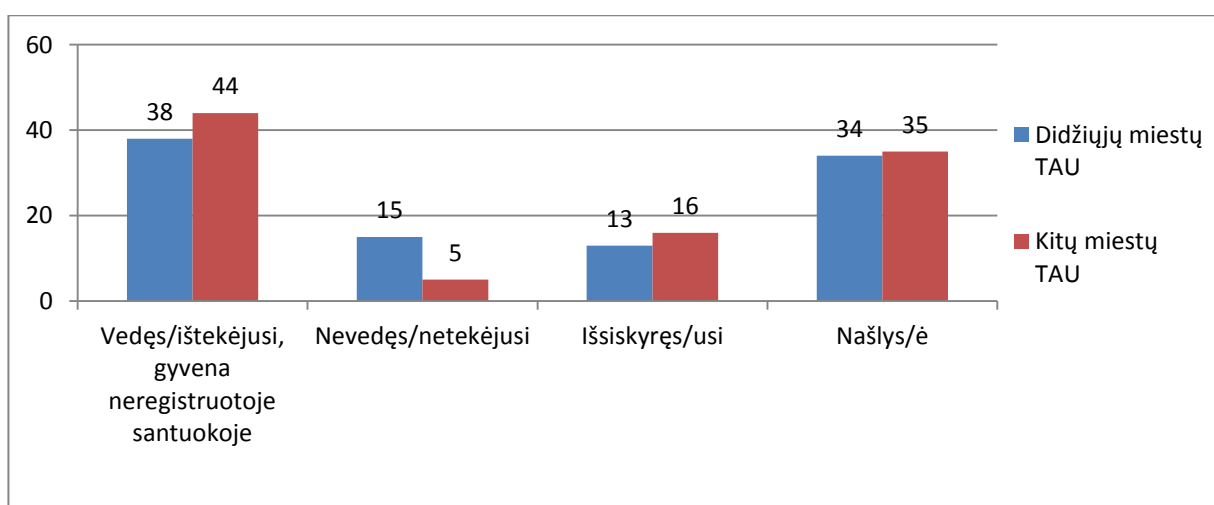
25 pav. Apklausti TAU klausytojai pagal šeimyninę padėtį (%)



Iš 25 pav. matyti, kad pagrindinė apklaustų TAU klausytojų dalis yra vedę asmenys arba našliai. Tarp respondentų stebėtinai mažas (daug žemesnis, nei bendrai šalyje) išsiskyrusių asmenų skaičius. Toks pakankamai aiškiai apibrėžtos šeimyninio gyvenimo charakteristikos leidžia manyti prognozuoti ir dažniausiai TAU klausytojų mėgstamas TAU veiklos formas.

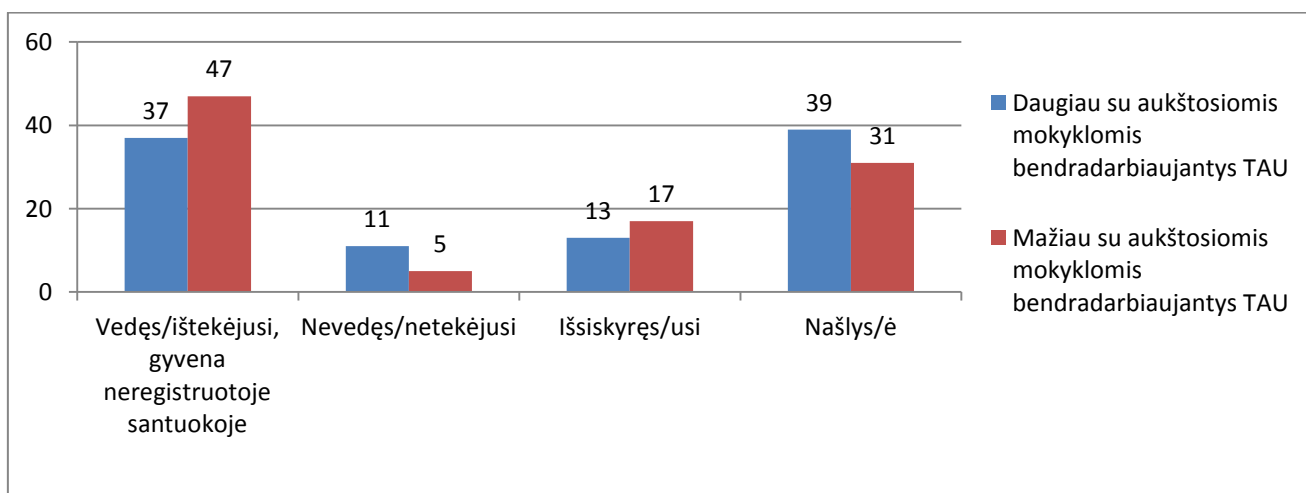
Atlikta šeimyninės padėties kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 11,528, o Kramerio $V=0,155$; o šeimyninės padėties kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 11,437, o Kramerio $V=0,154$. Tai reiškia, kad pagal šeimyninę padėtį ko gero statistiškai reikšmingai skiriasi tiek didžiųjų miestų ir kitų miestų, tiek ir daugiau ar mažiau su aukštosiomis mokyklomis bendradarbiaujančių TAU klausytojai.

26 pav. TAU klausytojų šeimyninė padėtis pagal miesto tipą (%)



Didžiųjų miestų TAU klausytojai ko gero dažniau yra nevedę/ netekėjusios, o mažesniųjų miestų TAU klausytojai dažniau yra vedę/ ištekėjusios. Lankančių TAU našlių ir išsiskyrusių asmenų dalis didžiųjų miestų ir kitų miestų universitetuose nesiskiria.

27 pav. TAU klausytojų šeimyninė padėtis pagal bendradarbiavimo su aukštosiomis mokyklomis pobūdį (%)

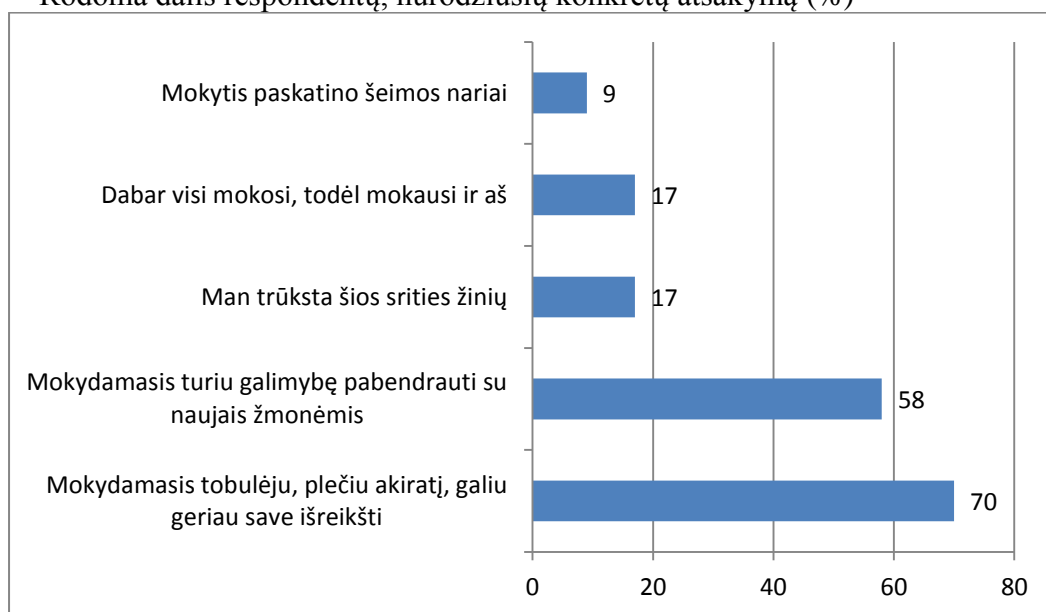


Galima manyti, kad daugiau su aukštosiomis mokyklomis bendradarbiaujantys trečiojo amžiaus universitetai labiau patrauklūs nevedusiems asmenims ir našliams, o mažesnių miestų TAU – vedusiems ar gyvenantiems neregistruotoje santuokoje respondentams.

Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad tipiniu TAU klausytoju yra *moteris, pensininkė, kurios amžius nuo 60 iki 75 metų. Paprastai ji įgijusi bent profesinį ar aukštesnįjį, bet labai dažnai ir aukštąjį išsilavinimą ir yra ištekėjusi arba našlė*. Galima manyti, kad didžiųjų miestų TAU klausytojų tarpe daugiau aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų, pensininkų bei nevedusių senjorų, o mažesniųjų miestų TAU – jaunesnio amžiaus ir įgijusių tik profesinį ar aukštesnįjį išsilavinimą klausytojų, bei turinčių darbą ar savo verslą ir vedusių asmenų. Labiau akademinės krypties TAU mokosi daugiau aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų bei nevedusių asmenų ir našlių. Ekspertai, vertinę gautus tyrimo rezultatus, pritarė, kad tai iš esmės atitinka realią situaciją šalies trečiojo amžiaus universitetuose, gal tik dirbančių ar verslą turinčių trečiojo amžiaus universiteto lankytojų dalis, vertinant visus TAU bendrai, realiai yra kiek mažesnė.

Priežastys ir aplinkybės, kodėl ir kaip trečiojo amžiaus universitetų klausytojai nusprendžia pasirinkti tobulinimąsi TAU. Apsisprendimo mokytis trečiojo amžiaus universitete priežastims TAU klausytojų apklausos metu buvo skirta daug vietos. Pradžioje respondentų prašyta įvardinti priežastis, kodėl jie pasirinko tokius mokslus. Tam, dar prieš pradėdant lauko tyrimą, buvo pasinaudota ekspertų apklausos pagalba: ekspertai bandė įvardinti pagrindines galimas mokymosi TAU pasirinkimo priežastis. Po lauko tyrimo surinkti ir apibendrinti respondentų atsakymai parodė, kad ekspertai pakankamai tiksliai įvardino pagrindines mokymosi TAU pasirinkimo priežastis: respondentai nenurodė nė vieno papildomo atsakymo, nors TAU klausytojo anketoje tam buvo skirta vietos. Respondentai, atsakydami į klausimą apie apsisprendimo mokytis TAU priežastis, galėjo nurodyti kelis atsakymus.

28 pav. Priežastys, paskatinusios TAU klausytojus mokytis trečiojo amžiaus universitete. Rodoma dalis respondentų, nurodžiusių konkretų atsakymą (%)

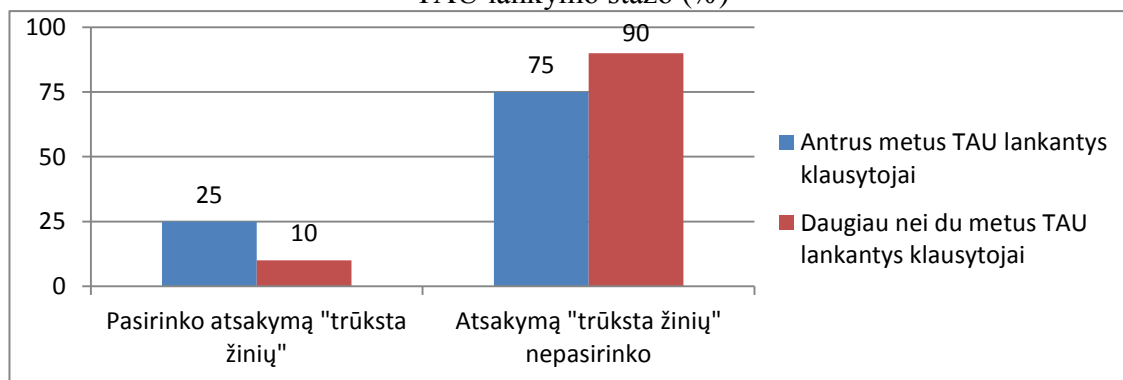


Iš 28 pav. matyti, kad pagrindinės priežastys, dėl kurių respondantai pasirinko lankyti Trečiojo amžiaus universitetą, dalijasi į tris dalis: dviem pagrindinėmis priežastimis buvo respondentų siekis tobulėti, plėsti savo akiratį bei noras bendrauti su naujais žmonėmis. Tai – daugiau pasaulėžiūrinės priežastys, daugiau siejamos ne su konkrečia mokymo įstaiga, o su vidine

žmogaus būseną veikti ir bendrauti. Antrąją grupę priežasčių, kurią nurodė po maždaug penktadalį respondentų, sudarė siekis gauti konkrečios srities žinių ir nenoras atsilikti nuo aplinkinių. Ypač įdomi tyrėjams TAU lankymo priežastis yra jų noras gauti trūkstamos srities žinių. Rengiant tyrimą, ekspertai siejo su šia priežastimi trečiojo amžiaus universitetų, kaip informacijos šaltinio vyresnio amžiaus žmonėms, supratimą. Rečiausiai nurodyta priežastimi liko šeimos skatinimas mokytis.

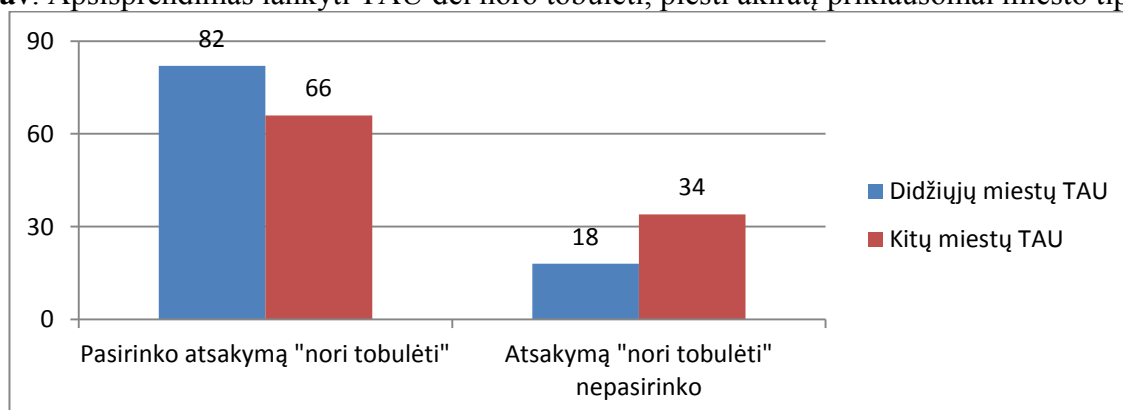
Gilesnė priežasčių ir aplinkybių, paskatinusių rinktis mokymąsi TAU, analizė atlikta pasinaudojus aštuoniais kintamaisiais, atlikusiais klausimų filtrų vaidmenį. Jais tapo jau aptarti kintamieji: miesto tipas bei TAU santykis su kokia nors šalies aukštąja mokykla, o taip pat įprasti sociologiniuose tyrimuose socialiniai demografiniai kintamieji amžius, lytis, išsilavinimas, pagrindinis užsiėmimas, šeimyninė padėtis bei TAU lankymo stažas. Atlikta *žinių trūkumo*, kaip TAU lankymo priežasties kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su įgyto išsilavinimo (Pearsono chi kvadratas lygus 1,504, o Kramerio $V=0,162$) ir TAU lankymo stažo (Pearsono chi kvadratas lygus 21,519, o Kramerio $V=0,212$) atvejais. Galima tvirtinti, kad žinių trūkumas statistiškai reikšmingai dažniau į TAU atvedė asmenis, įgijusius tik vidurinį ar profesinį bei aukštesnįjį išsilavinimą ir trumpiau TAU lankančius asmenis.

29 pav. Apsisprendimas lankyti TAU dėl žinių trūkumo priklausomai nuo TAU lankymo stažo (%)



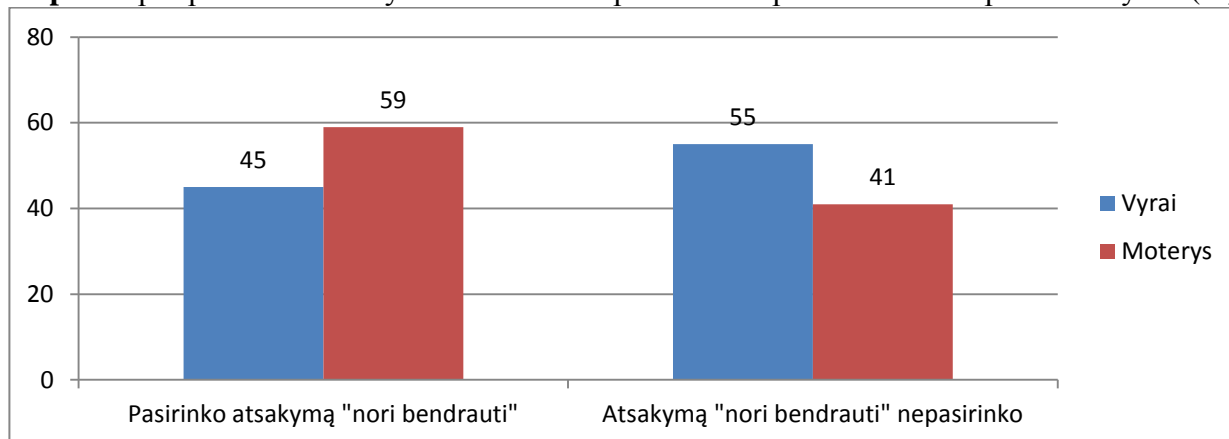
Atlikta *noro tobulėti, plėsti akiratį*, kaip TAU lankymo priežasties kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipu (Pearsono chi kvadratas lygus 1,504, o Kramerio $V=0,162$) atveju. Galima tvirtinti, kad noras tobulėti, plėsti akiratį statistiškai reikšmingai dažniau į TAU atvedė asmenis, gyvenančius Lietuvos didžiuosiuose miestuose.

30 pav. Apsisprendimas lankyti TAU dėl noro tobulėti, plėsti akiratį priklausomai miesto tipo (%)



Atlikta *noro pabendrauti*, kaip TAU lankymo priežasties kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipo (Pearsono chi kvadratas lygus 11,426, o Kramerio $V=0,155$), lyties (Pearsono chi kvadratas lygus 4,994, o Kramerio $V=0,102$) ir šeimyninės padėties (Pearsono chi kvadratas lygus 9,202, o Kramerio $V=0,139$) atvejais. Galima tvirtinti, kad žinių trūkumas statistiškai reikšmingai dažniau į TAU atvedė asmenis, gyvenančius mažesniuose Lietuvos miestuose, moteris ir našlius.

31 pav. Apsisprendimas lankyti TAU dėl noro pabendrauti priklausomai respondento lyties (%)

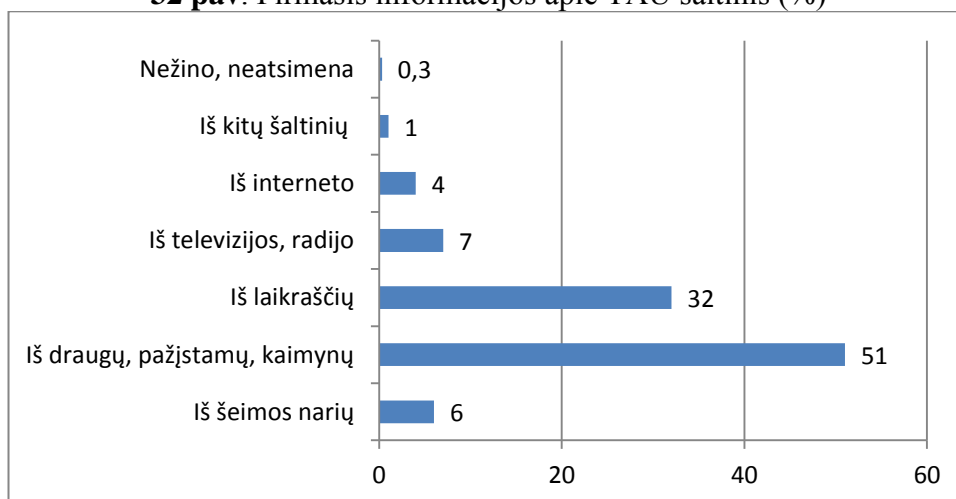


Atlikta *noro neatsilikti nuo kitų*, kaip TAU lankymo priežasties kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai nebuvo stebėti nė vienu tirtu atveju. Tai reiškia, kad pagal šį požymį negalima išskirti nė vienos respondentų grupės, visų tirtų respondentų grupių atstovai daugmaž vienodai dažnai nurodė šią priežastį, kaip paskatinusią lankyti TAU.

Galima manyti, kad į trečiojo amžiaus universitetus Lietuvos senjorus veda, viena vertus, hedonistinis noras būti kartu su bendraminčiais, noras neišsiskirti, kita vertus, siekis ne tik tobulėti kaip asmenybei, lavintis, bet dar ir įgyti konkrečių jam trūkstamų žinių. Jei trečiojo amžiaus universitetai sugebėtų aiškiai įvertinti ir artikuliuoti senjorų konkrečių žinių įgijimo poreikius, o nacionalinio lygmens trečiojo amžiaus universitetų veiklos koordinatoriai padėtų TAU vadovams tuos artikuliuotus poreikius iš tiesų patenkinti, būtų galima pritraukti daug naujų TAU klausytojų.

TAU klausytojų tyrimo metu domėtasi, iš kur jie pirmą kartą sužinojo apie tai, kad jų savivaldybėje pradėjo veikti trečiojo amžiaus universitetas.

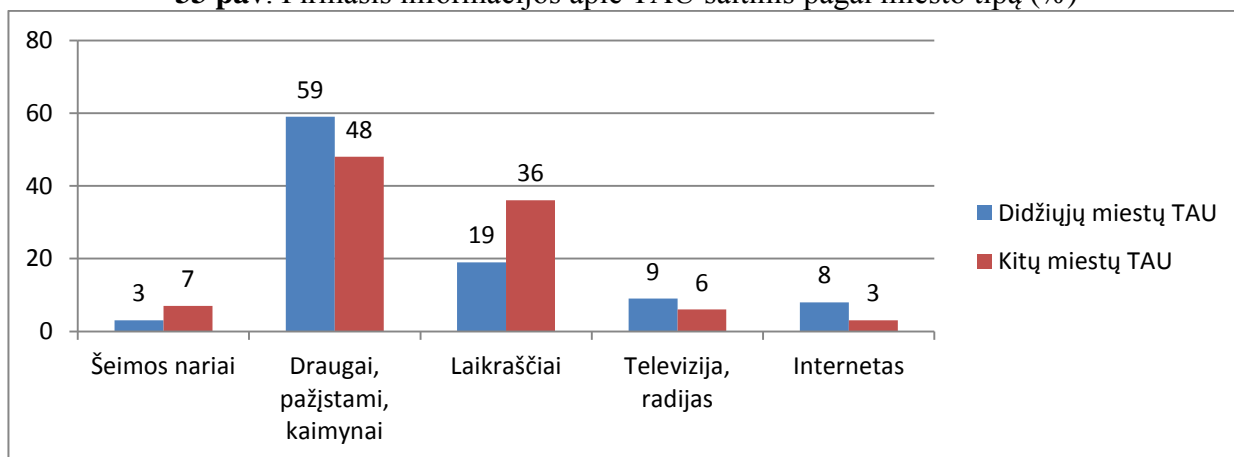
32 pav. Pirmasis informacijos apie TAU šaltinis (%)



Pagrindiniu informacijos apie trečiojo amžiaus universitetą senjorams paprastai yra draugai, pažįstami ir kaimynai. Tai yra, XXI amžiaus pradžioje labai dažnai žinių apie svarbią ir aktualią naujieną žmonės priversti perduoti, kaip XIX amžiuje – iš lūpų į lūpas. Antras pagal respondentų paminėjimo dažnumą informacijos apie TAU būdas kiek modernesnis – laikraščiai. Visų kitų informacijos būdų, tarp jų ir modernios priemonės interneto, paminėjimo dažnumas geriausiu atveju tik nežymiai viršija paklaidos dydį.

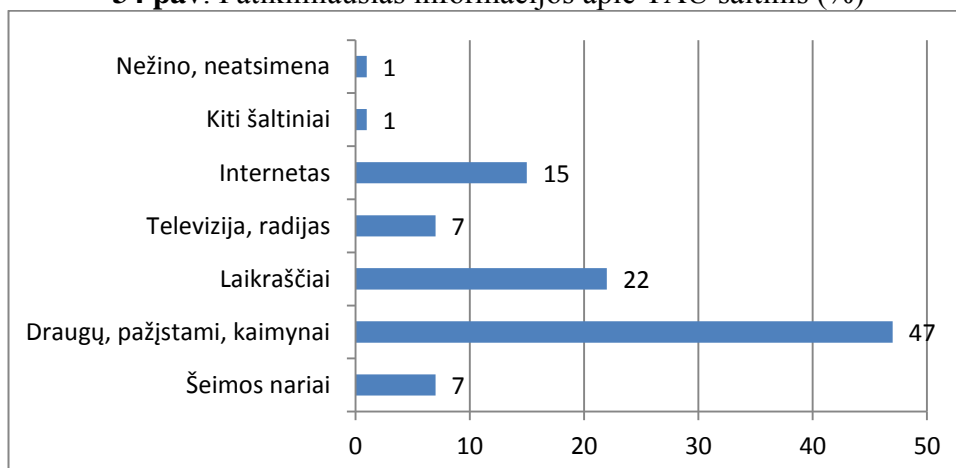
Atlikta pirmojo informacijos apie TAU šaltinio kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipo (Pearsono chi kvadratas lygus 20,144, o Kramerio $V=0,206$) ir ryšių su aukštosiomis mokyklomis (Pearsono chi kvadratas lygus 13,759, o Kramerio $V=0,170$) atvejais. Galima tvirtinti, kad statistiškai reikšmingai dažniau draugai, pažįstami ir kaimynai buvo svarbesniu informacijos šaltiniu didelių miestų gyventojams bei TAU, kurie palaiko artimesnius santykius su aukštosiomis mokyklomis, klausytojams, o laikraščiai – kitų miestų gyventojams bei TAU, kurie nepalaiko artimesnių santykių su aukštosiomis mokyklomis, klausytojams.

33 pav. Pirmasis informacijos apie TAU šaltinis pagal miesto tipą (%)



Atsirenkant informaciją, labai svarbi ne informacija apskritai, o **patikima** informacija. Tiesa, apie tokį informacijos patikimumą galima spręsti tik tam tikram laikui praėjus, kai šią informaciją kiekvienas žmogus pats sau patikrina ir įvertina. Reiškia, kalbant apie patikimus ir nepatikimus informacijos šaltinius, galima apsispręsti dėl trečiojo amžiaus universitetų strategijos – į kokius informacijos šaltinius labiausiai verta investuoti ir kokiais informacijos skleidimo būdais labiausiai verta naudotis.

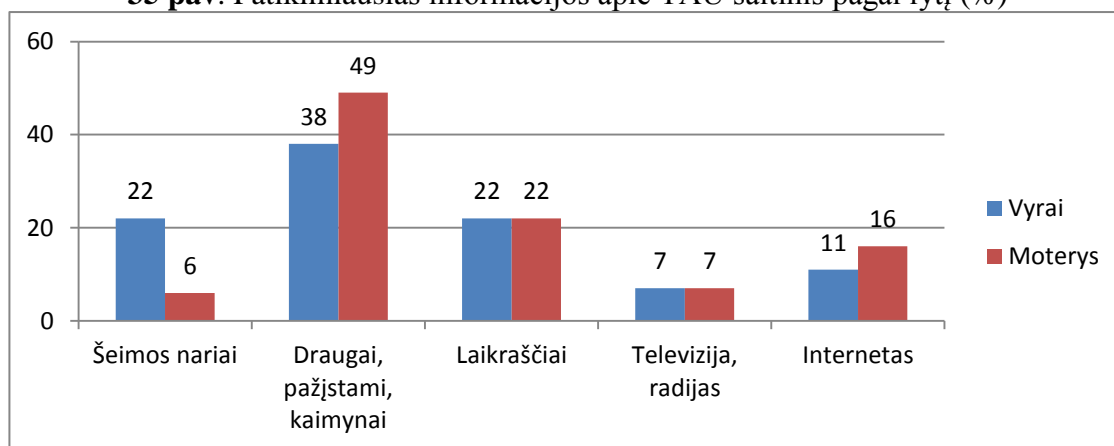
34 pav. Patikimiausias informacijos apie TAU šaltinis (%)



Lyginant klausimų apie pirmąją ir patikimiausią informacijos apie TAU šaltinius atsakymus matyti, kad respondentų pasirinkimas keičiasi mažai – pirmoje ir antroje pagal paminėjimo dažnumą vietoje nurodyti tie patys draugai, pažįstami ir kaimynai bei laikraščiai. Tiesa, laikraščius, kaip patikimiausią informacijos šaltinį, pripažįsta aiškiai mažiau respondentų. Vienintelis ryškesnis pasikeitimas respondentų vertinimuose – aiškiai didesnis interneto, kaip patikimiausio informacijos šaltinio vertinimas.

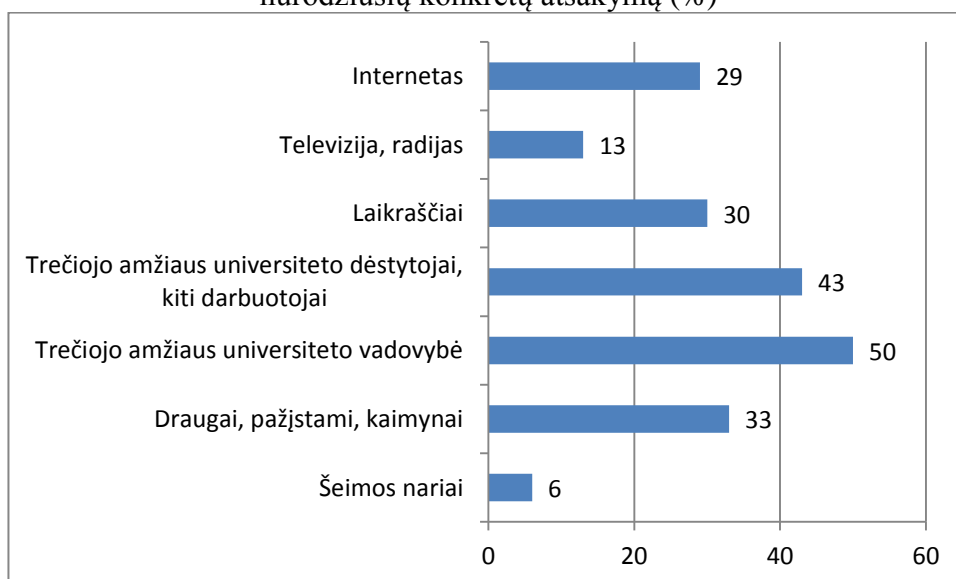
Atlikta patikimiausio informacijos apie TAU šaltinio kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su lyties (Pearsono chi kvadratas lygus 24,998, o Kramerio $V=0,162$) ir įgyto išsilavinimo (Pearsono chi kvadratas lygus 45,006, o Kramerio $V=0,177$) atvejais. Galima tvirtinti, kad statistiškai reikšmingai dažniau draugai, pažįstami ir kaimynai patikimiausiu informacijos šaltiniu yra moterims, internetas – moterims ir aukštąjį išsilavinimą įgijusiems asmenims, šeimos nariai – vyrams bei tik vidurinį ar žemesnį, nei vidurinis, išsilavinimą įgijusiems asmenims.

35 pav. Patikimiausias informacijos apie TAU šaltinis pagal lytį (%)



Informacijos šaltinių analizės klausimus užbaigia klausimas dėl patogiausio gauti informaciją apie TAU šaltinio. Skirtingai nei pirmojo ir patikimiausio informacijos apie TAU šaltinio atveju, čia respondentai galėjo nurodyti tiek atsakymų, kiek laikė reikalinga.

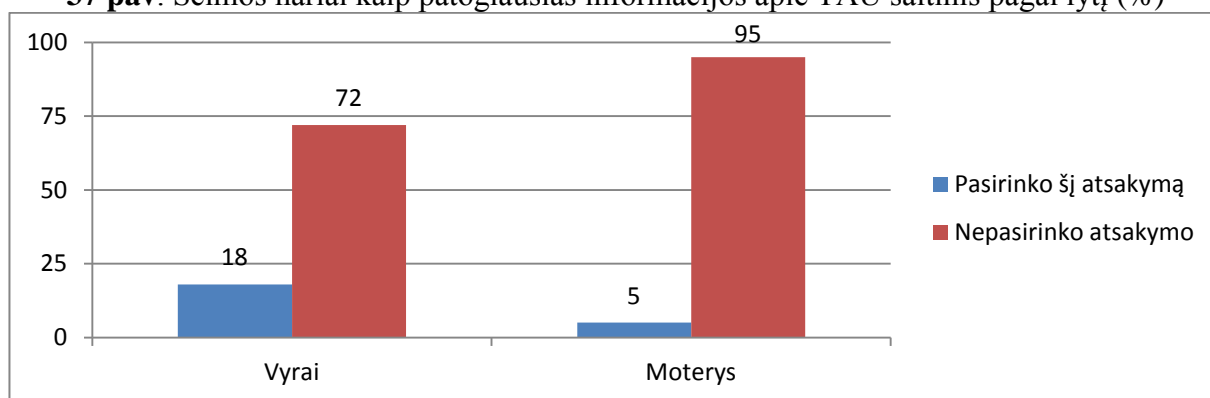
36 pav. Patogiausias informacijos apie TAU šaltinis. Rodoma dalis respondentų, nurodžiusių konkretų atsakymą (%)



Galima manyti, kad tokiam atsakymų pasiskirstymui darė įtaką ir respondentų galimybė nurodyti kelis atsakymus. Aiškiai matyti trys pagal respondentų pasirinkimo dažnumą patogiausių informacijos šaltinių grupės: dažniausiai nurodyti TAU vadovai ir dėstytojai, vidutiniškai dažnai nurodyti ir nurodymo dažnumu susilyginę internetas, laikraščiai bei draugai, pažįstami ir kaimynai, ir rečiausiai nurodyti televizija ir radijas bei šeimos nariai.

Atlikta *šeimos narių*, kaip patogiausio respondentui informacijos apie TAU veiklą informacijos šaltinio kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su lytimi (Pearsono chi kvadratas lygus 11,426, o Kramerio $V=0,155$) kintamojo atveju. Galima tvirtinti, kad šeimos nariai yra patogiausias informacijos šaltinis vyrams.

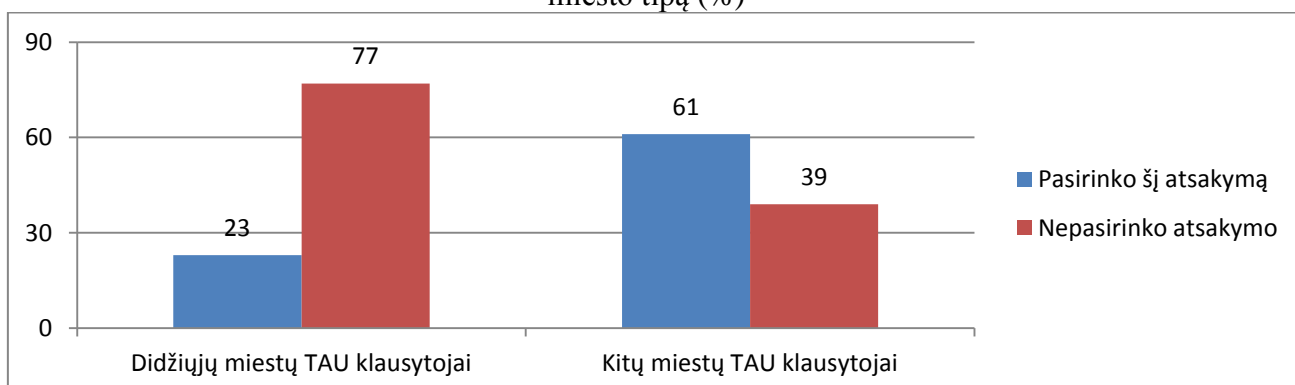
37 pav. Šeimos nariai kaip patogiausias informacijos apie TAU šaltinis pagal lytį (%)



Atlikta *draugų, pažįstamų ir kaimynų*, kaip patogiausio respondentui informacijos apie TAU veiklą informacijos šaltinio kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai nebuvo stebėti nė vienu atveju. Galima tvirtinti, kad draugai, pažįstami ir kaimynai yra vienodai patogus informacijos šaltinis visoms tirtoms respondentų grupėms.

Atlikta *TAU vadovybės*, kaip patogiausio respondentui informacijos apie TAU veiklą informacijos šaltinio kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipu (Pearsono chi kvadratas lygus 52,146, o Kramerio $V=0,330$), ryšių su aukštosiomis mokyklomis (Pearsono chi kvadratas lygus 22,601, o Kramerio $V=0,217$) ir TAU lankymo stažo (Pearsono chi kvadratas lygus 3,659, o Kramerio $V=0,107$) kintamųjų atvejais. Galima tvirtinti, kad TAU vadovybė yra patogiausias informacijos šaltinis mažesnių miestų TAU klausytojams, TAU, kurie neturi tvirtesnių santykių su aukštąja mokykla, klausytojams bei ilgiau TAU lankantiems klausytojams.

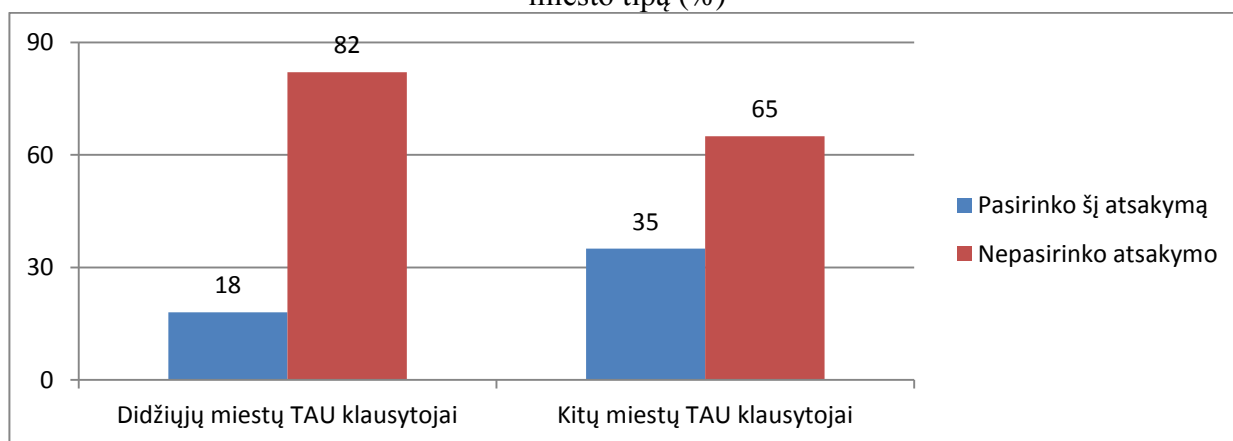
38 pav. TAU vadovybė kaip patogiausias informacijos apie TAU šaltinis pagal miesto tipą (%)



Atlikta *TAU dėstytojų*, kaip patogiausio respondentui informacijos apie TAU veiklą informacijos šaltinio kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai nebuvo stebėti nė vienu atveju. Galima tvirtinti, kad TAU dėstytojai yra vienodai patogus informacijos šaltinis visoms tirtoms respondentų grupėms.

Atlikta *laikraščių*, kaip patogiausio respondentui informacijos apie TAU veiklą informacijos šaltinio kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipu (Pearsono chi kvadratas lygus 12,690, o Kramerio $V=0,163$) kintamojo atveju. Galima tvirtinti, kad laikraščiai yra patogiausias informacijos šaltinis mažesnių miestų TAU klausytojams.

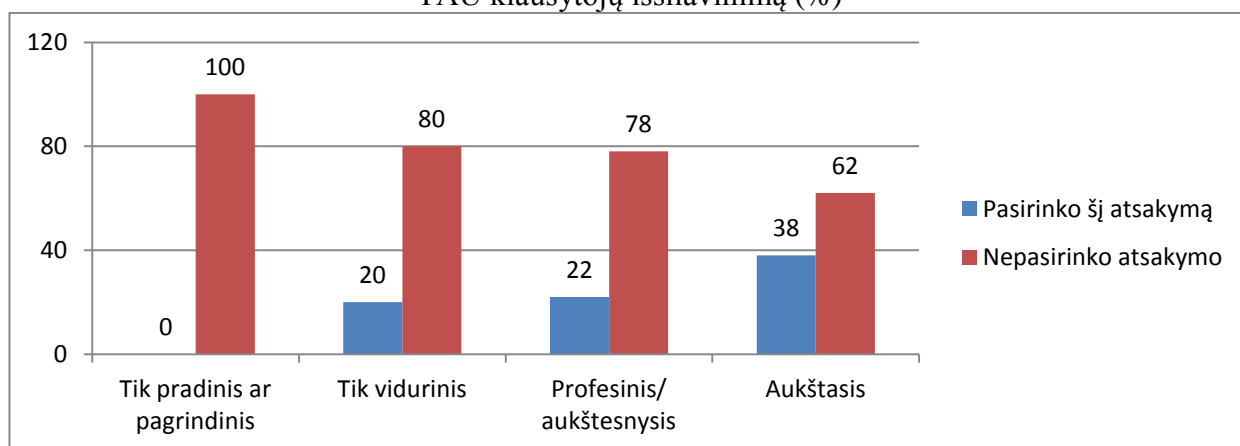
39 pav. Laikraščiai kaip patogiausias informacijos apie TAU šaltinis pagal miesto tipą (%)



Atlikta *televizijos ir radijo*, kaip patogiausio respondentui informacijos apie TAU veiklą informacijos šaltinio kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai nebuvo stebėti nė vienu atveju. Galima tvirtinti, kad televizija ir radijas yra vienodai patogus informacijos šaltinis visoms tirtoms respondentų grupėms.

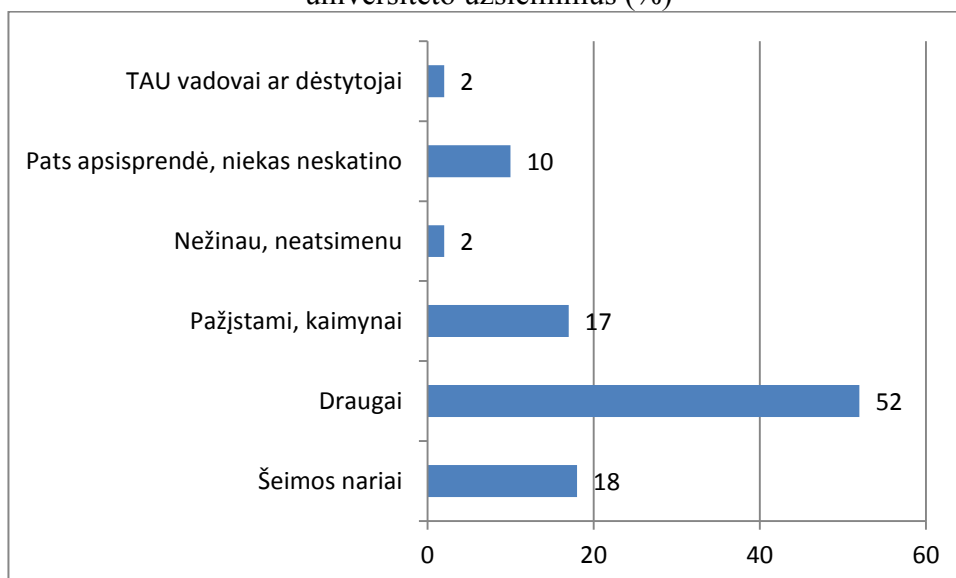
Atlikta *interneto*, kaip patogiausio respondentui informacijos apie TAU veiklą informacijos šaltinio kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipu (Pearsono chi kvadratas lygus 12,205, o Kramerio $V=0,160$), ryšių su aukštosiomis mokyklomis (Pearsono chi kvadratas lygus 14,416, o Kramerio $V=0,174$), amžiaus (Pearsono chi kvadratas lygus 28,928, o Kramerio $V=0,246$), išsilavinimo (Pearsono chi kvadratas lygus 17,375, o Kramerio $V=0,191$) ir TAU lankymo stažo (Pearsono chi kvadratas lygus 14,080, o Kramerio $V=0,172$) kintamųjų atvejais. Galima tvirtinti, kad internetas yra patogiausias informacijos šaltinis didžiųjų miestų TAU klausytojams, TAU, kurie turi užmezgę tvirtesnius ryšius su aukštąja mokykla, klausytojams, jaunesniems respondentams, aukštesnį išsilavinimą įgijusiems bei trumpiau TAU lankantiems klausytojams.

40 pav. Internetas kaip patogiausias informacijos apie TAU šaltinis pagal TAU klausytojų išsilavinimą (%)



Renkantis naują veiklos rūšį paprastai būna labai svarbu, kad koks nors asmuo patartų ir paskatintų ta veikla užsiimti. Apklausoje metu domėtasi, kas buvo tie asmenys.

41 pav. Asmenys, labiausiai paskatinę respondentus, rinktis trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus (%)

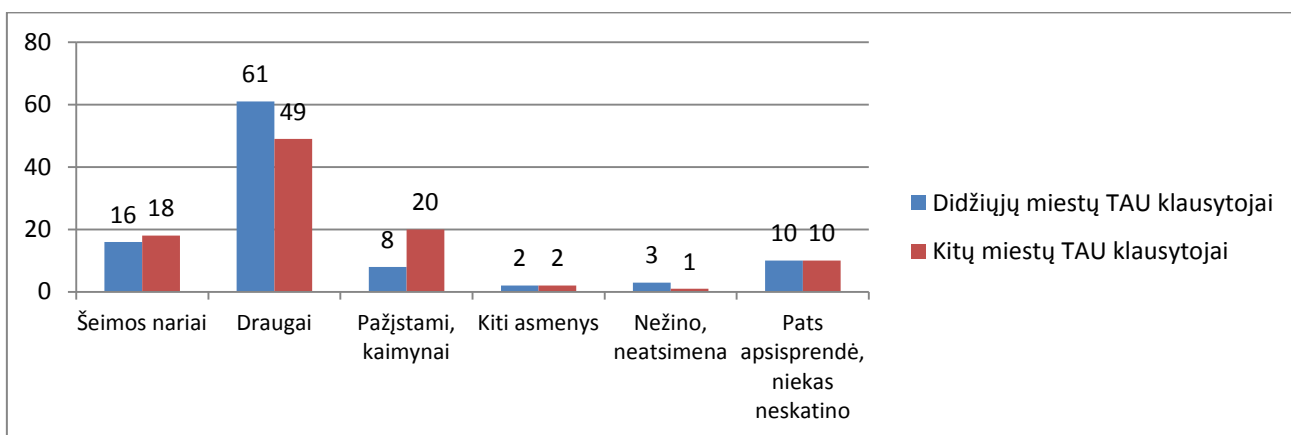


Iš 41 pav. matyti, kad pagrindiniai asmenys, paskatinę pradėti lankyti trečiojo amžiaus universitetą, respondentų vertinimu, buvo jų draugai. Šį atsakymą pasirinko maždaug pusė respondentų. Antroje – trečioje pagal nurodymų dažnumą vietoje buvo šeimos nariai ir pažįstami ar kaimynai (taip pat buvę bendradarbiai ir draugų pažįstami). Tyrėjai, rengdami tyrimo instrumentus sąmoningai į asmenų, paskatintusių mokyti, sąrašą neįrašė paties respondento, bet, atsakant į anketos klausimus, net dešimtadalis respondentų patys nurodė, kad šį sprendimą jie priėmė patys, niekieno nepaskatinti.

Atlikta labiausiai paskatintusių respondentų rinktis TAU asmenų kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipu (Pearsono chi kvadratas lygus 14,170, o Kramerio $V=0,172$) ir TAU klausytojo lyties (Pearsono chi kvadratas lygus 20,585, o Kramerio $V=0,147$), kintamųjų atvejais. Galima tvirtinti, kad draugai dažniau labiausiai paskatino rinktis TAU

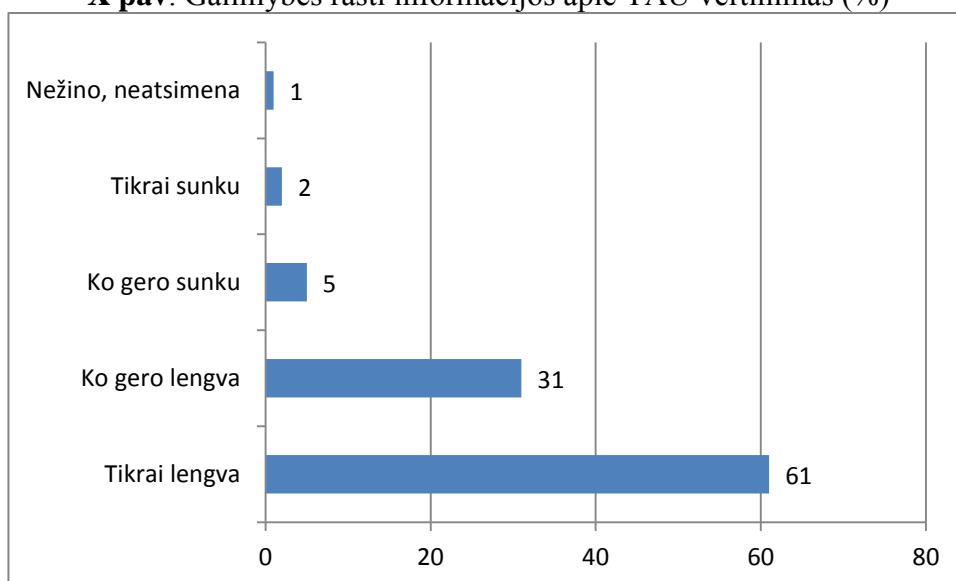
užsiėmimus didžiųjų miestų gyventojus, pažįstami ir kaimynai – mažesnių miestų gyventojus ir moteris, šeimos nariai – vyrus. Visais kitais atvejais statistiškai reikšmingų koreliacijų nepastebėta.

42 pav. Asmenys, labiausiai paskatinę respondentus, rinktis trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus pagal miesto tipą (%)



Apibendrinant respondentų klausta, ar jiems buvo sunku rasti pakankamai informacijos apie mokymąsi trečiojo amžiaus universitete.

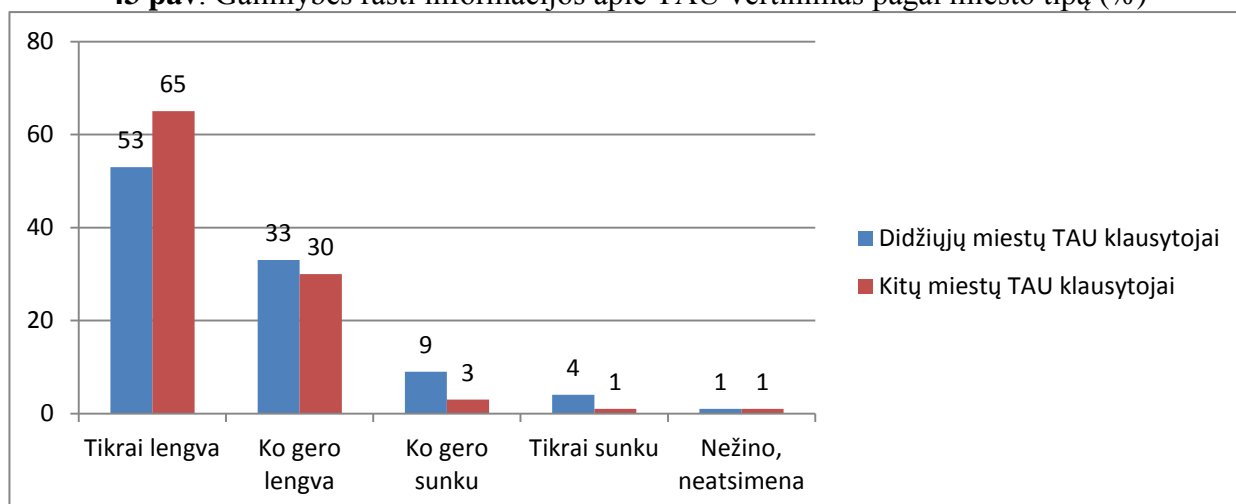
X pav. Galimybės rasti informacijos apie TAU vertinimas (%)



Trečiojo amžiaus universiteto lankytojai, bent jau tie, kurie šią įstaigą lankė daugiau nei vienerius metus (kaip tik tokie dalyvavo apklausoje) nematė problemos dėl informacijos išsamumo – jų nuomone, informacijos rasti nebuvo sunku. Aišku, galima manyti, ką tik TAU pradėję lankyti TAU asmenys gal ir ne visada pritartę tokiai nuomonei (nepakankamai informacijos apie TAU gavę senjorai, ko gero, taip ir nepradėjo lankyti TAU).

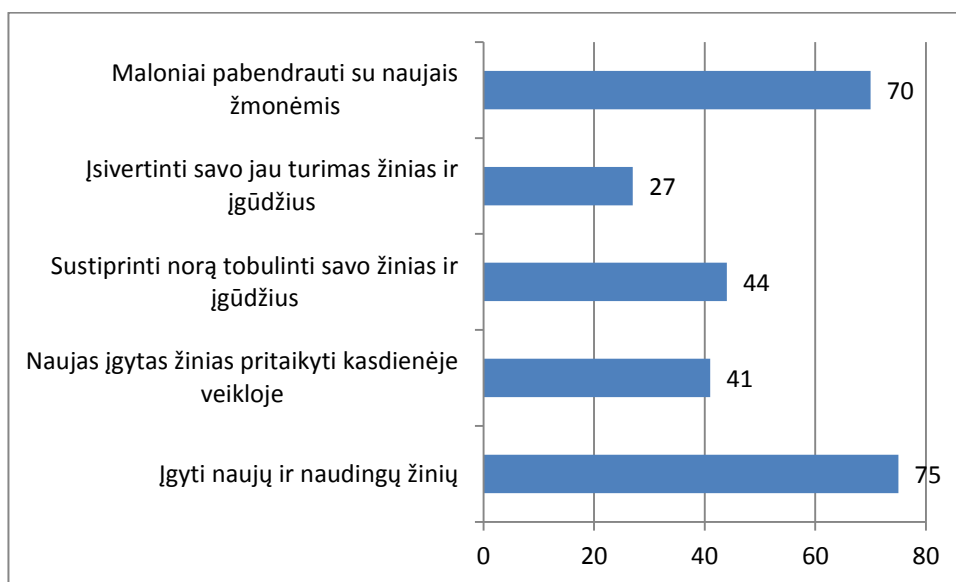
Atlikta galimybės rasti informacijos apie TAU kintamojo koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipu (Pearsono chi kvadratas lygus 13,745, o Kramerio $V=0,170$) kintamojo atveju. Galima tvirtinti, kad lengviau informaciją apie TAU buvo susirasti mažesnių miestų gyventojams. Visais kitais atvejais statistiškai reikšmingų koreliacijų nepastebėta.

43 pav. Galimybės rasti informacijos apie TAU vertinimas pagal miesto tipą (%)



Trečiojo amžiaus universitetų klausytojų deklaruojama nauda, kurią jie gauna besimokydami TAU. Senjorams, kurie ne mažiau metų jau lankė trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus ir, sulaukę naujo rudens, vėl atėjo į TAU užsiėmimus, pakankamai komiška klausti, ar jiems naudingas yra TAU lankymas. Juk pas senjorų grįžimas į TAU nenuginčijamai rodo, kad TAU lankymas jiems naudingas. Dėl to buvo domėtasi, **kokios naudos** respondentai tikisi iš TAU lankymo. Respondentų bent vienerių metų TAU lankymo stažas leidžia manyti, kad tokie respondentų lūkesčiai yra pamatuoti.

44 pav. Respondentų lūkesčiai, naujais mokslo metais pradėjus lankyti TAU. Rodoma dalis respondentų, nurodžiusių konkretų atsakymą (%)

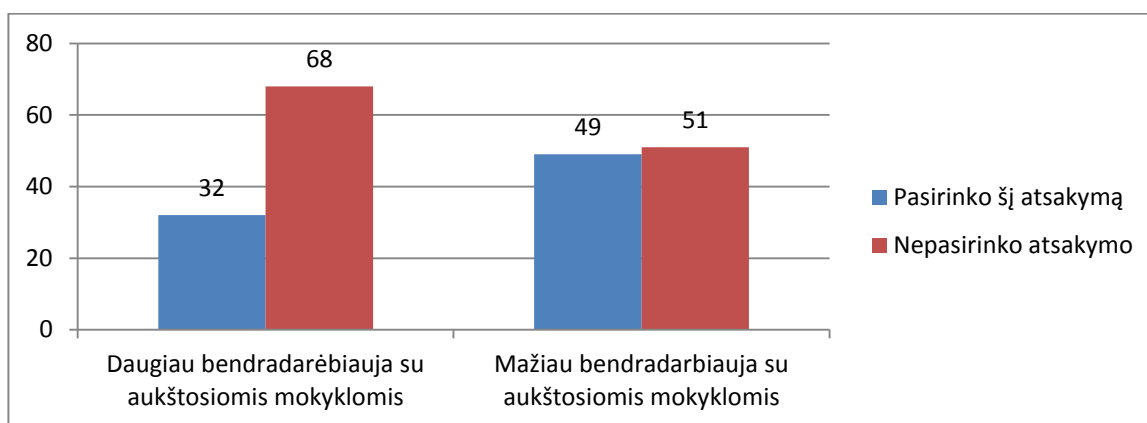


Visus respondentų įvertintus lūkesčius galima dalinti į tris dalis. Dažniausiai nurodytų lūkesčių grupėje yra siekis maloniai bendrauti su žmonėmis bei noras įgyti naujų ir naudingų žinių. Kaip tik šie lūkesčiai respondentų buvo dažniausiai nurodyti kaip atėjimo į TAU priežastys. Taigi respondentai tikrai tenkina pagrindinius savo lūkesčius. Vidutiniškai dažnai respondentų nurodytų lūkesčių grupėje – siekis tobulinti savo žinias ir įgūdžius bei bandyti naujai įgyjamas žinias taikyti kasdienėje veikloje. Mažiausiai senjorai siekia įsivertinti savo turimas žinias ir įgūdžius, nors ir šį atsakymą pasirinko beveik trečdalis respondentų.

Atlikta *siekio įgyti naujų ir naudingų žinių*, kaip TAU lankymo lūkesčio koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingų skirtumų nebuvo stebėta. Galima tvirtinti, kad siekis TAU įgyti naujų ir naudingų žinių vienodai paplitęs visose tirtose respondentų grupėse.

Atlikta *siekio naujas įgytas žinias pritaikyti kasdienėje praktikoje*, kaip TAU lankymo lūkesčio koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipu (Pearsono chi kvadratas lygus 7,180, o Kramerio $V=0,123$) ir ryšių su aukštąja mokykla (Pearsono chi kvadratas lygus 14,313, o Kramerio $V=0,174$) kintamaisiais atvejais. Galima tvirtinti, kad naujas įgytas žinias pritaikyti kasdienėje praktikoje dažniau siekia mažesnių miestų gyventojai bei TAU, kurie neturi užmezgę stipresnių ryšių su šalies aukštosiomis mokyklomis, klausytojai.

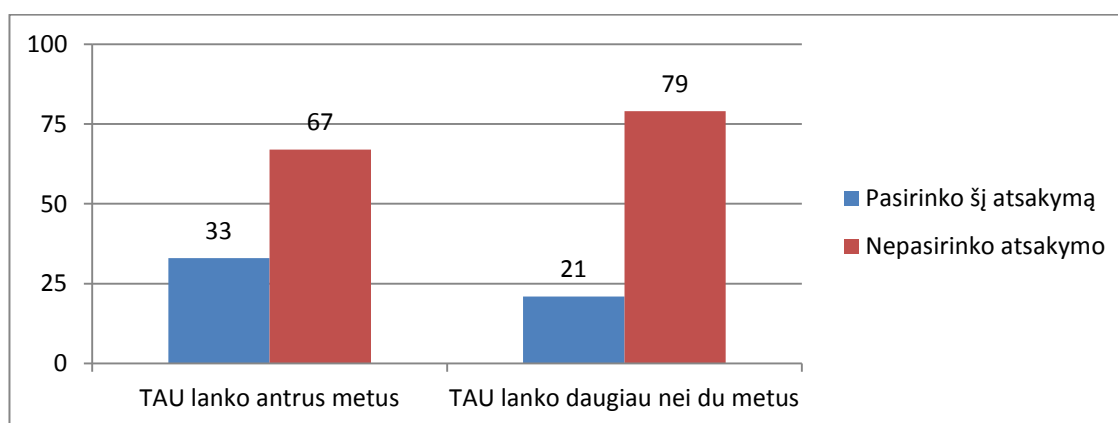
45 pav. Respondentų lūkesčių įgytas žinias pritaikyti kasdienėje praktikoje pasiskirstymas pagal TAU bendradarbiavimo su aukštosiomis mokyklomis pobūdį (%)



Atlikta *siekio sustiprinti norą tobulinti savo žinias ir įgūdžius*, kaip TAU lankymo lūkesčio koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingų skirtumų nebuvo stebėta. Galima tvirtinti, kad siekis TAU sustiprinti norą tobulinti savo žinias ir įgūdžius vienodai paplitęs visose tirtose respondentų grupėse.

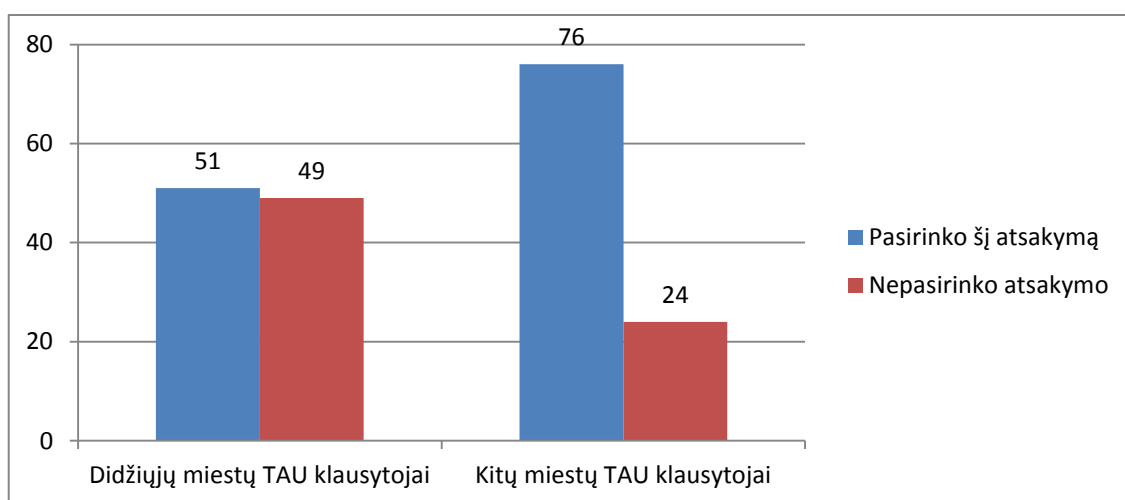
Atlikta *įsivertinti savo žinias*, kaip TAU lankymo lūkesčio koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su ryšių su aukštąja mokykla (Pearsono chi kvadratas lygus 10,947, o Kramerio $V=0,152$), šeimyninės padėties (Pearsono chi kvadratas lygus 12,428, o Kramerio $V=0,162$) ir TAU lankymo stažo (Pearsono chi kvadratas lygus 7,685, o Kramerio $V=0,127$) kintamaisiais atvejais. Galima tvirtinti, kad įsivertinti savo žinias dažniau siekia mažiau bendradarbiaujančių su aukštosiomis mokyklomis TAU klausytojai, išsiskyrę asmenys, o taip pat trumpiau TAU lančę klausytojai.

46 pav. Respondentų lūkesčių užsiėmimų TAU metu įsivertinti savo žinias pasiskirstymas pagal TAU lankymo stažą (%)



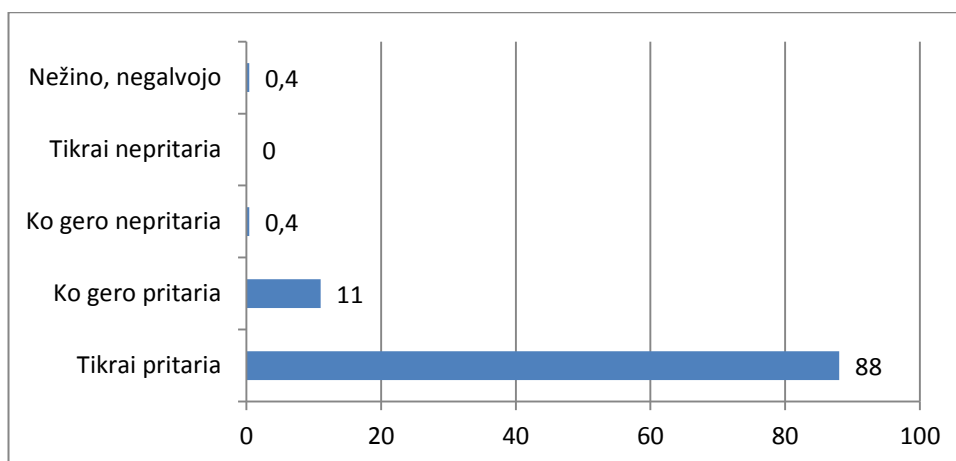
Atlikta *maloniai pabendrauti su naujais žmonėmis*, kaip TAU lankymo lūkesčio koreliacija su aštuoniais nurodytais kintamaisiais – klausimais filtrais parodė, kad statistiškai reikšmingi skirtumai stebimi koreliacijos su miesto tipu (Pearsono chi kvadratas lygus 27,235, o Kramerio $V=0,240$) ir ryšių su aukštąja mokykla (Pearsono chi kvadratas lygus 4,465, o Kramerio $V=0,107$) kintamaisiais atveju. Galima tvirtinti, kad trečiojo amžiaus universitete maloniai pabendrauti su naujais žmonėmis dažniau siekia mažesnių miestų gyventojai, ir trečiojo amžiaus universitetų, kurie nėra užmezgę artimesnių ryšių su aukštosiomis mokyklomis, klausytojai.

47 pav. Respondentų lūkesčių užsiėmimų TAU metu maloniai pabendrauti su naujais žmonėmis pasiskirstymas pagal miesto tipą (%)



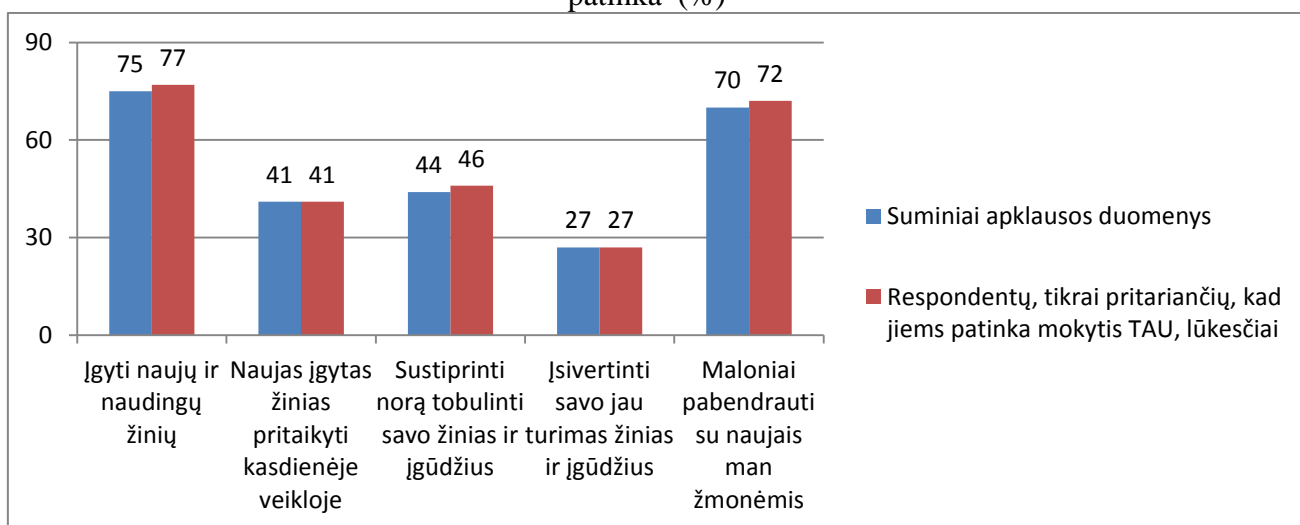
Respondentų prašyta atsakyti į klausimą, ar jiems patinka mokytis trečiojo amžiaus universitete.

48 pav. Respondentų įvertinimas, ar jiems patinka mokytis TAU (%)



Iš 48 pav. galima daryti išvadą, kad didžioji dalis apklaustų respondentų neabejoja dėl savo pasirinkimo mokytis TAU. Žinant, kad tyrime dalyvavę TAU klausytojai jau bent metus mokėsi TAU, aišku, kad jų lūkesčiai siekti vienokių ar kitokių tikslų yra pamatuotas ir remiasi praktiniu respondentų patyrimu. 47 pav. įvardintus TAU klausytojų lūkesčius galima lyginti su respondentų įvertinimu, ar jiems patinka mokytis TAU. Tada aiškiau matyti, kokius lūkesčius respondentai, tikėtina, tikisi lengviau įgyvendinti.

49 pav. Respondentų mokymosi TAU lūkesčiai pagal pritarimą teiginiui, jog mokytis TAU jiems patinka (%)



Iš 49 pav. matyti, kad respondentų lūkesčiai yra visiškai pamatuoti ir TAU klausytojai aiškiai supranta, ko jie iš tiesų gali pasiekti. Todėl galima daryti pagrįstą išvadą, kad trečiojo amžiaus universitete lengviausia įgyti naujų ir naudingų žinių bei maloniai pabendrauti su naujais žmonėmis.

Sprendžiant antrąjį uždavinį galima teigti:

1. Tipinis TAU klausytojas yra moteris, pensininkė, kurios amžius nuo 60 iki 75 metų. Paprastai ji įgijusi bent profesinį ar aukštesnįjį, bet labai dažnai ir aukštąjį išsilavinimą ir yra ištekėjusi arba našlė. Galima manyti, kad tarp didžiųjų miestų TAU klausytojų daugiau aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų, pensininkų bei nevedusių senjorų, o mažesniųjų miestų TAU – jaunesnio amžiaus ir įgijusių tik profesinį ar aukštesnįjį

išsilavinimą klausytojų, bei turinčių darbą ar savo verslą ir vedusių asmenų. Labiau akademinės krypties TAU mokosi daugiau aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų bei nevedusių asmenų ir našlių.

2. Taip pat, kaip ir darbingo amžiaus asmenų neformalaus švietimo atveju, mokytis TAU dažniausiai pradedama dėl universalių priežasčių: noro tobulintis, plėsti akiratį bei siekio maloniai pabendrauti su naujais žmonėmis. Siekis įgyti konkrečių trūkstatų žinių yra mažiausias akstinas pradėti mokslus TAU. Žinių trūkumas statistiškai reikšmingai dažniau į TAU atveda asmenis, įgijusius tik vidurinį ar profesinį bei aukštesnįjį išsilavinimą, bei trumpiau TAU lankančius asmenis.
3. Pirmuoju informacijos apie TAU šaltiniu dažniausiai tampa draugų, pažįstamų ir kaimynų nuomonė bei pranešimai laikraščiuose. Patikimiausiais informacijos apie TAU šaltiniai laikomi draugai, pažįstami ir kaimynai; laikraščiai ir internetas. Klausytojams patogiausiais informacijos apie TAU šaltiniais nurodyti TAU darbuotojai (vadovybė ir dėstytojai), laikraščiai, internetas bei draugai, kaimynai ir pažįstami. Labiausiai paskatinusiais eiti mokytis į TAU asmenimis yra draugai. Apibendrintai galima pasakyti, kad kaip tik draugų, pažįstamų ir kaimynų nuomonė bei informacija laikraščiuose bei internete labiausiai svarbi agituojant mokytis TAU. Todėl būtina apgalvoti geresnio informacijos apie TAU pateikimo šiais trimis būdais strategijas ir padėti TAU vadovybei šias strategijas įgyvendinti.
4. Vertinant TAU besimokančių klausytojų iš mokslo gaunamą naudą, galima daryti pagrįstą išvadą, kad trečiojo amžiaus universitete lengviausia įgyti naujų ir naudingų žinių bei maloniai pabendrauti su naujais žmonėmis.

VII. Trečiojo tyrimo uždavinio sprendimas

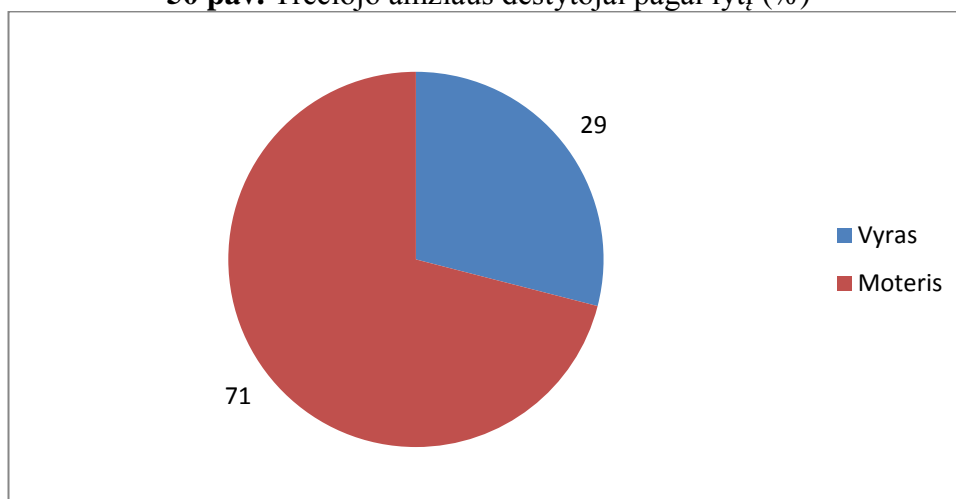
Sprendžiant trečiąjį tyrimo uždavinį „apibendrinti TAU vadovų ir dėstytojų socialines-demografines charakteristikas bei darbo patirtį“ buvo planuotos tokios analizės kryptys:

- Surinkti ir apibendrinti informaciją apie trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų socialines demografines charakteristikas;
- Surinkti ir apibendrinti informaciją apie trečiojo amžiaus universitetų vadovų socialines demografines charakteristikas;
- Nustatyti trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų kelią į TAU bei dėstytojų ir vadovų pasitenkinimą atliekama veikla.

Informacija apie trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų socialines demografines charakteristikas. Lygiai taip pat, kaip Lietuvoje iki šiol oficialiai nerenkama jokia informacija apie trečiojo amžiaus universitetų klausytojus, negalima rasti jokios oficialios informacijos apie trečiojo amžiaus universitetuose dirbančius dėstytojus. Iš ekspertų apklausų sužinota, kad trečiojo amžiaus universitetų dėstytojus neoficialiai dalijami į dvi dalis: mažesnę dalis TAU dėstytojų yra ilgesnių programų (pvz., užsienio kalbos ar informacinių technologijų mokymo) įgyvendintojai, kita, didesnė, dalis veikia yra ne dėstytojai, o lektoriai. Lektoriai dažniausiai skaito tik vieną ar dvi paskaitas. Taip atsitinka dažniausiai dėl to, kad trečiojo amžiaus universitetų vadovams sunku prikalbinti ilgesnį laiką nemokamai dirbti su TAU klausytojais, o dėl kelių nemokamų paskaitų susitarti lengviau. Renkant statistinę informaciją apie trečiojo amžiaus universitetus keturių trečiojo amžiaus universitetų vadovai nurodė, kad jie dėstytojų apskritai neturi (taigi, lektoriai net nebuvo identifikuoti kaip dėstytojai), kitų trečiojo amžiaus universitetų vadovai nurodė bendrą dėstytojų ir lektorių, dirbančių jų vadovaujame universitete, skaičių. Iš pateiktų statistinių duomenų paaiškėjo, kad 2012 – 2013 m. m. pradžioje trečiojo amžiaus universitetuose buvo pasirengę dirbti 270 dėstytojų ir lektorių.

Lygiai taip pat, kaip ir trečiojo amžiaus klausytojų atveju, pagrindinės trečiojo amžiaus dėstytojus apibūdinančios charakteristikos buvo renkamos sociologinės anketos pagalba. Iš viso buvo surinkta 161 atsakyta dėstytojo anketa. Anketoje pirmiausia domėtasi dėstytojo lytimi.

50 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojai pagal lytį (%)

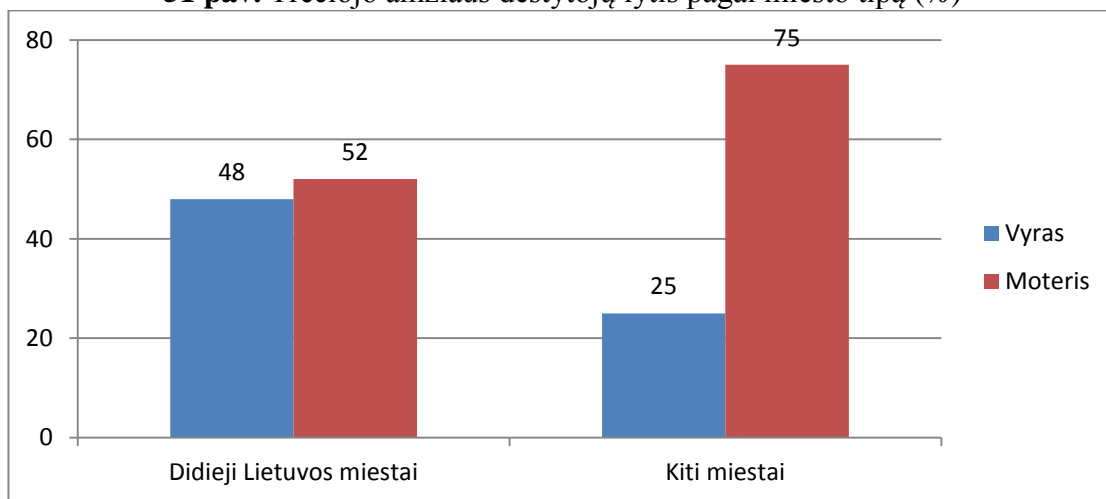


Iš 50 pav. matyti, kad maždaug du trečdaliai trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų yra moterys, o vienas trečdalis – vyrai. TAU dėstytojų socialinėms demografinėms charakteristikoms analizuoti parengti du kintamieji – miesto tipas (visi tyrime dalyvavę TAU

padalinti į didžiųjų miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Alytaus TAU ir kitų miestų TAU) bei pagal TAU santykį su kokia nors šalies aukštąja mokykla. Iš pateiktos statistinės informacijos apie TAU susidarė išpūdis, kad daugiau ar mažiau artimai su savo savivaldybėje įsikūrusia aukštąja mokykla ar jos filialu bendradarbiauja Vilniaus, Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Rietavo, Rokiškio ir Šiaulių trečiojo amžiaus universitetai. Todėl TAU dėstytojų atsakymai padalyti į dvi dalis: maždaug trečdalis respondentų – tarp daugiau bendradarbiaujančių su aukštosios mokyklos dėstytojais ir maždaug du trečdaliai respondentų – tarp mažiau bendradarbiaujančių su aukštosios mokyklos dėstytojais.

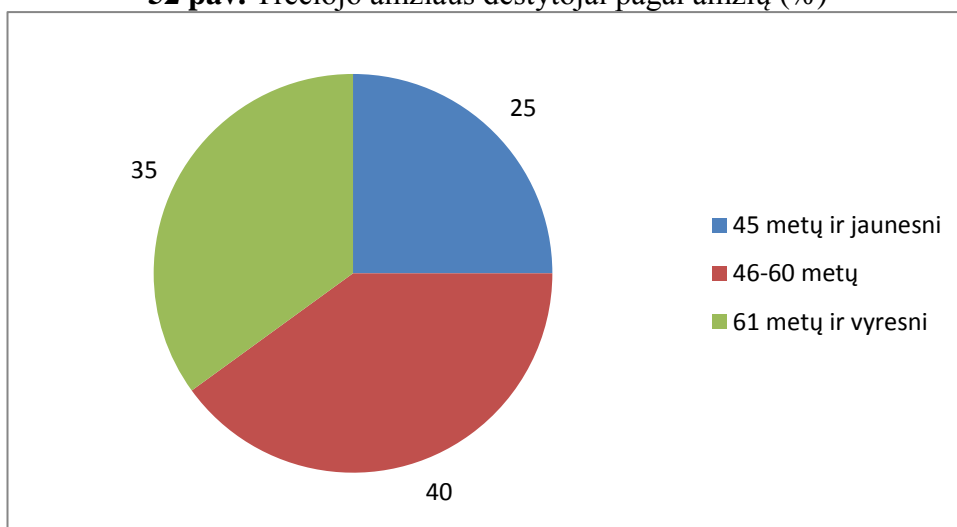
Atlikta lyties kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 5,474, o Kramerio $V=0,184$; o lyties kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 1,836, o Kramerio $V=0,107$. Tai reiškia, kad pagal lyties kintamąjį TAU dėstytojai didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir kituose miestuose statistiškai reikšmingai skiriasi, o pagal ryšių su aukštąja mokykla kintamąjį statistiškai reikšmingai nesiskiria.

51 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojų lytis pagal miesto tipą (%)



Kita rinkta trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų charakteristika buvo amžius.

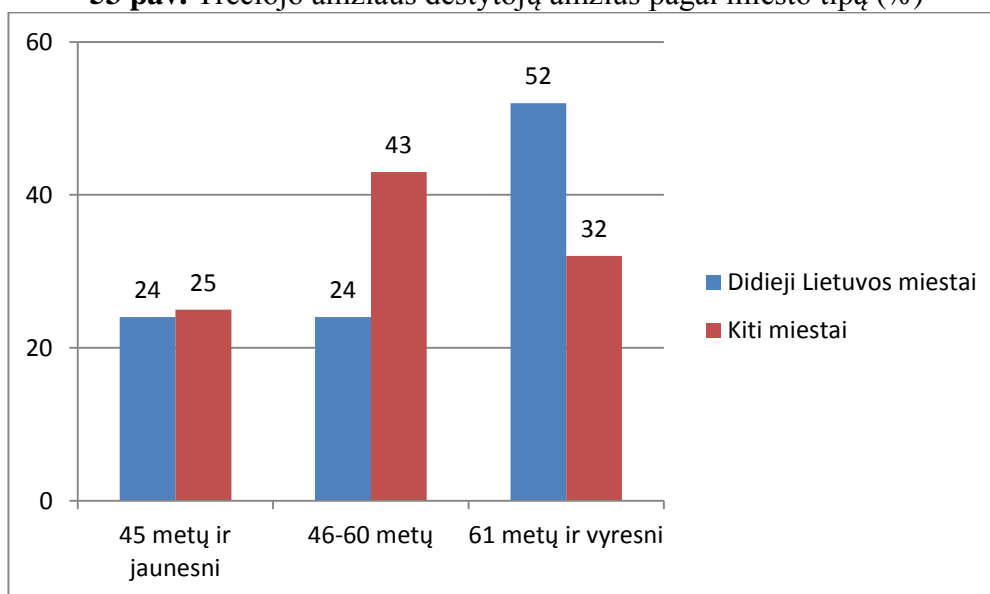
52 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojai pagal amžių (%)



Iš 52 pav. matyti, kad į anketos klausimus atsakę trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai vaizdžiai kalbant, dalijasi į tris grupes: labai jauni dėstytojai (45 metų ir jaunesni), vidutinio amžiaus dėstytojai (46-60 metų) ir TAU klausytojų amžių iš esmės atitinkantys dėstytojai (vyresni nei 60 metų). Dažnai įprasta manyti, kad trečiojo amžiaus universitetuose vyresnio amžiaus dėstytojai veda užsiėmimus vyresnio amžiaus klausytojams. Tyrimo rezultatai parodė, kad toks mąstymo stereotipas visiškai nepasitvirtino – trečiojo amžiaus universitetų klausytojų amžių pasiekęs maždaug tik trečdalis apklaustų TAU dėstytojų. Jauniausių amžiumi dėstytojų atsiradimą apklausti TAU ir suaugusiųjų švietimo ekspertai aiškino tuo, kad, trečiojo amžiaus universitetų vadovai, jei jie, atlikdami savo pagrindinę veiklą, vadovauja kokiam nors TAU globojančiai įstaigai (pvz., Švietimo centrui), tai dažnai prašo savo pavaldinių praveisti bent kelis nemokamus užsiėmimus trečiojo amžiaus universiteto senjorams. Ši aplinkybė irgi gali paaiškinti, kodėl tarp TAU dėstytojų tokia didelė amžiumi jaunesnių dėstytojų dalis. Ekspertų tvirtinimu, tarp TAU dėstytojų yra daug trečiojo amžiaus universitetų vadovų (vėlesnė trečiojo amžiaus vadovų apklausa parodė, kad 43 proc. TAU vadovų, t.y., maždaug pusė, taip pat dėstytojauja savo vadovaujamuose universitetuose).

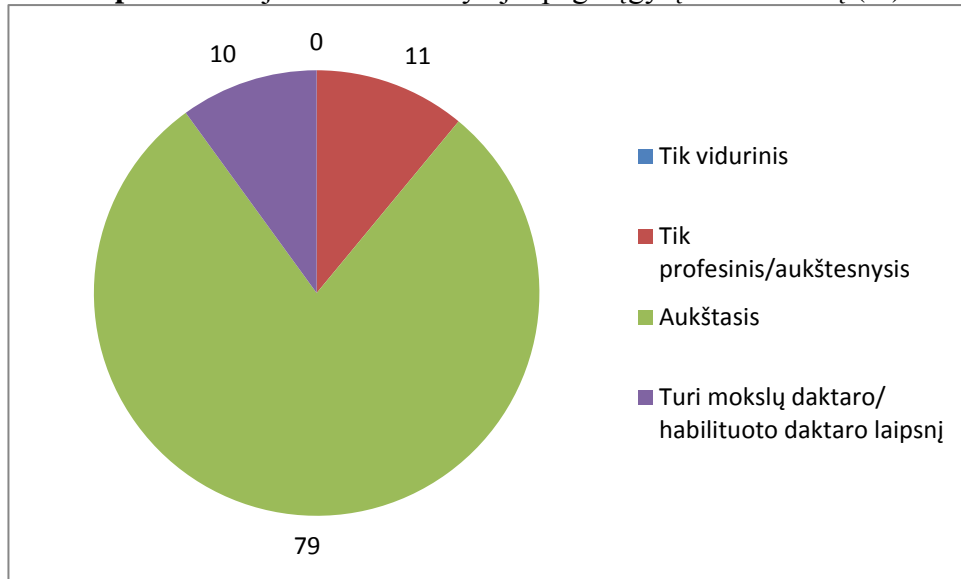
Atlikta amžiaus kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 4,158, o Kramerio $V=0,161$; o amžiaus kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 0,233, o Kramerio $V=0,038$. Tai reiškia, kad pagal amžiaus kintamąjį TAU dėstytojai didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir kituose miestuose statistiškai reikšmingai skiriasi, o pagal ryšių su aukštąja mokykla kintamąjį statistiškai reikšmingai nesiskiria.

53 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojų amžius pagal miesto tipą (%)



Tyrimo metu analizuotas ir trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų įgytas išsilavinimas.

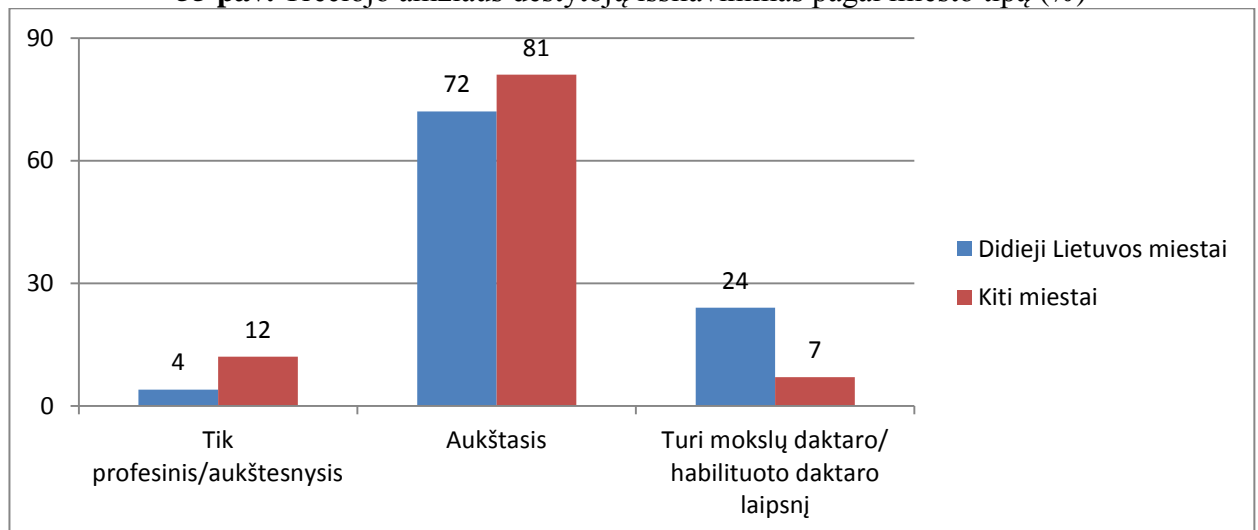
54 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojai pagal įgytą išsilavinimą (%)



Tyrimo rezultatai parodė, kad trečiojo amžiaus klausytojams užsiėmimus veda labai aukšto lygio išsilavinimą įgiję dėstytojai. Ypač vertinga yra tai, kad net 10 proc. apklaustų trečiojo amžiaus universiteto dėstytojų yra įgiję daktaro ar habilituoto daktaro laipsnį.

Atlikta išsilavinimo kintamojo koreliacija su miesto tipu ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipu kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 7,304, o Kramerio $V=0,213$; o išsilavinimo kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 2,620, o Kramerio $V=0,105$. Tai reiškia, kad pagal išsilavinimo kintamąjį TAU dėstytojai didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir kituose miestuose statistiškai reikšmingai skiriasi, o pagal ryšių su aukštąja mokykla kintamąjį statistiškai reikšmingai nesiskiria.

55 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojų išsilavinimas pagal miesto tipą (%)

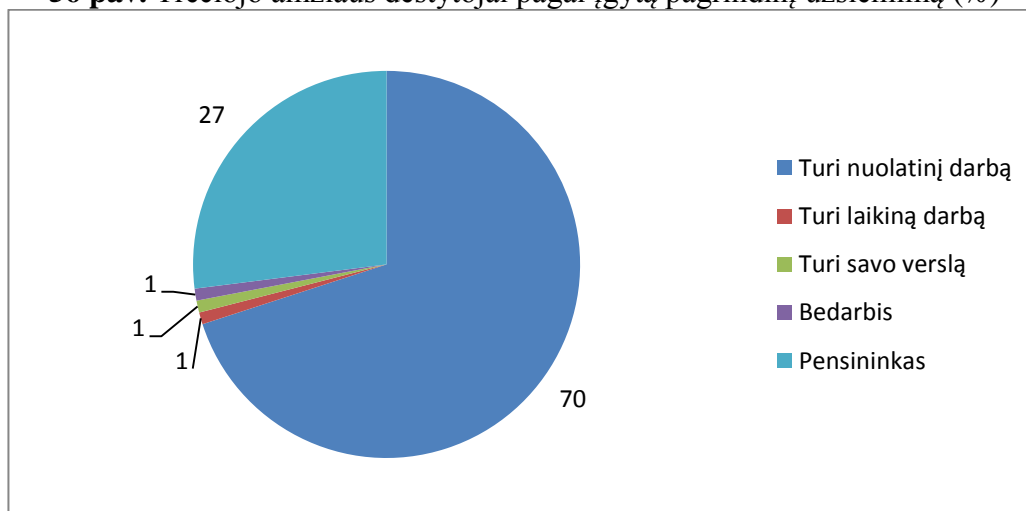


Didžioji dalis trečiojo amžiaus universiteto dėstytojų, įgijusių mokslo daktaro ar habilituoto daktaro laipsnį, dirba miestuose, kuriuose kartu su TAU veikia kokia nors aukštoji mokykla. Iš mažesniųjų miestų tai Marijampolė, Rietavas ir Rokiškis. Būna tikėtis, kad, plečiant trečiojo amžiaus universitetų veiklą šalyje, mokslų daktarai ir habilituoti daktarai įgis galimybę nuvykti skaityti paskaitų ir į miestus, kuriuose neveikia aukštosios mokyklos. Bet kokiu atveju didžioji dalis trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų yra įgijusi bent aukštąjį išsilavinimą. Tai –

tikrai geras pasiekimas. Galima manyti, kad tik profesinį ar aukštesnį išsilavinimą įgiję TAU dėstytojai labiau tobulina praktinius TAU klausytojų gebėjimus.

Kita analizuota trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų socialinė demografinė charakteristika buvo jų pagrindinis užsiėmimas.

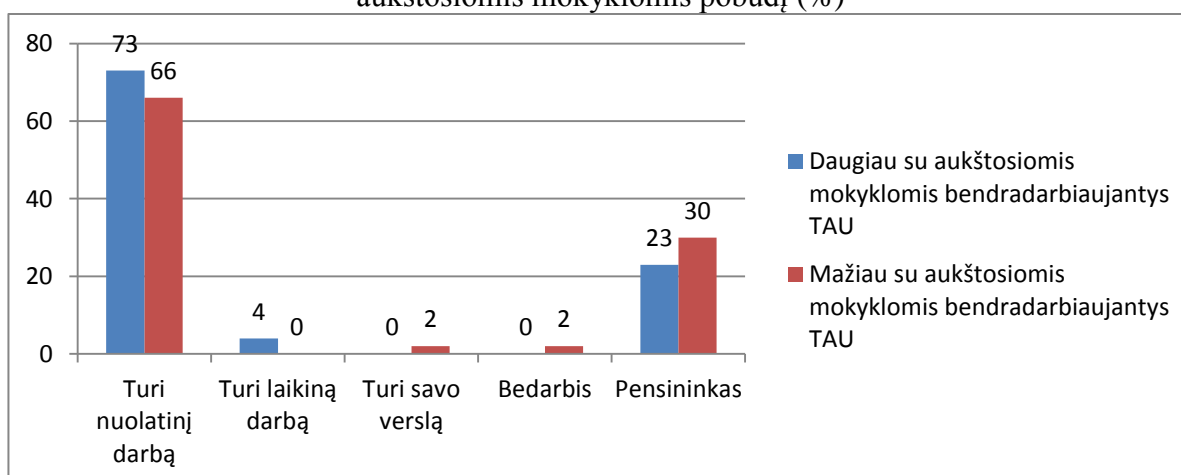
56 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojai pagal įgytą pagrindinį užsiėmimą (%)



Daugiau nei du trečdaliai trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų turi nuolatinį darbą, praktiškai visi kiti likę yra pensininkai. Žinant, kad 35 proc. trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų yra vyresni, nei 60 metų, galima manyti, kad dalis turinčių nuolatinį darbą TAU dėstytojų irgi yra pensinio amžiaus. Iš 56 pav. pateikiamų duomenų akivaizdu, kad trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai yra sėkmės lydimi asmenys, tikrai turintys ką pasakyti savo klausytojams.

Atlikta pagrindinio užsiėmimo kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 2,191, o Kramerio $V=0,107$; o pagrindinio užsiėmimo kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 6,559, o Kramerio $V=0,202$. Tai reiškia, kad pagal pagrindinio užsiėmimo kintamąjį TAU dėstytojai didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir kituose miestuose statistiškai reikšmingai nesiskiria, o pagal ryšių su aukštąja mokykla kintamąjį statistiškai reikšmingai skiriasi.

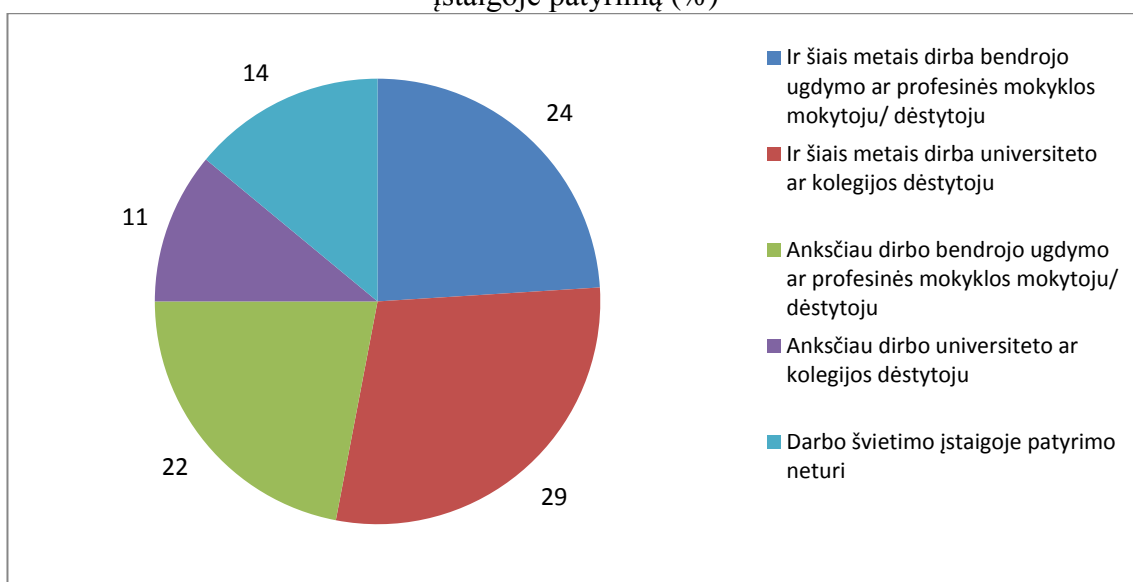
57 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojų pagrindinis užsiėmimas pagal bendradarbiavimo su aukštosiomis mokyklomis pobūdį (%)



Daugiau su aukštosiomis mokyklomis bendradarbiaujančiuose trečiojo amžiaus universitetuose didesnė dėstytojų, turinčių nuolatinį darbą dalis, o mažiau su aukštosiomis mokyklomis bendradarbiaujančiuose TAU daugiau dėstytojų – pensininkų.

Apklaustos metu domėtasi, ar trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai turi darbo formaliojo švietimo įstaigose patyrimo. Toks darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimas gali padėti trečiojo amžiaus universiteto dėstytojui: čia galima išmokti tinkamai pasirengti užsiėmimui, bendrauti su auditorija, tinkamai organizuoti laiką, rinkti grįžtamąją informaciją apie pasibaigusį užsiėmimą ir daug kitų labai vertingų dalykų. Kita vertus, formaliojo švietimo įstaigos skiriasi mokomais asmenimis. Pavyzdžiui, yra labai masinė bendrojo ugdymo ar profesinės mokyklos mokytojo profesija. Šie mokytojai dažniausiai yra profesionalai, bet jie būna įpratę dirbti su specifine, jaunatviška auditorija. Trečiojo amžiaus universitetų klausytojai objektyviai yra kiek kitokie. Aukštosios mokyklos dėstytojo profesija mažiau paplitusi Lietuvoje, jie paprastai irgi dirba su jaunais asmenimis, bet tai jau laikoma suaugusiųjų švietimu ir aukštųjų mokyklų dėstytojų darbo patyrimas būna kiek kitoks. Dėl to dėstytojams skirtoje anketoje buvo atskirtas pedagoginis darbo bendrojo ugdymo ir profesinėje mokykloje bei darbo aukštojoje mokykloje patyrimas.

58 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojai pagal įgytą darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimą (%)

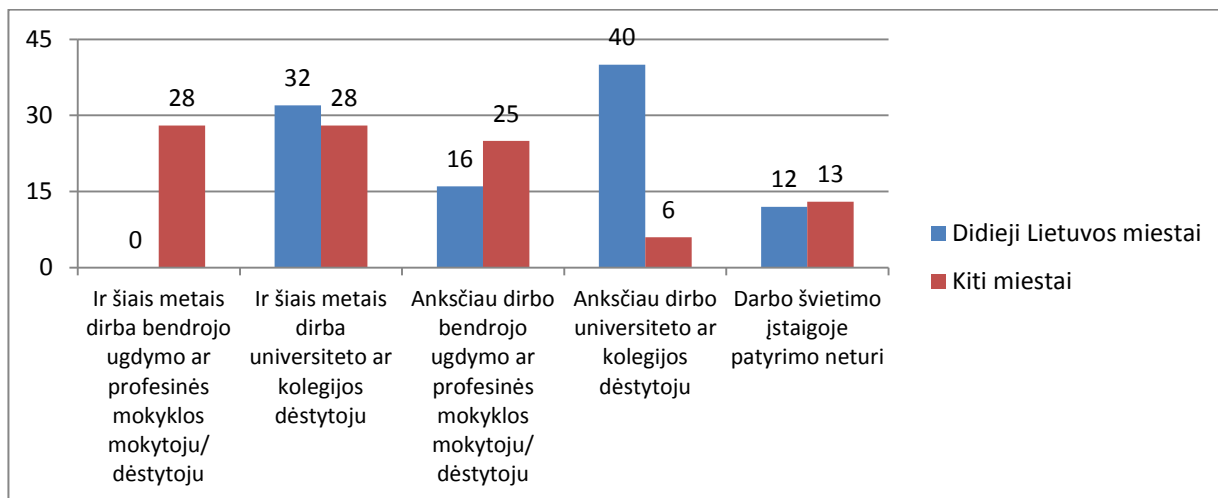


Darbo švietimo įstaigoje patyrimo neturi tik 14 proc. apklaustų trečiojo amžiaus universiteto dėstytojų. Kita vertus, 46 proc. respondentų nurodė turintys darbo bendrojo ugdymo ar profesinėje mokykloje – visai kito tipo mokymo įstaigoje – patyrimo, Iš respondentų atsakymų aiškėja, kad savo pagrindinėje profesinėje veikloje, ko gero, tik maždaug 40 proc. visų apklaustų TAU dėstytojų dirba ir dirbo su suaugusiais (universitete ar kolegijoje). Ko gero tai rodo andragogikos žinių ir įgūdžių poreikį bei specialių mokymų trečiojo amžiaus universiteto dėstytojams būtinybę.

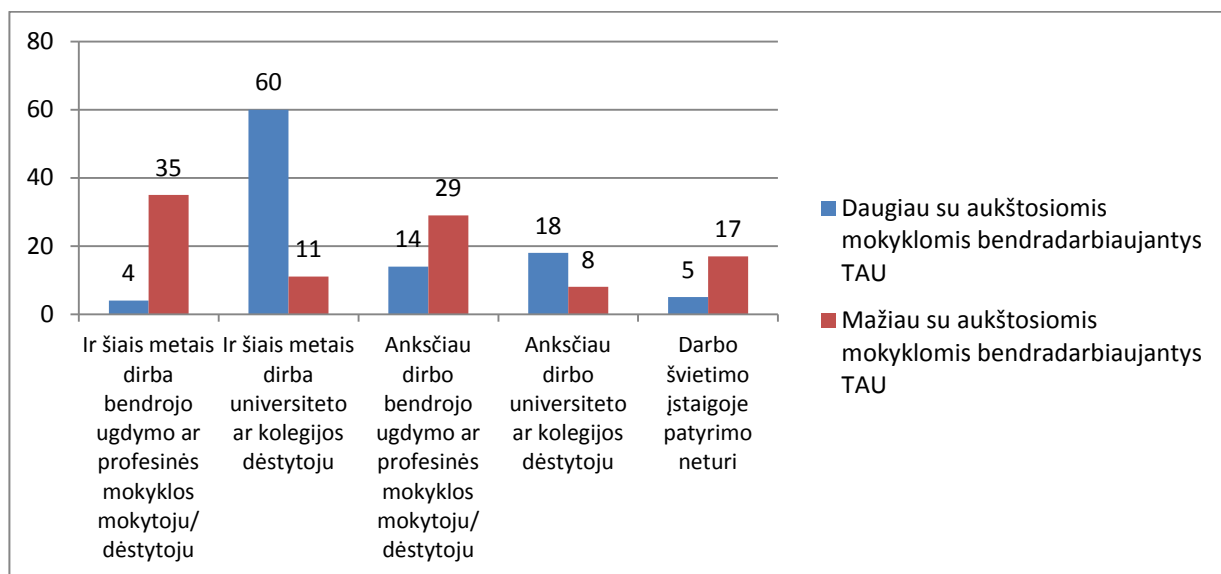
Atlikta darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 2,191, o Kramerio $V=0,107$; o darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 6,559, o Kramerio $V=0,202$. Tai reiškia, kad pagal darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo

kintamąjį TAU dėstytojai didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir kituose miestuose bei pagal ryšių su aukštąja mokykla kintamąjį statistiškai reikšmingai skiriasi.

59 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojų pedagoginis patyrimas pagal miesto tipą (%)



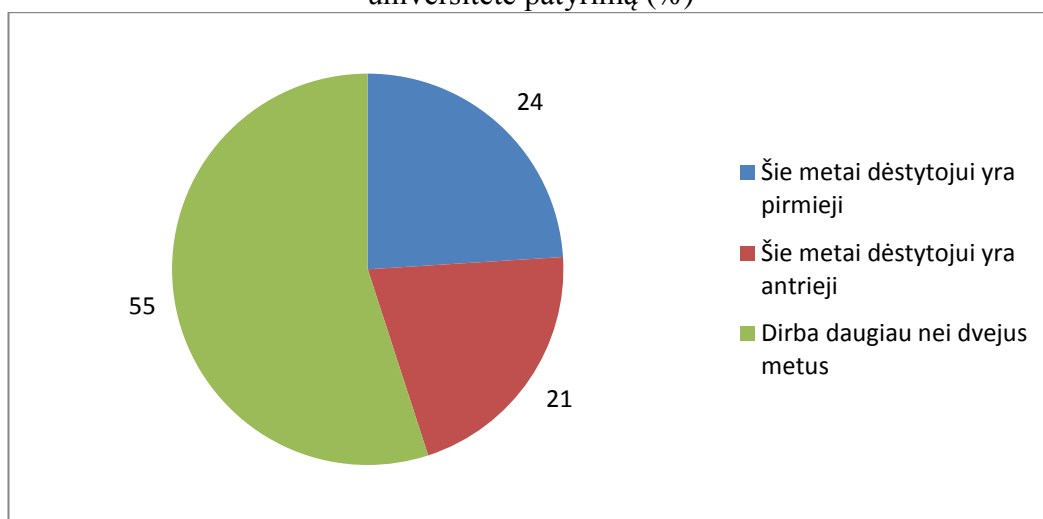
60 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojų pedagoginis patyrimas pagal bendradarbiavimo su aukštosiomis mokyklomis pobūdį (%)



Analizuojant 59 ir 60 pav. matyti, kad mažesnių miestų TAU dėstytojų tarpe objektyviai didėja bendrojo ugdymo ir profesinių mokyklų mokytojų dalis. Pati savaime ši didelė respondentų dalis nėra blogai, tik reikia tai turėti galvoje analizuojant atskirą TAU veiklą bei planuojant įvairias pagalbos priemones. Didėja tikimybė, kad tokių trečiojo amžiaus universiteto dėstytojų užsiėmimuose plačiai naudojami darbo metodai, labiau tinkantys bendrojo ugdymo mokykloms, o ne suaugusiųjų mokymui. Tai reiškia, kad, pradėjus kelti trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų kvalifikaciją, ypatingą dėmesį reikėtų skirti trečiojo amžiaus universitetų dėstytojams iš nedidelių Lietuvos miestų, kuriuose neveikia jokia aukštoji mokykla ar jos filialas. Įdomu taip pat, kad mažesniuose Lietuvos miestuose, kuriuose neveikia jokia aukštoji mokykla ar jos filialas iki penktadalio didėja dėstytojų, apskritai neturinčių darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo.

Apklausa metu taip pat analizuota, kiek ilgai dėstytojai dirba trečiojo amžiaus universiteto dėstytojais.

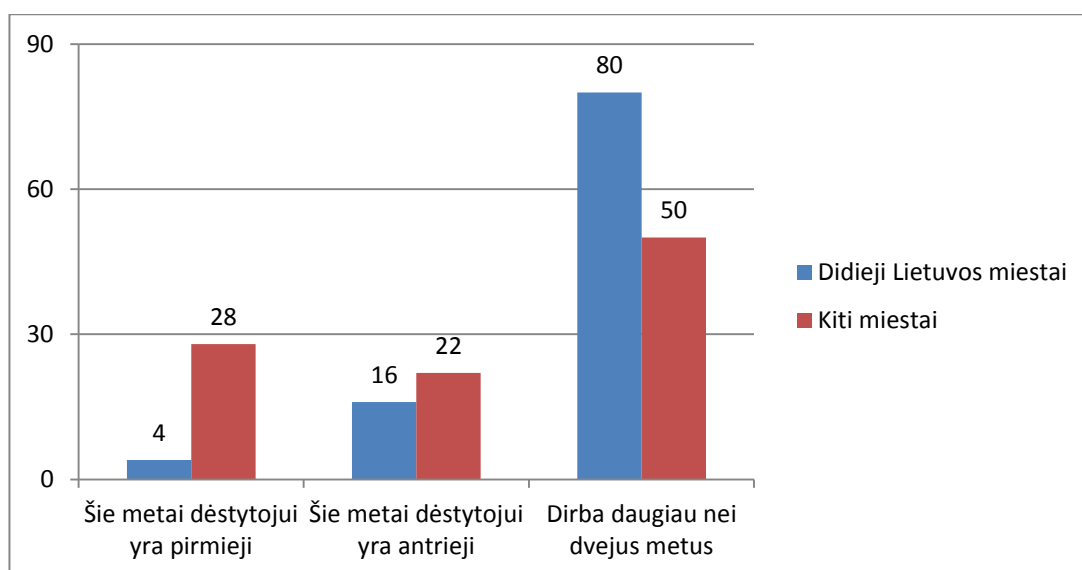
61 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojai pagal darbo Trečiojo amžiaus universitete patyrimą (%)



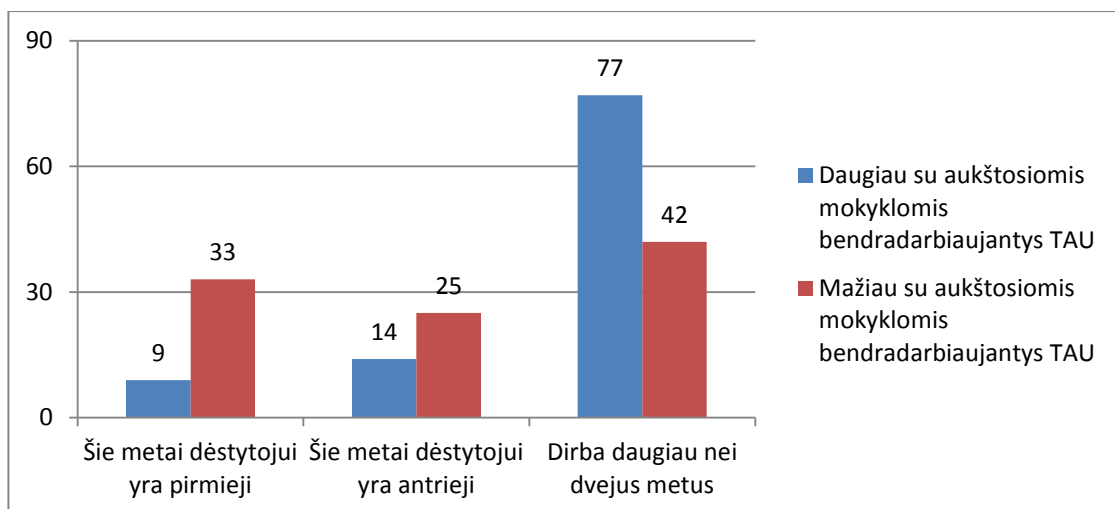
Tyrimo rezultatai rodo, kad pakankamai didelė apklaustų trečiojo amžiaus universiteto dėstytojų dalis (ketvirtadalis!) šiais mokslo metais tik pradėjo savo karjerą TAU. Tokiems dėstytojams turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys, mokant dirbti tikrai ne su pačia paprasčiausia auditorija.

Atlikta darbo TAU patyrimo kintamojo koreliacija su miesto tipo ir ryšių su aukštąja mokykla kintamaisiais. Koreliacijos su miesto tipo kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 8,841, o Kramerio $V=0,234$; o darbo TAU patyrimo kintamojo koreliacijos su TAU ryšių su aukštąja mokykla kintamuoju Pearsono chi kvadratas lygus 18,991, o Kramerio $V=0,343$. Tai reiškia, kad pagal darbo TAU patyrimo kintamąjį trečiojo amžiaus universiteto dėstytojai didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir kituose miestuose bei pagal ryšių su aukštąja mokykla kintamąjį statistiškai reikšmingai skiriasi.

62 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojų darbo TAU patyrimas pagal miesto tipą (%)



63 pav. Trečiojo amžiaus dėstytojų darbo TAU patyrimas pagal bendradarbiavimo su aukštosiomis mokyklomis pobūdį (%)

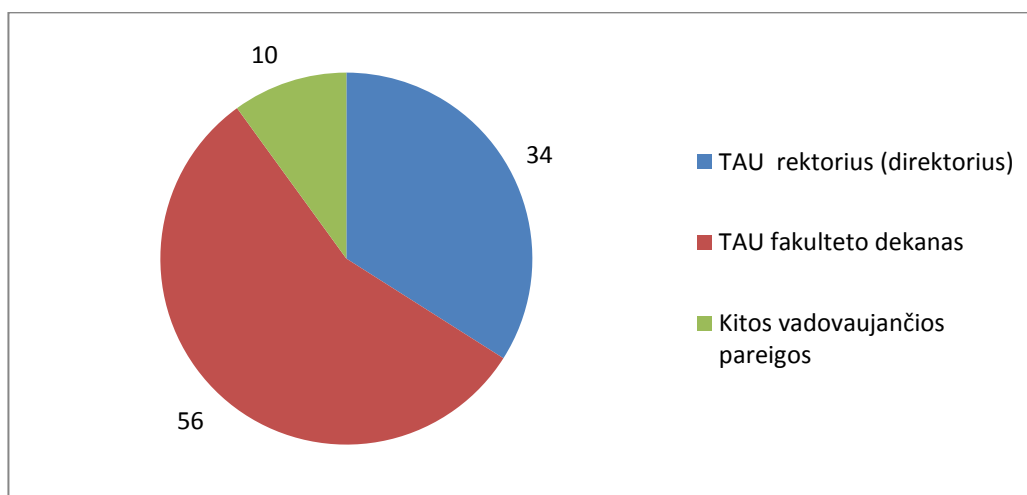


Giliau analizuojant trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų patyrimą dirbti su senjorais, matyti, kad ypatingą dėmesį būtina skirti trečiojo amžiaus universitetų dėstytojams iš nedidelių Lietuvos miestų, kuriuose neveikia jokia aukštoji mokykla ar jos filialas. Kaip tik šiuose TAU šiais mokslo metais, pagal surinktus tyrimo duomenis, padidėjo dėstytojų naujokų dalis.

Informacija apie trečiojo amžiaus universitetų vadovų socialines demografines charakteristikas. Trečiojo amžiaus universitetų vadovai – ko gero pati įdomiausia TAU bendruomenės dalis. Įdomiausia dėl to, kad labai dažnai kaip tik trečiojo amžiaus universitetų vadovai yra tie asmenys, kurių energijos ir užsispyrimo dėka Lietuvoje atsirado ir vystosi naujas ir tikrai svarbus neformaliojo suaugusiųjų švietimo elementas.

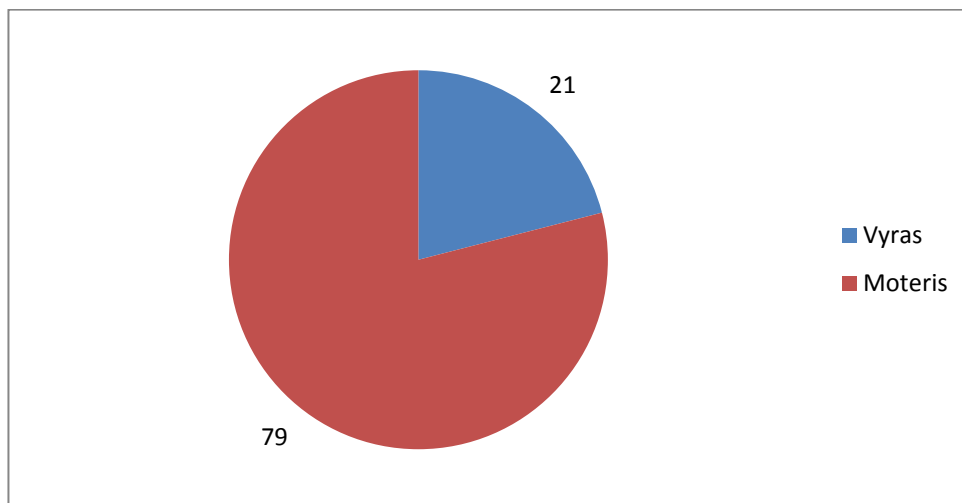
Tyrimo metu buvo maksimaliai išplėsta trečiojo amžiaus universiteto vadovo samprata. Jiems priskirti TAU vadovai, TAU fakulteto vadovai bei TAU Tarybos (Senato) nariai. Sunku prognozuoti, kiek šiuo metu iš viso yra TAU vadovų, suprantant šią bendruomenės grupę taip, kaip ją suprato tyrėjai. Ši skaičių sunku paskaičiuoti, nes tikrai ne visi fakultetai (ko gero, tik patys didžiausi) turi oficialius savo vadovus, tikrai ne visi TAU turi išsirinkę savo Tarybą. Tyrimo metu gauta **61** atsakyta TAU vadovo anketa.

64 pav. Apklausti TAU vadovai pagal pareigas (%)



Trečiojo amžiaus universiteto klausytojų dauguma, kaip paaiškėjo, yra moterys. Buvo įdomu išsiaiškinti, ar TAU vadovai pagal lyties požymį labai skiriasi nuo savo klausytojų.

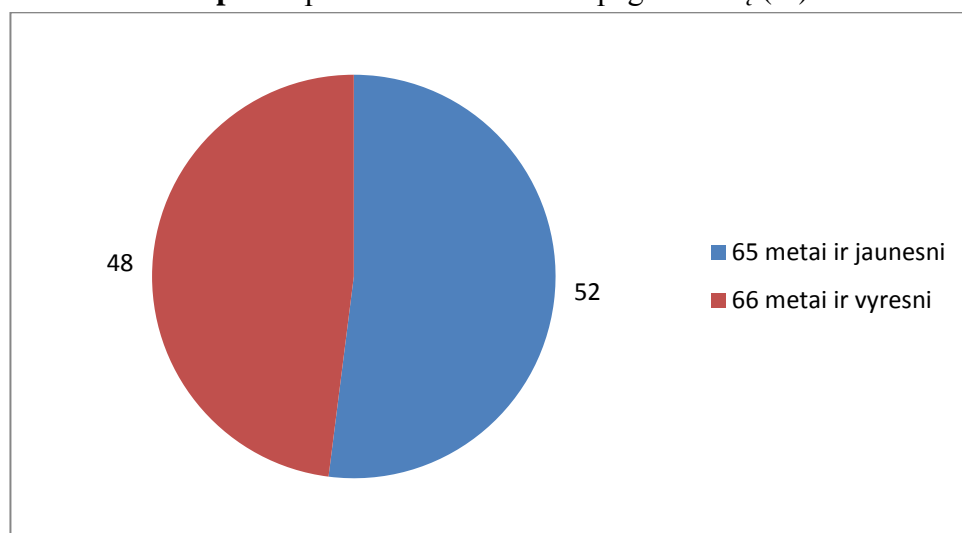
65 pav. Apklausti TAU vadovai pagal lytį (%)



Trečiojo amžiaus universitetų vadovai, labiau nei TAU dėstytojai, atitinka TAU klausytojų pasiskirstymą pagal lytį. Jei tik 10 proc. TAU klausytojų yra vyrai, tai vyrai sudaro 21 proc. apklaustų TAU vadovų ir 29 proc. TAU dėstytojų. Todėl galima tvirtinti, kad TAU Lietuvoje yra švietimo fenomenas, kurį moterys sukūrė sau ir visų pirma panašioms į save.

TAU yra senjorų mokymosi ir laisvalaikio praleidimo būdas ir forma. TAU judėjimo Lietuvoje iniciatoriais irgi buvo vyresnio amžiaus sulaukę asmenys. Kaip yra dabar, kokio amžiaus yra sulaukę dabartiniai trečiojo amžiaus universitetų vadovai?

66 pav. Apklausti TAU vadovai pagal amžių (%)

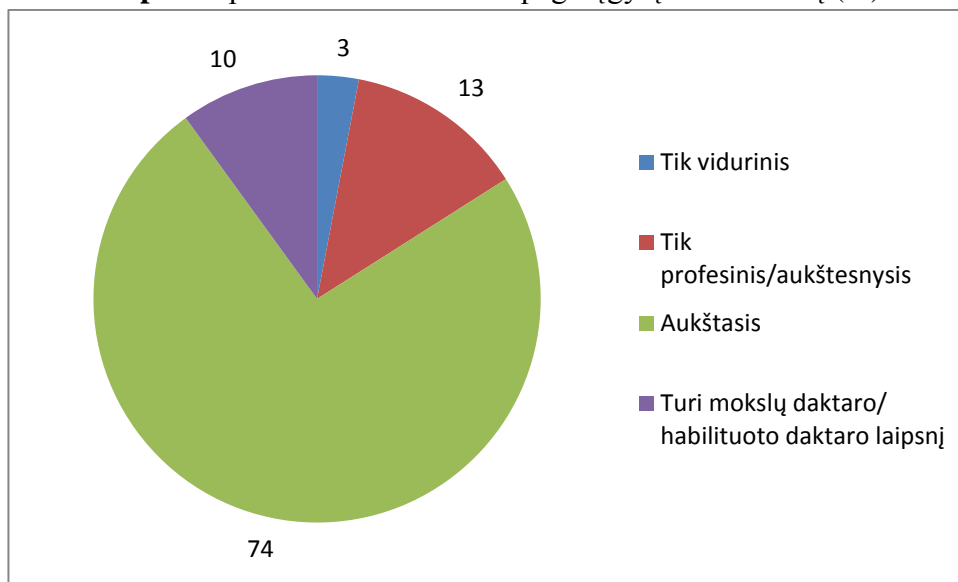


2012 – 2013 m. m. pradžioje maždaug pusė apklaustų trečiojo amžiaus universitetų vadovų yra palyginti jauni – 65 metų ar jaunesni. Tik gilesni trečiojo amžiaus universitetų bendruomenių tyrimai gali atsakyti į klausimą, ar bent truputį jaunesnių amžiumi TAU vadovų veikla gali tiksliai atspindėti senjorų lūkesčius. Kita vertus, negalima tvirtinti, kad, pavyzdžiui, amžiumi kaip nors išsiskiria kuri nors TAU vadovų grupė. Statistinė duomenų analizė rodo, kad 21

trečiojo amžiaus universiteto vadovų amžiaus vidurkis yra 63,05 metų, 34 trečiojo amžiaus universitetų fakultetų vadovų amžiaus vidurkis yra 64, 09 metų, o 6 kitas vadovaujančias pareigas einančių TAU bendruomenių narių amžiaus vidurkis yra 60,33 metų.

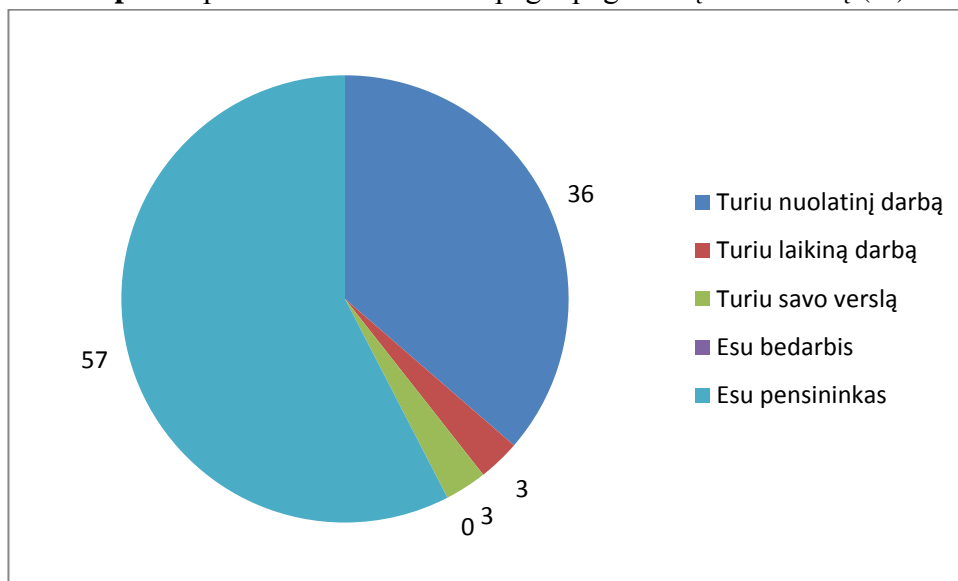
Kita svarbi trečiojo amžiaus universitetų vadovus apibūdinanti socialinė demografinė charakteristika yra įgytas išsilavinimas.

67 pav. Apklausti TAU vadovai pagal įgytą išsilavinimą (%)



67 pav. rodo, kad apklausti trečiojo amžiaus universiteto vadovai išsiskiria aukšto lygio įgytu išsilavinimu – net keturi penktadaliai apklaustų TAU vadovų įgiję aukštąjį išsilavinimą ar net turi daktaro, ar habilituoto daktaro laipsnį.

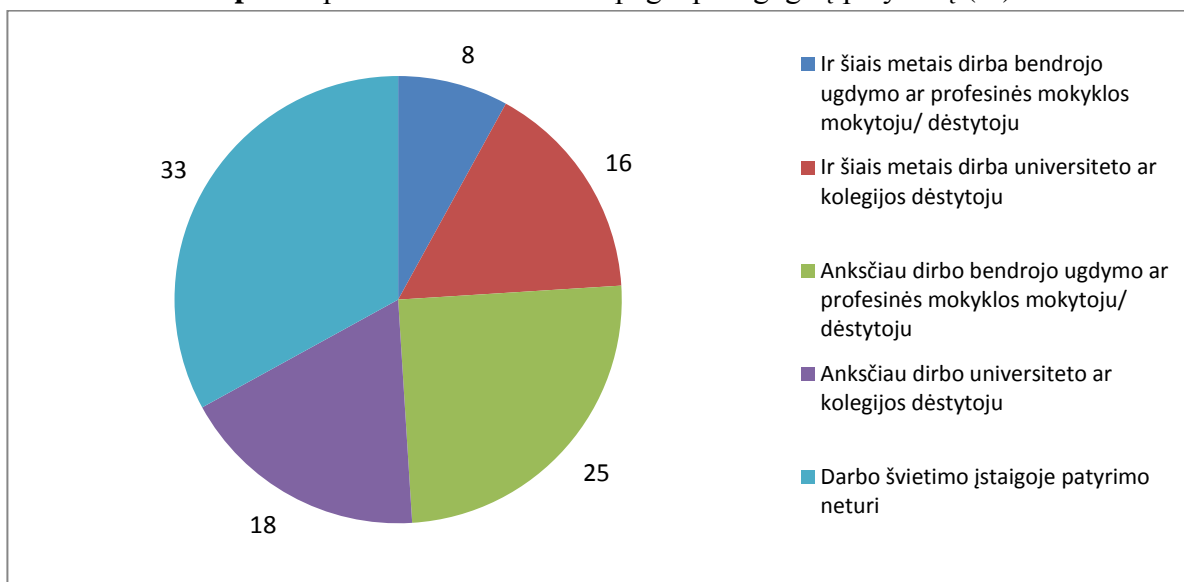
68 pav. Apklausti TAU vadovai pagal pagrindinį užsiėmimą (%)



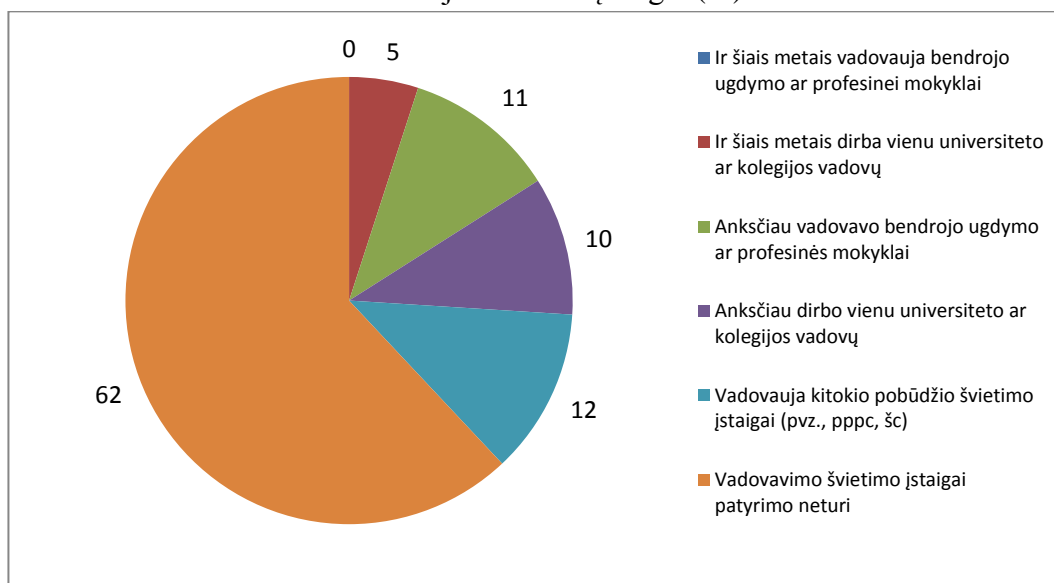
Apklausti trečiojo amžiaus universitetų vadovai pagal pagrindinį užsiėmimą iš esmės dalinasi į dvi pagrindines grupes: mažesnę turinčių nuolatinį darbą ir didesnę pensininkų grupes.

Formuojant trečiojo amžiaus universitetų tolesnės plėtros (strateginio vystymosi) gaires nėra blogai turėti bent kažkokį darbo švietimo įstaigoje patyrimą. Tai labai svarbu bent dėl to, kad, planuojant savo vadovaujamo TAU vystymąsi, būtų galima išvengti nepagrįstų lūkesčių ir aiškiai suvokti švietimo įstaigos vystymosi dėsningumus. Darbo švietimo įstaigoje patyrimas gali būti dvejopas: pedagoginis ir vadybinis.

69 pav. Apklausti TAU vadovai pagal pedagoginį patyrimą (%)



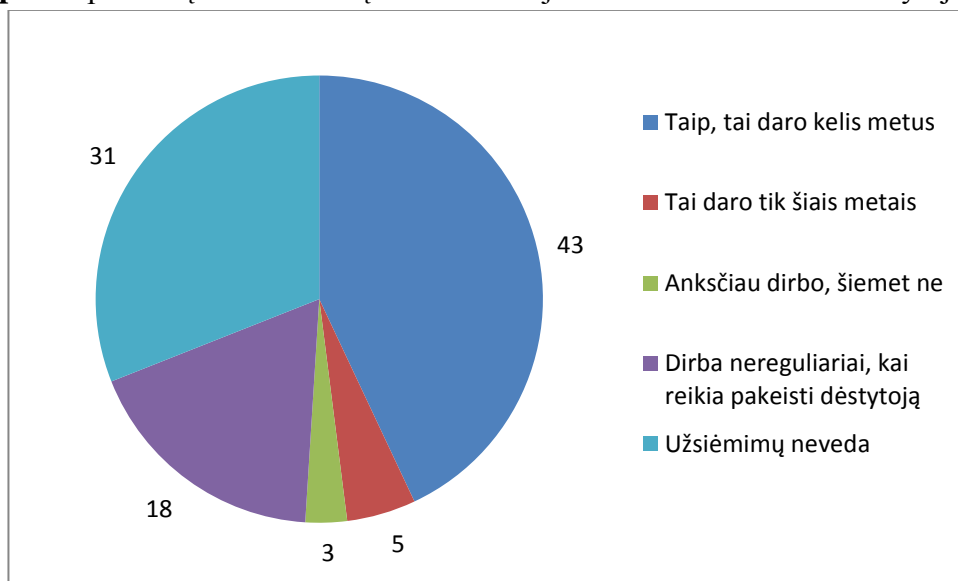
70 pav. Apklausti TAU vadovai pagal patyrimą vadovauti formaliojo švietimo įstaigai (%)



Tyrimo medžiaga rodo, kad didžioji dalis apklaustų trečiojo amžiaus universiteto vadovų geriausiu atveju turi tik pedagogo (mokytojo ar dėstytojo) darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo. Tai reiškia, kad jie, spręsdami iškilusias trečiojo amžiaus universiteto vadybos problemas, gali pasiremti savo tikrai dideliu praktiniu patyrimu (tai rodo apklaustų TAU vadovų amžiaus vidurkis), bet ne patyrimu dirbti ar vadovauti švietimo įstaigai. Todėl nacionalinio lygmens trečiojo amžiaus universitetų veiklos koordinatoriams būtina apgalvoti praktinių užsiėmimų TAU vadovams problematiką ir seką, kuri padėtų apjungti didelį praktinį TAU vadovų patyrimą ir naujausias andragogikos ir švietimo vadybos žinias.

Viena didesnių trečiojo amžiaus universitetų problemų – didelis dėstytojų, galinčių stoti prieš senjorų auditoriją, trūkumas. Todėl kai kada TAU vadovai kartu su vadybine veikla užsiima dar ir pedagogine veikla – vadovauja užsiėmimams trečiojo amžiaus universitete.

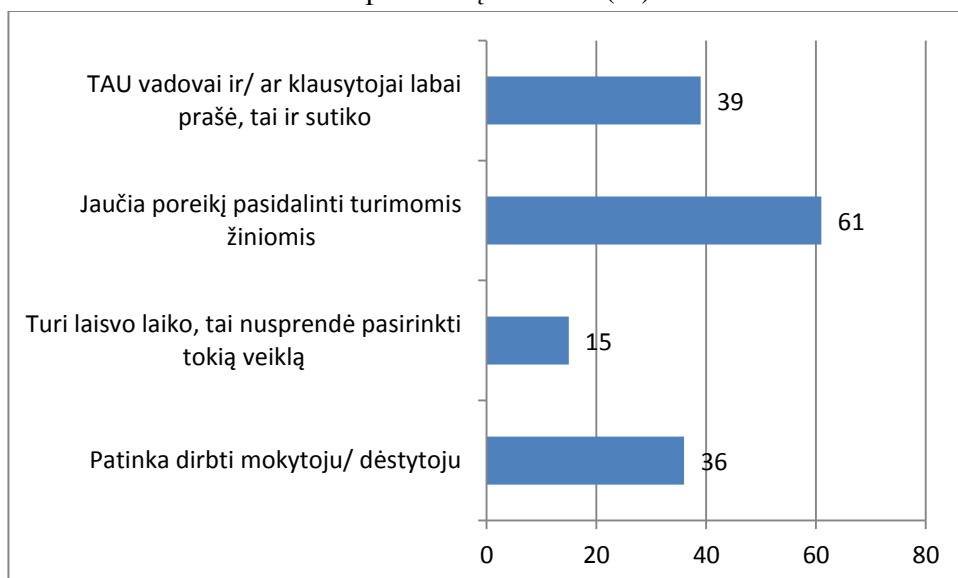
71 pav. Apklaustų TAU vadovų darbas trečiojo amžiaus universiteto dėstytoju (%)



Iš tyrimo rezultatų žinoma, kad du trečdaliai trečiojo amžiaus universitetų vadovų turi ir dėstytojo darbo TAU patyrimo. Tiesa, maždaug trečdalis tokio darbo patyrimo turinčių asmenų 2012 – 2013 m. m. jau nebedėstytojauja ir apsiriboja tik vadybine veikla. Pažymėtina, kad maždaug penktadalio respondentų pedagoginė veikla trečiojo amžiaus universitete, jų pačių teigimu, yra daugiau priverstinė – kai reikia pakeisti į užsiėmimus negalėjusį atvykti dėstytoją.

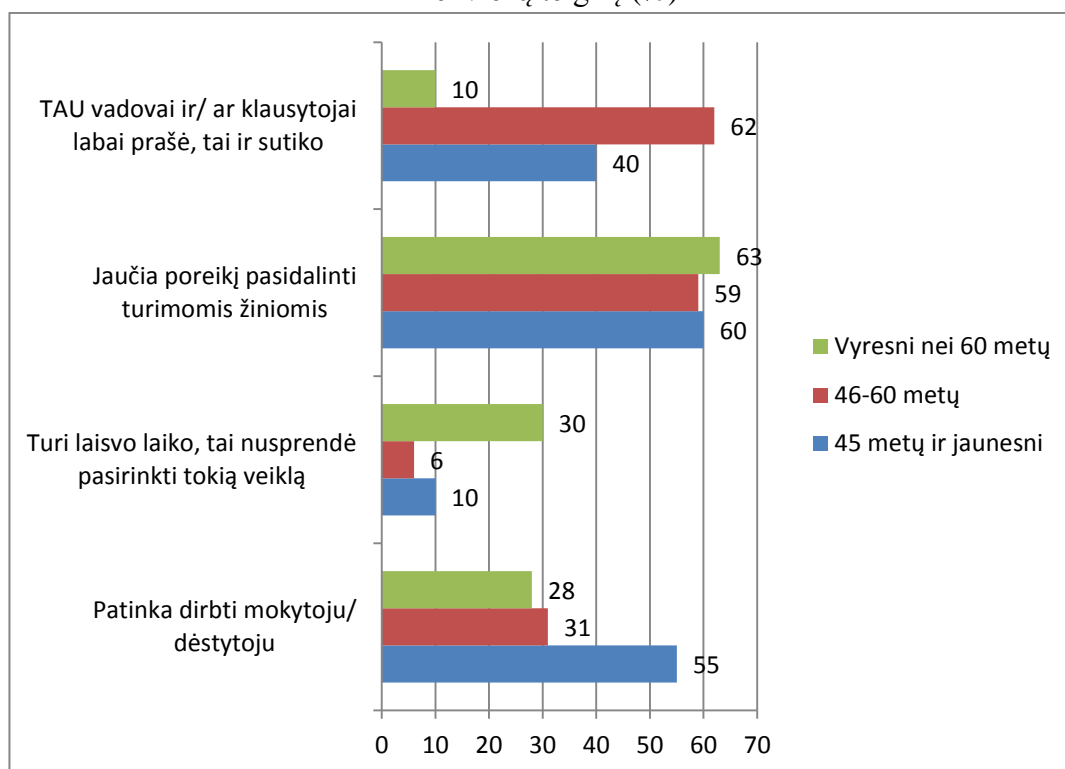
Trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų kelias į TAU bei dėstytojų ir vadovų pasitenkinimas atliekama veikla. Analizuojant trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų kelią į šią veiklą, respondentams pradžioje buvo užduotas klausimas, kodėl jie dirba TAU dėstytojais.

72 pav. Priežastys, paskatinusios dirbti TAU dėstytojais. Nurodytas pritariančių teiginiui respondentų skaičius (%)



Pagrindinė priežastis, paskatinusi paprastai nemokamai dirbti trečiojo amžiaus universiteto dėstytojų klausytojų įvardinta kaip noras pasidalinti turimomis žiniomis, rečiausiai nurodyta priežastis – noras gerai praleisti laisvalaikį.

73 pav. Priežastys, paskatinusios dirbti TAU dėstytojais pagal amžių. Nurodytas pritariančių teiginiui respondentų skaičius. Respondentai atskirai vertino kiekvieną teiginį (%)

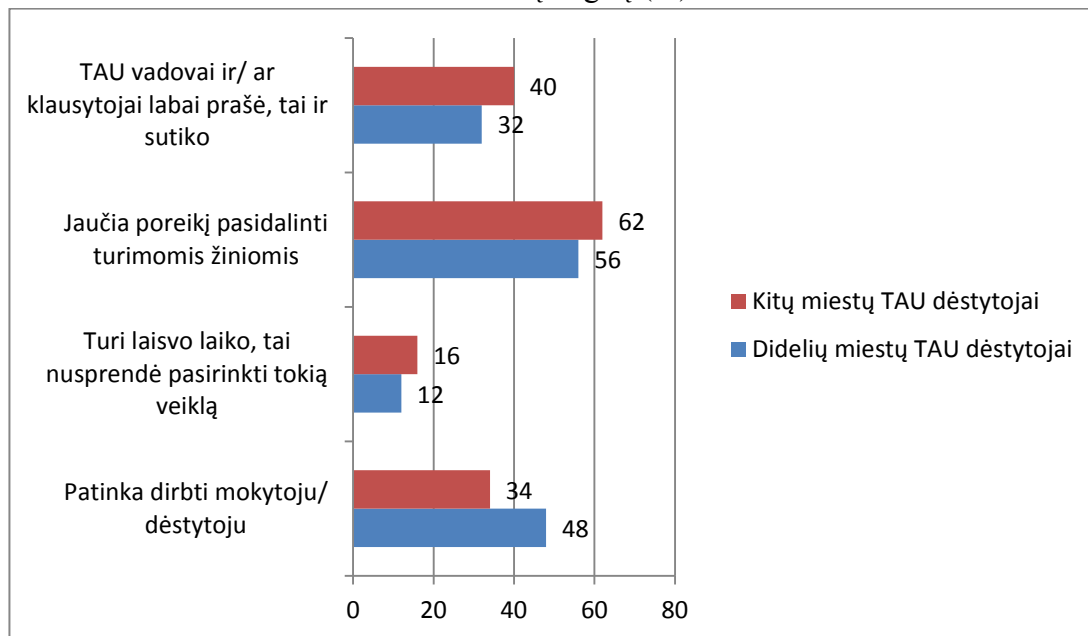


Iš 73 pav. matyti, kad labiausiai patinka dirbti trečiojo amžiaus universiteto dėstytoju jauniausiems amžiumi respondentams, mažiausiai ši priežastis aktuali vyriausiems respondentams. Dėstytojavimas TAU kaip galimybė gerai ir įdomiai praleisti laisvalaikį labiausiai aktuali vyriausiems amžiumi respondentams, bet menkai žavi jaunesnius, dar darbingo amžiaus respondentus. Pagal poreikį pasidalinti savo žiniomis su kitais asmenimis, sunku išskirti kokios nors amžiaus grupės respondentus, jie visi daugmaž vienodai dažnai pasirinko šį teiginį. Didžiausią ir statistiškai reikšmingą trečiojo amžiaus vadovų (pozityvų) spaudimą užsiimti TAU dėstytojo veikla prisipažino jautę 46 – 60 metų amžiaus respondentai. Taigi, pagal amžių labai gražiai pasidalina priežastys, kodėl pakankamai užsisėmę ir dažniausiai nuolatinį darbą turintys asmenys imasi TAU dėstytojo darbo. Didžiajai jų daliai iš tiesų būdingas noras dalintis turimomis žiniomis. Jauniausiems respondentams, be to, labai patinka dirbti dėstytoju ar mokytoju, vidutinio amžiaus respondentų (46-60 metų) dažniau reikėjo specialiai prašyti skirti laiko darbui su trečiojo amžiaus universitetą lankančiais senjorais, o vyriausi amžiumi dėstytojai tokiu būdu dažnai paprasčiausiai siekia praleisti savo laisvalaikį.

Kitas įdomus pjūvis nagrinėjant priežastis, dėl kurių trečiojo amžiaus universiteto dėstytojai skiria laiko darbui su TAU lankančiais senjorais, yra miestas, kur veikia TAU tipas. Iš statistinių duomenų apie kiekvieną trečiojo amžiaus universitetą analizės jau žinoma, kad didžiuosiuose miestuose trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai paprasta dirba su didesnėmis

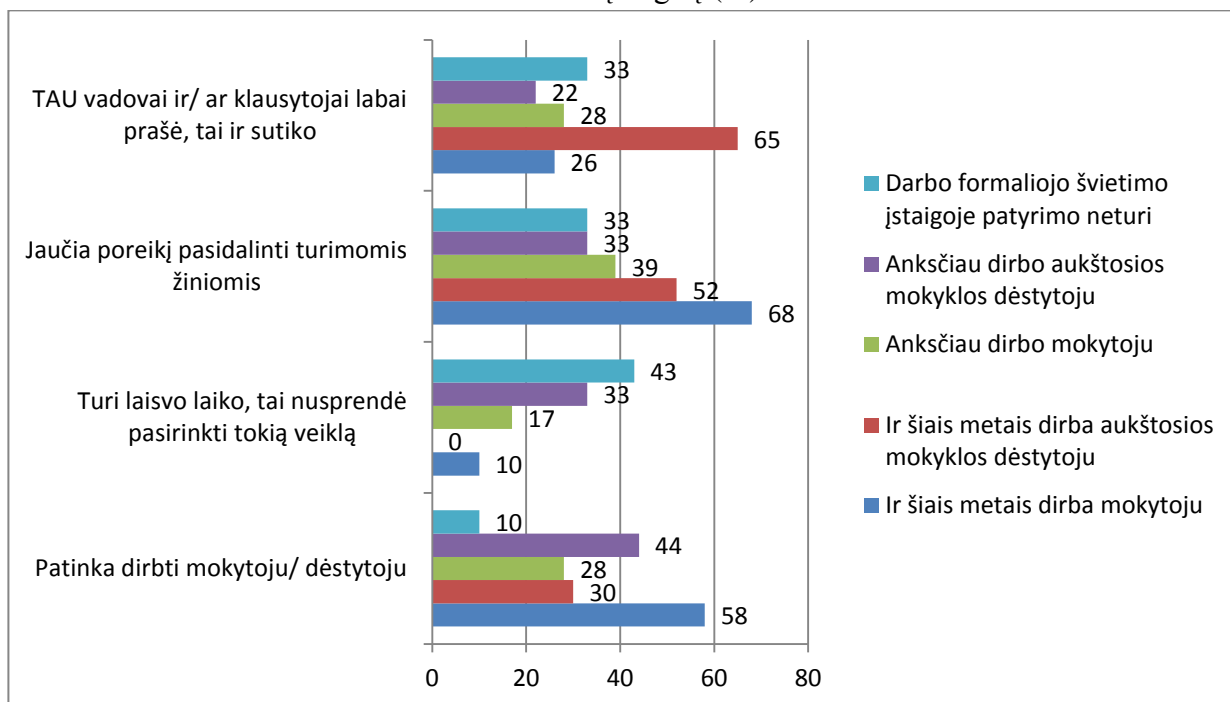
klausytojų grupėmis, didžiųjų miestų klausytojai, įgiję aukštesnio lygio išsilavinimą, ko gero, dažniau kelia aukštesnius reikalavimus dėstytojo darbo kokybei.

74 pav. Priežastys, paskatinusios dirbti TAU dėstytojais pagal miesto, kuriame veikia TAU, tipą. Nurodytas pritariančių teiginiui respondentų skaičius. Respondentai atskirai vertino kiekvieną teiginį (%)



Iš 74 pav. matyti, kad didžiųjų miestų trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai labiau orientuoti į tai, kad jiems patinka mokyti žmones. Visas kitas priežastis, taip pat ir (pozityvų) TAU vadovų spaudimą, dažniau rinkosi mažesniuose miestuose įsikūrusių TAU dėstytojai.

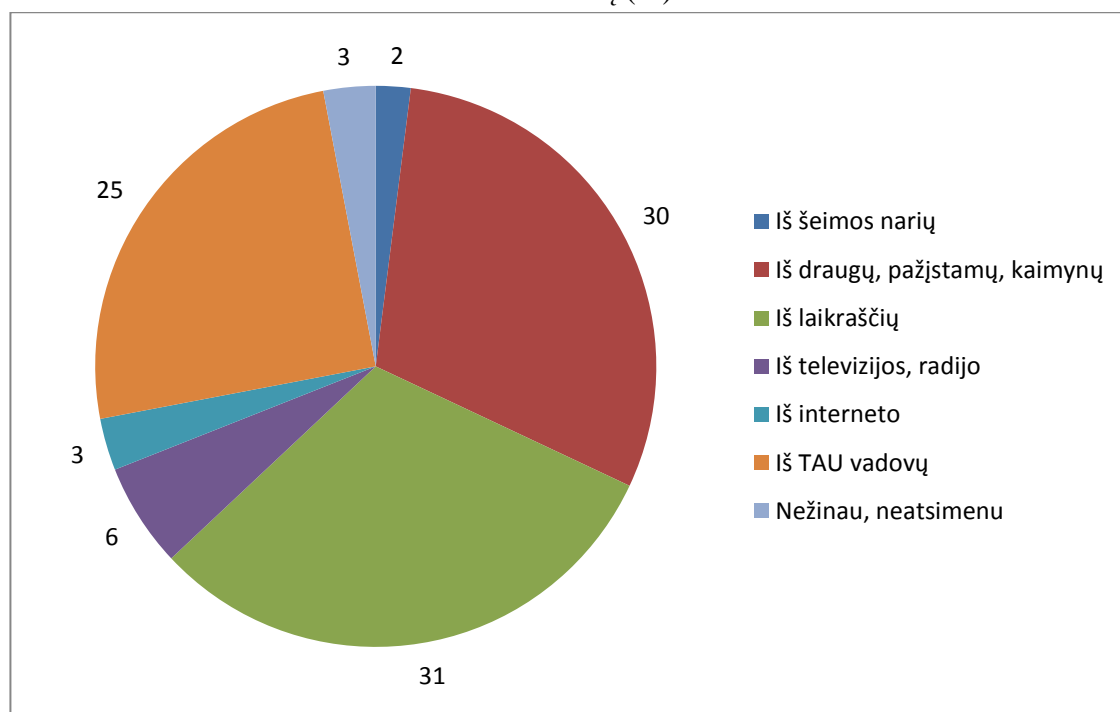
75 pav. Priežastys, paskatinusios dirbti TAU dėstytojais pagal turimą pedagoginę patirtį. Nurodytas pritariančių teiginiui respondentų skaičius. Respondentai atskirai vertino kiekvieną teiginį (%)



Iš 75 pav. matyti, kad darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo neturintiems TAU dėstytojams labiausiai priimtinas paaiškinimas, kodėl jie renkasi darbą trečiojo amžiaus universitete yra laisvo laiko tinkamas panaudojimas. Šiuo metu aukštosiose mokyklose dirbantys dėstytojai aiškiai dažniau pasirinko paaiškinimą, kad dirbti TAU dėstytojais jų labai prašė TAU bendruomenių atstovai (vadovai ar klausytojai), tai jie ir sutikę. Šiuo metu dirbančiais mokytojais bendrojo ugdymo ar profesinėje mokykloje TAU dėstytojus labiausiai žavi pats pedagoginis darbas.

Tyrimo metu taip pat domėtasi, iš kur trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai pirma kartą išgirdo apie TAU. Ši informacija turi labai svarbią praktinę reikšmę. Trečiojo amžiaus universitetų vadovai dažnai skundžiasi, jog sunku surasti (juo labiau nemokamam darbui) įdomių lektorių. Platesnės įdomių lektorių pasirinkimo galimybės leistų plėsti ir įvairinti TAU veiklą, galų gale, sumažintų spaudimą trečiojo amžiaus universitetų vadovams.

76 pav. Pirmasis informacijos šaltinis, iš kurio TAU dėstytojai sužinojo apie trečiojo amžiaus universitetą (%)

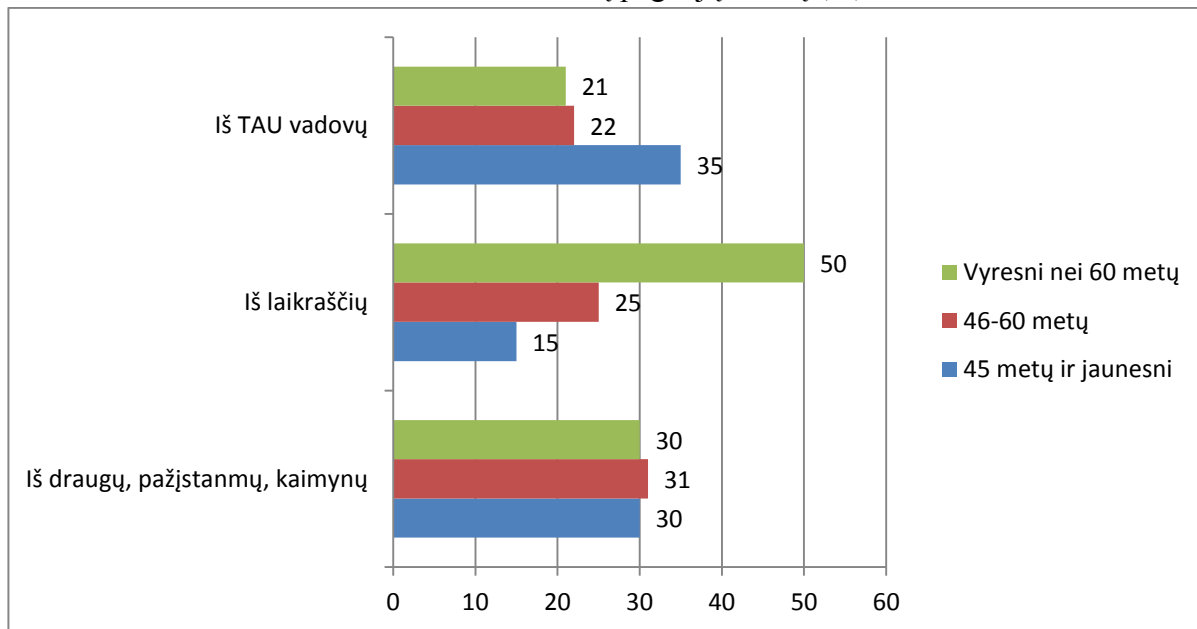


Iš 76 pav. matyti, kad pirmaisiais apklaustų TAU dėstytojų informacijos apie trečiojo amžiaus universitetą šaltiniais dažniausiai buvo draugai, pažįstami ir kaimynai, laikraščiai ir TAU vadovai. Visi kiti informacijos šaltiniai rečiau suteikė TAU dėstytojams pačią pirmąją informaciją apie TAU. Trys dažniausiai apie trečiojo amžiaus universitetus dėstytojus informavę šaltiniai tam tikra prasme aiškiai identifikuoja tris kokybiškai skirtingus galimų dėstytojų parinkimo kelius:

- Neoficialus ir, ko gero menkiausiai kontroliuojamas ir įtakojamas informacijos pateikimo būdas per draugus, pažįstamus ir kaimynus, savotiškas „iš lūpų į lūpas“ būdas. Tiesa, psichologiškai tai gali būti pats patikimiausias būdas, ekonomikoje juo remiasi šiais laikais labai populiarios tinklinė bei partizaninė rinkodaros.
- Oficialus ir tikrai aiškiai kontroliuojamas informacijos per žiniasklaidą (šiuo atveju, per laikraščius) pateikimo būdas. Po tyrimo metu atliktos žiniasklaidos priemonių analizės ko gero galima teigti, kad patogiausia tokiu būdu teikti informaciją per regioninę žiniasklaidą.

- Tikslinis TAU dėstytojų parinkimas, asmeniškai su jais kalbant ir kviečiant padėti. Paprastai tuo užsiima trečiojo amžiaus universitetų vadovai, aiškiai suvokdami, kokių dėstytojų universitetui labiausiai trūksta ir kas galėtų būti pačios geriausios (o gal pigiausios?) kandidatūros, šį trūkumą užpildant.

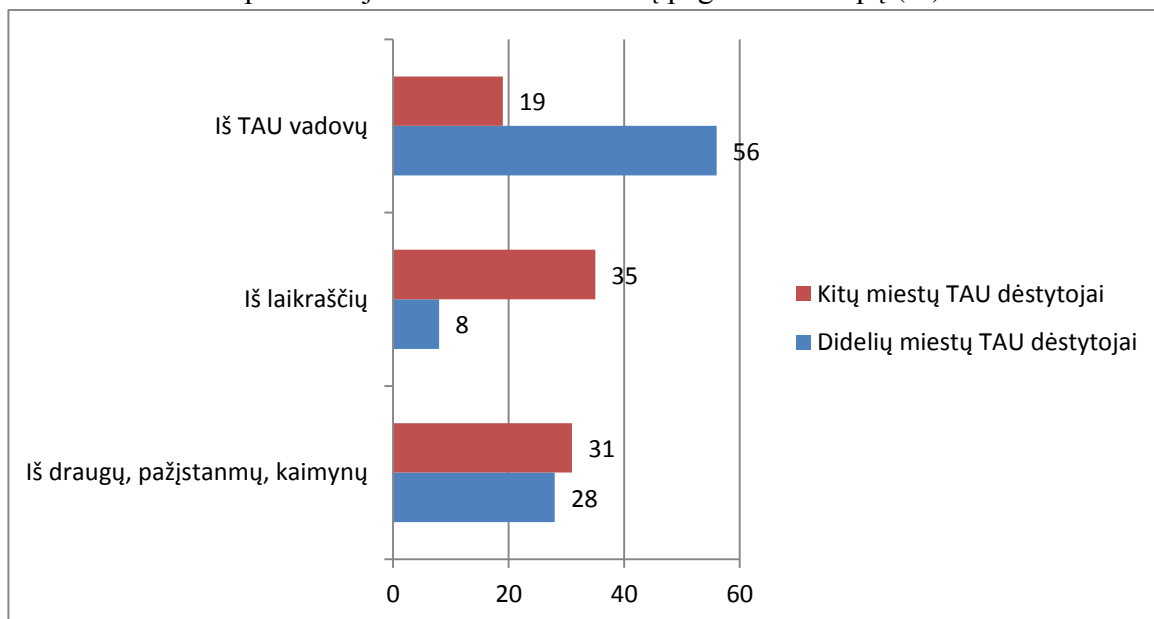
77 pav. Dažniausias pirmasis informacijos šaltinis, iš kurio TAU dėstytojai sužinojo apie trečiojo amžiaus universitetą pagal jų amžių (%)



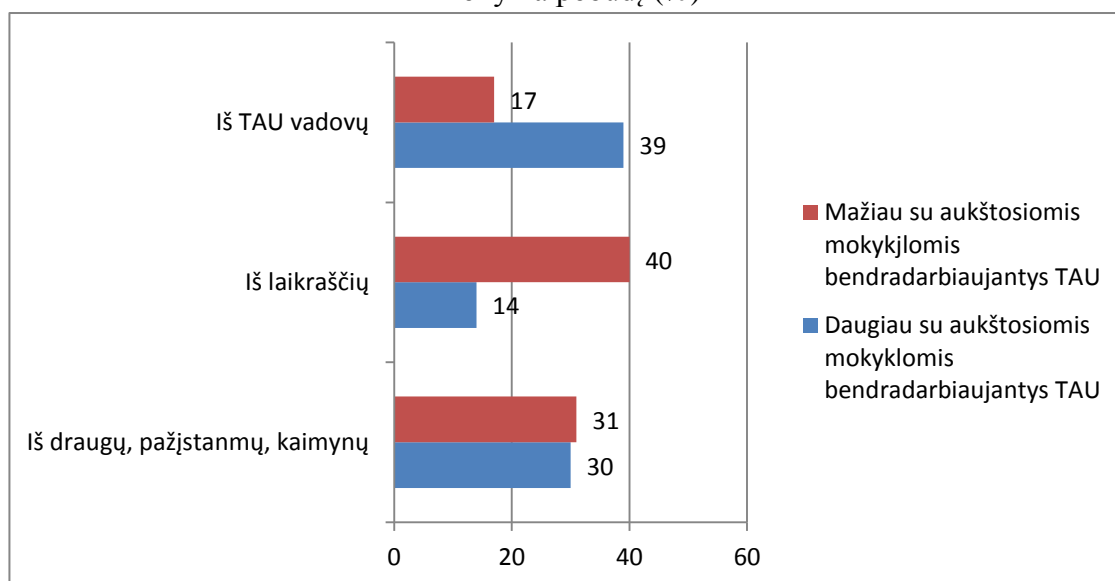
Iš 77 pav. matyti, kad, vertinant surinktus duomenis pagal trečiojo amžiaus universitetų darbuotojų amžių, draugai, pažįstami ir kaimynai maždaug vienodai dažnai pirmą kartą informavo TAU dėstytojus apie tai, kad yra dar ir tokia neformaliojo suaugusiųjų švietimo forma. Šis informavimo kelias tam tikra prasme gali būti kontrolinis, lyginant šio kelio įvardinimą pagal respondentų amžiaus grupes. Kitų dviejų dažniausiai nurodytų pirminio informavimo apie TAU būdų pasirinkimo dažnumas aiškiai priklauso nuo amžiaus kintamojo. Laikraščiai kaip pirminės informacijos apie trečiojo amžiaus universitetą būdas savo adresatą dažniausiai rado tarp vyresnių nei 60 metų respondentų. Jauniausios savo amžiumi (45 metai ir jaunesni) dėstytojų grupės atstovai, ko gero, net laikraštyje ir radę informaciją apie trečiojo amžiaus universitetą, to dažniausiai neidentifikavo, kaip svarbios sau informacijos. Šia prasme asmeninis TAU vadovo kreipimasis į respondentą, savotiškas padaršinimas ir bent minimali agitacija (o gal ir pasinaudojimas tarnybine padėtimi?) jauniausiems amžiumi respondentams yra labai veiksminga. Pažymėtina, kad kitai darbingo amžiaus TAU dėstytojų grupei, respondentams, kurių amžius nuo 46 iki 60 metų, TAU vadovai daug rečiau, lyginant su jauniausių dėstytojų grupe, buvo pirmosios informacijos apie TAU šaltiniais.

Kitas svarbus kintamasis-filtrai, kuris gali padėti sugrupuoti dėstytojų vertinimus į kelias grupes pagal tai, kas buvo pirmasis informacijos apie TAU šaltinis, yra miesto, kur veikia trečiojo amžiaus universitetas, tipas. Praktika parodė, kad šį kintamąjį duomenų analizei patogu pasitelkti kartu su kintamuoju apie trečiojo amžiaus universitetų bendradarbiavimo su aukštosiomis mokyklomis pobūdį.

78 pav. Dažniausias pirmasis informacijos šaltinis, iš kurio TAU dėstytojai sužinojo apie trečiojo amžiaus universitetą pagal miesto tipą (%)



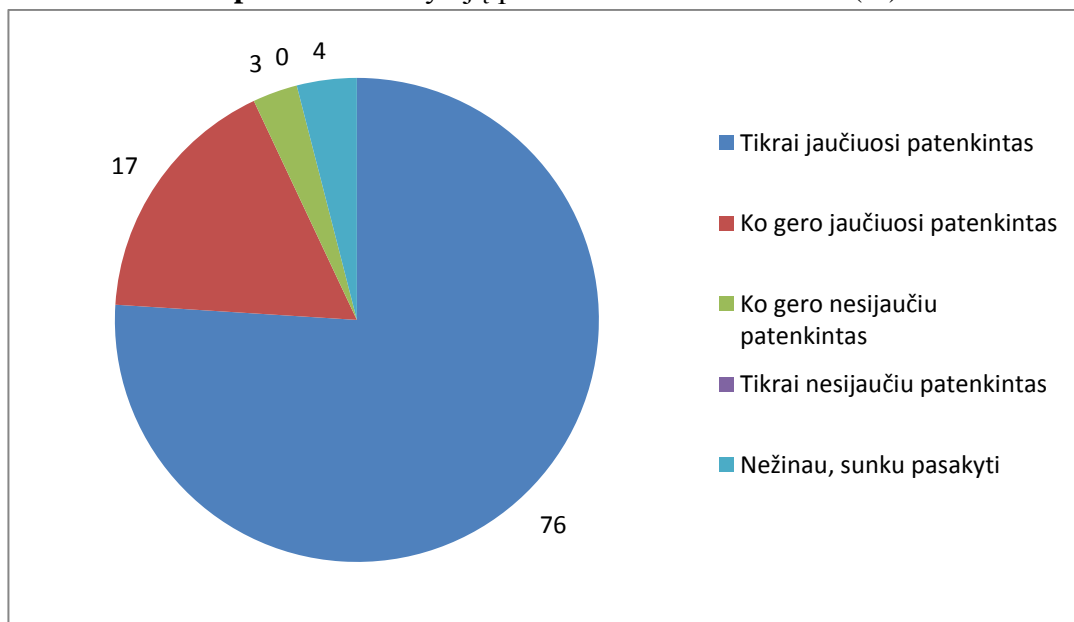
79 pav. Dažniausias pirmasis informacijos šaltinis, iš kurio TAU dėstytojai sužinojo apie trečiojo amžiaus universitetą pagal TAU bendradarbiavimo su aukštąja mokykla pobūdį (%)



Analizuojant pagrindinius pirminius informacijos šaltinius apie TAU pagal miestą matyti, kad, kaip ir amžiaus kintamojo atveju, draugai, pažįstami ir kaimynai kaip pirminės informacijos apie TAU šaltinis vienodai dažnai naudotas tiek didžiųjų, tiek ir mažesnių miestų TAU dėstytojų. Įdomi TAU vadovų, kaip pirminio informacijos šaltinio situacija. Akivaizdu, kad aiškiai dažniau savotiška reklamine veikla verbuojant universitetui reikalingus dėstytojus, užsiiminėja didžiųjų miestų TAU vadovai. Tai ypač gerai matosi, palyginus vertinimų pasiskirstymus pagal miesto tipą ir pagal TAU bendradarbiavimo su aukštąja mokykla pobūdį. Antruoju atveju TAU dėstytojų grupė praplečiama (šalia respondentų iš didžiųjų miestų atsiranda respondentai iš mažesnių miestų, kur veikia kolegijos ar jų filialai) ir TAU vadovų reklaminio poveikio objektų dalis tarp TAU dėstytojų aiškiai sumažėja.

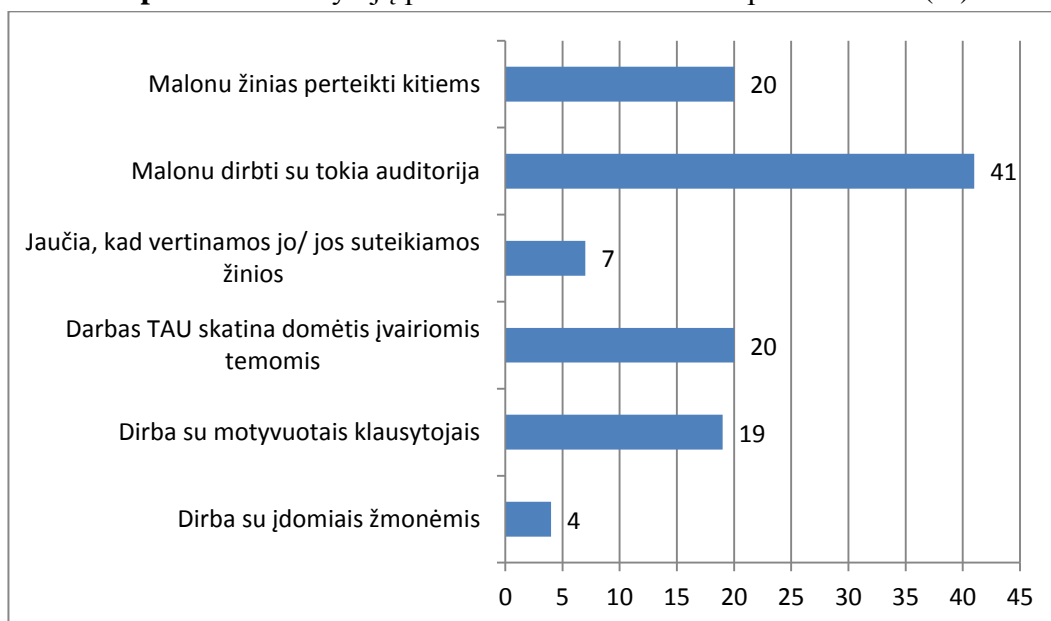
Analizuoti TAU dėstytojų ir TAU vadovų pasitenkinimą savo veikla pradėsiame nuo TAU dėstytojų. TAU dėstytojų anketoje tam buvo skirti du klausimai – uždaras klausimas, kur Likerto skalės pagalba buvo matuotas bendrasis pasitenkinimas savo veikla trečiojo amžiaus universitete ir atviras klausimas, kur buvo domimasi, kodėl respondentas pasirinko vieną ar kitą vertinimą Likerto skalėje.

80 pav. TAU dėstytojų pasitenkinimas savo veikla (%)



Iš 80 pav. matyti, kad praktiškai visi trečiojo amžiaus universitetuose dirbantys dėstytojai tikrai ar ko gero patenkinti savo darbu. Nesijaučiančių patenkintais dalis paprastai neviršija statistinės paklaidos. Taigi, giliau analizuoti, kas ir kodėl nejaučia didelio pasitenkinimo savo veikla TAU nėra labai prasminga. Tyrimo metu atviro klausimo pagalba buvo domėtasi, kodėl respondentas, atsakydamas į klausimą apie pasitenkinimą savo veikla TAU, pasirinko vieną ar kitą atsakymą.

81 pav. TAU dėstytojų pasitenkinimo savo veikla paaiškinimas (%)

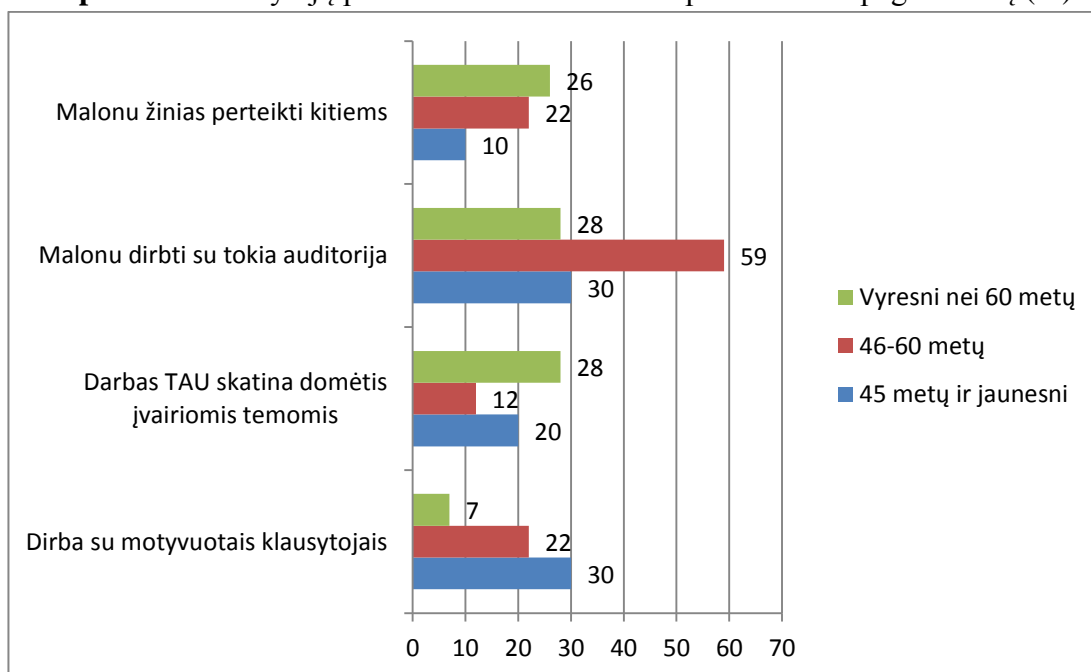


20 proc. respondentų į šį atvirą klausimą neatsakė. Žinant, kad sociologiniuose tyrimuose į atvirus klausimus paprastai neatsako iki 70-80 proc. respondentų, vien tai rodo, kad klausimas apie pasitenkinimą darbe respondentams buvo labai aktualus. Į šį klausimą taip pat atsakė respondentai, kurie nurodė nesijaučiantys patenkintais savo darbu TAU. Jų paaiškinimai, kodėl tokiais nesijautė, nurodyti du:

- Toks darbas reikalauja daug laiko, kurio trūksta
- Labai skirtingi klausytojai, todėl sunku dėstytojauti

Tarp teigiamai savo veiklą įvertinusių respondentų populiariausias atsakymas buvo, kad jiems malonu dirbti su tokia auditorija. Kiti pakankamai populiarūs atsakymai – „malonu perteikti kitiems žinias“, „darbas TAU skatina domėtis įvairiomis temomis“ bei „malonu dirbti su motyvuotais klausytojais“. Galima bandyti aiškintis, ar šių atsakymų pasirinkimas priklauso nuo kokių nors respondentų socialinių demografinių charakteristikų.

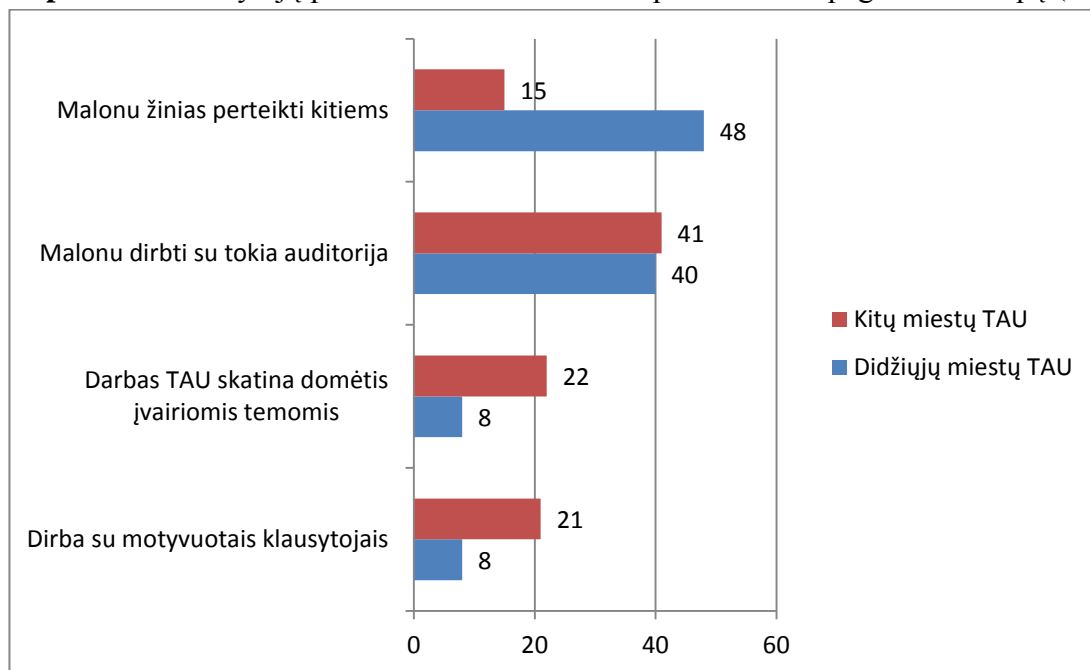
82 pav. TAU dėstytojų pasitenkinimo savo veikla paaiškinimas pagal amžių (%)



Iš 82 pav. matyti, kad jauniausiems amžiumi TAU dėstytojams svarbiausia dirbti su motyvuotais klausytojais, vidutinio amžiaus TAU dėstytojams didžiausias pasitenkinimo paaiškinimas – apibendrinti senjorų auditorijos pranašumai, įvardijami trumpai „tokia auditorija“. Vyriausiems amžiumi TAU dėstytojams (jie paprastai yra klausytojų bendraamžiai) svarbiausi argumentai, kodėl jiems patinka dirbti su senjorais – darbas trečiojo amžiaus universitete patį dėstytoją skatina domėtis naujovėmis, neužmiršti to, ką žinojo bei yra paprasčiausiai malonu perteikti žinias kitiems asmenims. Planuojant specialias akcijas ir priemones, kaip pritraukti daugiau įdomių dėstytojų į trečiojo amžiaus universitetus, galima galvoti apie įvairias diferencijuotas ir į skirtingo amžiaus asmenis orientuotas reklamines priemones. Jaunesnio amžiaus potencialius dėstytojus galima, pavyzdžiui, kviešti į trečiojo amžiaus universitetus bendrauti su labai motyvuota ir besidominčia naujovėmis (ypač praktiniu tų naujovių panaudojimu) auditorija, potencialūs vyresnio amžiaus TAU dėstytojai gali bandyti rasti trečio amžiaus universitetuose galimybę pasidalinti per gyvenimą sukauptomis žiniomis ir gebėjimais.

Kita pakankamai aktuali ir respondentus gerai atskirianti socialinė demografinė charakteristika yra miesto, kur veikia trečiojo amžiaus universitetas, tipas.

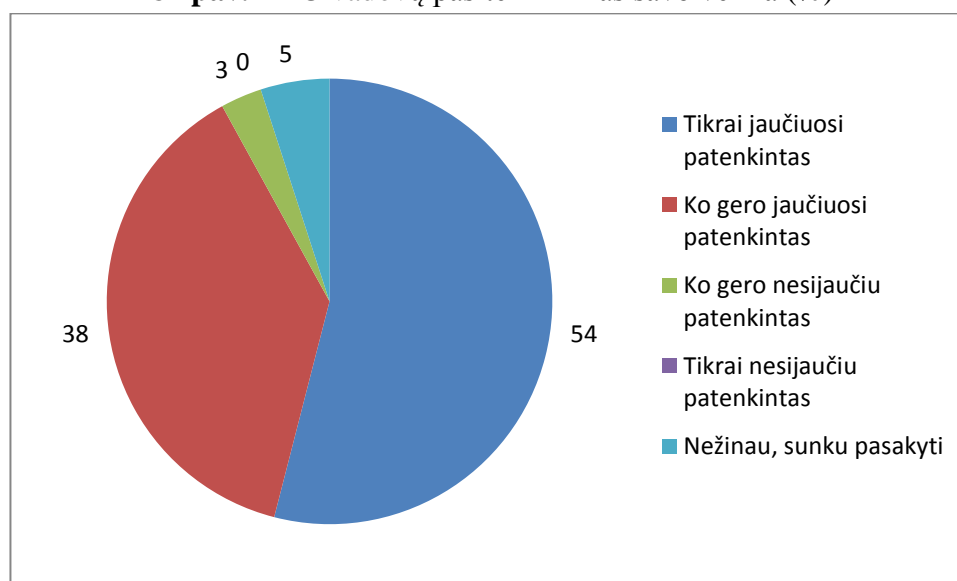
83 pav. TAU dėstytojų pasitenkinimo savo veikla paaiškinimas pagal miesto tipą (%)



Iš 83 pav. matyti, kad didžiųjų miestų trečiojo amžiaus universitetų dėstytojams pedagoginė veikla TAU labiausiai patraukli dėl galimybės maloniai leisti laiką. Kitų miestų TAU dėstytojams svarbiu argumentu yra galimybė dirbti su įdomiais klausytojais bei įsitikinimas, kad toks darbas yra geras būdas save patį paskatinti domėtis naujovėmis.

Trečiojo amžiaus universitetų vadovų irgi klausta, ar jie patenkinti savo darbu TAU.

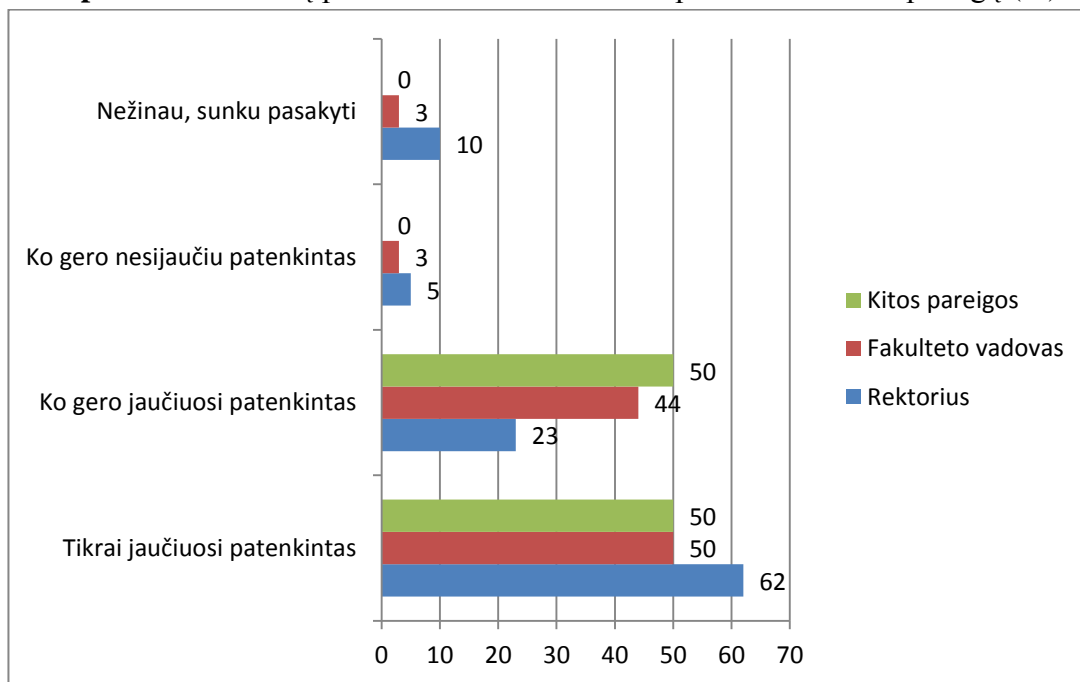
84 pav. TAU vadovų pasitenkinimas savo veikla (%)



Tarp trečiojo amžiaus universitetų vadovų, lygiai taip pat, kaip ir tarp TAU dėstytojų, tik neviršijanti statistinės paklaidos respondentų dalis nėra patenkinta savo veikla TAU. Kiti respondentai šia prasme tikrai gerai jaučiasi. Tiesa, lyginant su TAU dėstytojų pasitenkinimu savo

veikla, didesnė vadovų dalis nesiryžo pasirinkti atsakymo „tikrai jaučiuosi patenkintas“. Buvo analizuota, ar pasitenkinimas savo veikla priklauso nuo vadovo pareigų.

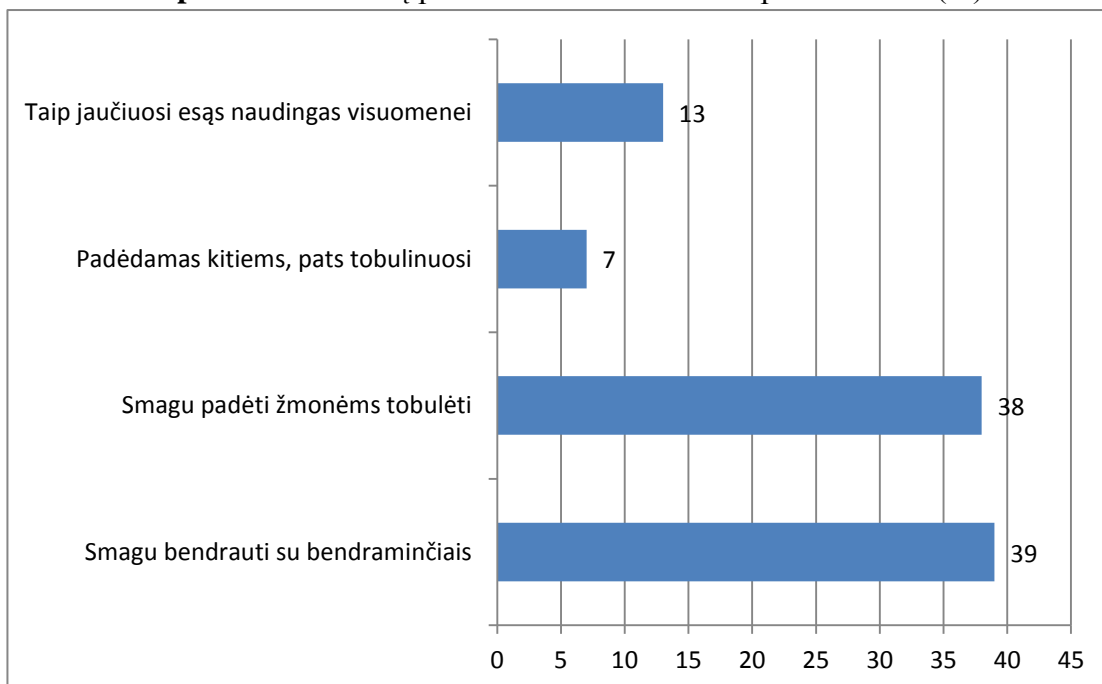
85 pav. TAU vadovų pasitenkinimas savo veikla priklausomai nuo pareigų (%)



Iš 85 pav. matyti, kad trečiojo amžiaus universitetų vadovai, skirtingai, nei jų pagalbininkai, aiškiau ir tvirčiau išreiškia pasitenkinimą savo vykdoma veikla.

TAU vadovų irgi buvo prašyta paaiškinti, kodėl, paklausti apie pasitenkinimą savo veikla, jie pasirinko vieną ar kitą atsakymą.

86 pav. TAU vadovų pasitenkinimo savo veikla paaiškinimas (%)



Iš tyrimo rezultatų matyti, kad apklausti TAU vadovai dažniausiai nurodė du paaiškinimus, kodėl jiems patinka jų vykdoma veikla – smagu bendrauti su bendraminčiais ir smagu padėti žmonėms tobulėti. Respondentai, pasirinkę neigiamą savo veiklos įvertinimą ar neapsisprendę, kaip vertinti, pasirinko atsakymus „nespėju, turiu kitokio svarbesnio darbo“ bei „yra blogas klausytojų lankomumas“.

Sprendžiant trečiąjį uždavinį galima teigti:

1. Tipiškas Lietuvos trečiojo amžiaus universiteto dėstytojas – moteris, įgijusi aukštąjį išsilavinimą, turinti nuolatinį darbą, turinti darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo.
2. Pagal amžių Lietuvos trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai dalinasi į tris aiškiai išreikštas grupes: 45 metų amžiaus ir jaunesnius, 46 – 60 metų bei vyresnius nei 60 metų asmenis.
3. Tipiškas Lietuvos trečiojo amžiaus universiteto vadovas – moteris, įgijusi aukštąjį išsilavinimą, pensininkė, turinti darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo, bet neturinti patyrimo dirbti formaliojo švietimo įstaigos vadove. Pagal amžių buvo sunku išskirti tipiško TAU vadovo apibūdinimą.
4. Dėstytojai paprastai pradėjo dirbti trečiojo amžiaus universitete dėl to, kad jautė poreikį pasidalinti turimomis žiniomis. Didelę dalį TAU dėstytojų (ypač jaunesnio amžiaus) trečiojo amžiaus universiteto dėstytojais paprašė dirbti TAU vadovai.
5. Trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai ir vadovai paprastai jaučia pasitenkinimą savo veikla.

VIII. Ketvirtąjį tyrimo uždavinio sprendimas

Sprendžiant ketvirtąjį tyrimo uždavinį „išanalizuoti TAU priimtus dokumentus, kurie reglamentuoja vykdomą pedagoginę veiklą“ buvo planuota plati TAU rengiamos dokumentacijos (strateginių veiklos planų, kursų programų, kitų dokumentų) analizė. Tyrimo metu paaiškėjo, kad dėl neformalaus veiklos pobūdžio Trečiojo amžiaus universitetuose rengiama labai nedaug veiklos dokumentų. Paprastai registruojamas dalyvių lankomumas ir pagal Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus tvarkomi finansiniai dokumentai (nario mokesčio mokėjimas ir pan.). Dėl to planuota dokumentų analizė buvo modifikuota. Sprendžiant ketvirtąjį tyrimo uždavinį atlikti šie darbai:

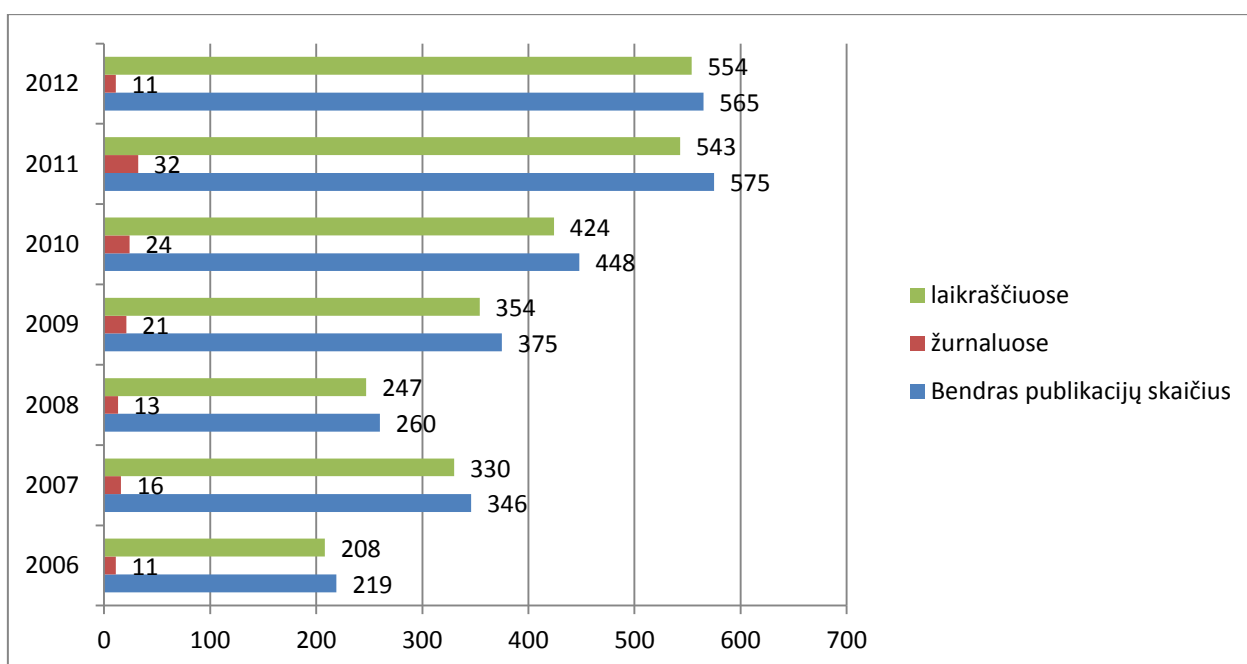
- Atlikta publikacijų apie Trečiojo amžiaus universitetus, jų veiklą analizė;
- Apibendrintos trečiojo amžiaus universitetų galimybės skelbtis internete.

Publikacijų apie Trečiojo amžiaus universitetus, jų veiklą analizė. Trečiojo amžiaus universitetų klausytojų ir dėstytojų apklausos duomenys rodo, kad svarbus vaidmuo, apsisprendžiant lankyti trečiojo amžiaus universitetą ar jame dirbti, tenka žiniasklaidai. Todėl tyrimo metu buvo domėtasi, kiek publikacijų mokymosi trečiojo amžiaus universitete tema skelbiama Lietuvos periodinėje spaudoje ir kaip jos pasiskirsto.

Tuo tikslu pasinaudota *Nacionalinės bibliografijos duomenų banko (NBDB)* informacija ir šios duomenų bazės teikiamomis informacijos paieškos galimybėmis. Ši duomenų bazė pateikia informaciją, kiek straipsnių šalies periodikoje (laikraščiuose ir žurnaluose) buvo paminėta konkreti sąvoka. Analizei imtas pakankamai ilgas laikotarpis – nuo 2006 iki 2012 metų. 2012 metai dar nesibaigė, todėl duomenų bazėje analizuoti duomenys už 2012 m., buvę įrašyti iki 2012 m. spalio 26 d. Galima manyti, kad, 2012 metams pasibaigus, publikaciją mokymosi trečiojo amžiaus universitete tema tikrai padaugės.

Norint nustatyti bendrą kontekstą, pradžioje palyginimui analizuotas pakankamai neutralios sąvokos „senjor-“ naudojimas. Analizei imta sąvoka be galūnės, kad duomenys būtų kuo tikslesni. Rezultatas pateikiamas 87 pav.

87 pav. Sąvokos „senjor-“ naudojimas 2006-2012 m. Lietuvos periodikoje (straipsnių skaičius)



Akivaizdu, kad 87 pav. parodytas sąvokos „senjor-“ naudojimas buvo labai platus: nuo sportininkų veteranų pergalių iki vyresnio amžiaus asmenų, padariusių kriminalinį nusikaltimą, aprašymo. Todėl paieškos sąvoka buvo truputį patikslinta – analizuota informacija pagal du raktinius žodžius – „senjor-“ ir „mokym-“. Gauti rezultatai pateikiami 7 ir 8 lentelėse.

7 lentelė. Sąvokos „senjor-“ ir „mokym-“ naudojimas 2006-2012 m. Lietuvos periodikoje (straipsnių skaičius)

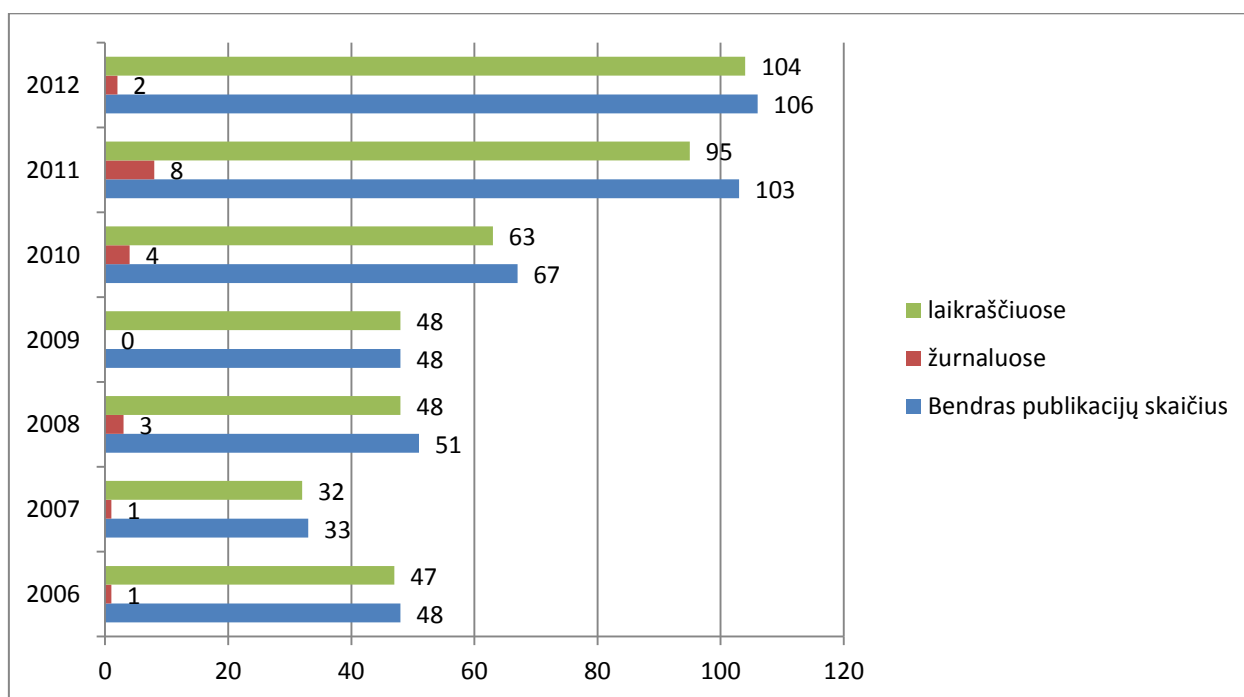
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bendras publikacijų skaičius	1	1	0	1	2	1	10
žurnaluose	0	0	0	0	0	0	0
laikraščiuose	1	1	0	1	2	1	10

8 lentelė. Sąvokų „senjor-“ ir „mokym-“ naudojimas 2006-2012 m. Lietuvos periodikoje pagal spaudos pobūdį (straipsnių skaičius)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nacionaliniuose leidiniuose	0	1	0	0	0	0	1
Regioniniuose leidiniuose	1	0	0	1	2	1	9

Palyginimui galima pateikti ko gero svarbiausios tyrimui sąvokos „trečiojo amžiaus universitet-“ naudojimo dažnumą tais pačiais metais.

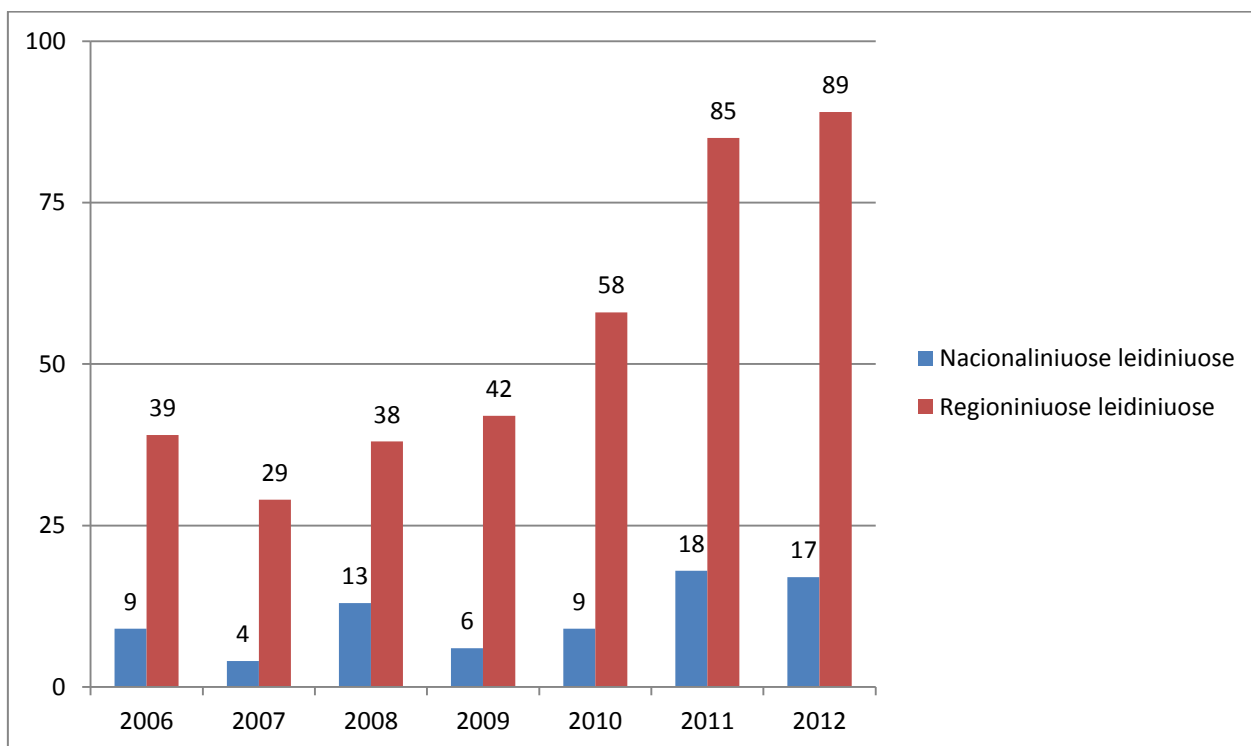
88 pav. Sąvokos „trečiojo amžiaus universitet-“ naudojimas 2006-2012 m. Lietuvos periodikoje (straipsnių skaičius)



Iš 87 ir 88 pav. matyti, kad sąvoka „trečiojo amžiaus universitet-“ Lietuvos periodinėje spaudoje vartojama maždaug penkis kartus rečiau, nei sąvoka „senjor-“, bet daug dažniau, nei dviejų sąvokų „senjor-“ ir „mokym-“ kombinacija. Galima daryti išvadą, kad paskutiniiais metais Lietuvos periodinė spauda plačiau pradėjo rašyti apie trečiojo amžiaus universitetus. Analizuojant publikacijų skaičių pagal raktines sąvokas, atsisakyta analizės pagal santrumpa „TAU“, nes paieškos sistema, neatskirdama didžiųjų ir mažųjų raidžių, negalėjo atsižvelgti į sąvokos semantinę prasmę ir pateikdavo statistiką pagal per daug šios sąvokos reikšmių.

Įdomus turėtų būti tokių publikacijų pasidalinimas pagal spaudos pobūdį.

89 pav. Sąvokos „trečiojo amžiaus universitet-“ naudojimas 2006-2012 m. Lietuvos periodikoje pagal spaudos pobūdį (straipsnių skaičius)



Iš 89 pav. matyti, kad pagrindinis informacijos apie trečiojo amžiaus universitetus šaltinis Lietuvos periodikoje visą laiką buvo ir yra regioninė spauda – kaip tik ta spauda, kuri daugiausia aptaria vietos įvykius ir atspindi vietos bendruomenės (paprastai atskiros savivaldybės bendruomenės) nuotaikas ir situaciją.

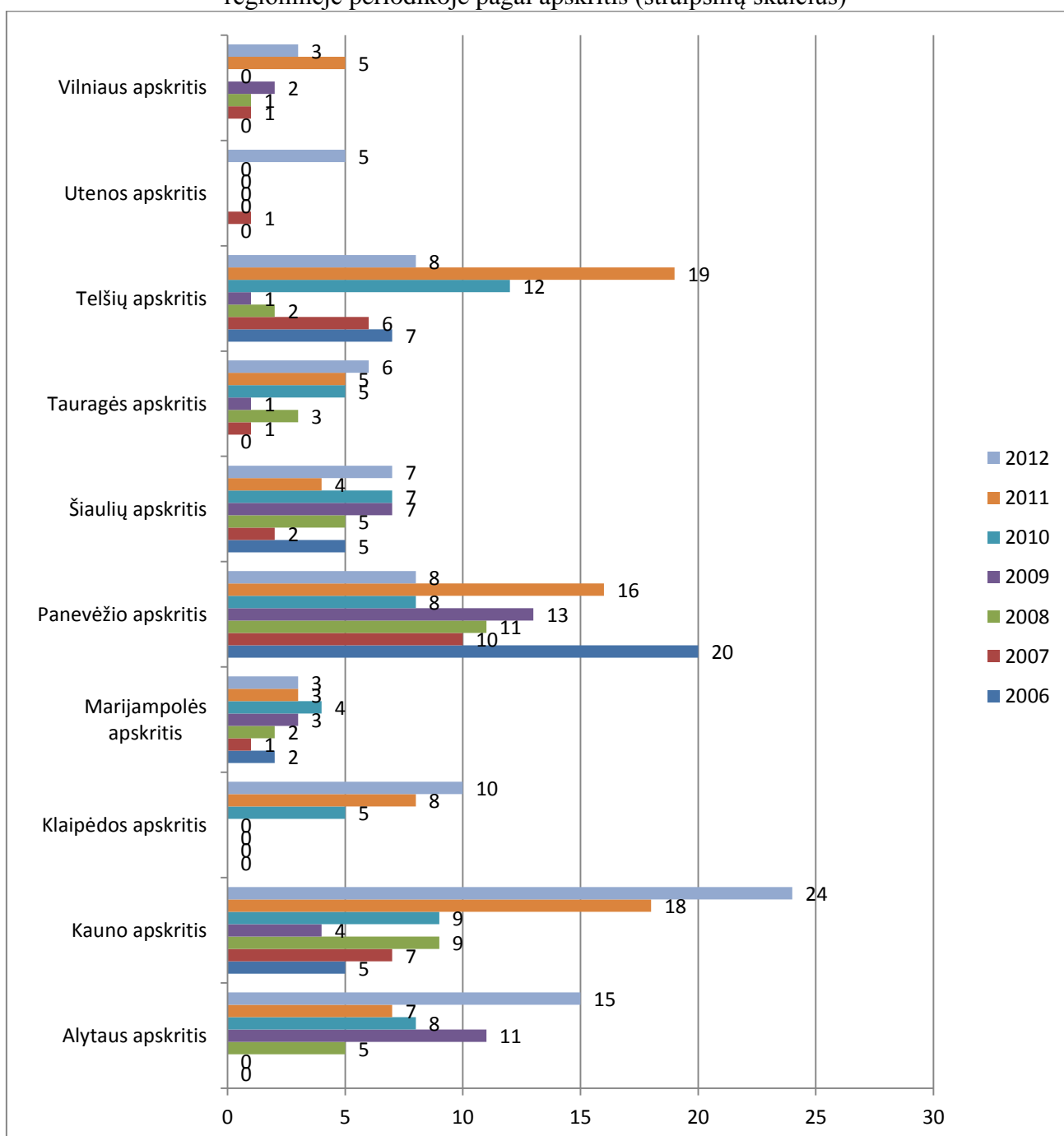
Iš aptariamo tyrimo atliktos trečiojo amžiaus universitetų bendruomenių narių apklausos žinoma, kad maždaug trečdalis apklaustų trečiojo amžiaus universitetų klausytojų nurodė, kad pirmą kartą apie TAU sužinojo kaip tik iš laikraščių, o 22 proc. TAU klausytojų manymu, kaip tik iš laikraščių gauta informacija apie trečiojo amžiaus universitetus buvo labiausiai patikima. Analizuojant visus galimus informacijos apie trečiojo amžiaus universitetus šaltinius, informacija iš laikraščių yra pagal rangą antroje pagal svarbą vietoje, tiek įvardinant tai kaip pirmąjį, tiek ir kaip patikimiausią informacijos šaltinį. Dažniausiai TAU klausytojų nurodytu tiek pirmuoju, tiek patikimiausiu informacijos šaltiniu buvo draugai, pažįstami ir kaimynai.

Panaši situacija, vertinant periodikos, kaip svarbaus informacijos apie TAU vietą, aiškėja ir tyrinėjant trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų apklausos duomenis. Iš laikraščių apie trečiojo amžiaus universitetus ir jų veiklą pirmą kartą tvirtino sužinoję 31 proc. apklaustų TAU

dėstytojų, beveik tiek pat respondentų pirmuoju informacijos apie TAU šaltiniu nurodė draugus, pažįstamus ir kaimynus bei TAU vadovus.

Kita vertus, net ir 2012 m., kai publikacijų mokymosi trečiojo amžiaus universitete tema skaičius yra pats didžiausias, padalinus publikacijų Lietuvos periodikoje skaičių iš šiuo metu veikiančių trečiojo amžiaus universitetų skaičiaus, paaiškėja, kad vienam trečiojo amžiaus universitetui vidutiniškai tenka tik po kelias publikacijas. Dėl to įdomu patyrinėti, kaip šios regioninės spaudos publikacijos pasiskirsto pagal Lietuvos apskritis. Analizė pagal Lietuvos apskritis, o ne pagal atskirus trečiojo amžiaus universitetus pasirinkta sąmoningai. Viena vertus, regioninei spaudai tyrėjų buvo priskirti ir leidiniai, platinami keliose vienos apskrities savivaldybėse, kita vertus, kadangi vienam TAU vidutiniškai tenka tik kelios publikacijos, informacijos „sustambinimas“ gali būti labiau informatyvus.

90 pav. Sąvokos „trečiojo amžiaus universitet-“ naudojimas 2006-2012 m. Lietuvos regioninėje periodikoje pagal apskritis (straipsnių skaičius)



Iš 90 pav. matyti, kad 2012 m. publikacijų apie Trečiojo amžiaus universitetų veiklą „čempionai“ buvo Kauno ir Alytaus apskrityse veikiančios TAU. Ypač stebina Marijampolės apskrities situacija. Marijampolės trečiojo amžiaus universitetas turi galias darbo tradicijas, iš šio tyrimo metu surinktų statistinių duomenų apie TAU matyti, kad jame kasmet mokosi arti tūkstančio klausytojų. Klausytojų skaičiumi Marijampolės TAU varžosi tik su Vilniaus MČTAU, o publikacijų apie Marijampolės TAU kiekis regioninėje labai neįspūdingas. Viena vertus, apie Marijampolės TAU paskelbta daugiausiai publikacijų nacionaliniuose leidiniuose, kita vertus, galbūt galima manyti, kad Marijampolės trečiojo amžiaus universiteto vadovybė puikiai įvaldė populiarų moderniajame versle partizaninės bei tinklinės rinkodarų principus ir sugeba užtikrinti deramą informacijos apie savo mokymo įstaigą pateikimą kitaip būdais, pavyzdžiui, taip vadinamu būdu „iš lūpų į lūpas“, pasinaudodama tikrai dideliu Marijampolės TAU klausytojų būriu, kurie yra ko gero patys geriausi informacijos apie savo TAU nešėjai ir agitatoriai.

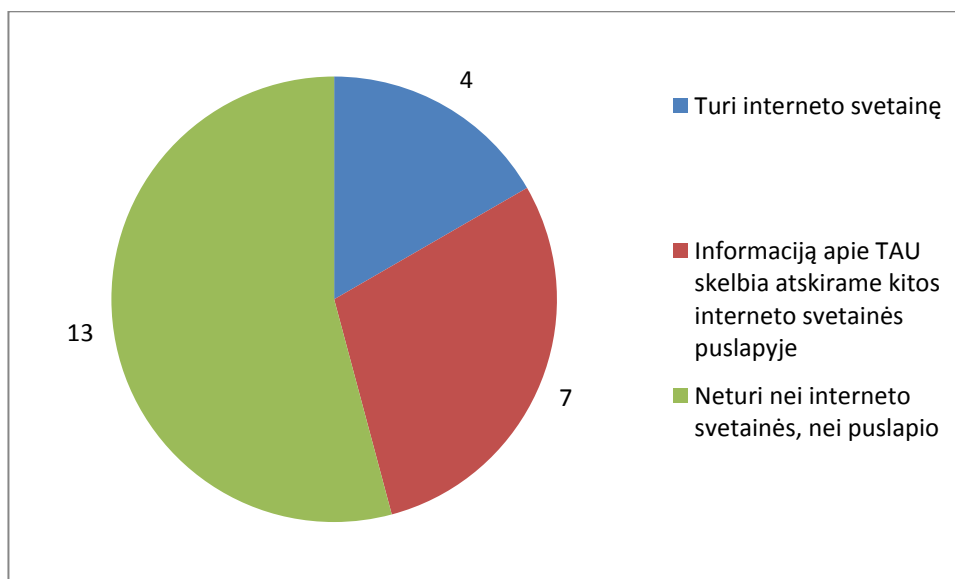
Apibendrinant publikacijų Lietuvos periodikoje apie trečiojo amžiaus universitetus analizę galima konstatuoti, kad ko gero visi šalies trečiojo amžiaus universitetai dar nepakankamai sugeba bendradarbiauti su spaudos, ypač regioninės, artimiausios savo savivaldybės bendruomenei, atstovais. Publikacijų apie TAU skaičius didėja ir tai yra tikrai teigiama tendencija. Platus trečiojo amžiaus universitetų veiklos nušvietimas spaudoje, per radiją ir televiziją, tikrai padėtų pritraukti naujų klausytojų, parodytų vietos valdžios atstovams, kokia svarbia veikla užsiima TAU, padėtų pritraukti savanorių dėstytojų, tikrai praturtinsiančių jau veikiančių TAU veiklą. Publikacijų apie Trečiojo amžiaus universitetus didėjimas, be kitų teigiamų dalykų, gali paskatinti savivaldybių, kuriose dar neveikia TAU, valdžios atstovus prisiminti, jog savivaldybės atsakingos už suaugusiųjų, reiškia, ir senjorų, neformalųjį švietimą, o aktyvesnius tokių savivaldybių senjorus publikacijų apie TAU didėjimas, gali paskatinti pačius imtis iniciatyvos ir kurti savo trečiojo amžiaus universitetą.

Trečiojo amžiaus universitetų galimybės skelbtis internete. Skelbimasis internete yra, ko gero, vienas modernesnių informacijos pateikimo būdų, leidžiantis pasiekti didelį interesantų skaičių ir nereikalaujantis daug lėšų ir pastangų. Iš aptariamo tyrimo atliktos trečiojo amžiaus universitetų bendruomenių narių apklausos žinoma, kad 4 proc. apklaustų trečiojo amžiaus universitetų klausytojų nurodė, kad pirmą kartą apie TAU sužinojo iš interneto, bet net 15 proc. apklaustų TAU klausytojų mano, jog kaip tik iš interneto gavo daugiausia patikimos informacijos, o net 29 proc. jų nurodė, kad internetas yra jiems patogiausias šaltinis gauti informaciją apie mokymąsi trečiojo amžiaus universitete.

Pirma sąlyga panaudoti internetą teikiant vienokią ar kitokią informaciją, yra specialios interneto svetainės turėjimas. Kaip žinia, yra sukurta pakankamai daug įvairių interneto paieškos sistemų ir būdų, kai, įvedus raktinį žodį, pavyzdžiui, „trečiojo amžiaus universitetas“, nurodomi interneto svetainių, atitinkančių raktinį žodį, adresai. Paieškos sistemos paprasta veikia taip, kad pradžioje parodo interneto svetaines, kurių pavadinimas visiškai ar iš dalies atitinka paieškos langelyje nurodytą žodį ar žodžių junginį, o po to rodo interneto svetaines, kurių kokiame nors puslapyje vartojamas ieškomas žodis ar žodžių junginys. Taigi, jei Trečiojo amžiaus universitetas turi savo interneto svetainę, didelė tikimybė, jog, paskelbus paiešką pagal pilną pavadinimą, pvz., „Vilniaus trečiojo amžiaus universitetas“, nuorodą į šią interneto svetainę informacijos paieškos sistema skelbs rezultatų viršuje, o toliau skelbs nuorodas į kitas interneto svetaines, kuriose dėl vieno ar kitų priežasčių irgi minimas paieškoje nurodytas žodis. Jei trečiojo amžiaus universitetas neturi specialios savo interneto svetainės, bet naudojami kitos interneto svetainės (pvz., savo savivaldybės, ar institucijos, prie kurios yra įsteigtas, pavyzdžiui, pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centro) galimybėmis ir turi ten TAU veiklai skirtą puslapį, internetinė informacijos paieškos sistema šią nuorodą nurodys, bet nebūtinai viršutinėje nuorodų sąrašo dalyje. Taigi, jei mažiau įgudęs interneto naudotojas (o senjorai nebūtinai yra įgudę interneto vartotojai) bandys pats ieškoti internete informacijos apie trečiojo amžiaus universitetą savivaldybėje, surasti tam skirtą puslapį kitoje interneto svetainėje gali būti sunkiau. Ar tirti 24

Lietuvos trečiojo amžiaus universitetai turi savo interneto svetaines? Iš 91 pav. matyti, kad tik maža 2012 m. viduryje veikusių trečiojo amžiaus universitetų dalis turi savo interneto svetaines.

91 pav. Informacijos apie TAU skelbimas internete (TAU skaičius)



Surinktų duomenų analizė rodo, kad Lietuvoje veikiantys trečiojo amžiaus universitetai renkasi skirtingus būdus skelbtis internete. Ko gero išsamiausiai apie save skelbiasi Vilniaus trečiojo amžiaus universitetas, savo interneto svetaines turi ir Alytaus bei Marijampolės trečiojo amžiaus universitetai. Įdomiai informacijos pateikimo problemą sprendžia Klaipėdos TAU – informacija skelbiama facebook'e. Aišku, kompiuterinės informacijos paieškos sistemos nuorodą į Klaipėdos TAU paskyrą facebook'e teikia, bet norinčiam pradėti lankyti Klaipėdos TAU užsiėmimus asmeniui, prieš perskaitant skelbiamą informaciją, dar būtina užsiregistruoti ir tapti facebook'o vartotoju. Menkiau įgudusiam senjorui tai gali būti kliūtis. Kauno trečiojo amžiaus universitetas pasirinko savo būdą skelbtis internete – galima manyti, kad atskiri Kauno TAU fakultetai skelbia informaciją apie save fakulteto globėjų interneto svetainėse. Pavyzdžiui, Kauno TAU Teisės fakultetas informaciją skelbia Lietuvos teisininkų draugijos Kauno skyriaus interneto svetainėje, o TAU Istorijos fakultetas – Kauno miesto muziejaus interneto svetainėje. Dėl to, kad tyrėjai nerado kokios nors apibendrinančios informacijos apie viso Kauno TAU veiklą, jie laikė, kad Kauno TAU neturi nei savo interneto svetainės, nei savo viso universiteto veiklą apibendrinančio puslapio kitoje interneto svetainėje. Visgi didžiausia problema yra tai, kad tik truputį mažiau nei pusė Lietuvoje veikiančių trečiojo amžiaus universitetų patys internete skelbia informaciją apie savo veiklą. Taigi, senjorai pernelyg dažnai neturi galimybės internete rasti tiesiogiai trečiojo amžiaus universiteto vadovų skelbiamų žinių. Todėl, jei bus bandoma kaip nors koordinuoti ir stimuliuoti šalies trečiojo amžiaus universitetų veiklą, būtina padėti dažno universiteto vadovams „patekti“ į internetą. Tai galima daryti keliais būdais:

- Galima skirti lėšų sukurti šalies trečiojo amžiaus universitetų interneto svetaines ir palaikyti jų darbą
- Galima kurti bendrą visus trečiojo amžiaus universitetus apjungiančią interneto svetainę ir, esant poreikiui specialiai pamokius trečiojo amžiaus universitetų vadovus, sudaryti jiems galimybę skelbti būtiną informaciją apie savo universiteto veiklą.

Net jei trečiojo amžiaus universitetas neturi savo interneto svetainės ar puslapio kitos organizacijos interneto svetainėje, kažkokią informaciją apie jį internete vis tiek galima rasti. Todėl tyrėjai pabandė tipines modeliuoti situacijas ir analizuoti, kiek ir kokios informacijos galima rasti internete. Buvo analizuotos trys tipinės situacijos:

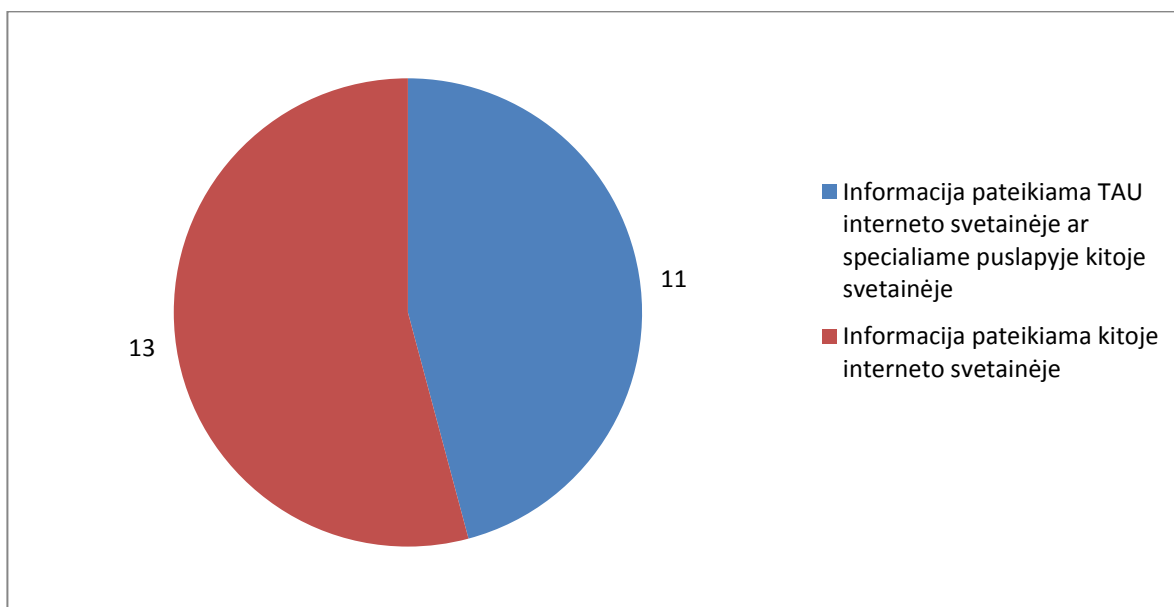
- Naujoko, ieškančio informacijos apie trečiojo amžiaus universitetą savo savivaldybėje, situacija
- Trečiojo amžiaus universiteto klausytojo, ieškančio informacijos apie užsiėmimus, situacija
- Potencialaus trečiojo amžiaus universiteto dėstytojo situacija.

Naujoko, ieškančio informacijos apie trečiojo amžiaus universitetą savo savivaldybėje, situacija. Modeliuota situacija, kad naujokas, paprastai iš žiniasklaidos sužinojęs, kad jo savivaldybėje veikia Trečiojo amžiaus universitetas, bando internete sužinoti, kokie fakultetai (veiklos kryptys) yra šiame universitete ir, pasirinkęs sau tinkamą kryptį, užsiregistruoti. Tam jam reikia:

- Bendros informacijos apie trečiojo amžiaus universitetą
- Fakultetų (veiklos kryptių, kursų) sąrašo ir aprašymo
- Kontaktų užsiregistruoti
- Galimybės užsiregistruoti internetu

Bendroji informacija apie trečiojo amžiaus universitetą paprastai skelbiama TAU interneto svetainėje ar specialiai tam skirtame puslapyje kokios nors kitos organizacijos ar savivaldybės interneto svetainėje. Iš 91 pav. žinoma, kad 2012 – 2013 m. m. pradžioje tokias galimybes turėjo tik 11 Lietuvoje veikiančių TAU. Lygiai taip pat tik šie TAU turėjo sudarytą galimybę skelbti kursų (fakultetų) sąrašus ir jų aprašymus. Tiesa, tyrėjams net ir esančiose TAU interneto svetainėse neteko rasti nė vieno specialaus kursų aprašymo, vien tik jų sąrašus. Nors toks kursų ar fakultetų veiklos kryptių aprašymas tikrai labiau motyvuotų būsimus TAU klausytojus. Kontaktus užsiregistruoti buvo galima daug lengviau rasti.

92 pav. Galimybė internete rasti TAU ir atskirų fakultetų kontaktus užsiregistruoti mokymuisi trečiojo amžiaus universitete (TAU skaičius)



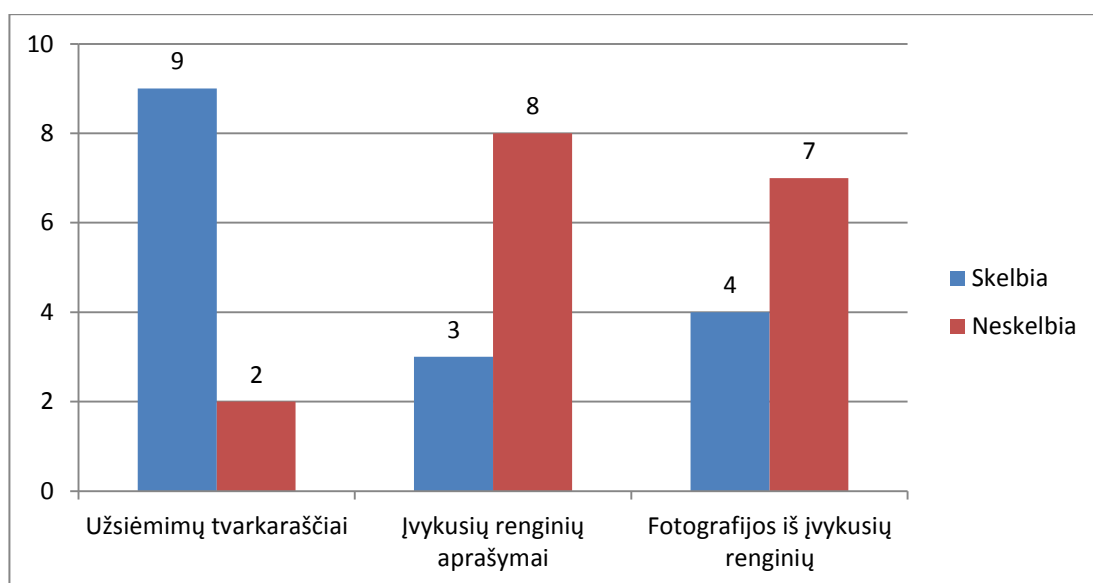
Kontaktinė informacija skelbiama apie visus Lietuvoje veikiančius trečiojo amžiaus universitetus. Tais atvejais, kai trečiojo amžiaus universitetas neturi savo interneto svetainės ar specialaus puslapio, lieka du būdai rasti informaciją kontaktams. Pirmasis būdas yra Vilniaus M. Čoboto TAU interneto svetainėje. Joje, filialų skyriuje, skelbiama informacija (internetu svetainė, jei yra, el. pašto adresai ir telefonai) apie kiekvieną Lietuvos TAU. Taigi, jei besidomintis TAU veikla senjoras norėtų rasti TAU kontaktus, jis turi susivokti pažiūrėti Vilniaus TAU interneto svetainėje Tiesa, tokiu būdu tyrėjams bandant pirmą kartą susisiekti su kitais Lietuvos TAU paaikėjo, kad kai kuri MČTAU interneto svetainėje skelbiama informacija yra pasenusi.

Kitas būdas rasti kontaktinę informaciją internete – pasinaudoti informacinėmis paieškos svetainėmis, tokiomis, kaip www.katalog.lt/, 118.lt, www.rekvizitai.lt, www.visalietuva.lt ir pan. Šiose svetainėse pateikiama TAU registracijos Registrų centre metu pateikiama informacija. Šios informacijos trūkumas – kai kada skelbiama informacija, pateikta registravimosi metu, nėra atnaujinama ir, iš esmės, nebėra naudinga. Taigi, internete kontaktinės informacijos galima rasti apie visus Lietuvoje veikiančius TAU, bet, jei universitetas dar neturi savo interneto svetainės ar bent savarankiškai tvarkomo interneto puslapio kitoje interneto svetainėje, išlieka pavojus, kad internete skelbiama informacija bus pasenusi.

Trečiojo amžiaus universiteto klausytojo, ieškančio informacijos apie užsiėmimus, situacija. Modeliuota situacija, kad jau lankęs Trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus klausytojas internete siekia rasti informacijos apie tolesnį mokymąsi. Tokiai analizei buvo labai dėkingas tyrimo laikas – mokslo metų pradžia. TAU klausytojui taip pat gali būti malonu rasti informacijos apie jo dalyvautus renginius. Taigi, tokiam klausytojui reikia:

- Užsiėmimų tvarkaraščių ir vietos
- Informacijos apie įvykusių renginius
- Įvykusių renginių fotografijų skelbimo

93 pav. Informacijos skelbimas TAU interneto svetainėse ir pačių tvarkomuose interneto puslapiuose (TAU skaičius)



Akivaizdu, kad tokią informaciją gali skelbti tik interneto svetainė ar pačių tvarkomą interneto puslapį turintis trečiojo amžiaus universitetas. Todėl buvo analizuoti tik šie puslapiai ir

svetainės. Interneto svetainių ir puslapių analizė vykdyta 2012 m. spalio mėn. pabaigoje. Akivaizdu, kad vėliau kai kuriose interneto svetainėse galėjo atsirasti informacija, kurios nebuvo analizės metu, bet bendroji tendencija ko gero išliko – internete nėra skelbiama labai daug informacijos apie trečiojo amžiaus universitetų veiklą. Ko gero tai susiję su aplinkybe, kad norint nuolat keisti informaciją, didinti jos apimtį, būtina gebėti tai daryti ir turėti galimybę tai daryti. Vertinant analizės rezultatus matyti, kad trečiojo amžiaus universitetų vadovai ir darbuotojai kol kas apsiriboja kasdienei veiklai būtinos minimalios informacijos – visų pirma užsiėmimų tvarkaraščių – skelbimu. Todėl sunku patikėti 15 proc. apklaustų TAU klausytojų, tvirtinusių, jog jie daugiausia patikimos informacijos apie TAU gavo kaip tik iš interneto. Ko gero tokiu atsakymu šie respondentai daugiau išreiškė savo lūkesčius, nei pavaizdavo realią situaciją.

Potencialaus trečiojo amžiaus universiteto dėstytojo situacija. Ši situacija modeliuota dėl to, kad praktiškai visi ekspertų apklausos ir focus grupės dalyviai atkreipė dėmesį, kad trečiojo amžiaus universitetų vadovybei sudaro didelių problemų rasti gerą ir, svarbiausia, nebrangiai kainuojantį lektorių. Buvo analizuota situacija, ar trečiojo amžiaus universitetai internete koku nors būdu ieškosi dėstytojų. Akivaizdu, kad buvo galima analizuoti 11 TAU, turinčių interneto svetainę ar bent pačių tvarkomą interneto puslapį, galimybes. Buvo rasti tik du tokie atvejai – informaciją Mažeikių TAU tvarkomame interneto puslapyje, kad ieškomos nėrėjos, mezgėjos ir kitos suvenyrų gamintojos, galinčios pasidalinti savo patirtimi bei labai įdomi Visagino TAU tvarkoma savanorių paieškos svetainė.

Sprendžiant ketvirtąjį uždavinį galima teigti:

1. Publikacijų apie trečiojo amžiaus universitetus skaičius kasmet didėja. Didžioji dalis tokių publikacijų skelbiama regioninėje spaudoje, laikraščiuose. Visgi galima manyti, kad trečiojo amžiaus universitetai iki galo neišnaudoja periodinės spaudos teikiamas galimybes pritraukti naujų klausytojų (kai kuriems TAU, jungiantiems 100 ar nedaug daugiau klausytojų, tai ypač aktualu) bei vietos valdžios, atsakingos už suaugusiųjų švietimą, atstovams įrodyti, kokia svarbia ir reikalinga veikla užsiima TAU.
2. Trečio amžiaus universitetų vadovybė pakankamai nedrąsiai naudojami interneto teikiamomis galimybėmis:
 - a. Daugiau nei pusė veikiančių TAU neturi nei savo interneto svetainės, nei savarankiškai tvarkomo interneto puslapio;
 - b. Net ir turintys galimybę skelbti informaciją internete TAU paprastai apsiriboja tik kontaktinės informacijos bei užsiėmimų tvarkaraščių skelbimu;
3. Galima manyti, kad nepakankamas internetinės erdvės išnaudojimas dažnai sąlygotas silpnesniais nei derėtų, trečiojo amžiaus universitetų vadovų ir kitų darbuotojų gebėjimais tvarkyti internete skelbiamą informaciją bei lėšų samdytis informacinių technologijų specialistus trūkumu.

IX. Penktojo tyrimo uždavinio sprendimas

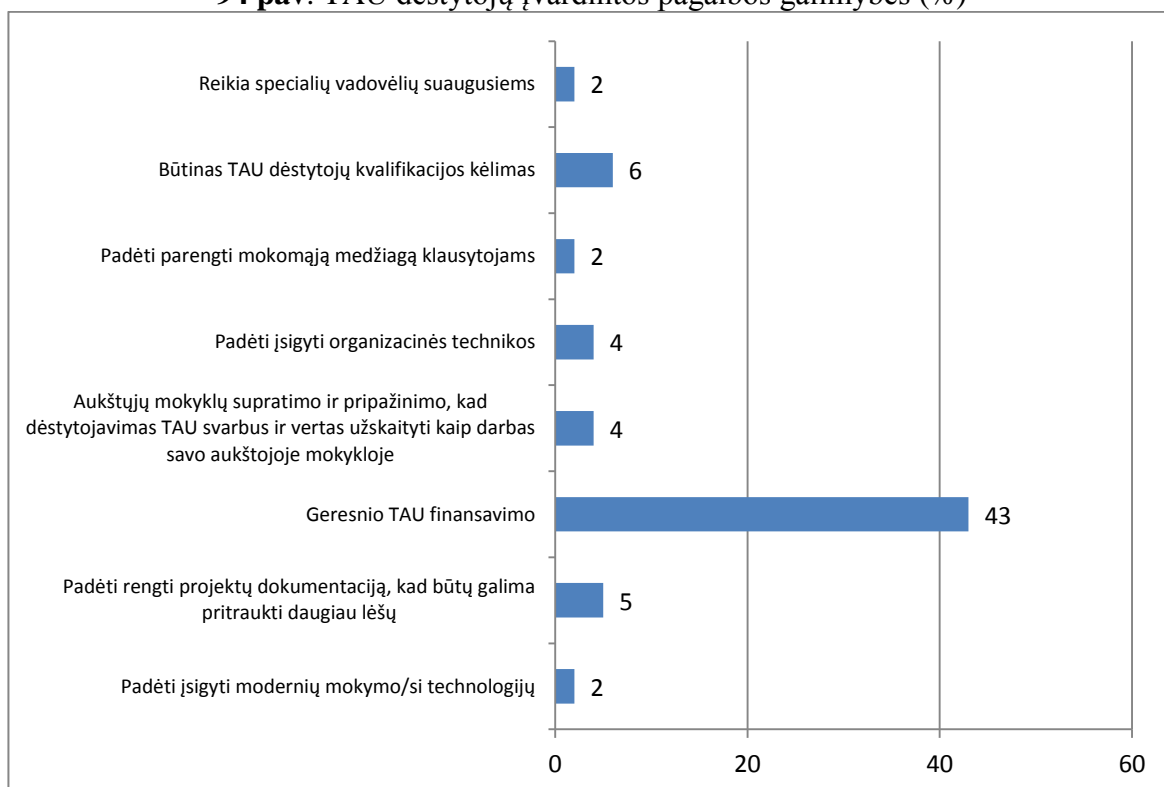
Sprendžiant penktąjį tyrimo uždavinį „įvertinti TAU plėtotės galimybes ir perspektyvas Lietuvoje, nustatyti veiksnius leisiančius geriau plėtoti TAU tinklą“ buvo planuotos tokios analizės kryptys:

- Nustatyti, kokios pagalbos reikia trečiojo amžiaus universitetų dėstytojams ir vadovams;
- Išsiaiškinti, kokias trečiojo amžiaus universitetų veiklos problemas mato TAU vadovai;
- Surinkti informaciją, kaip trečiojo amžiaus universitetų klausytojai, dėstytojai ir vadovai patys įsivaizduoja TAU plėtros galimybes ir kryptis;

Pagalba, kurios reikia trečiojo amžiaus universitetų dėstytojams ir vadovams.

Trečiojo amžiaus universitetų dėstytojams ir vadovams skirtose anketose buvo klausimai, kurių pagalba buvo bandoma išsiaiškinti, kokios pagalbos jiems labiausiai reiktų. Psichologai yra pastebėję, kad žmonės ne visada sugeba aiškiai artikuliuoti, kokios pagalbos jiems iš tikrųjų reikia. Paprasčiausias atsakymas tokiu atveju yra pareikalauti papildomų lėšų manant, kad, jei prašytojas gausiąs visas jo prašomas lėšas, tai pats ir visas problemas išspręsiąs. Dažnai tai būna visiškai klaidinga, nes šio žmogaus problemos gali būti sisteminėmis – kai, net ir turint daug lėšų, jokių problemų iš esmės išspręsti negalima. Tam, kad būtų galima įvardinti būtiną pagalbą, reikia mažų mažiausiai turėti aiškią ir teisingą grįžtamąją informaciją apie savo ir atstovaujamos institucijos atliekamą veiklą bei aiškiai ir teisingai įsivaizduoti, kaip susiklosto su atstovaujama institucija susiję interesai ir poveikio galimybės už tos institucijos ribų. Tik tada galima aiškiai įvardinti pagalbą, kurią gavus, galima teigiama (norima) linkme pakeisti institucijos raidos tendencijas. Rengiant tyrimo instrumentus, nutarta klausimus apie norimą pagalbą įtraukti į TAU dėstytojų ir TAU vadovų klausimynus. Dar rengiantis lauko tyrimui atlikus ekspertų apklausą paaiškėjo, kad trečiojo amžiaus universitetuose dėstytojai paprastai, jei jie kartu nėra ir vieni iš trečiojo amžiaus universiteto vadovų, nėra labai reikšmingi TAU bendruomenės nariai. Skirtingai nei TAU vadovai, kurių energijos ir užsispyrimo dėka ir gyvuoja trečiojo amžiaus universitetai Lietuvoje. Todėl atviras klausimas apie reikalingą pagalbą, kuris buvo užduotas TAU dėstytojams buvo aiškiai detalizuotas: „Kokios pagalbos reiktų Jums, kad galėtumėte dar geriau dirbti Trečiojo amžiaus universiteto dėstytoju?“.

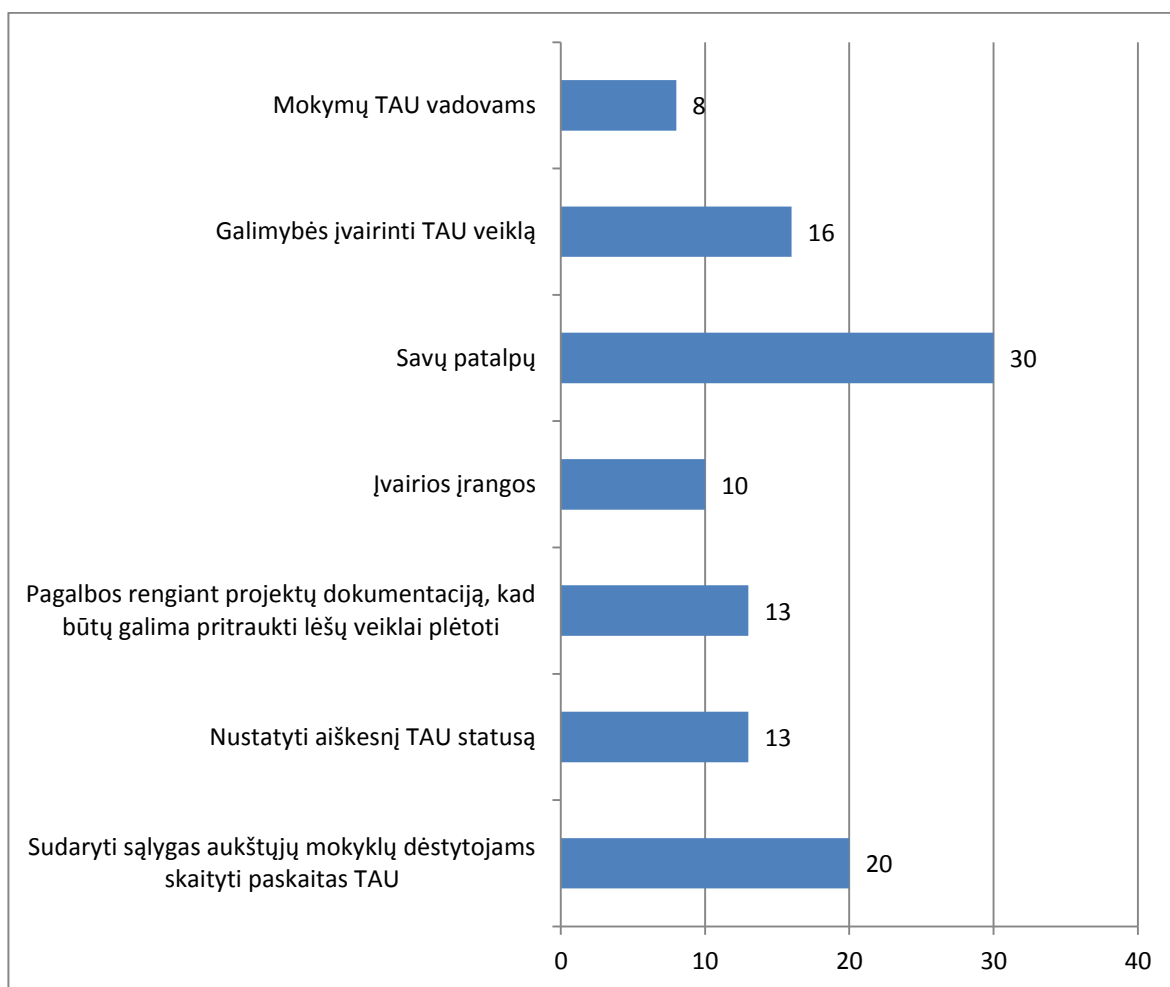
94 pav. TAU dėstytojų įvardintos pagalbos galimybės (%)



Į atvirą klausimą apie būtiną pagalbą neatsakė 44 proc. respondentų. Sociologijoje tai įprastas, vidutinio dydžio atsakymų į atvirą anketos klausimą dažnumas. Netiesiogiai jis parodo, kad rūpimas klausimas nėra respondentui labai aktualus. Maždaug pusė į šį klausimą atsakiusių TAU dėstytojų pasirinko įprastą tokiam klausimui atsakymą – trečiojo amžiaus universitetams būtina skirti daugiau lėšų. Kiti atsakymai, nors ir retesni, buvo daug įdomesni ir svarbesni tyrimui. Šiuos atsakymus galima dalinti į tris dalis:

- Pirmajai grupei galima priskirti atsakymus, susijusius su respondentų siekimu užtikrinti geresnę mokymo ir mokymosi trečiojo amžiaus universitete kokybę (galimybė turėti modernių mokymo/si technologijų, organizacinės technikos, specialių suaugusiems skirtų vadovėlių ar kitaip parengtos mokomosios medžiagos)
- Antrajai atsakymų grupei galima priskirti respondentų atsakymus, susijusius su pačio dėstytojo vieta trečiojo amžiaus universiteto struktūroje (galimybė TAU dėstytojams kelti kvalifikaciją bei pagrindinės TAU dėstytojų darbovietės supratimas, kad paskaitos trečiojo amžiaus universitete – irgi svarbi pedagoginė veikla)
- Trečiajai atsakymų grupei galima priskirti respondentų atsakymus apie finansavimą, bet aiškiai suprantant, kaip iš tiesų galima padėti. Turimas galvoje siūlymas padėti rengti projektų dokumentaciją, kad būtų galima laimėti konkursą ir taip gauti (paprastai ES) lėšų savo veiklai. Tokie pat siūlymai buvo pateikti ir TAU vadovų apklausos metu. Dėstytojais dirbantys TAU vadovai irgi atsakinėjo į dėstytojų anketos klausimus, todėl galima manyti, kad šiuos siūlymus pateikė dėstytojais dirbantys TAU vadovai.

95 pav. TAU vadovų įvardintos pagalbos galimybės (%)



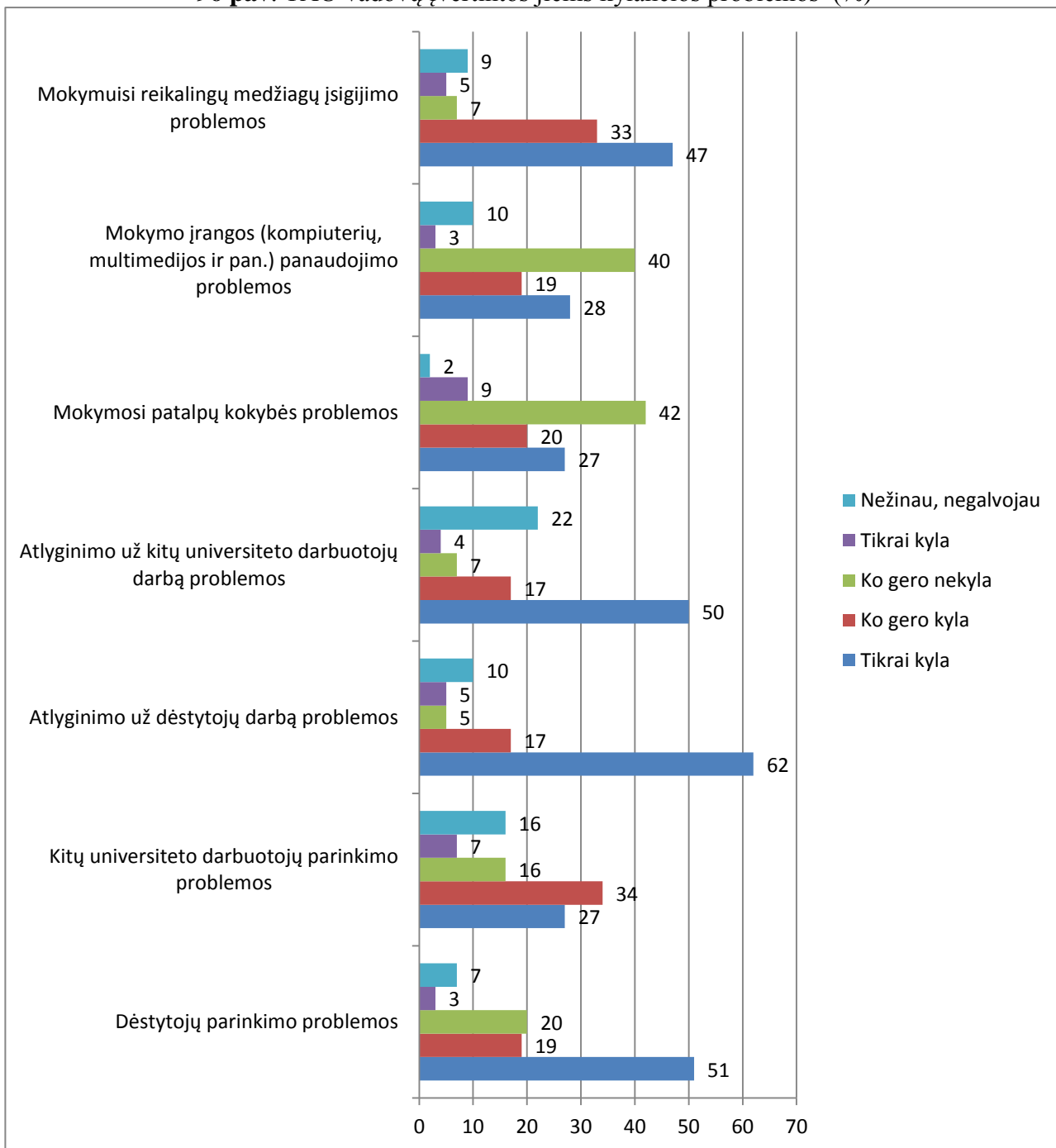
Į atvirą klausimą apie jiems būtinas pagalbos formas neatsakė 31 proc. apklaustų trečiojo amžiaus universitetų vadovų. Pažymėtina, kad, rašydamas apie galimos pagalbos būdus, nė vienas trečiojo amžiaus universiteto vadovas nenurodė atsakymo „skirkite daugiau pinigų“. Visus pagalbos TAU vadovų nurodytus galimos pagalbos įvardinimus galima skirstyti į kelis tipus:

- TAU vadovams asmeniškai būtina pagalba. Respondentai aiškiai įvardino, kad jiems pradeda trūkti gebėjimų, norint moderniai vadovauti trečiojo amžiaus universitetui. Todėl būtini nuolatiniai TAU vadovų mokymai, kurių metu būtų galima skirti laiko įvairioms TAU vadovams kylančioms problemoms spręsti.
- Pagalba TAU, sprendžiant pedagogines problemas. Su tuo susiję, tyrėjų vertinimu, keli pagalbos prašymai. Viena vertus, trečiojo amžiaus universitetams, norintiems plėsti savo veiklą ir pritraukti daugiau klausytojų, būtina padėti įvairinti savo veiklą. Tai galima daryti labai įvairiai: galima plėsti TAU fakultetų (mokymosi krypčių) skaičių. Tam, pavyzdžiui, gali būti reikalingi nauji ir įdomūs dėstytojai, gali reikti papildomos įrangos (pvz., prieigos prie audiokabinėtų užsienio kalbos mokymuisi, prie informatikos kabinetų tobulinti gebėjimus apsieiti su informacinėmis technologijomis, įrangos dailės mokymuisi ir pan.). Veiklą įvairinti galima ir pradedant mokymą kitomis, dar nelabai Lietuvoje įprastomis formomis. Lietuvos TAU veikloje paplitusios kelionės, meninis ugdymas. Todėl čia būtų svarbus užsienio šalių patyrimas. Kita, su pedagoginių problemų sprendimu susijusi pagalba galėtų būti proga įgyti galimybę naudotis modernia mokymo įranga.
- Pagalba TAU, sprendžiant organizacines problemas. Tokia galima pagalba susijusi su patalpų TAU veiklai užtikrinimu. Apklausos metu paaiškėjo, kad daugelio trečiojo amžiaus universitetų vadovai nuolat gaišta laiką spręsdami vis iškylančias patalpų užsiėmimams problemas. Kita, iš dalies organizacinė problema – galimybė naudotis modernia mokymo ir kitokia įranga. Ir dar vieną organizacinę problemą įvardino TAU vadovai – sudaryti sąlygas aukštųjų mokyklų dėstytojams nemokamai skaityti paskaitas TAU. Tam reikia, kad šios paskaitos trečiojo amžiaus universitetuose būtų laikomos aukštųjų mokyklų dėstytojų pagrindinėje darbovietėje svarbiomis ir užskaitomos, kaip normali paskaitinė veikla. Maždaug taip, tyrėjų žiniomis, organizuota veikla trečiojo amžiaus universitetuose Vokietijoje, kur trečiojo amžiaus universitetai paprastai būna Vokietijos aukštųjų mokyklų padaliniai. Panašiais principais, atrodo, remiasi ir Klaipėdos trečiojo amžiaus universiteto veikla.
- Nacionalinio lygmens trečiojo amžiaus universitetų veiklos koordinatorių pagalba. TAU vadovai įvardijo dvi pagrindines su tuo susijusias pagalbos kryptis. Visų pirma pagalba aiškiau apibrėžiant trečiojo amžiaus universitetų teisinį ir pedagoginį statusą Lietuvoje. Kol kas TAU vadovai nelabai supranta, kas turėtų koordinuoti trečiojo amžiaus universitetų veiklą nacionaliniu lygiu – Švietimo ir mokslo ar Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Kita TAU vadovams aktuali problema – pagalba padedant rengti projektų dokumentaciją, kad būtų galima laimėti konkursą ir taip gauti (paprastai ES) lėšų savo veiklai.

Apibendrinant galima teigti, kad, paklausti apie jiems reikalingą pagalbą, apklausti trečiojo amžiaus universitetų vadovai dažniausiai nurodė, jog jiems reikia pagalbos, sprendžiant organizacines TAU problemas.

Trečiojo amžiaus universitetų veiklos problemos trečiojo amžiaus universitetų vadovų požiūriu. Apklausiant trečiojo amžiaus universitetų vadovus, jų vertinimui buvo pateiktas sąrašas teiginių, aprašančių galimas jiems kylančias problemas. Tie teiginiai buvo suformuluoti po pirmosios ekspertų apklausos ir, tyrėjų vertinimu, turėjo atspindėti esmines trečiojo amžiaus universitetų bėdas.

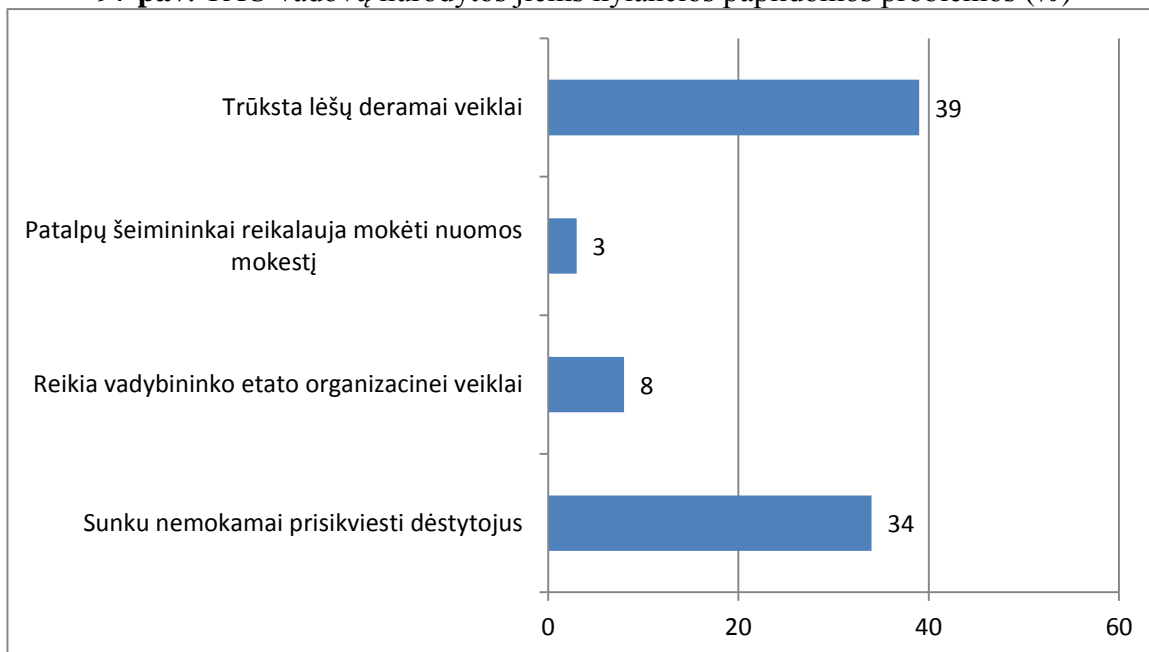
96 pav. TAU vadovų įvertintos jiems kylančios problemos (%)



Iš apklaustų trečiojo amžiaus universitetų vadovų atsakymų matyti, kad iš jiems vertinti pateiktų problemų pačiomis didžiausiomis yra mokymuisi reikalingų medžiagų įsigijimo bei atlyginimo už dėstytojų darbą problemos. Mažiausiai aktualiomis nacionaliniu mastu ir labiau tipiškomis tik atskiriems Lietuvos trečiojo amžiaus universitetams problemomis laikytinos mokymo įrangos (kompiuterių, multimedijos ir pan.) panaudojimo bei mokymosi patalpų kokybės problemos. Kita vertus, net ir vertinant mažiausiai aktualias problemas maždaug pusė (47 proc.) visų apklaustų trečiojo amžiaus universitetų vadovų nurodė, kad jos jiems tikrai ar ko gero kyla.

Tyrimo metu trečiojo amžiaus universitetų vadovai turėjo galimybę papildyti jiems pateiktą TAU kylančių problemų sąrašą.

97 pav. TAU vadovų nurodytos jiems kylančios papildomos problemos (%)

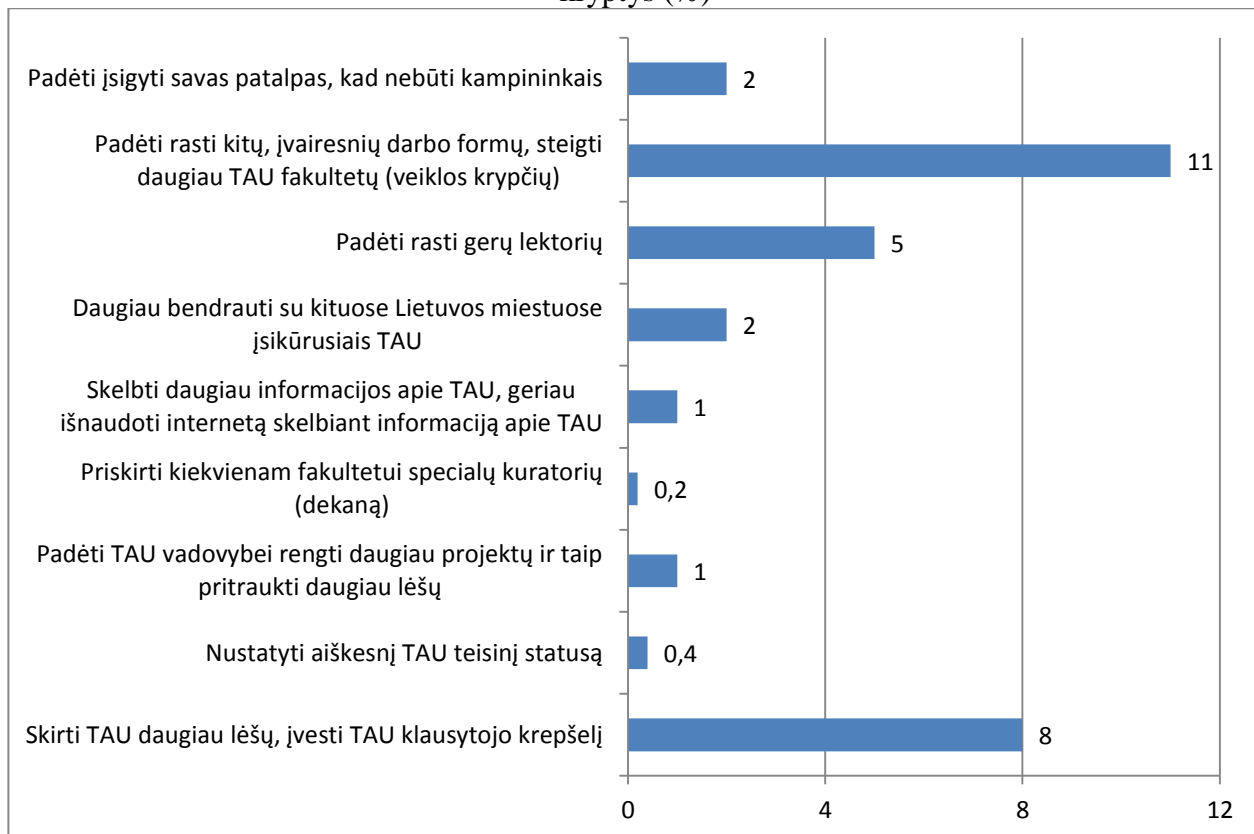


Į atvirą klausimą apie jiems kylančias papildomas problemas neatsakė 33 proc. respondentų. Dažniausiai nurodomos papildomos problemos – lėšų deramai trečiojo amžiaus universiteto veiklai trūkumas bei sunkumai nemokamai pasikviesti skaityti paskaitų dėstytojus.

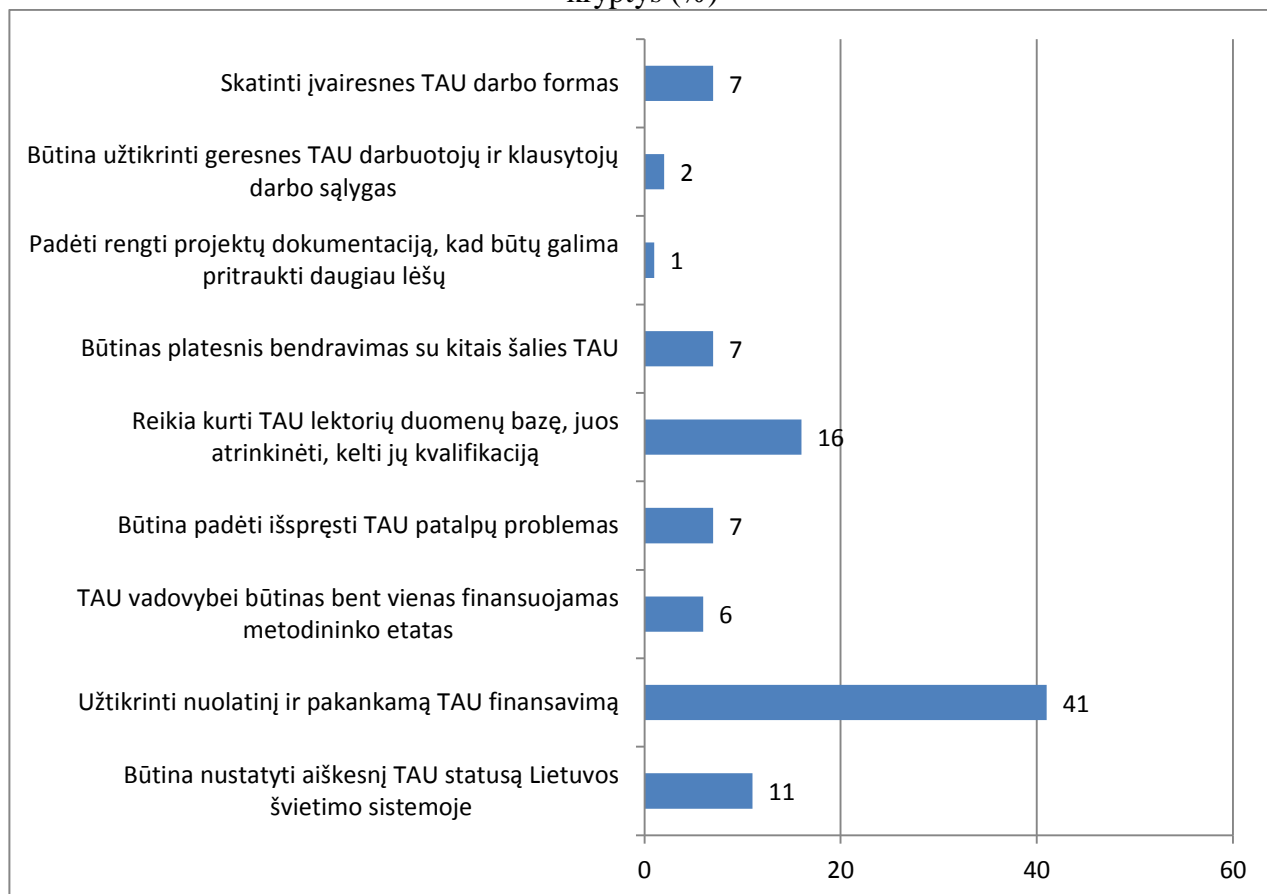
Respondentų siūlomos trečiojo amžiaus universitetų plėtros galimybės ir kryptys.

TAU klausytojo, dėstytojo ir vadovo anketos pabaigoje buvo užduodamas vienodas atviras klausimas „Kaip Jūs siūlytumėte tobulinti Trečiojo amžiaus universiteto veiklą?“.

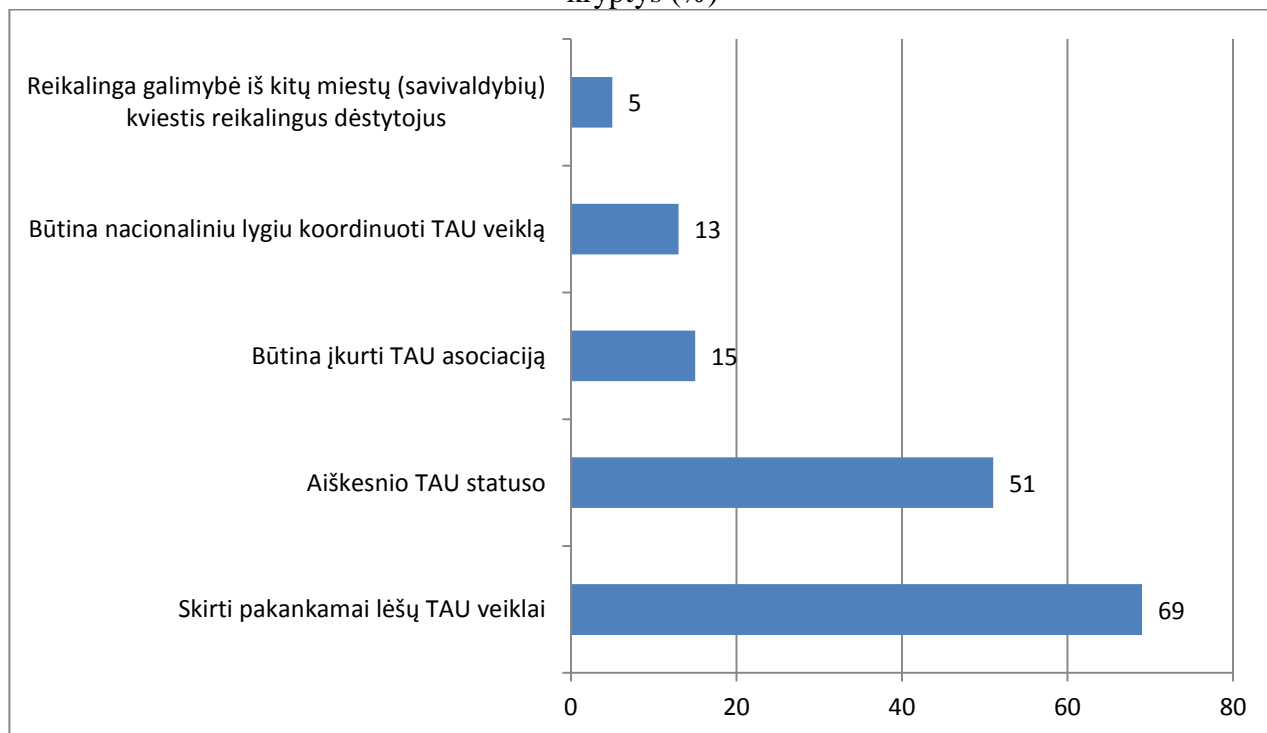
98 pav. TAU klausytojų nurodytos trečiojo amžiaus universiteto tobulinimo kryptys (%)



99 pav. TAU dėstytojų nurodytos trečiojo amžiaus universiteto tobulinimo kryptys (%)



100 pav. TAU vadovų nurodytos trečiojo amžiaus universiteto tobulinimo kryptys (%)



Į atvirą klausimą apie galimas TAU veiklos tobulinimo kryptis neatsakė 76 proc. apklaustų trečiojo amžiaus universitetų klausytojų, 35 proc. apklaustų TAU dėstytojų ir 23 proc. apklaustų TAU vadovų. Pagrindinis TAU klausytojų siūlymas – rasti kitų, įvairesnių TAU darbo formų, steigti daugiau ir įvairesnių TAU fakultetų (mokymo krypčių). Pagrindinis TAU dėstytojų siūlymas – užtikrinti nuolatinį ir pakankamą trečiojo amžiaus universitetų finansavimą. Tiesa, antru pagal nurodymo dažnumą TAU dėstytojų siūlymu yra siūlymas plačiau ir geriau dirbti su TAU dėstytojais: juos nacionaliniu mastu specialiai atrinkinėti, kelti jų kvalifikaciją. Pagrindinis TAU vadovų siūlymas – skirti pakankamai lėšų TAU veiklai užtikrinti. Antras pagal dažnumą TAU vadovų siūlymas, kurį, atsakant į atvirą klausimą išreiškė pusė visų apklaustų respondentų – aiškiai apsispręsti dėl trečiojo amžiaus universiteto teisinio ir pedagoginio statuso.

Sprendžiant penktąjį uždavinį galima teigti:

1. Dažniausia TAU dėstytojų įvardinta reikalinga pagalba yra geresnis TAU finansavimas. TAU vadovams reikalingą pagalbą galima dalinti į 4 dalis:
 - a. Pagalbą TAU vadovams keliant kvalifikaciją
 - b. Pagalbą sprendžiant TAU pedagogines problemas
 - c. Pagalbą sprendžiant TAU organizacines problemas
 - d. Pagalba sprendžiant TAU su teisės aktais susijusias problemas, visų pirma išgryninant TAU teisinį ir pedagoginį statusą
2. Pagrindinėmis kylančiomis problemomis TAU vadovai laiko mokymuisi reikalingų medžiagų įsigijimo bei atlyginimo už dėstytojų darbą problemas.

X. Pagrindinės tyrimo išvados:

1. Bendras TAU klausytojų skaičius Lietuvoje 2012 metų pabaigoje siekia maždaug 6000 klausytojų. Per ketverius metus TAU klausytojų padaugėjo beveik dvigubai, bet, žinant, jog 2012 metų pradžioje Lietuvoje gyveno 711036 šešiasdešimties metų ir vyresni gyventojai, TAU turi dar milžiniškas galimybes plėsti savo veiklą
2. TAU labai įvairiai ir, ko gero, priklausomai nuo savivaldybės galimybių, sprendžia mokymosi patalpų klausimą. Dažniausiai pasirenkama vieta trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimams – įvairios savivaldybei priklausančios patalpos, pavyzdžiui, rajono švietimo ar kultūros centrai. Pakankamai plačiai yra išnaudojamos ir aukštųjų mokyklų bei bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų galimybės suteikti patalpas. Tarp mažiau įprastų užsiėmimo vietų – trečiojo amžiaus universiteto vadovo valdomas viešbutis ar globos namai.
3. Patogiausias trečiojo amžiaus universitetų užsiėmimams laikas yra darbo dienomis, darbo laiku, užsiėmimai prasideda paprastai apie 15 – 16 val. Akivaizdu, kad, tokiu atveju jie dažnai baigiasi jau po darbo. Galima manyti, kad toks darbo laikas pasirenkamas dar ir dėl to, kad tokiu laiku trečiojo amžiaus universitetų vadovybei patogiau prisikviesti lektorius bei užsiėmimų vadovus.
4. 2012 – 2013 m. m. pradžioje trečiojo amžiaus universitetuose buvo pasirengę dirbti 270 dėstytojų ir lektorių. Lyginant su 2011 – 2012 m. m., dėstytojų skaičius nežymiai sumažėjo.
5. Vertinant Lietuvoje veikiančių trečiojo amžiaus universitetų veiklą pagal bendrojo valdymo modelio (BVM, angliškai Common Assessment Framework) principus galima teigti, kad:
 - a. apklausose dalyvavę trečiojo amžiaus universitetų klausytojai, dėstytojai ir vadovai iš esmės tik teigiamai įvertino TAU veiklos galimybių ir rezultatų sritis.
 - b. trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai, jei jie kartu nėra ir TAU vadovai, menkai įtraukiami į trečiojo amžiaus universiteto bendruomenės gyvenimą ir veiklą. Galima manyti, kad pagrindine trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų funkcija yra ateiti į auditoriją ir atskaityti paskaitą senjorams ar šiuos senjorus kaip nors kitaip užimti. Visas trečiojo amžiaus universitetų valdymas ir veiklos korekcijos, kaip atrodo, vyksta tiesiogiai trečiojo amžiaus universitetų vadovams bendraujant su klausytojais. Todėl viena didesnių trečiojo amžiaus universitetų veiklos plėtros perspektyvų – universiteto bendruomenių plėtimas visų pirma dėstytojų sąskaita bei platesnis siekis motyvuoti trečiojo amžiaus universitetų klausytojus aktyviau įsijungti į trečiojo amžiaus universiteto bendruomenės veiklą, lygiavertiškai sprendžiant dėl TAU veiklos kryptių ar kitų vidaus gyvenimo klausimų.
 - c. trečiojo amžiaus universiteto klausytojai, tegul ir netiesiogiai išreiškia siekį labiau lemti apsisprendimą dėl trečiojo amžiaus universiteto veiklos kryptių, kitų šios mokymo įstaigos vidaus gyvenimo dalykų.
6. Aptariant trečiojo amžiaus universiteto, kaip mokymo įstaigos tipo, ypatumus, visus ypatingus požymius galima apjungti į dvi pagrindines grupes:
 - a. trečiojo amžiaus universiteto klientų apibūdinimas – tai esantys daug geresni, nei įprasta asmenys – aktyvesni, žingeidesni, besiorientuojantys ne į išsilavinimą (skaityk – diplomą, pažymėjimą), bet į žinias, galimybę tas žinias aptarti. Kita vertus, šešiasdešimtmečiai ir septyniasdešimtmečiai TAU klausytojai gali iš esmės skirtis savo poreikiais bei galimybėmis ir tai suteikia tam tikro veiklos specifiškumo. Ypač, jei trečiojo amžiaus universiteto klausytojų skaičius yra nedidelis ir nėra galimybių išsiskirstyti po fakultetus ar grupes, o reikia dirbti bendrame jungtiniame fakultete. Taip

- pat būtina žinoti, kad į trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus ateina labai skirtingą išsilavinimą įgiję ir labai skirtingus poreikius turintys senjorai.
- b. darbo organizacijos trečiojo amžiaus universitete ypatumai – šie esantys neformalesni, nei įprasta, liberalesnė TAU aplinka ir tvarka, didesnis trečiojo amžiaus universiteto bendruomenės kolektyviškumo jausmas.
7. Analizuojant TAU dėstytojų darbą paaiškėjo, kad patys dėstytojai, lyginant su TAU klausytojų ir vadovų vertinimais, savo veiklą vertina geriausiai. Ypatingi vertinimų neatitikimai, kai dėstytojai aiškiai geriau nei TAU klausytojai ir vadovai įvertina atskirus savo veiklos aspektus stebimi vertinant teiginius „Dėstytojai taiko patrauklius mokymo (-si) metodus“ ir „Dėstytojai savarankiškoms studijoms rekomenduoja naudingą mokymosi medžiagą“. Didžiųjų miestų TAU klausytojai, vyrai ir, kai kada trumpiau trečiojo amžiaus universitetą lankę klausytojai savo dėstytojų darbo kokybę vertina kritiškiau.
 8. Tipinis TAU klausytojas yra *moteris, pensininkė, kurios amžius nuo 60 iki 75 metų. Paprastai ji įgijusi bent profesinį ar aukštesnįjį, bet labai dažnai ir aukštąjį išsilavinimą ir yra ištekėjusi arba našlė*. Galima manyti, kad didžiųjų miestų TAU klausytojų tarpe daugiau aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų, pensininkų nei nevedusių senjorų, o mažesniųjų miestų TAU – jaunesnio amžiaus ir įgijusių tik profesinį ar aukštesnįjį išsilavinimą klausytojų, bei turinčių darbą ar savo verslą ir vedusių asmenų. Labiau akademinės krypties TAU mokosi daugiau aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų bei nevedusių asmenų ir našlių.
 9. Taip pat, kaip ir darbingo amžiaus asmenų neformalaus švietimo atveju, mokyti TAU dažniausiai pradedama dėl universalių priežasčių: noro tobulintis, plėsti akiratį bei siekio maloniai pabendrauti su naujais žmonėmis. Siekis įgyti konkrečių trūkstančių žinių yra mažiausias akstinas pradėti mokslus TAU. Žinių trūkumas statistiškai reikšmingai dažniau į TAU atveda asmenis, įgijusius tik vidurinį ar profesinį bei aukštesnįjį išsilavinimą, bei trumpiau TAU lankančius asmenis.
 10. Pirmuoju informacijos apie TAU šaltiniu dažniausiai tampa draugų, pažįstamų ir kaimynų nuomonė bei pranešimai laikraščiuose. Patikimiausiais informacijos apie TAU šaltiniais laikomi draugai, pažįstami ir kaimynai; laikraščiai ir internetas. Klausytojams patogiausiais informacijos apie TAU šaltiniais nurodyti TAU darbuotojai (vadovybė ir dėstytojai), laikraščiai, internatas bei draugai, kaimynai ir pažįstami. Labiausiai paskatinusiais eiti mokyti į TAU asmenimis yra draugai. Apibendrintai galima pasakyti, kad kaip tik draugų, pažįstamų ir kaimynų nuomonė bei informacija laikraščiuose bei internete labiausiai svarbi agituoju mokyti TAU. Todėl būtina apgalvoti geresnio informacijos apie TAU pateikimo šiais trimis būdais strategijas ir padėti TAU vadovybei šias strategijas įgyvendinti.
 11. Vertinant TAU besimokančių klausytojų iš mokslo gaunamą naudą, galima daryti pagrįstą išvadą, kad trečiojo amžiaus universitete lengviausia įgyti naujų ir naudingų žinių bei maloniai pabendrauti su naujais žmonėmis.
 12. Tipiškas Lietuvos trečiojo amžiaus universiteto dėstytojas – moteris, įgijusi aukštąjį išsilavinimą, turinti nuolatinį darbą, turinti darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo.
 13. Pagal amžių Lietuvos trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai dalinasi į tris aiškiai išreikštas grupes: 45 metų amžiaus ir jaunesnius, 46 – 60 metų bei vyresnius nei 60 metų asmenis.
 14. Tipiškas Lietuvos trečiojo amžiaus universiteto vadovas – moteris, įgijusi aukštąjį išsilavinimą, pensininkė, turinti darbo formaliojo švietimo įstaigoje patyrimo, bet neturinti patyrimo dirbti formaliojo švietimo įstaigos vadove. Pagal amžių buvo sunku išskirti tipiško TAU vadovo apibūdinimą.

15. Dėstytojai paprastai pradėjo dirbti trečiojo amžiaus universitete dėl to, kad jautė poreikį pasidalinti turimomis žiniomis. Didelę dalį TAU dėstytojų (ypač jaunesnio amžiaus) trečiojo amžiaus universiteto dėstytojais paprašė dirbti TAU vadovai.
16. Trečiojo amžiaus universitetų dėstytojai ir vadovai paprastai jaučia pasitenkinimą savo veikla.
17. Publikacijų apie trečiojo amžiaus universitetus skaičius kasmet didėja. Didžioji dalis tokių publikacijų skelbiama regioninėje spaudoje, laikraščiuose. Visgi galima manyti, kad trečiojo amžiaus universitetai iki galo neišnaudoja periodinės spaudos teikiamas galimybes pritraukti naujų klausytojų (kai kuriems TAU, jungiantiems 100 ar nedaug daugiau klausytojų, tai ypač aktualu) bei vietos valdžios, atsakingos už suaugusiųjų švietimą, atstovams įrodyti, kokia svarbia ir reikalinga veikla užsiima TAU.
18. Trečio amžiaus universitetų vadovybė pakankamai nedrąsiai naudojami interneto teikiamomis galimybėmis:
19. Daugiau nei pusė veikiančių TAU neturi nei savo interneto svetainės, nei savarankiškai tvarkomo interneto puslapio;
20. Net ir turintys galimybę skelbti informaciją internete TAU paprastai apsiriboja tik kontaktinės informacijos bei užsiėmimų tvarkaraščių skelbimu;
21. Galima manyti, kad nepakankamas internetinės erdvės išnaudojimas dažnai sąlygotas silpnesniais nei derėtų, trečiojo amžiaus universitetų vadovų ir kitų darbuotojų gebėjimais tvarkyti internete skelbiamą informaciją bei lėšų samdytis informacinių technologijų specialistus trūkumu.
22. Dažniausia TAU dėstytojų įvardinta reikalinga pagalba yra geresnis TAU finansavimas. TAU vadovams reikalingą pagalbą galima dalinti į 4 dalis:
 - a. Pagalbą TAU vadovams keliant kvalifikaciją
 - b. Pagalbą sprendžiant TAU pedagogines problemas
 - c. Pagalbą sprendžiant TAU organizacines problemas
 - d. Pagalba sprendžiant TAU su teisės aktais susijusias problemas, visų pirma išgryninant TAU teisinį ir pedagoginį statusą
23. Pagrindinėmis kylančiomis problemomis TAU vadovai laiko mokymuisi reikalingų medžiagų įsigijimo bei atlyginimo už dėstytojų darbą problemas.

XI. Rekomendacijos dėl tolesnio Trečiojo amžiaus universitetų veiklos tobulinimo:

Visas rekomendacijas dėl tolesnio Trečiojo amžiaus universitetų tobulinimo galima pagalinti į dvi dalis:

- a. Rekomendacijas dėl bendrų sisteminių TAU veiklos sąlygų tobulinimo.
- b. Rekomendacijas dėl konkrečių TAU veiklos aspektų gerinimo.

Rekomendacijos dėl bendrų sisteminių TAU veiklos sąlygų tobulinimo.

Pagrindines sistemes trečiojo amžiaus universitetų kaip suaugusiųjų neformaliojo švietimo įstaigos tipo veiklos sąlygas turėtų nustatyti vis dar neparengtas naujos redakcijos Suaugusiųjų neformaliojo švietimo įstatymas. Tyrėjų atstovai nedalyvauja darbo grupių, rengiančių šio įstatymo naują redakciją, veikloje, todėl negali žinoti pagrindinių naujosios įstatymo redakcijos naujovių. Kita vertus akivaizdu, kad naują Suaugusiųjų neformaliojo švietimo įstatymo redakciją rengiančių darbo grupių narius būtina informuoti apie pagrindinius atlikto tyrimo rezultatus. Apibendrinant galima teigti:

1. Trečiojo amžiaus universitetai atsirado atskirų veiklių ir iniciatyvių žmonių, vadovaujamų M. Čoboto iniciatyva, perkeltant gerą Vakarų šalių patirtį į besikeičiančią Lietuvą. Ši tradicija, kai veiklūs ir iniciatyvūs asmenys, o ne valstybės institucijos apibrėžia TAU, kaip švietimo įstaigos, esmę, išliko iki šiol. Lietuvoje, tyrėjų vertinimu, veikia keli, kai kada stipriai besiskiriantys TAU modeliai:
 - atskirų asmenų iniciatyva besiremiantys ir visa įmanoma klausytojams įdomia veikla užsiimantys trečiojo amžiaus universitetai;
 - Savivaldybių iniciatyva ir vykdam LR Švietimo įstatymo reikalavimus įsteigti ir prie kurios nors savivaldybės pavaldumo įstaigos (pedagogų švietimo centro, švietimo ir sporto paslaugų centro ir pan.) veikiantys trečiojo amžiaus universitetai
 - Prie aukštosios mokyklos veikiantys ir kurio nors fakulteto veiklos specifika atitinkantys trečiojo amžiaus universitetai

Veiklos pobūdžio prasme, vieni Lietuvoje veikiantys universitetai aiškiai orientuoti į akademinę (paskaitų) veiklą, kituose TAU kartu su akademinė veikla plačiai vystoma ir kultūrinė, daugiau į aktyvų laisvalaikį nukreipta veikla. Organizacine prasme, trečiojo amžiaus universitetų vadovybė ieško kontaktų ir paramos LR Socialinės apsaugos ir darbo bei Švietimo ir mokslo ministerijose. Šie kontaktai ir galima teikti parama teisiškai yra kol kas menkai reglamentuota. Nelabai aiškiai apibrėžti trečiojo amžiaus universitetų ir Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ santykiai.

Todėl siūlytume organizuoti bendrą trečiojo amžiaus universitetų, ŠMM, SADM ir Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovų darbo grupę, kuri, atsižvelgdama į jau Lietuvoje susiklosčiusias realijas ir derindama visų suinteresuotų institucijų interesus, galėtų aiškiai apibrėžti trečiojo amžiaus universitetų Lietuvoje teisinį, organizacinį ir pedagoginį statusą.

2. Šiuo metu nėra visiškai aiškus Lietuvoje veikiančių TAU organizacinis statusas. Iš Vilniaus MČTAU interneto svetainės galima manyti, kad visi Lietuvoje veikiantys TAU yra MČTAU filialai. Kita vertus, iš atliktų ekspertų apklausų aiškėja, kad regioninių TAU santykiai ir ryšiai su MČTAU ne visada tenkina šių regioninių TAU poreikius. Todėl siūlome inicijuoti nacionalinio TAU darinio (sąjungos, asociacijos ir pan.) atsiradimą, kur lygiomis teisėmis būtų atstovaujamas kiekvienas įsteigtas trečiojo amžiaus universitetas. Nacionalinio lygio TAU veiklos koordinatoriams (pvz., ŠMM ar UPC) būtų lengviau ir patogiau bendradarbiausi su nacionaliniu TAU dariniu, nei su atskirais TAU. Švietimo ir mokslo ministerija galėtų apmokėti tokio nacionalinio darinio atsiradimo ir, jei reikia, teisinio atskirų TAU perregistravimo išlaidas.

3. Tyrimo rezultatai parodė, kad kuriai nors iš veikiančių nacionalinio lygmens Švietimo ir mokslo ministerijai pavaldžių institucijų būtina deleguoti TAU veiklos koordinavimo ir pagalbos funkciją. Trečiojo amžiaus universitetų vadovybė turi aiškiai žinoti, kur jie gali kreiptis, iškilus metodinėms, metodologinėms ar organizacinėms problemoms. Kai kada tokia nacionalinio lygmens institucija gali padėti spręsti tarp konkretaus TAU ir savivaldybės Tarybos ar savivaldybės administracijos iškilusias problemas. Manytume, kad geriausiai tokio nacionalinio lygmens koordinatoriaus funkciją vykdytų Ugdymo plėtotės centras.
4. LR Švietimo įstatymas nustato, kad savivaldybės atstovaujamoji institucija formuoja suaugusiųjų neformaliojo švietimo programas teikiančių mokyklų tinklą. Kita vertus praktika rodo, kad savivaldybių įsteigtoms ir kuruojamoms institucijoms, ypač ekonominės krizės sąlygomis, dažnai būna mažinamas finansavimas ir kitaip bloginamos veikimo sąlygos. Lėšų trūkumu ir nepakankamu finansavimu skundėsi ir tyrime dalyvavę TAU atstovai. Todėl siūlome aiškiai tarp nacionalinio ir savivaldybių lygmens padalinti su TAU susijusias funkcijas ir atsakomybę už šių funkcijų vykdymą. Pavyzdžiui, savivaldybė trečiojo amžiaus universitetui užtikrina deramas patalpas ir mokymuisi reikalingą įrangą (pvz., bendrojo ugdymo mokyklų informatikos kabinetus bei užsienio kalbų kabinetus), padengia minimalias vadybos išlaidas, o specialiai įgaliota nacionalinio lygmens institucija padeda atrinkti TAU dėstytojus, apmoka jų keliones į kitų miestų TAU bei užsiima dėstytojų kvalifikacijos kėlimu. Ekspertai įvardino ir „TAU klausytojo krepšelio“ atsiradimo būtinybę, bet, tyrėjų vertinimu, šiuo metu tai sunkiai įmanoma.
5. Tyrimas parodė, kad viena didžiausių TAU problemų – sunku pasikviesti deramos kvalifikacijos ir įdomių dėstytojų. Tai sunku padaryti dėl kelių priežasčių: TAU vadovybei sunku šią veiklą apmokėti (trūksta lėšų), kita vertus, mažesniuose miestuose veikiantiems TAU sunku savo mieste rasti pakankamos kvalifikacijos dėstytojų, o pasikviesti iš kitų miestų irgi nėra lėšų. Švietimo ir mokslo ministerija galėtų inicijuoti LR Mokslo ir studijų įstatymo papildymus. Šiuose papildymuose būtų galima įtvirtinti nuostatą, kad Lietuvos aukštosios mokyklos kaip savo padalinį vienos pačios, ar kartu su kitais steigėjais (savivaldybės Taryba, ŠMM, privačiais steigėjais) galėtų steigti trečiojo amžiaus universitetą, suteiktų jam patalpas ir įrangą bei dėstytojo darbą šiame, ar kito miesto TAU laikytų normalia pedagogine veikla. Reikėtų įtvirtinti nuostatą, kad darbas trečiojo amžiaus universitete būtų įtraukiamas į dėstytojo pedagoginį krūvį.
6. ŠMM įgaliota nacionalinio lygmens institucija galėtų nustatyti minimalius reikalavimus, keliamus TAU dėstytojui ir padėti užtikrinti, kad TAU nebūtų problemų apsirūpinti deramos kvalifikacijos dėstytojais. Pavyzdžiui, galima parengti TAU dėstytojų duomenų bazę ir sudaryti galimybę TAU vadovybei reikalingus dėstytojus pasirinkti iš šios duomenų bazės ir pasikviesti į savo universitetą. Tada TAU galėtų rinktis dėstytojus, nebūtinai gyvenančius tame pačiame mieste. ŠMM įgaliota nacionalinio lygmens institucija galėtų apmokėti šių dėstytojų kelionės išlaidas ir, galbūt, atlyginti už pedagoginę veiklą TAU.
7. LR Švietimo įstatymas nustato prievolę nacionaliniu mastu vykdyti švietimo stebėseną – nuolatinę švietimo būklės ir kaitos analizę, vertinimą, prognozavimą. Būtina pripažinti, kad Lietuvoje jau susiformavo pakankamai platus TAU tinklas, taigi, jau galima stebėti TAU kaip susiformavusį socialinį reiškinių. Bet iki šiol nevykdoma apskritai jokia TAU, kaip neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigos tipo, stebėsena. Todėl būtina paskatinti trečiojo amžiaus universitetų steigėjus užsiregistruoti Informacinių technologijų centro administruojamame Švietimo ir mokslo institucijų registre (ŠMIR). Be kitų pasekmių, tai leistų informacijai apie TAU atsirasti Atviroje informavimo, konsultavimo orientavimo

sistemoje (AIKOS), kur skelbiama informacija apie kitas šalies neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklas. Norint vykdyti TAU stebėseną, taip pat būtina parengti minimaliai pakankamą statistinės informacijos formą, kurią TAU vadovai galėtų kasmet pateikti ITC. Vienu kasmetinės TAU stebėsenos aspektu galėtų būti analizė, ar yra sudarytos sąlygos normaliai TAU veiklai.

8. Šiuo metu TAU klausytojų skaičius sudaro tik labai nedidelę Lietuvoje gyvenančių senjorų dalį. Būtina parengti priemonių planą, stimuliuojantį naujų TAU atsiradimą ir tolesnę dabar veikiančių trečiojo amžiaus universitetų plėtrą.
9. Tyrimo rezultatai ir po to vykusios ekspertų apklausos parodė, kad būtina, kiek įmanoma, didinti kiekvieno TAU klausytojų skaičių. Taip galima užtikrinti, kad kiekvienas senjoras, nusprendęs leisti savo laiką trečiojo amžiaus universitete, rastų užsiėmimą pagal savo pomėgius. Taigi, savivaldybių administracijų specialistai kartu su nacionalinio lygmens TAU veiklos koordinatoriais turėtų numatyti priemones, kurios leistų didinti TAU klausytojų skaičių, o taip pat užtikrinti deramas TAU veiklos sąlygas padidėjus klausytojų skaičiui (patalpos, reikalinga įranga, dėstytojai).
10. Iš tyrimo rezultatų matyti, kad viena didesnių TAU problemų yra deramas apsirūpinimas patalpomis ir mokymo įranga. Būtina pagalvoti apie įstatymiškai įtvirtintą prievolę savivaldybėms užtikrinti trečiojo amžiaus universitetų poreikius gauti deramo lygio ir turinčias reikalingą įrangą patalpas užsiėmimams. Tam tikslui, pavyzdžiui, būtų galima panaudoti savivaldybių Tarybų įsteigtų bendrojo ugdymo mokyklų patalpas. Juolab, kad Lietuvoje bendrojo ugdymo mokyklos paprastai dirba viena pamaina, todėl po pietų vykstantys TAU užsiėmimai tikrai neturėtų trukdyti bendrojo ugdymo proceso.

Rekomendacijos dėl konkrečių TAU veiklos aspektų gerinimo. Kai kada trečiojo amžiaus universitetų veiklos kokybę galima aiškiai pagerinti ir netaikant sisteminių pertvarkų. Tam pakanka, kad šiuos žingsnius koordinuotų už tai atsakinga nacionalinio lygmens švietimo institucija.

1. Iš tyrimo rezultatų aiškiai matyti, kad kol kas svarbiausiais asmenimis trečiojo amžiaus universitetų bendruomenėse yra TAU vadovai ir klausytojai. Dėstytojai dažniausiai apsiriboja atėjimu į TAU užsiėmimus ir šių užsiėmimų pravedimu. Būtina didinti TAU dėstytojų svarbą, įjungti juos į kasdienį trečiojo amžiaus universitetų gyvenimą.
2. Tyrėjai viešojoje erdvėje iš esmės nerado jokių informacinių akcijų, kviečiančių įdomius žmones dirbti TAU dėstytojais. Dėstytojais paprastai dirba TAU vadovai, TAU klausytojai, nuo TAU vadovų, pagrindinėse pareigose vadovaujančių kuriai nors švietimo įstaigai (švietimo centrai ir pan.), priklausantys pavaldiniai, arba asmeniškai TAU vadovų pakviesti asmenys. Tyrėjų nuomone, TAU dėstytojais dažniau galėtų dirbti aukštųjų mokyklų dėstytojai ir bendrojo ugdymo bei profesinių mokyklų mokytojai, verslininkai, savivaldybių administracijų specialistai. Todėl nacionalinio lygmens TAU veiklą koordinuojančiai institucijai būtina padėti parengti trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų platesnio pritraukimo strategiją ir numatyti tam būtinas priemones ir finansavimą.
3. TAU vadovų veiklą labai palengvintų TAU pasirengusių dirbti dėstytojų duomenų bankas, kuriame būtų nurodyta užsiėmimų tematika, trumpi kursų aprašymai, dėstytojo gyvenamoji vieta (tai būtina, norint apskaičiuoti kelionės išlaidas), kita informacija. Tada TAU vadovai galėtų, ištyrę klausytojų poreikius, tiesiogiai susisiekti su pasirinktais dėstytojais arba per

nacionalinio lygmens TAU veiklą koordinuojančią instituciją užsakyti dėstytojus asmeniškai ar pagal būtinų kursų tematiką.

4. Būtina nuolat kelti trečiojo amžiaus universitetų dėstytojų gebėjimą dirbti su senjorais. Apsisprendusiems dirbti su senjorais dėstytojams būtinos andragogikos žinios apie darbo su vyresnio amžiaus asmenimis ypatumus, supratimas apie dėstyto TAU metodikas ir metodologijas.
5. Valstybė iki šiol dažniausiai tik simboliškai ir tik priešokiais rėmė trečiojo amžiaus universitetų veiklą, todėl vystoma TAU veikla pernelyg remiasi atskirų vadovų pastangomis ir entuziazmu. Kai kada, kai šiems vadovams, pavyzdžiui, kyla sveikatos problemų, sumažėja galimybių tinkamai vadovauti viso TAU veiklai ir neretai TAU veikla sulėtėja. Todėl būtų idealu, jei kiekvienas TAU turėtų iš valstybės ar savivaldybės lėšų apmokamą vadybininko etatą. Tai palengvintų ir TAU galimybes teikti kasmetinei stebėsenai reikalingą informaciją. Turint tokį vadybininką, TAU vadovai galėtų skirti daugiau laiko ir dėmesio strateginei trečiojo amžiaus universiteto plėtrai.
6. Specialų dėmesį būtina skirti trečiojo amžiaus vadovų kvalifikacijos kėlimui. Tyrimo rezultatai rodo, kad labiausiai būtina tobulinti šiuos TAU vadovų gebėjimus:
 - Švietimo organizacijų vadybos (didelė TAU vadovų dalis neturi praktinio patyrimo vadovauti formaliojo švietimo įstaigai, o vadovavimo TAU stažas nėra didelis);
 - Andragogikos žinių (ypač jaunesniems vadovams);
 - Darbo su žiniasklaida;
 - Tinklinės ir partizaninės rinkodaros (išnaudojant tyrimo metu nustatytą aplinkybę, kad dažniausias pirmas ir patikimiausias informacijos apie TAU šaltinis trečiojo amžiaus universitetų klausytojams yra draugai, pažįstami ir kaimynai. Vadovams būtina, reklamuojant savo universitetą, mokėti pasinaudoti TAU jau lankančiais klausytojais);
 - Informacijos internete pateikimo;
 - Projektų rengimo (dalyvaudami įvairiuose savivaldybės, nacionaliniuose ir ES vykdomuose ir finansuojamuose projektuose, TAU vadovai padidintų savo universiteto galimybes ir gerintų vykdomą veiklą).
7. Didžioji TAU klausytojų dalis, kaip tai dažnai atsitinka suaugusiųjų švietime, yra moterys. Todėl trečiojo amžiaus universitetų vadovams, padedant nacionalinio lygmens TAU veiklos koordinatoriams, būtina apgalvoti priemones, padėsiančias į TAU pritraukti daugiau vyrų. Tai galėtų būti labiau į vyrišką auditoriją orientuota reklama, vyrų interesus labiau atitinkančios mokymo kryptys (fakultetai) ir pan. Tyrimo rezultatai rodo, kad vyrams patogiausiu ir patikimiausiu šaltiniu apie TAU yra šeimos nariai. Todėl, TAU reklamą orientuojant į vyrus, būtina neužmiršti TAU jau lankančių jų sutuoktinių įtraukimo į trečiojo amžiaus universiteto veiklos propagavimą.
8. Tyrimas parodė, kad, informacijai apie TAU pateikti, labai blogai panaudojamos interneto galimybės. Galimi mažiausiai du šios problemos sprendimai:
 - Specialiai mokyti TAU atstovus kurti interneto svetaines, šiose svetainėse skelbti įvairią informaciją ir paremti universitetus finansiškai, išlaikant šią TAU skirtą interneto svetainę;
 - Sukurti bendrą nacionalinę visos Lietuvos trečiojo amžiaus universitetų veiklai skirtą interneto svetainę, kurioje kiekvieno TAU atstovai galėtų patys savarankiškai skelbti visą jiems reikalingą informaciją ir gautų visą jiems būtiną techninę pagalbą.

**TAU klausytojų apklausos
suminiai duomenys**

Iš viso apklausta 480 respondentų. Duomenys išreikšti procentais nuo bendro atsakiusių skaičiaus.

1. Jūs:

Vyras	12
Moteris	88

2. Prašome nurodyti savo amžių:

60 m. ir jaunesni	14
61-65 metų	26
66-70 metų	30
71 m. ir vyresni	30

3. Kokį išsilavinimą esate įgijęs:

Tik pradinį ar pagrindinį	2
Tik vidurinį	11
Tik profesinį/aukštesnįjį	43
Aukštąjį	44

4. Kuo šiuo metu užsiimate:

Turiu nuolatinį ar laikiną darbą, savo verslą	9
Esu bedarbis	3
Esu pensininkas	86
Esu invalidas	2

5. Jūsų šeimyninė padėtis:

Esu vedęs/ištekėjusi, gyvenu neregistruotoje santuokoje	42
Esu nevedęs/netekėjusi	8
Esu išsiskyręs/usi	15
Esu našlys/ė	35

6. Kiek metų lankote trečiojo amžiaus universitetą (nesvarbu ar toje pat mokymo įstaigoje):

Šie metai man yra antrieji	45
Lankau daugiau nei dvejus metus	55

Pakalbėkime apie tai, kaip Jūs pasirinkote mokslus Trečiojo amžiaus universitete.

8. Kodėl Jūs nusprendėte mokytis Trečiojo amžiaus universitete? Galite nurodyti kelis atsakymus

	Pritarė	Nepritarė
Man trūksta šios srities žinių	17	83
Mokydamasis tobulėju, plečiu akiratį, galiu geriau save išreikšti	70	30
Mokydamasis turiu galimybę pabendrauti su naujais žmonėmis	58	42
Mokytis paskatino šeimos nariai	9	81
Dabar visi mokosi, todėl mokausi ir aš	17	83

9. Kokie asmenys Jus labiausiai paskatino mokytis Trečiojo amžiaus universitete?

Šeimos nariai	18
Draugai	52
Pažįstami, kaimynai	17
Nežinau, neatsimenu	2
Pats apsisprendė, niekas neskaitino	10
TAU vadovai ar dėstytojai	2

10. Iš kur pirmą kartą sužinojote apie Trečiojo amžiaus universitetą?

Iš šeimos narių	6
Iš draugų, pažįstamų, kaimynų	51
Iš laikraščių	32
Iš televizijos, radijo	7
Iš interneto	4
Iš kitų šaltinių (parašykite, kokių)	1
Nežinau, neatsimenu	0,3

11. Ar, apsisprendžiant dėl mokymosi Trečiojo amžiaus universitete Jums buvo lengva rasti informacijos apie šią mokymo įstaigą?

Tikrai lengva	61
Ko gero lengva	31
Ko gero sunku	5
Tikrai sunku	2
Nežinau, neatsimenu	1

12. Iš kurių asmenų gavote daugiausia **patikimos** informacijos, apsisprendžiant dėl mokymosi Trečiojo amžiaus universitete?

Iš šeimos narių	7
Iš draugų, pažįstamų, kaimynų	47
Iš laikraščių	22
Iš televizijos, radijo	7
Iš interneto	15
Iš kitų šaltinių (parašykite, kokių)	1
Nežinau, neatsimenu	1

13. Koks informacijos šaltinis Jums pats patogiausias gauti informaciją apie mokymąsi Trečiojo amžiaus universitete? Galite nurodyti kelis atsakymus

	Pritarė	Nepritarė
Šeimos nariai	6	94
Draugai, pažįstami, kaimynai	33	67
Trečiojo amžiaus universiteto vadovybė	50	50
Trečiojo amžiaus universiteto dėstytojai, kiti darbuotojai	43	57
Laikraščiai	30	70
Televizija, radijas	13	87
Internetas	29	71

Pakalbėkime apie Jūsų mokslą Trečiojo amžiaus universitete.

Įvertinkite šiuos teiginius (pažymėkite kiekvienoje eilutėje):

	Tikrai pritariu	Ko gero pritariu	Ko gero nepitariu	Tikrai nepitariu	Nežinau, negalvoju
14.1. TAU vadovai ir dėstytojai nuolat domisi klausytojų poreikiais ir lūkesčiais	71	24	2	0,2	4
14.2. Klausytojai dalyvauja aptariant ir planuojant TAU veiklos kryptis	55	31	6	1	8
14.3. TAU vadovai ir dėstytojai domisi klausytojų nuomone apie TAU veiklą	61	31	2	1	5
14.4. TAU vadovai ir dėstytojai įgyvendina klausytojų pageidaujamas naujoves	56	32	4	1	7
14.5. Mūsų universitete dirba kvalifikuoti vadovai	76	20	1	0,2	3
14.6. Mūsų universitete dirba kvalifikuoti dėstytojai	73	23	2	0,2	2
14.7. Klausytojai dalyvauja universiteto valdyje	43	33	7	1	15
14.8. Man patinka mokytis trečiojo amžiaus universitete	88	11	0,4	0	0,4

Prašytume apibendrintai įvertinti Jūsų dėstytojų veiklą

	Tikrai pritariu	Ko gero pritariu	Ko gero nepritariu	Tikrai nepritariu	Nežinau, negalvoju
15.1. Dėstytojai aiškiai ir suprantamai perteikia savo dėstomo dalyko turinį	81	17	0,4	0	1
15.2. Dėstytojai skatina savarankiškai mąstyti, užduoti klausimus	64	32	1	0,4	3
15.3. Dėstytojai taiko patrauklius mokymo (-si) metodus	57	35	2	0,2	6
15.4. Dėstytojai savarankiškoms studijoms rekomenduoja naudingą mokymosi medžiagą	52	36	4	1	6
15.5. Dėstytojai paskaitų metu pateikia suprantamus ir praktikoje naudingus pavyzdžius	77	22	0,2	0,2	1
15.6. Dėstytojai siekia naudoti pačias moderniausias mokymo ir mokymosi technologijas	52	36	3	0,4	9

16. Ko tikėtės iš mokslo TAU šiais mokslo metais? Galite pažymėti kelis atsakymus.

	Pritarė	Nepitarė
Įgyti naujų ir naudingų žinių	75	25
Naujas įgytas žinias pritaikyti kasdienėje veikloje	41	59
Sustiprinti norą tobulinti savo žinias ir įgūdžius	44	56
Įsivertinti savo jau turimas žinias ir įgūdžius	27	73
Maloniai pabendrauti su naujais man žmonėmis	70	30

17. Kaip Jūs siūlytumėte tobulinti Trečiojo amžiaus universiteto veiklą? **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus.**

Skirti TAU daugiau lėšų, įvesti TAU klausytojo krepšelį	8
Nustatyti aiškesnį TAU teisinį statusą	0,4
Padėti TAU vadovybei rengti daugiau projektų ir taip pritraukti daugiau lėšų	1
Priskirti kiekvienam fakultetui specialų kuratorių (dekaną)	0,2
Skelbti daugiau informacijos apie TAU, geriau išnaudoti internetą skelbiant informaciją apie TAU	1
Daugiau bendrauti su kituose Lietuvos miestuose įsikūrusiais TAU	2
Padėti rasti gerų lektorių	5
Padėti rasti kitų, įvairesnių darbo formų, steigti daugiau TAU fakultetų (veiklos krypčių)	11
Padėti įsigyti savas patalpas, kad nebūtume kampininkais	2
neatsakė	76

**TAU dėstytojų apklausos
suminiai duomenys**

Iš viso apklausta 161 respondentas. Duomenys išreikšti procentais nuo bendro atsakiusių skaičiaus.

1. Jūs:

Vyras	29
Moteris	71

2. Prašome nurodyti savo amžių:

45 metų ir jaunesni	25
46-60 metų	40
61 metų ir vyresni	35

3. Kokį išsilavinimą esate įgiję:

Tik vidurinį	0
Tik profesinį/aukštesnįjį	11
Aukštąjį	79
Turiu mokslų daktaro/ habilituoto daktaro laipsnį	10

4. Kuo šiuo metu užsiimate be veiklos Trečiojo amžiaus universitete:

Turiu nuolatinį darbą	70
Turiu laikiną darbą	1
Turiu savo verslą	1
Esu bedarbis	1
Esu pensininkas	27

5. Ar turite darbo švietimo įstaigoje patyrimo?

Ir šiais metais dirbu bendrojo ugdymo ar profesinės mokyklos mokytoju/ dėstytoju	24
Ir šiais metais dirbu universiteto ar kolegijos dėstytoju	29
Anksčiau dirbau bendrojo ugdymo ar profesinės mokyklos mokytoju/ dėstytoju	22
Anksčiau dirbau universiteto ar kolegijos dėstytoju	11
Darbo švietimo įstaigoje patyrimo neturiu	14

6. Kiek metų dirbate trečiojo amžiaus universitete (nesvarbu ar toje pat mokymo įstaigoje):

Šie metai man yra pirmieji	24
Šie metai man yra antrieji	21
Dirbu daugiau nei dvejus metus	55

Pakalbėkime apie tai, kaip Jūs pasirinkote dėstytojo veiklą Trečiojo amžiaus universitete.

7. Kodėl Jūs nusprendėte dirbti Trečiojo amžiaus universitete? Galite nurodyti kelis atsakymus

	Pritarė	Nepritarė
Man patinka dirbti mokytoju/ dėstytoju	36	64
Turiu laisvo laiko, tai nusprendžiau pasirinkti tokią veiklą	15	85
Jaučiu poreikį pasidalinti turimomis žiniomis	61	39
TAU vadovai ir/ ar klausytojai labai prašė, tai aš ir sutikau	39	61

8. Iš kur pirmą kartą sužinojote apie Trečiojo amžiaus universitetą?

Iš šeimos narių	2
Iš draugų, pažįstamų, kaimynų	30
Iš laikraščių	31
Iš televizijos, radijo	6
Iš interneto	3
Iš TAU vadovų	25
Nežinau, neatsimenu	3

9. Ar jaučiatės patenkintas, pasirinkęs TAU dėstytojo veiklą?

Tikrai jaučiuosi patenkintas	76
Ko gero jaučiuosi patenkintas	17
Ko gero nesijaučiu patenkintas	3
Tikrai nesijaučiu patenkintas	0
Nežinau, sunku pasakyti	4

11. Pabandykite paaiškinti, kodėl, atsakydamas į klausimą apie pasitenkinimą TAU dėstytojo darbu, pasirinkote vieną ar kitą atsakymą. **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus.**

Dirba su įdomiais žmonėmis	4
Dirba su motyvuotais klausytojais	19
Darbas TAU skatina domėtis įvairiomis temomis	20
Jaučia, kad vertinamos jo/ jos suteikiamos žinios	7
Malonu dirbti su tokia auditorija	41
Toks darbas reikalauja daug laiko	4
Labai skirtingi klausytojai	2
Malonu žinias perteikti kitiems	20
neatsakė	20

12. Kokios naudos (moralinės ir/ ar materialinės) Jūs gaunate dirbdamas TAU dėstytoju? **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus.**

Gaunu tik moralinį pasitenkinimą	40
Klausytojai dėkoja už suteiktas žinias	12
Jaučiasi reikalingas	29
Jaučiasi vertinamas aplinkinių	19
Dėstydamas pats tobulėja	12
neatsakė	15

Pakalbėkime apie Jūsų darbą Trečiojo amžiaus universitete.

Įvertinkite šiuos teiginius (pažymėkite kiekvienoje eilutėje):

	Tikrai pritariu	Ko gero pritariu	Ko gero nepritariu	Tikrai nepritariu	Nežinau, negalvoju
13.1. TAU vadovai aiškiai formuluoja universiteto veiklos kryptis, kuriant jo misiją, viziją ir vertybes	77	21	0	1	0
13.2. TAU vadovai kuria ir įgyvendina universiteto veiklos ir pokyčių vadybos sistemą	63	33	0	0	4
13.3. TAU vadovai motyvuoja darbuotojus, teikia jiems pagalbą ir rodo pavyzdį	78	20	0	0	1
13.4. TAU vadovai stengiasi, kad universiteto įvaizdis būtų kuo geresnis	86	14	0	0	0
13.5. Universitete nuolat renkama informacija apie klausytojų poreikius	58	32	1	0	9
13.6. Universitete nuolat renkama informacija apie dėstytojų poreikius	47	35	3	1	4
13.7. Sukurta universiteto veiklos strategija keičiama atsižvelgiant į dėstytojų ar klausytojų poreikius	52	40	4	1	4
13.8. Universitete įgyvendinama vieninga veiklos strategija	54	32	3	0	11
13.9. Universitete sukurta skaidri darbuotojų kompetencijų panaudojimą užtikrinanti sistema	63	24	1	0	12
13.10. Universitete nustatyta aiški darbuotojų kvalifikacijos kėlimo tvarka	26	27	9	8	32
13.11. Visi TAU veiklos aspektai yra aptariami su darbuotojais	55	33	1	0	11
13.12. TAU užmezgęs aiškius ir tvirtus partnerystės ryšius su savivaldybėje veikiančiomis įstaigomis ir organizacijomis	59	30	0	0	11
13.13. TAU parengęs priemones, skatinančias savivaldybės gyventojus ateiti mokytis į universitetą	63	26	4	0	7
13.14. TAU užtikrinamas geras turimų lėšų panaudojimas	47	27	3	3	20
13.15. TAU susiformavusi vidaus darbo tvarka leidžia efektyviai panaudoti darbuotojų žinias ir patirtį	66	29	0	0	5
13.16. TAU plačiai naudojamos naujos technologijos	50	35	5	1	9
13.17. TAU patalpos leidžia užtikrinti deramą užsiėmimų kokybę	62	29	4	4	1
13.18. TAU naudojama mokymo įranga leidžia užtikrinti deramą mokymo kokybę	65	24	2	2	6

13.19. TAU klausytojai patenkinti mokymo kokybe	60	33	0	0	7
13.20. TAU dėstytojai patenkinti darbo sąlygomis	62	30	2	2	3
13.21. TAU tenkina norinčių mokymąsi universitete pasirinkusių savivaldybės gyventojų poreikius	56	34	0	1	9

14. Kuo, lyginant su kitų tipų mokymo įstaigomis, Jūsų vertinimu, skiriasi pedagoginė veikla Trečiojo amžiaus universitete? Parašykite.

TAU geresnis lankomumas	6
TAU didesnis žingeidumas	25
TAU reikia žinių, o ne išsilavinimo	27
Geresnė TAU klausytojų motyvacija	17
TAU didesnis kolektyviškumo jausmas	7
TAU aktyvesni klausytojai	16
TAU labiau neformalus santykiai	20
TAU liberalesnė aplinka ir tvarka	12
TAU nėra darbo sutarčių ir dėstytojų juridinių įsipareigojimų	4
neatsakė	29

Prašome apibendrintai įvertinti Jūsų ir Jūsų kolegų pedagoginę veiklą

	Tikrai pritariu	Ko gero pritariu	Ko gero nepritariu	Tikrai nepritariu	Nežinau, negalvoju
15.1. Dėstytojai aiškiai ir suprantamai perteikia savo dėstomo dalyko turinį	68	32	0	0	0
15.2. Dėstytojai skatina savarankiškai mąstyti, užduoti klausimus	61	37	1	0	1
15.3. Dėstytojai taiko patrauklius mokymo (-si) metodus	63	33	1	0	3
15.4. Dėstytojai savarankiškoms studijoms rekomenduoja naudingą mokymosi medžiagą	60	32	1	3	4
15.5. Dėstytojai paskaitų metu pateikia suprantamus ir praktikoje naudingus pavyzdžius	76	24	0	0	0
15.6. Dėstytojai siekia naudoti pačias moderniausias mokymo ir mokymosi technologijas	58	25	7	4	7

16. Kokios pagalbos reikėtų Jums, kad galėtumėte dar geriau dirbti Trečiojo amžiaus universiteto dėstytoju? Parašykite. **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus.**

Padėti įsigyti modernių mokymo/si technologijų	2
Padėti rengti projektų dokumentaciją, kad būtų galima pritraukti daugiau lėšų	5
Geresnio TAU finansavimo	43
Aukštųjų mokyklų supratimo ir pripažinimo, kad dėstytojavimas TAU svarbus ir vertas užskaityti kaip darbas savo aukštojoje mokykloje	4
Padėti įsigyti organizacinės technikos	4
Padėti parengti mokomąją medžiagą klausytojams	2
Būtinai TAU dėstytojų kvalifikacijos kėlimas	6
Reikia specialių vadovėlių suaugusiems	2
neatsakė	44

17. Kaip Jūs siūlytumėte tobulinti Trečiojo amžiaus universiteto veiklą? Parašykite. **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus.**

Būtina nustatyti aiškesnį TAU statusą Lietuvos švietimo sistemoje	11
Užtikrinti nuolatinį ir pakankamą TAU finansavimą	41
TAU vadovybei būtinas bent vienas finansuojamas metodininko etatas	6
Būtina padėti išspręsti TAU patalpų problemas	7
Reikia kurti TAU lektorių duomenų bazę, juos atrinkinėti, kelti jų kvalifikaciją	16
Būtinai platesnis bendravimas su kitais šalies TAU	7
Padėti rengti projektų dokumentaciją, kad būtų galima pritraukti daugiau lėšų	1
Būtina užtikrinti geresnes TAU darbuotojų ir klausytojų darbo sąlygas	2
Skatinti įvairesnes TAU darbo formas	7
neatsakė	35

**TAU vadovų apklausos
suminiai duomenys**

Iš viso apklausta 61 respondentas. Duomenys išreikšti procentais nuo bendro atsakiusių skaičiaus

Pradžioje norėtume sužinoti daugiau apie Jus.

1. Jūs:

TAU rektorius (direktorius)	34
TAU fakulteto dekanas	56
Kitos vadovaujančios pareigos	10

2. Jūs:

Vyras	21
Moteris	79

3. Prašome nurodyti savo amžių:

65 metai ir jaunesni	52
66 metai ir vyresni	48

4. Kokį išsilavinimą esate įgiję:

Tik vidurinį	3
Tik profesinį/aukštesnįjį	13
Aukštąjį	74
Turiu mokslų daktaro/ habilituoto daktaro laipsnį	10

5. Kuo šiuo metu užsiimate be veiklos Trečiojo amžiaus universitete:

Turiu nuolatinį darbą	36
Turiu laikiną darbą	3
Turiu savo verslą	3
Esu bedarbis	0
Esu pensininkas	57

6. Ar turite darbo švietimo įstaigoje patyrimo?

Ir šiais metais dirbu bendrojo ugdymo ar profesinės mokyklos mokytoju/ dėstytoju	8
Ir šiais metais dirbu universiteto ar kolegijos dėstytoju	16
Anksčiau dirbau bendrojo ugdymo ar profesinės mokyklos mokytoju/ dėstytoju	25
Anksčiau dirbau universiteto ar kolegijos dėstytoju	18
Darbo švietimo įstaigoje patyrimo neturiu	33

7. Ar turite vadovavimo formaliojo švietimo įstaigai patyrimo?

Ir šiais metais vadovauju bendrojo ugdymo ar profesinei mokyklai	0
Ir šiais metais universitete ar kolegijoje dirbu vadovaujantį darbą	5
Anksčiau vadovavau bendrojo ugdymo ar profesinės mokyklai	11
Anksčiau universitete ar kolegijoje dirbau vadovaujantį darbą	10
Vadovavimo švietimo įstaigai patyrimo neturiu	62
Vadovauju kitokio pobūdžio švietimo įstaigai (pvz., pmmmc, šc)	12

8. Kiek metų dirbate trečiojo amžiaus universitete (nesvarbu ar toje pat mokymo įstaigoje):

Šie metai man yra pirmieji	21
Šie metai man yra antrieji	10
Dirbu daugiau nei dvejus metus	69

9. Ar trečiojo amžiaus universitete reguliariai vedate užsiėmimus?

Taip	43
Pradėjau vesti tik šiais mokslo metais, anksčiau nevedžiau	5
Anksčiau vesdavau, šiais metais neplanuoju vesti	3
Užsiėmimus vedu tik nereguliariai, jei to negali daryti kitas dėstytojas	18
Ne, užsiėmimų nevedu	31

10. Ar jaučiatės patenkintas, būdamas vienu iš TAU vadovų?

Tikrai jaučiuosi patenkintas	54
Ko gero jaučiuosi patenkintas	38
Ko gero nesijaučiu patenkintas	3
Tikrai nesijaučiu patenkintas	0
Nežinau, sunku pasakyti	5

11. Pabandykite paaiškinti, kodėl, atsakydamas į klausimą apie pasitenkinimą TAU vadovo veikla, pasirinkote vieną ar kitą atsakymą. Parašykite. **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus.**

Nespėju, turiu kitokio darbo	5
Smagu bendrauti su bendraminčiais	39
Smagu padėti žmonėms tobulėti	38
Blogas klausytojų lankomumas	2
Padėdamas kitiems, pats tobulinuosi	7
Taip jaučiuosi esąs naudingas visuomenei	13
neatsakė	26

12.Kuo, lyginant su kitų tipų mokymo įstaigomis, Jūsų vertinimu, skiriasi pedagoginė veikla Trečiojo amžiaus universitete? Parašykite. **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus.**

Dirbant su senjorais reikia daug kantrybės	5
Didesnė senjorų mokymosi motyvacija	18
Senjorai aktyvesni	15
Senjorai žingeidesni	13
Su senjorais geresnis bendravimas	28
Senjorams reikia ne išsilavinimo, o žinių	41
TAU veikloje dalyvauja skirtingo išsilavinimo ir labai besiskiriančių poreikių žmonės	20
Darbas su senjorais ypatingas – skiriasi net šešiasdešimtmečių ir septyniasdešimtmečių poreikiai. Todėl būtinos andragogikos žinios.	5
neatsakė	13

Prašytume apibendrintai įvertinti Jūsų vadovaujamame universitete ar fakultete dirbančių dėstytojų pedagoginę veiklą

	Tikrai pritariu	Ko gero pritariu	Ko gero nepritariu	Tikrai nepritariu	Nežinau, negalvoju
13.1. Dėstytojai aiškiai ir suprantamai perteikia savo dėstomo dalyko turinį	69	29	0	0	2
13.2. Dėstytojai skatina savarankiškai mąstyti, užduoti klausimus	57	35	4	0	4
13.3. Dėstytojai taiko patrauklius mokymo (-si) metodus	46	45	0	0	9
13.4. Dėstytojai savarankiškoms studijoms rekomenduoja naudingą mokymosi medžiagą	41	31	13	2	13
13.5. Dėstytojai paskaitų metu pateikia suprantamus ir praktikoje naudingus pavyzdžius	69	27	0	0	4
13.6. Dėstytojai siekia naudoti pačias moderniausias mokymo ir mokymosi technologijas	43	27	12	2	16

Kokios problemos Jums kyla kasdieninėje veikloje? Pažymėkite kiekvienoje eilutėje

	Tikrai kyla	Ko gero kyla	Ko gero nekyla	Tikrai kyla	Nežinau, negalvoju
16.1. Dėstytojų parinkimo problemos	51	19	20	3	7
16.2. Kitų universiteto darbuotojų parinkimo problemos	27	34	16	7	16
16.3. Atlyginimo už dėstytojų darbą problemos	62	17	5	5	10
16.4. Atlyginimo už kitų universiteto darbuotojų darbą problemos	50	17	7	4	22
16.5. Mokymosi patalpų kokybės problemos	27	20	42	9	2
16.6. Mokymo įrangos (kompiuterių, multimedijos ir pan.) panaudojimo problemos	28	19	40	3	10
16.7. Mokymuisi reikalingų medžiagų įsigijimo problemos	47	33	7	5	9

16.8. Kokios dar problemos Jums kyla vadovaujant TAU ar TAU fakultetui? Parašykite. **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus, ar nenurodyti jokio atsakymo.**

Sunku nemokamai prisikviesti dėstytojus	34
Reikia vadybininko etato organizacinei veiklai	8
Patalpų šeimininkai reikalauja mokėti nuomos mokestį	3
Trūksta lėšų deramai veiklai	39
neatsakė	33

17. Kokios pagalbos reikėtų Jums, kad galėtumėte dar geriau dirbti Trečiojo amžiaus universiteto vadovu? Parašykite. **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus.**

Sudaryti sąlygas aukštųjų mokyklų dėstytojams skaityti paskaitas TAU	20
Nustatyti aiškesnį TAU statusą	13
Pagalbos rengiant projektų dokumentaciją, kad būtų galima pritraukti lėšų veiklai plėtoti	13
Įvairios įrangos	10
Savų patalpų	30
Galimybės įvairinti TAU veiklą	16
Mokymų TAU vadovams	8
neatsakė	31

18. Kaip Jūs siūlytumėte tobulinti Trečiojo amžiaus universiteto veiklą? Parašykite. **Atviras klausimas, buvo galima nurodyti kelis atsakymus.**

Skirti pakankamai lėšų TAU veiklai	69
Aiškesnio TAU statuso	51
Būtina įkurti TAU asociaciją	15
Būtina nacionaliniu lygiu koordinuoti TAU veiklą	13
Reikalinga galimybė iš kitų miestų (savivaldybių) kviesti reikalingus dėstytojus	5
neatsakė	23